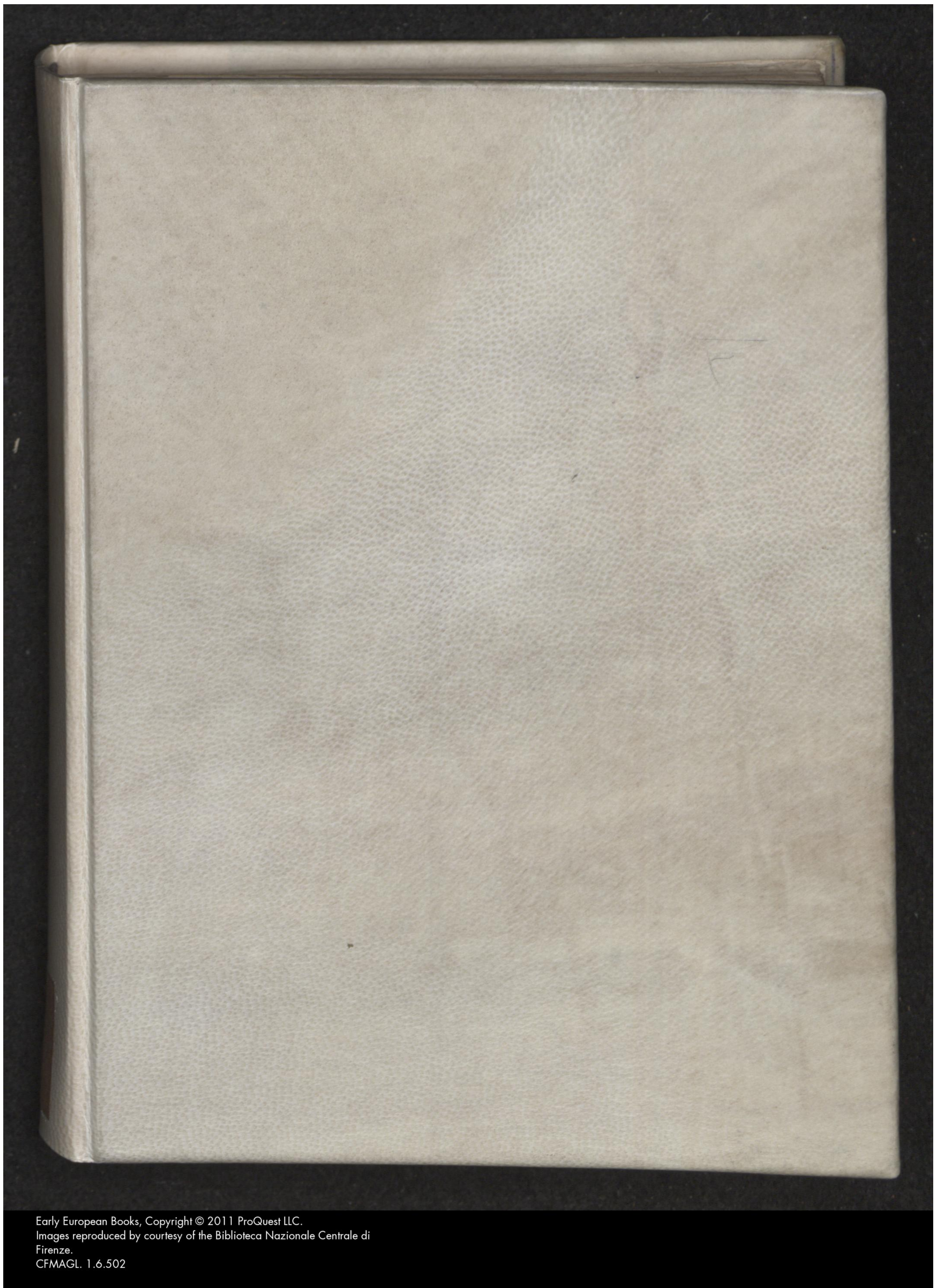
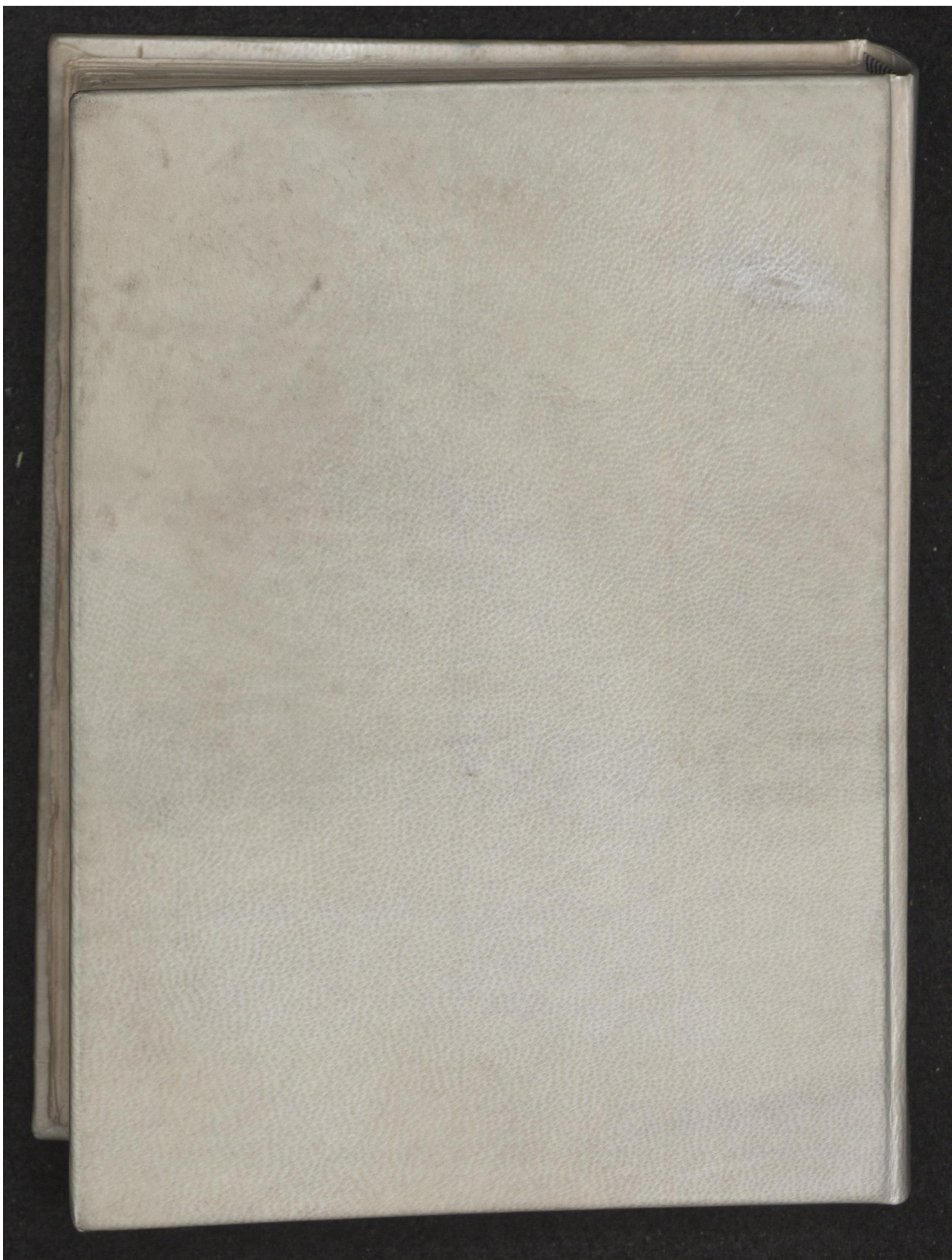
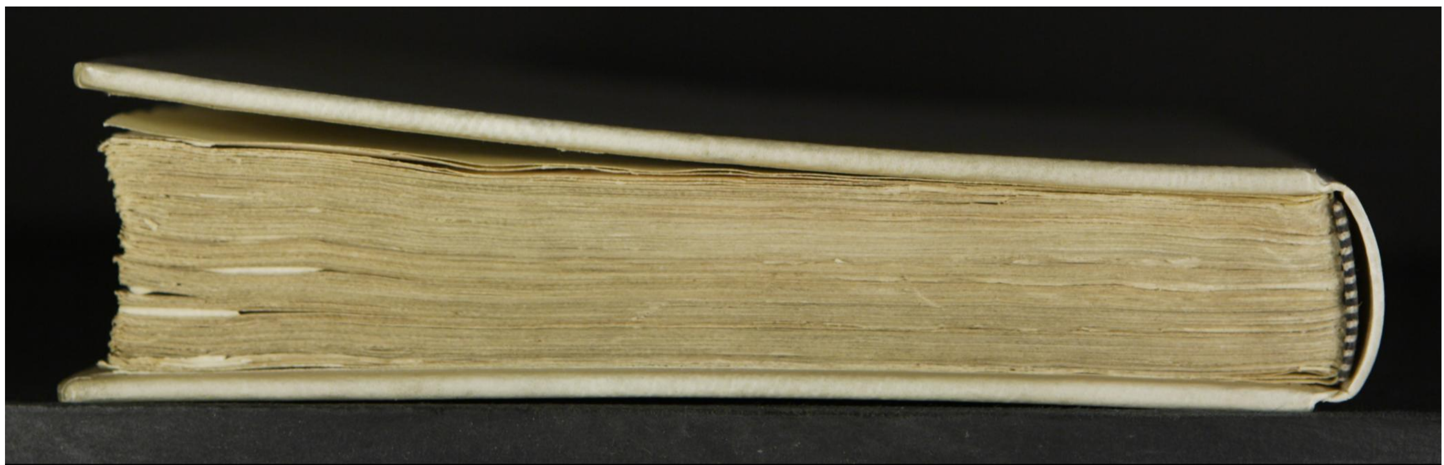
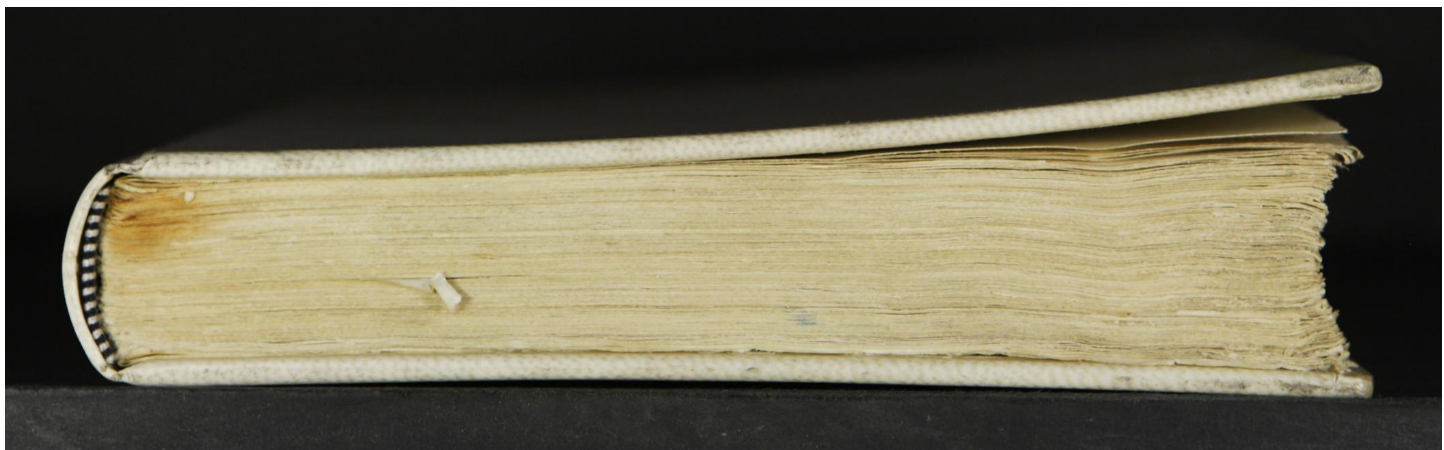

1
6
502

GERARDI COLVMBAE PRÆFATIO AD LECTOREM.

IRVM tibi forte videbitur, amice Lector me assiduis Aegrorum curis detentum, ac pene obrutum; quique optime nouerim ingenii mei vires exiguas, audere modo, in amplissimo rei literariæ Theatro prodire; vastum scientiarum campum excurrere: & cum viris, studio sapientiæ, & vbertate disciplinarum, & copia summis, controuersias suscipere non deterreri. Certe quidem vt celeberrimis viris, literarium bellum vltro indicere, improuidi & temerarij consilii esset; sic illatum non propulsare conari, perditi prorsus, & impudentis. Igitur ad vnius veritatis tutelam, ac ad hominum salutem, quæ nobis Medicis concredita est, iustam propugnationem, suscipere etiam aduersus grauissimos quosque, arduum sanè fateor, non tamen indignum esse, vel indecorum, omnino tamen necessarium. Quare instituti huius mei rationem aperiam. Exacto biennio, vbi dira fames, Italiam non modo vniuersam, sed & omnem Siciliam, omni, omnium rerum, vbertate alias, affluentem Insulam pessimè confecit; Insolens febris pernitiosæ vulgaris impetus, omnes eius populos fuit adortus. Qui Messanam vrbem grassatus, non plebem modo vniuersam, sed viros primarios prauè peruasit. Eius morbi facies, hęc fuit. Febres erant continuæ duplicis tertianæ naturam, vt plurimum referentes, acutæ,

mali moris, & quas Græci vocant palymuolas. Dum inchoarent sæpe mites, quæ postmodum valde malignæ videbantur: Pleræque diebus paribus vehementius affligentes. Symptomata hæc erant. In actionibus læsis quibusdam sopores, aliis dementationes, nonnullis, vtraque superuenère. Pluribus capitis dolores, ad motum impotentiæ, ciborum auersiones: pulsus, vel à principio, vel statim in augmento, erant parui, rari, & inæquales. In excretis hæc fuere; nares sanguinem stillabant, sudores erant omnino non iudicantes, vrinæ à principio bonæ, mox turbidæ subiugales male olentes: Aluus fætida & cum vermibus excernebat. Dispositiones qualitatis mutatæ fuere, maculæ diuersorum colorum pulicum morsibus adsimiles, dorso, brachiis, & tibiis efflorescentes. Ex omnibus multi mortui sunt; euaserunt, & multi. Omnes ferè quicunque euasere, alui fluore fuerunt iudicati Obseruatum fuit summo morbi vigore quibus erat conualescendum per aluum excretiones humorum apparuisse cum vrinis omnino crudis, quæ sensim humorum fluore perseuerante, coctionem acquirere videbantur, & tandem omnino coctæ reddebantur, & morbus integrè iudicabatur. Pauci sudoribus & vrinæ copia sunt liberati. Apprehendit hic morbus, inter multos illustrem D. Vincentium Rao, nobilissimæ indolis adolescentem filium illustrissimi D. Ioannis Francisci, in hoc Regno iustitiæ Præsidentis, viri singularis eruditionis, & omnium virtutum nitore clarissimi. Huius curationi; Leonardus Crysaphullius, Marcellus Capra, Hyeronimus Bettonus, Sebastianus Petrafitta, Io. Petrus, Ranerius, Paulus Restipha, doctores, ætate, eruditione & prudentia præstantes, & Gerardus Columba interfuimus. Qui omnes, pro summa omnium erga illos, cum amore, tum obseruantia, morbum profligare omni officio nitebamur. Verum auxiliis omnis generis sedulo paratis sæuior morbus increscebat, coma, & deliriũ, in dies vehementius infestabant, tandem cæteris non conferẽtibus vesicantium medicamentorum, quæ phænigmata Græci vocant auxilium fuit in consultatione propositum. Approbarunt omnes. Ego vnus, vt illa reciperem nullam rationem inueni, præsertim cum adhuc non deessent artis præsidia,

quæ

quæ ad easdem indicationes curatiuas explendas, materiam medicam satis appositæ subministrarent, cirra omnem omnino noxam : quam vesicantia summam inferre potuissent; vt quæ dolore, ægri vires redderent infirmiores, calore febris incendium adaugerent, venenum malę febris qualitati adijcerent, obstructionem crassorum humorum à venis maioribus attractione ad capillares multiplicarent, & inde putredinem. Ac denique alui fluorem, quem iam natura moliri cæperat interciperent. Ad extremum augebant eius medicamenti suspitionem, quòd nullus grauissimorum Medicorum, nec Galenus, vel Paulus, vel Aetius, vel Oribasius, quibus in plærisque morbis usus phænigmatum ualde fuit familiaris, in febre maligna, ad humores diuertendum coma, vel delirium facientes, vel ad macularum exitum in cute iuuandum usum phænigmatum, ex cantaridibus & euphorbio, ausi sint unquam experiri. Responsum fuit, dolorem illa, vel omnio leuem inducere; naturæ adcutim excretionem iuuare: à capite humores coma facientes diuertere: alui excretionem non impedire, nec intercipere; ac deniq; longo experimento eos didicisse in febribus malignis illorum usum apprime salutarem. Communis sententia singulari præferri oportuit. Applicata sunt brachiis, spatulis, & tibiis, utrinq; bina. Verum alui fluor triduo desiit: coma, & delirium increuere: morbus uehementior apparuit: adeo ut exacto triduo ubi multis, & ualidissimis adhuc artis præsidiis pugnatum esset tandem adueniente illustri Siciliæ Archiatro Do. Francisco Bisso uiro in artis operibus omni commendatione maiori, communi omnium uoto, morbi magnitudine, ac sæuitie, magna adhuc remedia exposcente, sanguinem sectis narium uenis extraximus. Quo tandem ingenio, natura adiuta, quæ in adolescente, ualida tot procellis mergi non potuit, iterum ad alui excretionem regressa per inferiorem humorum depositionem (ut & reliquis ea constitutione fere omnibus euenit) morbum iudicauit. Dum hæc apud nos geruntur, in celeberrima Patauina Academia, eadem de vesicantibus medicamentis contentio exorta est (eodem morbo ibidem vigente)

inter primarios eius Medicos. Hercules Saxonia illa commendauit, Alexander autem Massarias improbauit. Prior pro illis libellum edidit, multis rationibus illorum vsum persuadere tentauit: rationes à dolore, à febre, à veneno, desumptas, non minus excogitauit, & non nullis suis responsis declinare conatus est. Alter ex aduerso, libellum quoq; suum protulit. Vesicantia damnauit, quòd humorum coctiones, & crises impedirent, quas etiam in febre maligna, & pestilenti Medico expectandas fore putauit. Neque diuersam ijs, ac cæteris putridis esse methodum curatiuam multis probare contendit (quæ omnia licet ad vesicantia profliganda ac pro nostra sententia confirmanda prolata esse videātur; quoniam veris medijs innixa non putamus, pro veritate nō recipimus, vt suo loco monstrabimus.) Rationes vero contra vesicantia, quas Saxonia oppugnat, Massarias, neque confirmat, neque tuetur. sed (quæque causa fuerit) silentio inuoluit. Vbi vero hę duę clarissimorum Medicorum disputationes ad nos peruenere, elapsis aliquot mensibus, Marcellus Capra libellum edidit quem de morbo pandemico, Siciliam, populante nuncupauit: morbum illum enarrat, illustris adolescentis ægritudinem interserit: Nostram de vesicantibus controuersiam exponit: rationes quas attuli, partim refert, vt ex dolore, calore, & veneno, desumptas: partim supprimit, vt ex obstructionis, & putredinis incremento, & vtilis per aluum humorum excretionis diuersione; Pro quibus alias à Saxonia acceptas mihi imponit. Responsiones, quas in collegio non attulere à Saxonia mutuatas adducit. Hæc à me dissimulari omnia, & æquo animo ferri plane potuissent: Sed magnifice proclamat. Quod (vesicantibus applicitis, statim & sine vllo dolore morbi causa reuelli cæpit, delirium, & coma leuari; atque etiam febris:) quæ omnia (scripsisse subdit, non vt meam existimationem minuat, sed vt hanc medendi rationē Medici omnes insequantur, eo enim remedio, inquit, sanitatem deperditam nobilissimo ægroto fuisse restauratam,) Ego vero, si hæc ita fuissent, vt prædicat, sententiam mutare, & palinodiam decantare pro veritate non dubitarem, & meā existimationem, quam, vel omnino nullam, vel tenuissimam.

mam profiteor: non iacturam modo, sed elationem, ac laudem summam, ex ingenua veritatis confessione sperarem consequuturam, & tandem à viro insigni, vt Marcellum esse mente concipio, moneri atque in meliorem sententiam deduci, decorum omnino existimarem. Verum quando res secus cesserit, obfuerint vesicantia potius quam contulerint: quod me nullis alijs testibus, quam Marcelli confessione mõstraturum recipio, atque promitto: Responsiones autem, quas adducunt tantum absit vt illa confirment, vt potius, (si intimius aduertant,) destruant, & demoliantur: Conscientia stimulante me temperare non potui, quin pro veritatis innocentia dimicarem ad ægrorum salutem. Cæterum rationes meas, & oppositarum euersiones typis mandare dum propero: ecce iterum Saxonia, opus vulgat, quo idem argumentum vberius & luculentius, pertractat, nouis rationibus, summis viribus, & omnibus denique machinis pro vesicantibus strenue dimicat. Secundo hoc & validiori fortissimi hostis congressu manus me illi daturum credidi primum. Vbi vero, quę protulit diligenter aduerti, & tranquillo animo perlibraui, sententiam meam longe veriorem cognoui: & illam à summo etiam oppugnatore, pro mea virili parte vendicare, me veritatis amor impulit. Hæc sunt, quæ me in hanc literariam palestram descendere, & disputationis editionem vsque ad hoc tempus differre coegerunt. Scio quam magnum, ac summe arduum prouinciæ munus sit non rudibus, & tyronibus, sed eruditis, ac veterauis verba facere, & grauissimorum hominum subire iuditij seueritatem. Non me latet, quanta circunstent pericula scriptorem, etiam consultum, ac prouidum quantoque immineant grauiora, tumultuarie prorumpentem: Sed vim propulsare seipsum minus iuste circumuentum, ac proditum tueri, non modo iustum, vel honestum, vel à iure gentium institutum, sed à natura, occultis stimulis, inditum singulis esse atque tributum agnosco. Præcipuè ad vnam veritatem tuendam. Qui sciã. Marcum Tullium in Quintiana cum ei Roscius Victoriam ad promitteret, si efficeret argumentis, septingenta millia passuum non esse decursa biduo, non modo nihil veritum articulos,

culos, & neruos Hortensii, sed ne grandiores quidem Hortensio, Philippos, & Cottas, & Antonios, & Crassos; Quibus maximam dicendi gloriam tribuebat, metuere potuisse. Ad extremum controuersias sum prosecutus, quamquam non elegantia concinnas, vel ordine selectas, vel rerum nouitate spectandas, sed rudes, ac pro mea tenuitate incomptas. aridas tamen vel infecundas, vel omnino inutiles non futuras. Quòd vel ex seipso genus hoc literarum inter omnia scribendi genera, proximè omnium ad rerum abditarum cognitionem accedat, ingenia acuat, vires studiorum intendat, verum detegat, falsum diiudicet. Quod non ingeniorum emulatio stimulis gloriæ concita solum, sed rerum abstrusa difficultas inuexit apud mortales, quos ob amorem sapientiæ Philosophos primus Pythagoras nuncupauit, & apud sapientes quos ob humani generis salutem, quam tueri omni offitio, ac pietate nituntur, Medicorum nomine omnis omnium ætatum consensus honestauit. Philosophi enim dum eximium naturæ operum concentum, & formam admirantur causasque venari cupiunt, in clarissima naturæ luce, obsummam eius maiestatem, & obiecti præstantiam cæcutientes, inuicem conquirere, discrepare, in varias sententias deduci, & tandem controuersias suscipere compelluntur: Inde omnis ferè ætas, Cyrenaicos, Cynicos, Academicos, Stoicos, Epicureos, Peripateticos, audiuit de altissimarum rerum notitia contendentes, ac disputantes. Medici uero, cum pro curandis hominum morbis summa omnium ferè naturalium rerum cognitione indiguerint, fossilium, plantarum, animalium, regionum, anni temporum, cœlorum, atque Stellarum: in quibus abditas atque multiplices vires longa obseruatione, progressu rerum vario, à fortuna, ab euentu, à consilio, ab animalium instinctu, ab experimento conquirere, mendicare, venari coacti sunt: hominisque naturas indiuiduorum differentias ultimas, mores, humores, assuetudines intueri: Morborum tandem simplicium complicatorũ, inter se pugnantium, abditorum, insolentium, ad tempus prosilientium, vires tum uarias, tum inenarrabiles, ac ferè diuinos, & admirabiles impetus, agnoscere, & prouidere

necesse

necesse habent: quæ omnia non modo vnius hominis vita comprehendi perfectè possunt, sed neque tot hominum, tot ætatum incrementis, vltimæ perfectionis supremam, adhuc additionem sunt consecuta; mirum profecto non est, si medicinam scribentes, in varias abierint sectas Methodicam, Empiricam, Rationalem, & omnium nationum, celeberrimi mutuo discrepent, Græci ad se inuicem, aduersus illos, & inter se Arabes, contra vtrosque Latini: vt non desierint, viri insignes, qui in conciliandis eorum differentiis, & controuersiis componendis studium omne, & operam, & ætatem consumpserint. Ego tandem licet is sim, qui disputationes has meas cum grauissimis viris conferre non ausim, id ex animo fateor atque testor, me literariam hanc disceptationem à Marcello indictam, amicè, ad ægrorum salutem suscepisse: Ab illoque literarum studio dissentientem, omni beneuolentia, & charitate cum eo coniunctum, atque deuinctum ad hominum vtilitatem hæc protulisse.

GERARDI

GERARDI COLVMBAE DOCTORIS

MEDICI, ET PHILOSOPHI MESSANENSIS DISPVTATIONVM.

De Febris pestilentis cognitione, & curatione.

LIBER PRIMVS.

DISPVTATIO PRIMA, AN DENTUR morbi pandemij, ab Endemijs, & Epidemijs distincti in doctrina Galeni. Opinio aliorum. Cap. I.

OANNES Fernelius Medicorum nostra tempestate clarissimus primus fuit, qui morbos Pandemios ab Epidemijs, & Endemijs differentes introduxit Lib. 2. de abditis rerum caussis capit. xi. Hanc sententiam probauit Philippus Ingrassias vir celeberrimus lib. 1. de contagio pestilenti cap. 18. dum dixit morborum in multos vagantium, alios

esse pandemios, quos latini vocant communes, alios sporadicos, hoc est dispersos: communium vero, alios Epidemios, alios Endemios, alios tandem simpliciter Pandemios: differre tamen, nam si causa communis sit aër, Epidemij, vel Endemij fiunt, si verò cibus, & potus communis, pandemij simplices. Philippum sectatus est Marcellus Capra Siculus medicus insignis libello suo, quem nuper edidit, & inscripsit de morbo pandemico. Qui verba Philippi, quæ alios dicit non bene percepisse, nec explicat, neque tuetur, sed ad verbum transcribit folio x1. eius libri, vbi inquit, Pandemij iterum subdiuiduntur: quidam sunt Epidemij: alij Endemij: & alij denique ob carentiam proprij nominis, nomine generis vocantur pandemij simplices. Hanc diuisionem Philippus inquit esse de mente Galeni: subdit enim libro eodem primo de contagio, trium horum morborum distinctam doctrinam didicimus ex Galeno in proœmio libri primi de morbis vulgaribus, & in com. 9. libri primi de ratione victus acutorum.

Opinionis euersio. Cap. II.

VERVM si communes morbos omnes, pandemios, vel pancenos appellent, nulla inter nos de nominibus est controuersia. Inquit enim Galenus lib. de opt.
" sec. cap. 18. (verum nos aduersus nomina mutantes mi-

nime

" *nime pugnamus, sed rem ipsam proponemus, cui quisq;*
" *suo iure nomen imponat.)* Quod confirmat 4. method. cap. 4. 14. eiusdem cap. 9. 2. de diff. feb. cap. 6. & alibi sæpe: Et ante ipsum protulit diuinus Plato in Carneade, & Theatro. Cæterum si quos morbos vocant simplices pandemios, ab Epidemijs, & Endemijs putent genere diuersos in doctrina Galeni: aduersantur planè Galeno, qui nunquam diuisit communes morbos in hæc tria genera, sed vbique in morbos Epidemios, & Endemios. Primum, Galeni verba 1. in 1. de morbis vulg. in proœmio,
" hæc sunt. *(Igitur in libro de aquis, aëre, & locis, re-*
" *gionales ægritudines docet, quæ per singulas habitationes*
" *fiunt: hoc autem libro Epidemiorum ægritudines, quæ*
" *per aliquod tempus passim vel ciuitates vel nationes totas*
" *adoriantur. & consueuit quidem ambo hæc ægritudinum*
" *genera & communia & passim grassantia nuncupare,*
" *cæteras verò omnes sporades idest dispersas.)* His ergo verbis, de mente Galeni duo sunt non tria communium genera morborum. Rursus si morbi pandemij simplices essent ab Endemis, & Epidemijs diuersi: tunc non communes essent, sed sporades; vel falsò diceret Galenus
" *(consueuisse quidem Hippocratem ambo hæc ægritudi-*
" *num genera communia & passim grassantia nuncupare,*
" *cæteras vero oẽs sporades idest dispersas.)* Accedit, quod si pandemij non reducerentur ad Epidemios, nullibi de illis egisset Hippocrates; vel falsò diceret Galenus *(egisse*
" *Hippocratem de Endemis lib. de aquis, aëre, & locis:*

" de Epidemijs autem, in libris de morbis vulgaribus) quoniam in his libris Epidemiorum egit de communibus morbis, quos Pandemios appellant simplices, & ab Epidemijs putant distinctos. Non minus esset Galenus diminutus, qui communes morbos diuisit in Endemios, & Epidemios tantum. Non minus errasset, qui ab Endemijs, & Epidemijs cæteros oẽs morbos, dispersos esse affirmauerit. Præterea Galenus primo acut. com. 9. inquit (vt Epidemus
" morbus sit, qui tempore aliquo in regione aliqua abun-
" det) & paulo post (est autem & aliud morbi genus com-
" mune multis, quod in regione superuenit, acceditq;, En-
" demumque uel Endemium appellitatur, quasi patrium
" dixeris, aut uernaculum. His autem omnibus aduer-
" santur sporades idest, qui sparsim priuatimque prahen-
" dunt, ægros discrepanter fatigantes, neque secundum com
" munem modum constantes.) Sed cur Galenus, & hic, de pandemijs istis non meminit, si & ipsi communes sunt, & ab Endemijs, & Epidemijs distincti? Cur definit Epidemios esse morbos, qui tempore aliquo in regione aliqua abundant? cum idem habeant & pandemij simplices, quos putant toto genere ab Epidemijs diuersos. Cur tandem concludit, his omnibus, nempe Endemis, & Epidemijs aduersantes morbos esse sporades? si pandemij ad Epidemios non reducuntur, cum & ipsi priuati non sint, sed communes. Ad hæc falso etiam Galenus Auctorem libri secundi de natura humana redarguens dixisset com. 3. (vt tamen id non omnino recte dictum sit, quod ortus

commu-

" communium morborum in aërem solummodo sit referendus.) Rectè etenim Auctor ille loquutus esset, si Epidemij, de quibus loquebatur, solo communi aëre fierent: Ex communibus autem cibis, vt in Aeno Epidemij non forent, sed simplices pandemij genere ab eis diuersi. Præterea, morbi, quos tractat Hippocrates in libris de morbis vulgaribus, Epidemij sunt, si non mentitur Galenus primo primi Epid. in proęmio, & 1. acut. com. 9. Sed illi non modo fiunt ex aëre, uerum etiam ex communi cibo, & potu: Subdit enim Galenus primo eodem Epid. in proęmio, postquam de Epidemijs meminit. (Horum autem
" morborum sicut generatio, ita & causa communis. Cum
" autem tres sint causæ à quibus morbi auspicantur, vna
" quidem in ijs, quæ offeruntur: altera uero in ijs, quæ fiũt:
" & tertia, in ijs, quæ extrinsecus incidunt: per vnam
" quamq; sanè communes morbi fieri consueuere, ac præ-
" sertim quidem per affectum aëris nos ambientis. Non
" enim frequenter accidit, ut per ingestos cibos morbus com
" munis ciuitatem, uel nationem, uel exercitum peruadat.)
Sed cur hæc Galenus si in his libris de solis Epidemijs tractaret Hippocrates? qui à solo aëre fiunt. Cur de cibis, & potibus tractat? si non Epidemios, sed Pandemios morbos cibi constituunt. Sed si tractat de Epidemijs, & Pandemijs; Cur de vtrisq; non proponit se tractaturum? si diuersi generis inter se sunt. Cur diuersorum morborũ causas promiscuè confundit? Rursus an non falsum diceret Galenus? qui postquam dixit in libris Epidemiorum tra-

ctare

ctare Hippocratem morbos Epidemios, ſubdit. (Per vnā-
„ quamque ſane communes morbi fieri conſueuerunt: præ-
„ ſertim quidem per affectum aëris nos ambientis.) Non enim ex aëre præſertim, ſed perpetuo, Epidemios fieri dicere oportebat: neque communes morbos Epidemios fieri per vnamquamque cauſam: Cum ex cibis, & potibus omnino nunquam illos fieri proferre debuiſſet. Verum conſulamus rationem, & naturam rei; cur eſt, quod communes morbi à communi cibo progeniti, Epidemij eſſe non poſſunt? Reſpondet Marcellus folio 13. ſui libri loquens de Pandemijs. (Neque cauſam ſuperiorem ex aëre, ut Epidemij: ſed communem habent cauſam in cibis, & potibus deuoratis, corruptis, aut uitioſis.) Sed ſuis dictis ſeipſum euertit; Primũ, tunc morbus, qui peſſimè Siciliam confecit anno 1591. non fuiſset pandemius, vt ipſe dicit, qui à ſolis cibis non fuit, ſed ab aëre: Referens enim ipſe illius morbi cauſas libro ſuo de morbo pandemico folio 16. inquit, prouenitſſe, partim ob amnonæ caritatem, & partim ob aëris æſtiui humiditatem. Morbum autem Epidemium explicans folio eiuſdem libri x1. dicit (fieri ob aëris ſuperſtantis, atq; undiq; circuentis alterationem, ſeu aliam communem cauſam) & paulo poſt loquens de eiſdem Epidemijs ſubdit (hi enim morbi non ſolum ex aëre, ſed ex malo regimine proueniunt.) Ergo ille morbus pandemius non fuit, ſed Epidemius. Rurſus ſi velit à ſolo communi cibo productos morbos eſſe pandemios ſimplices, à cibis autem & aëre ſimul progenitos eſ-

ſe

se Epidemios, ut ex uerbis eius nuper aductis facilè cõstat, manifestum est morbum, quem pandemicum uocat, qui proximè Siciliam inuasit, Epidemiũ fuisse; cum ex Marcelli confessione ex aëre simul & cibis effectus sit, inquit enim libro suo eodem fol. 17. (quapropter, incidisse credam omnes ferè in hanc mali moris febrem, primaria hac ex causa ciborum scilicet corruptela, & humidissimo postmodum aeris statu, ex tot magnis & continuis imbribus, & ex caliditate æstatis aptissimis ad putridorum humorũ generationem.) Nec est ut quis pro eo dicat, aëris humiditatem causam fuisse non primariam, sed coadiuuantem. Præterquam quod enim causa adiuuans, efficiens est, inquit enim Auctor Finitionum Medic. (Adiutrix causa est, quæ opus quidem conficit, sed ægrè: quapropter aliij consociatur, quo rem assequatur facilius, quam promptè obire seorsum nequit.) Gratis accipit causam primariam eius morbi fuisse cibos; nam fuisse aërem probabilius est: Tum quia aëris constitutio est causa morborum suapte natura uniuersalior, quam cibus, & potus, ex Galeno primo primi Epid. in proęmio; Tum quia cibi illi prauam omnem qualitatem à praua aëris constitutione, & cœli inclementia suscepere. Hoc negare Marcellus non potest, qui libro eodem suo folio secundo, hæc verba profert. (Ineunte æstate uredo, rubigoue quam vulgus resinam appellat super arbores, plantas, segetes, & denique herbas omnes virentes sic apparuit, vt eas omnes (miserabile dictu) breui temporis spacio depauerit. Pecudes, Vaccæ,

& armenta

& armenta oĩa, ob pascua rubiginata, & mala qualitate infecta emaciata euasere; ac & si lactifera erant.) & paulo post subdit (lac omne fœtidum, & pallidum erat: tritica, hordea, & legumina ferè omnia, pauca erruginata, & à multis imbribus corrupta, & fœtida Agricolæ collegerunt.) At propter quod vnumquodque tale, & illud magis. Tum denique nam anni constitutio calida, totque magnis, & continuis imbribus humida, causa omnium uehementissima existimanda est ad putredinem, & pestilentes morbos, ex Galeno 1. de temp. cap. 4. vbi dicit. (Ego uero, tantum abest, vt aut aër humidum & calidum pronunciem: aut, si quid temperatum est, calidum atque humidum concedam, vt, quod planè contrarium est, id affirmem, omnium aëris nos ambientis temperamentorũ pessimum id esse, quod humidum est & calidum: Quod sanè temperamentum in quatuor anni temporibus inuenire prorsus nequeas: in morbido, & pestilenti aeris statu interdum incidit, ueluti, quodam loco Hippocrates cõmemorat his uerbis: Pluebat per æstũ imber largus assiduè. Id namq; est humidi & calidi status proprium, ut in æstu assiduè pluat.) Quod confirmat 3. in 3. Epide. com. 1. & com. 22. 6. de sanitate tuenda, & alibi sæpe. Cæterum, cur est, quod illos solos morbos dicant Epidemios, qui à solo aëre communiter alterato proueniunt? à cõibus autem cibis productos non item? Est inquit Marcellus folio xj. nam Epidemius à Græcis dicitur, à dictione, ἐπι, quæ significat super, & δέμον, quod

significat

ſignificat populum: quaſi dicat ſuper populum, vnde Latini morbos vulgares, ac populares vertunt. Hoc accepit à Philippo Ingraſſia Lib. primo de cont. peſt. cap. primo, & decimo octauo, vbi aſſerit ἐπί, in compoſitione ſignificare ſupra, ergo (ſubdit Philippus) morbi Epidemij erunt ab aëre, qui ſupra populum eſt. Sed tunc erit fallacia à ſimpliciter ad ſecundum quid, quando ſupra populum non modo ſit aër: ſed & multa alia ab aëre diuerſa. Ad hæc tunc ἐπιληψία, ἐπαγμάστικα; ἐποιπλῶισ, ἐπιγάστριον, ἐπιγλῶτισ, ἐπιδέρμισ, ἐπίκρασισ, ἐπικεράστικα, ἐπιπλικέλε, ἐπιφερομένα, *& alia diuerſorum generum, quæ, & ipſa,* ἐπι, *in compoſitione recipiunt, erunt à cauſa, quæ vel aër ſit, vel ab aëre; quod quam verum ſit ipſe iudicet. Adde quod Endimij, non erunt ab Epidemijs diuerſi, quando Endimios, ipſi,* ἐπικόρεοσ *appellent. Verum à nominum diuerſitate, vel ſimilitudine, nulla ſumitur apud Peripateticos rerum differentia, vel identitas, neque verum, vel falſum. Sed contra potius ab eo quod res eſt, vel non eſt, oratio dicitur vera, vel falſa. Multo minus apud Galenum, qui præter ea, quæ ſupra ex ipſo retulimus; Libro etiam xj. de*
„ *ſimp. med. facult. cap. primo, inquit. (Verum de*
„ *nominibus, vt ſemper monemus contendendum non eſt)*
„ *& quarto de locis affec. capit. tertio, (quippe, inquit,*
„ *tunc primum, homines res ipſas neglexerant, cum ni-*
„ *mio ſtudio nomina quærere cœperunt.) & Libro pri-*

D mo

" *mo, de diff. pul. cap. primo, (optarem, inquit, res, &*
" *percipi, & tradi, citra ipsarum nomina posse; Sed*
" *quod nominibus, quæ volumus interpretamur: Sophi-*
" *stis hinc commentorum, & inutilis disputationis copio-*
" *sa materia suppeditatur. Cæteri vero, quicunque re-*
" *rum scientiam non usum vocum moramur, inuiti qui-*
" *dem compellimur, propter Sophistarum contumelias, de*
" *nominibus laborare) hæc Galenus.*

Opinio propria. Cap. III.

ICIMUS itaque morbos, vel communiter multos, vel sparsim unum, aut alterum defatigare. Priores, & communes, & passim grassantes vocat Galenus; posteriores vero priuatos. Priores item in triplici esse differentia negauimus, ut qui in duas tantum à Galeno diuidantur. Vel.n. sunt unius regionis proprij; qui illius loci incolas, acsi cognati essent omni tempore comitantur; & hi Endimij dicuntur, de quibus Hippocrates locutus est, libro de aëre, aquis, & locis. Vel per aliquod tempus unam, vel plures regiones inuadunt, qui Epidemici nuncupantur, de quibus libris de morbis vulgaribus Hippocrates tractat: Qui licet frequenter à communi aëris uitio, fiant, quandoque tamen à communis cibi vel potus mala qualitate contingunt. Præterea hi

omnes Epidemij bifariam diuiduntur. Vel enim multos inuadunt, & plurimos occidunt, & hi sunt pestis, vel multos inuadunt, & plures non interficiunt, & hi Epidemij simplices sunt, qui & benigni, & maligni esse poßunt, non tamen verè pestilentes. Nec est, quod quia communes morbi quidam ab aëre, quidā à cibis proueniant, diuersi generis inter se constituantur. Non enim à qua vis causarum, ad rei generationem concurrentium, diuersitate, substantiæ essentialis differentia sumi debet. Actus enim est qui separat, & distinguit; ex Arist. 7. methaf. 49. actus inquam siue quod quid est rei, siue forma ex secundo phys. 28. & quinto methaf. 12. & secundo de anima: quod ibidem explicat Auerroes com. secundo, septimo, octauo, & nono. Accidentium verò differentiam à subiecto, cui insunt, desumendam eße, docet idem Auerroes primo de demos. comm. 31. & 8. metha. com. 6. Verum apud Medicos, amplior est causarum tum latitudo, tum numerus: efficientium autem morbos, aliæ abditæ sunt, aliæ manifestæ, ex Cornelio Celso lib. primo in procemio. Has vero diuidit Galenus tertio in sextum Epid comm. 20. in ante incipientes, antegressas, & continentes. Veræ tamen & essentiales differentiæ morborum desumuntur apud Medicos à tribus, primo, ab ipsius morbi natura (habent enim singuli proprias naturas, ex Hippocrate libro de aëre aquis, & locis cap. xj.) secundo, à subiecto in quo insident, tertio, à modo ipsorum: ideo Galenus loquens de essentialibus fe-

brium differentijs primo lib. de diff. feb. cap. primo, inquit.
" Statim enim cum primum atque præcipuum differentia-
" rum genus ab ipsius rei diuisæ substantia intueri licet.
" Apertissime enim, in febribus ab ipsius rei substantia, si-
" mul atq; adignotione in proprias differentias fecit sectio-
" nem, si quidem febris substantia in genere caloris, qui
" est præter naturam consistit. Caloris autem differentiæ,
" & ex eo, quod magis, & minus, & ex materia in qua
" hic præter naturam calor accenditur, & ex modo motus
" caloris eiusdem accipiuntur. Ex his assero morbos com-
munes, qui Endimij non sunt, tum ab aëre, tum à cibis,
productos, licet à causis diuersis, non diuersi tamen, sed
eiusdem generis inter se fore. Quoniam eandem ha-
bent formam, & differentiam constitutiuam; idem subie-
ctum, eundem modum motus, & operationis. Forma,
& natura eorum ea est, quod communes sint, non tamen
vnius populi, perpetui: Sed vnum, vel plures, ad ali-
quod tempus peruadant. Hoc expressit Galenus primo
Epidem. in proœmio per hæc verba. non hoc quidem li-
" bro, Hippocrates Cöus agere instituit, de proprijs, cu-
" iusq; regionis morbis sicut sanè aliàs nonnunquam. Quod
" fere sermo ipsius omnis sit de morbis, qui Epidemici, idest
" passim grassantes nominantur; qui ab Endimijs, idest
" regionalibus sic differunt, quod hi quidem per aliquod
" tempus, aliquam regionem peruadant. hi vero incolas,
" ac si cognati essent, nullo non tempore comitentur; &
" mox subdit; hoc autem libro Epidemiorum ægritudines,

" *quæ per aliquod tempus passim, vel ciuitates, vel natio-*
" *nes totas adoriantur. Sed eandem naturam habent morbi, quos vocant Pandemios, à communi cibo producti. Mostrat hoc Galenus, qui eodem proœmio postquam dixit tres esse causas à quibus communes morbi auspicantur, vnam in ijs, quæ offeruntur, alteram in ijs, quæ fiunt, & tertiam in ijs, quæ extrinsecus incidunt: subdit.*
" *Per vnamquamque sanè communes morbi fieri consue-*
" *uere, ac præsertim quidem per affectum aëris nos ambien-*
" *tis. Non enim frequenter accidit, vt peringestos cibos,*
" *morbus communis, ciuitatem, vel nationem, vel exerci-*
" *tum peruadat. Quod autem accidit non frequenter, nunquam euenire dici non potest. Secundo vtriusque subiectum idem est: vnus, vel plures populi, siue nationes, siue exercitus, non perpetuo, sed ad tempus affecti. Explicat hoc Galenus comm. tertio, libri secundi de naturæ*
" *humana cum dicit; quod communem causam habeat si*
" *quid multis morbis commune sit: probe profecto ab eo di-*
" *ctum est, perinde ac cætera huius orationis: vt tamen id*
" *nõ omnino rectè dictum sit, quod ortus communium mor-*
" *borum in aërem solummodo sit referendus: quando ex fa-*
" *me in Aeno leguminibus vescẽtes crura imbecilla habue-*
" *re: qui vero eruo, illis genua dolebant. Iam etiam no-*
" *uimus quod comesse semiputridum triticum famis neces*
" *sitate compulsi quidam, communi morbo ex communi cau*
" *sa correpti sunt. Sed & exercitus quandoque, dum*
" *prauis vteretur aquis, simili in omnibus militibus noxa*

vexatus

" vexatus est. Tertio, eundem modum læsionis æque habent: vterque enim vnum, vel plures populos ad tempus fatigat simili nota, tam viros, quam fœminas; tam iuuenes, quàm senes, tam eos, qui in multis sunt, quam qui in paucis laboribus. Quod de communibus ab aëre productis dicit author libri de natura humana; Pariter, & de communibus à cibis progenitis dicit Galenus in comm. Nec est, quod putent diuersarum esse constitutionum, quoniam alter ex aëre, alter ex victu producatur. Præterquamquod enim morbi non diducuntur in suas causas, ex Galeno 9. methodi cap. 14. Errasset quoque Galenus, qui in illas causas, hos morbos non diuisisset, sed oppositum omnino protulit, vt supra monstratum est. Tandem si quicunque communes morbi ab aëre fiant, necessario diuersi generis erunt à morbis, quos victus communis produxit: & ab aëre geniti Epidemij, à cibis Pandemij simplices dicendi essent: tunc morbi Endimij rursus in Epidemios, & Pandemios simplices erant diuidendi. Quod non minus absurdum est, quam si diuidamus speciem subalternam in differentias oppositas diuisiuas sui generis. vt diuidentes animal in inrationale, & rationale, iterum diuidamus rationale, in substantiam insensibilem & sensibilem. Euidens est ratio, diuidunt enim morbum Pandemium in Epidemium, Endimium, & Pandemium simplicem, & iterum coguntur subdiuidere Endimium, in Epidemium, & Pandemium. Negare hoc non possunt, nam Endimici morbi, aliquando fiunt

do fiunt à uitio aëris eius loci proprio, non unquam uitio aquarum, quandoque à propria loci natura: Quod non est ut monstrem ex Hippocrate libro de aëre, aquis, & locis: cum id ipsi ultro admittant, ut fateiur Ingrassias lib. primo, eodem cap. 18. & Marcellus libro suo folio
» 12. cum inquit; unde latini morbos regionales appellant,
» hi enim, uel ob terræ, uel ob aëris, uel ob aquæ, uel si-
» tus rationem proueniunt. Verum putare Epidemium speciem Endimij esse omnem Galeni diuisionem inuertit. Ex quo patet non esse probandam sententiam Herculis Saxoniæ viri clarissimi, qui secunda sua editione de phœnigmis libro secundo capit. primo asserit; quod si febrem aliquam unius regionis, aut urbis incolas inuadere, ac maiori ex parte interficere contingat, hanc quoque non iniuria pestilentem Endimiam dixerimus, non esse probandam inquam; esset enim, uel Epidemius morbus, uel non pestis. Impossibile enim est, una in regione pestem esse sempiternam, tales autem sunt morbi Endimij, ex Galeno primo Epidemio in procœmio. Quæ autem ex Nili inundatione ferè quotannis Aegyptum pestes cōficiunt Epidemij sunt non Endimij affectus, cum ad tempus grassentur, desiliant, & redeant, non perpetuo affligant:
» dicit tamē Galenus loquens de Epidemijs, (ab Endimijs,
» idest regionalibus, sic differunt; quod hi quidem per ali-
» quod tempus aliquam regionem peruadunt, illi uero in-
» colas, ac si cognati essent nullo non tempore comitentur.)
Pestes autem de genere sunt Epidemiorum, primo acuto.

commen.

commen. 9. primo primi Epid. in procemio, tertio tertij eiusdem 20. Ad extremum non est quod forte putent communes morbos à cibis Epidemios esse non posse, vt sunt uitio aëris producti: cum à cibis veræ pestes, prout ab aëre fiant. Nam sequenti disputatione ueras pestes solius communis cibi pernicie produci posse rationibus, & Galeni authoritate demonstrabimus.

DISPUTATIO II.

An à cibo, & potu communi pernicioso citra aëris alterationem vera pestis fieri possit. Opinio propria. & oppositarum opinionum euersio. Cap. IIII.

QVOD autem post diras fames nullo aëris vitio, solis cibis, & potibus perniciosis obseruatæ non semel sint pestes, non modo veræ, sed vehementes, vnum vel plures populos peruadentes; plurimi historiarum scriptores testes sunt. Sub Tito enim, & Vespasiano Hyerosolimis post crudelem famem teterrimam pestem subsequutam, author est Ioseph, lib. 7. de bello iudaico cap: 26. Egisippus de excidio Hyerusalem, & Eusebius lib. 3. de historia ecclesiastica capit. 6. Cæsar lib. suæ historiæ post durissimam obsidionem ex esu putridi hordei validam pestem contigisse narrat, quod Romæ euenisse

nisse refert Cornelius Tacitus lib. 16. Ita sub Iuliano Apostata Sozomenus lib. sexto cap. quarto, ut sub Valentiniano dicit Eusebius lib. 2. cap. 6. At historiarũ fides abneganda non est ex Galeno lib. de sub. emp. cap. 9. cum
" inquit, historiam ego non vitupero, cum enim vnius ho-
" minis vita ad omnium inuentionem sufficere nequeat, lon-
" gi temporis obseruationem historia colligit, vt eius benefi-
" ctio tanquam ex multis tot seculorum hominibus vnus effi-
" ciatur eruditissimus, quod confirmat lib. eodem cap. 12. Cæterum Medici, medicorum obseruationes afferamus: Nicolaus Florentinus sum. secunda distinctio. sexta, tracta. secundi cap. secundo, refert homines carceribus clausos fame compulsos genus quodam scarabeorum abominabile comedisse ex quo peribant. Nec non, & plures herbam quandam, quam Arabes Keulam appellant, quam Mattheus Siluaticus dicit esse titimali speciem, & subdit, id causæ fuisse necis illorum repentinæ. Auenzoar lib. tertio theysir tract. tertio cap. quarto inquit, similiter vidi in quadam ciuitate, quæ Mazzarus nominatur, homines, qui propter ingentem famen, quærebant, & frangebant ossa antiqua, & vetusta cadauerum, comedebant ipsorum medullas, & subito moriebantur. Respondet Philippus Ingrassias has non fuisse veras pestes, sed morbum Pandemium venenosum. Donatus Antonius Altimarus lib. suo de febre pestilenti cap. sexto dicit non fuisse veras pestes quoniam ab aere productæ non fuerunt, uocari tamen pestes, nam ueræ pesti fuere

similes. Neutra tamen responsio recta uidetur. primo ualde diminutus erit Galenus in explicanda pestis ratione si uera sunt quæ affirmant: Inquit enim tertio in tertium Epid. comm. 20. (neque certi est nomen morbi uulgare, uel pestilens, cæterum quicunque uno in loco multos inuaserit, uulgaris hic uocatur, qui simul si hoc habeat ut multos perimat pestis fit.) Sed totum hoc erit non modo mancum, sed falsum, si dabitur ex communi cibo uitiato, morbus multos inuadens, & plurimos occidens, qui non sit pestis, sed pesti similis, uel Pandemicus uenenosus; falsum nō minus diceret Galenus, cum subdit com. uigesimoprimo. (& cum dicit quamplures moriebantur pestilentes fuisse morbos, qui uulgarentur demonstrat.) Ubi de uera pestilenti constitutione loquitur, ut eodem tertio in tertium comm. 71. Gal. affirmat. Secundo si uerum esset quod affirmant darentur morbi, longe magis pernitiosi lethales, ac pestilentes quam uera pestis: qui tamen uera pestis non essent. Euidens est ratio, nam idcirco pestis ipsa censetur pernitiosus affectus, quia cum multos inuadat, illorum plurimos occidit, sed est longe magis pernitiosus, qui cum multos inuadat, non plures illorum modo, sed omnes ad unum interficit, ut longe magis est lethalis, qui simpliciter & omnino enecat, eo qui magna ex parte; ut refert Galenus sexto aph. comm. 18. Affectus, quem retulit Auenzoar, quem Pandemicum malignum: & pesti similem uocant non pestem, quotquot inuasit omnes omnino, & de repente necauit, fuit ergo

uera

uera peste magis pernitiosus. Putare tamen dari morbum qui pernitie pestem superet: aduersatur communi hominum sententiæ de veræ pestis pernitie horribili, ac omnium morborum teterrima: aduersatur & Galeno, qui
„ primo in primum Epidem. in prooemio inquit. (Itaque
„ patet ex vulgarium morborum esse genere, eos, qui ma-
„ lignissimi sunt & pestilentes appellantur.) & paulo post
„ (pestem appellant omnes homines, sciuntque exitialem
„ morbum esse, & ad Deos sæpe referunt, de eorum cura-
„ tione consulentes.) & post (horum pernitiosissimi, qui-
„ que pestilentes appellantur.) quod confirmat primo acut. commen. nono, & lib. de theriaca ad pisonem cap. 16. Tertio contradicunt Galeno, qui primo de differentijs fe-
„ brium cap. quarto inquit (in pestilenti aeris statu, inspira
„ tio potissimum est causa: fit enim & aliquando ob eos qui
„ sunt in corpore humores ad putrescendum paratos, cum
„ breuem aliquam occasionem ad febrium originem ab aere
„ ambiente acceperit animal. Magna autem ex parte ex
„ inspiratione incipit aeris circunstantis à putrescibili eua-
„ poratione infecti) hæc Galenus. Qui falso diceret, aërem esse causam, potissimum pestilentis constitutionis. Si absolutè, & perpetuo solum aer est causa. Ita vt citra eius vitium vera pestis fiat nunquam, & humores, aere vt causa non concurrente, non possent veram pestem, vel efficere, vel concipere. Quarto Galenus in hoc quarto cap. libri primi de diff. feb. per humores ad putrescendum paratos, vel accipit humores, vt

dispositionem ad pestem concipiendam necessario requisitam, vel vt instrumentum aeris ad pestem conficiendam, vel vt causam absolutam, quae aliquando citra aeris venenatum coinquinamentum, propria corruptione pestem producat. Si primo modo perperam diceret Galenus, aliquando fit ob humores, nam non aliquando sed semper & necessacio requiritur patientis dispositio, vt fiat febris,
„ subdit enim Galenus cap. eodem (oportet enim semper, hoc
„ memoria tenere, quod nulla causarum sine patientis apti
„ tudine agere potest) si secundum, non debebat Galenus subdere, aerem esse causam potissimum & magna ex parte, nam nec magna ex parte, neque potissimum, sed semper aër esset dicendus efficiens causa, tam si immediate, quam si mediantibus humoribus vt instrumento pestem induceret. Si tertio modo aerem potissimum, & humores aliquando pestem facere intelligat vt causas effectrices inter se distinctas, manifestum est aerem verae pestis causam perpetuo non esse, sed cibos aliquando illam efficere citra aeris concursum. Nec satis est firma Altimaris euasio cum dicit humores neque putrescere sine aere, quia
„ Galenus subdit (cum breuem aliquam occasionem, ad fe-
„ bris originem ab ambiente acceperit animal.) Nam si Galenus per breuem aeris occasionem, aerem causam efficientem intelligit cur subdit aerem esse causam febris pestilentis magna ex parte? tunc enim nec magna ex parte, sed perpetuo, nec potissimum, sed omnino & semper ab aere fierent cur vocat breuem occasionem ab ae-

re acci-

re accipere animal ad febris originem? non enim esset dicenda breuis occasio si eius febris esset efficiens, vel cur esset in humoribus breuis occasio? an quia humores forte, valde satis praue dispositi, leui aeris impulsione in pestem incidant? sed non est breuis occasio si pestem etiam momento inducat ob patientis aptitudinem cum effectus magnitudo (qualis est pestis) non referatur ad solam materiam valde dispositam, à materia enim nulla sumitur actio, sed ad efficientis actionem valde vehementem, etiam si breui tempore grandem effectum producat. Sic enim breuis occasio illuminationis diceretur actio solis, quæ momento diaphanum valde dispositum illuminat. Ita non breuis occasio, sed magna vis dici debet eius aeris, qui momento inspiratus pestem inducit, & enecat. Rursus, vel hic aer est breuis occasio, inspiratus, vel extrinsecus corpori circumfusus, si primum Galenus intelligit: implicat dicere aerem inspiratum esse breuem occasionem, & dicere in pestilenti aeris statu inspirationem potissimam esse causam, si secundum tunc, vel est quatenus morbida excretione, ac pestilenti conspersus per arterias in cutim desinentes trahitur vsque ad cor, vel quatenus breui tempore ad cor permeat primum breuis occasio esse non potest, cum deferat seminaria venenosa dicit enim Galenus primo de seminc capit. decimosexto, (minima particula humoris lethalium venenorũ, quæ deleteria appellat vbi in animalis corpus ingressa

fuerit

„ *fuerit totum id momento temporis immutat) talis immutatio non breuis occasio, sed efficiens causa vehementissima dici debet, cum ad interitum vehementer immutet. Nec secundum, nam longè breuiori tempore penetrat, per inspirationem, ex aspera arteria ad cor, vt dicit Galenus primo de differentiis febrium cap. quarto, & tamen aer pestilens inspiratus, breuis occasio non dicitur. Sed Dices cur ergo dixit cum breuem aliquam occasionem ad putrescendum ab aere ambienti acceperit animal? Dico quod humores sine aere non putrescunt concurrit enim aer, ad illorum putredinem, quatenus putrefactio est corruptio propriæ ac natiuæ caliditatis, in vnoquoque humido ab aliena caliditate, quæ est ambientis: ambiens autem est aer: habet autem aer, vim ad excitandam putredinem tum suo calore humido, tum suo frigore obstruente; in quem sensum Hippocrates lib. de flatibus dixit aërem esse causam febrium, quæ à priuata mala dieta contingunt: non tamen ex hoc valet, illam breuem occasionem aeris, esse pestis causam: ex hoc enim non est venenatus aer, vt contagione sua corrumpat humores excellenti gradu putredinis, ita vt in venenũ illos cõmutet, vt facit quando pestis est causa, sed solum putredinem excitat in humoribus. Qui non ex occasione qua putrescunt. Sed ex natura eorum (si putrescerẽt) apti sunt mutari in corruptionem veneno similem; vt de Sycomoris si putrescãt dicit Galenus secundo de alim. facul. capit. vndecimo. Hoc declarat Galenus dicens breuem occasionem, nomine enim*

ne enim

ne enim occasionis intelligit Galenus paruas causas, quæ committere per seipsas morbos nequeant, vt patet primo in tertium Epidem. commen. 15. Quæ tamen leuior est, quam non modo occasio, sed leuis occasio nuncupetur. Adde quod Galenus comparat aërem, & humores in genere causæ efficientis pestem: dicit enim aërem potissimum & magna ex parte esse causam, humores uero aliquando: ergo vt accipit aërem pro causa efficiente absolutè, sic & humores; comparatio enim fit in specie, & non in genere, in quo latent æquiuocationes ex Arist. 7. physi. 29. & 31. Quinto si examinemus verba Galeni lib. de cibis boni, & mali succi cap. primo, pestem ueram à solis cibis uitiatis inueniemus effectam. Refert enim quod in crudeli fame, q̄ sæuijt in multas nationes Imperio romano subditas, populos fuisse coactos ut uescerētur cibis praui succi, quos ante nūquam ne periculi faciendi gratia
" degustauerant, ex quo subdit. uidere erat quosdam desi-
" nente uere, plerosque omnes ineunte Aestate ulceribus in
" cute quamplurimis correptos, quorum non unica esset in
" omnibus facies si quidē erysipelas alia, phlegmonē alia re
" ferebant, & alia herpetem, & impetigines alia, & paulo
" post. Alijs uero quibusdam carbunculi, & phagedænæ
" speciem quum apparuissent, cum febri, plurimos in-
" terfecere, paucissimis ægre, post multum temporis, serua-
" tis. At sine cutaneis affectibus febres plurimæ uiguere.
" quas tum alui recrementa sequebantur male olentia, &
" mordatia, intestinorumque difficultates, & tenasmos:

tum

" tum acres vrinas & graue olentes, quæ quorundam veſi-
" cas exulcerarunt iam non nulli diiudicati ſunt ſudoribus
" male olentibus, aſceſſibuſq; putredinoſis: quibus nihil
" horum accidit interiere omnes. hæc Galenus Reſpondet Altimarus hos morbos fuiſſe ſporadicos non vulgares neq; peſtem. Probat ex Galeno, qui eodem cap ſubdit, at
" qui nihil ſanè mirum videri debet, ſi quidem contrarijs
" inter ſe tum morbis tum ſymptomatis correpti fuere, qui
" tunc ægrotarent, vt qui non ſolum natura inuicem, aut
" ætate, ſed etiam anteactæ vitæ ratione differrent, ali-
" mentiſq; vſi eſſent in fame, pugnantibus inter ſe qualita-
" tibus prædictis. Cæterum hæc opinio recta non videtur, ſporades enim non fuerunt, ſed vulgares & pleriq; vere peſtilentes. Quamuis enim in illa tempeſtate, omnibus populis, vnum morbi genus commune non fuerit, ſed morbi tum plures, tum diuerſi, tum ad ſe inuicem contrarij, tamen quicunque viguerunt, non fuere ſingulares, ſeu priuati, ſinguli ſingulorum hominum proprij: ſed ſinguli plurium communes & vulgares, ſinguli à communi victus genere pluribus progeniti. hoc clare docet Ga-
" lenus eodem cap. cum dicit; quidam deſinente vere omnes
" ineunte eſtate, & mox; alijs vero quibuſdam carbuncu-
" li, & phlagedænæ, quæ plurimos interfecere pauciſſimis
" ſeruatis, & mox & ſine cutaneis affectibus febres plurimæ viguerunt, & paulo poſt, iam nonnulli, iudicati ſudoribus malè olentibus, & abſceſſibus putredinoſis, quibus nihil horum accidit interiere omnes. hæc Galenus.

Præterea

*Præterea cibi insolentes licet fuerint diuersorum generum, tamen nullum illorum priuatum fuit, sed vnumquodque commune pluribus. Subdit enim Galenus. (In
" diuersa porrò rerum copia, alij cibos adhibuere succi aci-
" di &c. alij acerbis usi sunt &c. ipse quosdam noui ex
" fungorum esu perijsse statim: quosdam ex cicutæ, aut
" ferulæ: nec sane paucos ex his uix seruatos.) hæc Galenus. Ergo quæcunque eo tempore uiguerunt ægritudines, communes fuerunt: Fuerunt autem in uniuersum triũ generũ. Primi generis, fuere plures homines uarijs ulceribus in cute correpti: Secundi, plures alij, quibus carbunculi cum febre apparuerunt, quorum plurimi mortui sunt: Tertij, multi correpti febre sine cutaneis affectibus, quorum nonnulli iudicati sunt cum sudoribus, & abscessibus, alij uero, quibus nihil tale euenit, mortui omnes sunt. Horum quamuis primi non peste, sed morbis uulgaribus mitibus correpti uiderentur, secundi tamen & tertij uera peste sunt profligati: laborarunt enim febre communi secundi cum efflorescentijs malignis, postremi cum pessimis excretis. Vtriusque generis plurimi interempti sunt, paucis omnino seruatis. Talis est pestis verus characterismus 3. in 3. epid. 20. 1. acuto. 9. Nec est necesse, vt in vna constitutione pestilenti morbi omnes, qui uulgantur, eiusdem sint formæ; poßunt enim eße non modo diuersi, sed contrarij, pro corporum dispositione diuersa, pro partium affectarum vario robore uel infirmitate. Vbi enim omnes uulga-*

res fuerint, & magna ex parte lethales, omnes verè pestilentes sunt, vt patet ex Hippocrate 3. in 3. Epidem. à tex. 9. ad 19. vbi recenset sacros ignes, febres ardentes, phrenitides, ora aptis uitiata, pudenda tuberculis, lippitudines, carbunculos, comata, vigilias, hydropes, tabes. Erant ista tum diuersa tum inter se pugnantia morborum genera. Subdit tamen Hippocrates
„ (Ex qualibet morborum, quos recensuimus, specie, com-
„ plures ægrotabant, & moriebantur.) vbi Galenus (Cum
„ dicit & complurés moriebantur, pestilentes fuisse mor-
„ bos, qui vulgarentur, demonstrat. Qui quando diuer-
„ si fuerunt, de singulis separatim infra acturum promittit.) hæc Galenus. Confirmatur, nam in principio primi capitis libri de cibis boni & mali succi, vbi uersio Iulij Alexandrini legit (declarat fames) versio antiqua & melius inquit, declarat pestis. Tum quia græcus codex legit λοιμός, & non λιμός. Tum maximè nam subdit Gale-
„ nus (quæ per plurimas Romano Imperio subditas gentes
„ sæuijt multis deinceps annis continue.) Sed breui tempore sæuijt fames, longo tempore pestis: Declarat hoc Ga-
„ lenus cum subdit. (Quum enim ciues pro more suo (quo
„ æstate quamprimum solent frumenti, quod satis sit in re-
„ liquum anni tempus, parare) quicquid in agris tritici
„ fuerat, abstulissent Consumptis hyeme ijs, quæ facta re-
„ liqua fuerant, agrestes necessariò uere toto succi praui ali
„ mentis vescebantur, adhibitis ad cibi vsum, arborum
„ fruticumq; germinibus &c.) Subdit (Itaq; videre erat

ex

„ ex his quosdam desinente vere, plerosque omnes ineunte
„ æstate, ulceribus &c.) Fames ergo fuit non multis annis,
sed unius anni hyeme & vere: & in fine veris cœpere
morbi. Fuit bene multis annis continue pestis, quæ subditas Romano populo nationes afflixit. Galenus 5. me-
„ tho. cap. 12. inquit (In grauis huius pestilentiæ initio,
„ quæ vtinam aliquando cesset.) Tertio de præsag. expul.
„ c. 4. dicit. (At in pestilentia qualis nostra memoria fuit
„ & uiget etiam nunc.) Quæ adhuc durabat, quo tempore
scripsit libros de simp. med. facul. ut patet nono eiusdem
cap. de terra samia, & 3. in 3. Epidem. 53. (& pestis,
„ inquit, illa longissima, quæ nostra ætate vulgata est.)
Sexto Galenus lib. de alimento Hippocrates cap. 3. folio
„ 16. litera F. dicit (Alias morborum differentias nunc
„ enumerat, quæ ab alimento, ab aëre nos ambiente, & ab
„ alijs multis rebus desumuntur.) & paulo post, (Eius-
„ modi autem edulijs uesci multi fame coacti, aut mortui
„ sunt oppressi morbis, qui à corruptela oriri solent, & quos
„ pestis affert &c.) hæc Galenus. Septimo ex praua humorum corruptione fit uenenum in corpore, ex Galeno 6. de
locis affectis cap. 5. vt nos infra monstrabimus. Ex qua
fit febris de genere sporadicarum, quam Galenus appellat pestilentem sine peste 3. de præsag. expuls. cap. 4.
At si quæramus cur est pestilens sine peste? Hippocrates
„ respondet 1. acut. 9 (Cum enim nullus communis pestife-
„ ri morbi modus passim grassatus fuerit: sed morbi spora-
„ des, idest sparsim priuatimque prehendentes.) Gal. 3. in

" 3. Epid. com. 57. dicit. (*Quod quidem esse symptoma*
" *videtur in perpetuum febris, quam pestilentem priuatim*
" *vocant, cum mortales vel citra pestem corripiat.*) Ergo si contingat vni populo communis humorum corruptela à communi cibo vitiato, quæ magna ex parte interficiat: necessario erit febris pestilens cum vera peste. Inquit enim Galenus commen. 9. 1. acutor.
" (*Ostendit hac oratione Hippocrates morbos multos vno*
" *fieri tempore, quos, si perniciosi fuerint, pestem appellant.*) Octauo quando aër immutatur malo quodam modo, vt homines interficiat, pestis est, ex Galeno libro de theriac. ad Pisonem cap. 16. Ergo si unius populi, vel exercitus, ob communem uenefici victus rationem, humores in omnibus malo quodam modo immutentur, & corrumpantur; vt omnes, vel maiorem partem interficiant, pestis erit. Nono, causa immediata & continens pestis non est aër quouis malo modo corruptus, seu venenatus: Illa enim est ratio formalis, qua posita res ponitur, & remota remouetur, vt de causa continente dicit Galenus libr. contra Iulianum in fine. Sed posita aëris venenata dispositione (licet pestis magna ex parte contingat cum homines non possint non respirare) necessario pestis non ponitur. Quid enim si plures illius populi malis humoribus uacui sint nec ad putredinem concipiendam dispositi? cum sine patientis aptitudine actio non fiat: & corpora prauis humoribus uacua, uel omnino nihil, vel

saltem

saltem leuiter lædantur, ex Galeno primo de differ. feb. cap. 4. Pestis utique non erit. Nam, minor pars populi ægrotabit, maior erit incolumis. Sed posita corruptione substantiæ cordis communiter unius populi à communi causa corrumpente septica, seu venenosa, ponitur necessario communis morbus lethalis ac perniciosus, & ea remota remouetur. Manifestum est igitur, quod siue à prauo ac venenato aëre, siue à prauis ac malo modo corruptis cibis substantia cordis corrumpatur in maiori parte eiusdem populi, uel exercitus pestis erit. vt ergo ab aëre sic à cibo uera pestis potest constitui. Ideo Auerroes 4. colliget cap. 14. (& similiter, inquit, fiunt ægritudines pestilentiales à corruptione aquæ & ciborum, sicut accidit tempore famis. Item ægritudines pestilentiales, quæ fiunt à corruptione aëris.) Aëtius nulla facta distinctione Pandemici ab Epidemico, omnes morbos vulgares seu passim grassantes, & pestilentes, tum ab aëre, tum à communi cibo & potu uitioso fieri explicat lib. 1. tetrabili 2. cap. 94. Oribasius lib. primo capit. 26. Paulus lib. 2. cap. 35. Rasis lib. 2. cap. 25. Hyeronimus Fracastorius lib. 2. de contagio. cap. 8. Mercurialis in suis lectionibus de peste capit. 2. Fallopius, Montanus, Trincauellius, Augenius, Ioubertus, & plerique medicorum grauissimi idem plane affirmant, quos sigillatim enumerare puto superfluum.

Oppositæ

Oppositæ rationes diluuntur. Cap. V.

AETERVM si quæ hactenus diximus, uera sunt; cur Galenus, inquit, primo primi Epidem. in prooemio. (Horum perniciosissimi quique pestilentes uocantur, qui perinde ac totum vulgarium morborum genus, ex cœli statu proficiscuntur.) Adhæc cur Hippocrates lib. de flatibus dicit. (Sunt autem febrium genera duo, quorum alterum commune omnibus pestis appellatur. Alterum propter malam dietam priuatim his contingit, qui ea vtuntur; vtriusque autem generis aër author & causa existit.) Præterea cur Auicennas prima fen quarti tract. primo loquens de febre pestilenti meminit de solo aëre, non autem de cibis? Tandem cur author libri secundi de natura humana tex. 3. dicit. (Quum multi homines vno corripiuntur morbo tẽpore eodem: id in causa esse arbitrandum, quod communissimum sit, quoque omnes maxime vtimur: id vero est, quo respiramus.) & tex. quarto subdit. (Quum vero idem morbus populariter inuaserit, tunc obscurum non est, victum haud esse in causa, sed id quod spirando trahimus) hæc ille. Verum hæc facillimè diluuntur, si dicamus consueuisse grauissimos Medicos nominare simpliciter & absolutè, id quod non omnino semper, sed magna ex parte contingit: contra vero, putare id quod rarius cõtingit oppositam uniuersalem sententiam ab eis prolatam,

neque destruere neque disturbare. Id docet Galenus 6. aphorismo commen. 58. cum dicit. (Commune siquidem est huic aphorismo cum alijs ab Hippocrate dictis, ut perpetuum quidam, ex figura dictionis ostendatur: quãuis res ipsæ non semper eodem modo eueniant, sed, licet raro, interdum etiam aliter accidant.) Quod confirmat secundo de diff. resp. cap. 6. cum dicit (Non enim dissecat id quod raro incidit in ullo aliquo eorum quæ sic dicuntur, sententiam in uniuersum prolatam.) Ergo quia ab aëre pestes fiunt, & frequentiores, & uniuersaliores, à cibis uerò rariores, hinc est quod Hippocrates, Galenus, & Auicennas absolutè ab aëre illas fieri dicant: Re uera tamen hoc non tollit, quòd quandoque à cibis uera pestis fiat: Hoc docet Galenus in proœmio primi Epidem. cum dicit. (Non enim frequenter accidit ut per ingestos cibos communis morbus ciuitatem, uel nationem, uel exercitum peruadat.) Ad extremum author libri de natura humana in illo commen. tertio reprehenditur à Galeno, nec sine ratione (quidquid dicat Ingrassias.) Nam illum non arguit, quod aërem dicat causam esse communissimam, ut credidit Philippus, sed quòd solum aërem causam putauit: Quòd cibos, sporadicos solum morbos facere dixerit. Quæ dicta sunt falsa ut Galenus ibi demonstrat: Quando à communi cibo uel potu populus, uel exercitus communi noxa uexatus sit. Falsum non minus est, cum dicit in communibus cibis uitium esse non posse; cum appositum monstret Galenus lib. de cibis boni, & ma

li succi,

li succi, & doceat experimentum. & tandem quòd putet Epidemicos à solo aëre fieri; cuius oppositum supra ex Hippoc. Gal. & ratione monstratum abunde fuit.

DISPVTATIO III.

Abditas Stellarum vires à lumine, & motu diuersas Galenum admittere. Cap. VI.

ARCELLVS libro eodem fol. 17. inquit (dimitto Stellas malignas, & humano generi perniciosas, aliasque cæcas influentias. Cum plusquam humanus ille Mirandulanus à cœlo malum effluere non posse contra hos Astrologos, & suas portentosas nugas multa scripserit. Et si Galenus 3. de diebus decretorijs cap. 6. Stellas maleficas esse, & morborum productrices, quod ipse obseruauit, testetur: hoc dicit non ex sua sententia, sed, vt ipse ait, esse inuentum ab Astrologis Aegyptijs.) Hic tria sunt explicanda. Primum (ut ab hoc postremo exordiamur.) An Galenus putauerit Stellas eße morborum productrices. An id dixerit de sententia Aegyptiorum, & non propria Secundo an à Cœlo, & Stellis simplicissimis corporibus malum aliquod in mundum hunc sublunarē possit effluere. Tertio tandem, an Stellæ solo lumine & motu hæc sublunaria gubernent, & tota astrologia iudiciaria damnari

nari

nari debeat, ut Picus Mirandulanus contendit. De primo Marcellus sibi uidetur non constare. Primum enim Stellas maleficas quas nunc damnat uidetur admittere folio xj. ubi inquit (quæ aëris alteratio, & à cœlestibus & ab inferioribus oritur,) & paulo post (hi enim morbi, non solum ab aëre oriuntur, uel ab aliquo siue occulto siue manifesto uitio cœlitus proueniente) ergo siue solo lumine, & motu, siue quauis abdita uirtute, uitium, aliquod manifestum, uel occultum, sublunaribus immittant, maleficæ sunt. Secundo hic seipsum suis uerbis euertit. Quomodo enim dicit, inuentum ab Aegyptijs esse, & non de mente Galeni, quicquid affert de Stellis tertio de diebus decretorijs cap. 6? Si fatetur Marcellus, illud idem Galenum cognouisse propria obseruatione. Tertio Galeni uerba plane Marcellum conuincunt, quæ
„ hæc sunt (porro illud denuo repetendum est, quod nos quo
„ que obseruantes, uerissimum semper esse comperimus, ab
„ Aegyptijs astronomis inuentum,) an quia dicit esse inuentum ab Aegyptijs dicit esse uerum de mente aliorum? & ita de mente aliorum ut Galenus uerum non putet? Sed si de propria mente id non affirmat, cur dicit esse uerissimum? an quod dicit uerum, esse uerum non putat, & quod testatur se obseruasse falsum iudicat? ergo adducit falsum pro uero, non causam pro causa, nos non docet, sed decipit; & ex professo ac data opera mentitur Galenus, si Marcellus uerum dicit. Nec est quod Picus Mirandulanus libro tertio contra Astrologos cap. 16. di-

cat Galenum lib. 6. de simpl. med. facul. Aegyptios vocare deliros. Ibi enim non de Astrologis, sed de herbarijs & incantatoribus Aegyptijs loquitur, eius verba hoc ostendunt, quæ cap. primo, hæc sunt (verum is ad fabulas versus aniles est, simulq; præstigiaturas quasdam deliras Aegyptias, iunctis nonnullis incantationibus, quas cum herbas colligunt admurmurant.) Quarto si Galenus falsum credit, quod ab Aegyptijs astronomis dicit inuentum, cur eodem tertio loquens defalcatis apparitionibus lunæ, inquit? (quare nec Aratus male ipsas neglexit, tanquã imbecillas existentes: conuenitque eos laudare, qui de eis scripserint, tanquam ne vel minimum quidem omittentes.) Sed cur laudat scriptores rerum quas veras non iudicat? cur dicit mensis tempus non constare triginta diebus? & id confirmat, authoritate Hypparchi 3. eodem cap. 4. si illorum inuenta vera non putat? cur tandem gloriatur Galenus, se hoc lib. 3. inuenisse causas dierum criticorum, cum ijs Aegyptiorum principijs innitatur, quorum inuenta vera non iudicet? Qui tertio prognos: comm. 4. inquit loquens de diebus criticis. Sed, quæ nam sit causa horum, ipsi tẽtauimus docere libro de diebus decretorijs tertio, cum tamen nemo antea uel dicere agressus sit.) Quinto cur tertio de dieb. dec. cap. x. dicit, hanc dierum decretoriorum disputationem difficilem & subtilem esse: quæ subtilitas disputationis, si procederet ex inuentis Aegyptiorum, quæ vera non existimaret? non ne & amicos decepisset Galenus? in quorum

gratiam

gratiam illa ſcripſit, ſi ex inuentione Aegyptiorum, ſpeculationem venatus eſset, quorum obſeruationes non putauit veras? an probare aliquid auctoritate illorum, qui eius rei, vel inuentores vel periti habentur, eſt loqui de mente aliorum & non vera? Sexto Galenus nec poterat ſine ignominia, adducere ſententiam Aegyptiorum, quam putabat non veram, cur eo loco vel alibi illorum quos putabat errores non detexit? non confutauit? oppoſitum, quod putabat verum non docuit? cur paſſus eſt ſua auctoritate irretiri homines dogmate Aegyptiorum non vero, Medicus Philoſophus indagator veritatis? Septimo an Aegyptijs in re aſtronomica danda ſit fides? ſi conſulamus Ariſtotelem, ſummus peripateticus ſic re-
„ ſpondet ſecundo cœli 60. (quod dudum ea obſeruauerunt,
„ a plurimis annis, Aegyptij, & Babilonij, à quibus
„ multam fidem habemus, de vno quoq; Aſtrorum (quod
confirmat primo meteo. capit. 6 loquens de cometis. &
„ vniuerſalius loquens. 6. ethic. cap. 11. inquit, Quare peri
„ torum hominum, & ſeniorum, ſeu prudentum pronuncia
„ tionibus, & opinionibus abſq; demonſtratione, non minus
„ quam demonſtrationibus attendendum eſt. Quia namq;
„ ex ipſa experientia viſum habent, principia intuentur.
rurſus ſi conſulamus Galenum, capit. 6. eiuſdem 3. libri
„ ita reſpondet (rurſus igitur eas in ſummam colligamus:
„ Lunæ tetragonæ, & diametræ ſtationes, in principijs
„ bonis, bonas faciunt alterationes: in malis, malas,
„ atque hoc, præterquamquod Aſtronomis eſt in confeſſo

" *integrum est etiam tibi obseruare, sin autem huiusmodi,*
" *nec obseruare uolueris, nec ijs, qui obseruauerunt fi-*
" *dem adhibere, indubie sophistarum ubique nunc obstre-*
" *pentium aliquis es, qui ratione manifesto, apparentia*
" *nos approbare postulant) hæc Galenus.*

DISPVTATIO IIII.

An Stellæ Morbos, & eorum, quæ genita sunt interitus inducant in hoc mundo subluna-ri Opinio aliorum. Cap. VII.

ECVNDVM *Marcelli dictum succedit examinandum, inquit enim (à cœlo malum influere non posse.) (Confirmo ego hoc Marcelli dictum ex Platone, qui in Epimonide, inquit (Hæc*
" *cœlestia existimamus animalia esse, diuinum astrorum*
" *genus, corpore quidem pulcherrimo, anima uero, tum*
" *beatissima tum optima constitutum. His itaque anima-*
" *libus, ex duabus sortibus, alteram tribuendam pu-*
" *tamus: Nam aut absque pernicie, immortalia atque di-*
" *uina necessario singula sunt; aut uitam longæuam agunt,*
" *singulis adeo sufficientem vt longiore non indigeant.) &*
" *paulo post) hanc astrorum naturam esse uisu quidem pul-*
" *cherrimam, progressu, & chorea optima utentem om-*
" *niumq; chorearum decentissima, & magnificentissima,*

quæ

" *quæ cunctis animalibus cammoda præbet.) hæc Plato.*
" *Chalcidius interpres, inquit (aut omnes Stellæ diuinæ*
" *sunt, & bonæ, nec quidquam faciunt mali, aut quædam*
" *maleficæ: Sed maleficas esse, in illo sancto & pleno bo-*
" *nitatis loco, quatenus conuenit? Arist. nono meta. text.*
" *19. inquit: (Non igitur in rebus quæ sunt ex principio, et*
" *quæ sunt æternæ, non est aliquid malũ omnino, neq; error,*
" *neque corruptio; corruptio enim est ex rebus malis.) Pi-*
cus Mirandulanus lib. tertio contra Astrologos cap. 21.
cœlum inquit per se conseruat res sublunares, ac in uni-
uerso proportione respondet cordi, quod homini princi-
piũ uitę elargitur, ergo cœlum corruptionis & mali sub-
lunaribus causa esse non potest. nihil enim destruit, id
quod suapte natura conseruat.

Opinionis confutatio. Cap. VIII.

SED *Marcellus influxus, & malum, quod à Stellis non posse profluere proclamat contra Astrologos hoc loco, forte non recerdatus admittit, eod. lib. fol. 55. cum dicit (est sciendum quod pestilentialium febrium tripartita sunt genera; Quædam pestilentes febres dicuntur, Quãdo pestilentię causa, ut uolunt Astrologi, cœlestis quædam est configuratio: quę uim suam inferens influensque talem producit effectum.) Præterea id mostrari potest.*

Primo si à Stellis & Cœlo malum non profluit sublunari-
„ *bus cur dicit Aristo. secundo de gene. 56? (Quocirca si*
„ *in adueniendo, & in propè esse generat, et in recedēdo, &*
„ *longe fieri, id ipsum corrumpit.) contrariorum enim*
„ *contrariæ causæ, & tex. 58. (apparent autem & secun-*
„ *dum sensum confessa his, quæ à nobis dicta sunt. vide-*
„ *mus enim quod adueniente, quidem sole generatio est,*
„ *recedente autem corruptio) vel ergo non erit malum cor-*
ruptio, quare nec morbus & pestis, quæ ideo perniciosa
est, quia multos interimit; uel à Stellis, & Cœlo non
minus corruptio, & malum proueniet, quam bonum, &
generatio; Secundo Galenus, tertio de diebus decreto-
„ *rijs cap. 6. inquit, (lunam non modo ægris, sed etiam*
„ *sanis, dies, quales tandem futuri sint posse, prænunciare.*
„ *Si etenim ad Planetas temperatos steterit, faustos ac bo-*
„ *nos dici producere: Si ad intemperatos, graues mole-*
„ *stosque. Fingamus enim homine quodam nascente, salu-*
„ *tares planetas in Ariete, malignos in Tauro esse: is homo*
„ *nimirum cum Luna in Ariete, Cancro, Libra, & Capri*
„ *corno fuerit, pulchrè deget: Cum uero Taurum ipsum, uel*
„ *tetragonum aliquod, uel diametrum signū occupat, male*
„ *tunc & molestè uitam transiget. atq; iā morborum initia,*
„ *huic, cum Luna in Tauro, Leone, Scorpio, & Aquario*
„ *fuerit, pessima: sine periculo autē, & salutaria sunt, cum*
„ *Arietē, Cancrū, Librā, & Capricornū, Luna permeat.*
„ *Adhęc alterationes magnas: quas in tetragonis, & diame-*
„ *tris per septimanas fieri diximus: in lethalibus quidē mor*

bis

" bis lethales, & ipsas, in salubribus bonas, euenire necesse
" est.) Tertio Auicennas in sua Cantica, trac. 1. parte 1.
" tex. 104. inquit (si etiam Stellæ, quę dicuntur infortunatæ, fuerint in exaltatione sua, significabunt super corru-
" ptionẽ animatorum. si uero quæ fortunatę dicũtur, fuerint
ibidem, significabunt salutem eorundem omnimodam) &
lib. 4. fen prima trac. 4. cap. 1. exponens naturam & cau
sas febris pestilentis loquens verbis necessarijs grauiter &
" accurate in re tanti momenti inquit (& principium om-
" nium harum alterationum, sunt formę ex formis cœli fa-
" cientes esse necessarium illud, cuius aduentus ignoratur: li
" cet sint quidam, qui dixerunt in eo, aliquid non proportio
" natum ad causam eius: Immo oportet ut scias, quod causa
" prima longinqua ad illud sunt figurę cęlestes, & propin-
" quæ dispositiones terrestres. & quãdoq; faciunt necessario
" uirtutes agentes cęlestes, & uirtutes patientes terrestres,
" humectationem vehementem Aëri, eleuantur vapores, et
" fumi ad ipsum, & spargũtur in ipso, & putrefaciũt eũ cũ
" caliditate debili, Et qñ fit aër secũdũ hũc modũ, uenit ad
" cor, quare corrũpit cõplexionẽ spiritus, qui est in ipso, et pu
" trefit ꝙ circũdat ipsum de humiditate, et accidit caliditas
" egressa à natura, et spargitur in corpore causa fluxibilita-
" tis suæ, et fit febris pestilẽtialis) & lib. 1. fen. 3. doct. 5. c.
" 1. inquit (multoties quoq; est principium corruptionis aë-
" ris, ab ipso aëre, propter illud, ꝙ ei aduenit ex corruptione
" uicinãtiũ aërum; aut propter rem cœlestem, cuius qualitas
" non est hominibus cognita. in huiusmodi ergo ad domos

subterraneas

" subterraneas est fugiendum, (hæc Auicennas. Quar-
" to Hippocrates libro de aëre, aquis, & locis cap. 6. in-
" quit) periculosissima sunt ambo solstitia maxime vero æ-
" stiuum. periculosum etiam æquinoctium vtrumque, ma-
" gis vero autunnale. Oportet autem, & astrorum exor-
" tus considerare, præcipue Canis, deinde Arcturi, &
" Pleiadum occasum. Morbi enim in his maxime die-
" bus iudicãtur, alij perimunt, alij desinũt, reliqui uero oẽs
" in aliã speciem aliumq; statum trãsmutãtur.) hæc Hippo
crates. Sed si à cœlo malum non potest effluere, cur pe-
riculosa solstitia? periculosa æquinoctia? et si à Cœlo cun
cta bona mortalibus & salutaria proueniunt, quid ex
eis periculi potest timeri? cur, Stellarnm exortus, &
occasus Medici obseruant? si oĩs eorũ actio salutaris, &
laudabilis? & si talis cur dicit, in solsticijs, æquinoctijs, &
astrorum ortu & occasu, morborum alios interficere.
Alios in alios permutari? Quinto cur inquit Hippocra-
" tes lib. de carnibus? (de rebus sublimibus, in aëre & cœ-
" lo neque opus habeo dicere, nisi quod, quantum ad ho-
" minem, & reliqua animalia. quæ sunt & nata sunt per
" tinet demonstrabo, & quòd anima sunt & quòd sa-
" nitas, & quòd morbus, & quòd in homine malum, &
" bonum & vnde moritur.) Sexto Aëtius libro primo,
" sermone tertio cap. 164. (quandoquidem inquit etiam
" Stellæ in cœlo oriuntur, iuxta tempora, à Deo ipsis ordi-
" nata, & similiter occidentes, aëra mutant, vt contingat,
" ex hoc etiam ventos alios aliter spirare. Necessarium
duxi

" duxi hic tempora indicare, in quibus eorum quæ palam
" aërem alterant, ortus & occasus fiunt, nam sanorum
" corpora & multo magis ægrorum, iuxta aëris statum alterantur (& mox Stellarum ortus, & occasum) enumerat per singulos menses totius anni, & quas tempestates serenitates, & temporum mutationes, vnaquæque Stellarum inducat, toto illo capite enarrat. Septimo tot viri celebres, qui de peste tractant, pestis causas in astra referentes, vana & irrita docuisſent. Marsilius Ficinus, in schola Platonis summus philosophus libro Epidemiæ cap. secundo, sic inquit, (concreatur huiusmodi vapor in aëre, vniuersalioris tempore pestis, ex malignis quibusdam constellationibus, præsertim ex Martis cum Saturno in signis humanis coniunctione; & ex luminarium eclypsibus,) Guidus de Gauliaco, tract. secundo, doct. tertia, cap. quinto, ex maxima coniunctione Martis, Iouis, & Saturni, in signis humanis euenisse refert, ingentem pestem, quæ sola contagione ex obtutu, maiorem hominum partem absumpsit. Quod testatur Philippus Ingrassias prima parte de pestilenti contagio cap. secundo: Beda lib. tertio de historia ecclesiastica, cap. 27. & Paulus Diaconus libr. sexto cap. tertio testes sunt anno 138. à mundi redemptione, & anno 664. post luminarium eclypses, pestes validissimas euenisse: Anno autem 703. ab eorum non modo eclypsi, sed obscuratione insolita, pestem, adeo insolentem peragrasse vniuersam Italiam, vt ea Pontificem Maximum Agatonem

H subſtulerit

ſubſtulerit, vt refert Platina in illius Pontificis vita, Tarcaniotus, & Blondus in ſuis hiſtorijs. Præterea anno 260. Sol per plures dies lumen amiſit, quo tempore, tam immanis & rabida peſtis Romam inuaſit, vt vno die ad quinque milia extincti iacuerint authore Petro Meſſia in vita Galieni Imperatoris. Sunt & Rationes ad hoc argumentum validiſſimæ, quas luculenter adducit doctiſſimus Fernelius lib. ſecundo de abditis rerum cauſis cap. vndecimo, & Horatius Augenius parte prima epiſt. med. lib. quarto, epiſt. prima quas ne videar actum agere volens omitto.

Opinio propria, & oppoſitarum Rationum ſolutio. Cap. IX.

DICIMVS itaque cœleſtia corpora eſſe nobiliſſima, & perfectiſſima omniũ corporum naturalium, quæ Ariſt. æterna putauit (licet eius ſententia vera non ſit) ſine contrarijs, ſine malo. Quæ per ſe conſeruant omnia corpora ſublunaria, cum a primo ente communicatum ſit eſſe & viuere omnibus, ijs clarius illis obſcurius, vt fatetur Ariſt. primo cœli 100. & 8. phyſi. 47. ideo, vt omnis numerus in vnitate, ita in cœlo, omnes ſublunarium perfectiones, perfectiori, ſimpliciori, ac eminentiori modo continentur. Hinc dicit Ariſto. primo meteor. cap. primo oportet mundum hunc in-

„ feriorem,

feriorem, ſupernis lationibus eſse contiguum, vt omnis eius virtus inde regatur, & gubernetur. Quare ad vniuerſi perfectionem, oportuit cœlum eſſe etiam corruptionis ſublunarium authorem, non quod, dum, quæ genita ſunt corrumpit, per ſe malum, & corruptionem intendat; (id enim repugnaret ſuæ perfectioni vt bene dicit Chalcidius) nec quod per ſe intendat deſtruere totũ, uel partem, mũdi, quẽ per ſe cõſeruare intendit, ſed corrũpit per accidens vt per ſe generet, per accidens deſtruit ut per ſe conſeruet, & ſic tam generationis actio quam corruptionis, quæ a cœlo prouenit, eſt per ſe ordinata bona laudabilis, ad vniuerſi conſeruationem, & perfectionem inſtituta. Cum enim ſublunaria tum elementa tum mixta, ob ſummam materiæ, ex qua conſtant, imperfectionem & appetentiam, quam explere, atque perficere nulla ſublunaris forma ſeorſim poſſit; nec non & ob contrarias qualitates ex quibus conſtant, perpetua eſſe non poſſint. Ideo natura prouida, quod numero non potuit, ſpecie æternum procurauit, conſimilium generatione; vt ſecundo de anima comm. 34. docet Auer. ſecundum mentem Ariſt. Quoniam autem non poteſt forma de nouo in materia recipi & generatio fieri, niſi quæ præfuit expellatur, generatio enim vnius eſt alterius corruptio vt primo de gene. docet Ariſt. Ideo corruptio eſt neceſſaria ad ſpeciei propagationem vt neceſsaria eſt præcedens formam priuatio in materia ad compoſiti naturalis generationem. corruptio. itaque, & à cœlo fit, & quamuis,

ratione eius indiuidui, qui corrumpitur mala sit, ratione tamen speciei, & perfectionis vniuersi necessaria est. Sic & fœminæ generatio licet ratione naturæ particularis quæ marem intendit potius (cum de possibilibus intendat quod melius) quodammodo monstrum dicatur, ratione tñ propagandæ speciei, & perfectionis vniuersi non minus est necessaria, & à natura vniuersali, ad vniuersi perfectionem, & speciei propagationem requisita, vt patet ex Aristo. 4. de gene. animalium cap. 3. Immo, & ipsamet monstra, quæ ratione particularis agentis error naturæ dicuntur ab Arist. secundo phys. 82. tamen extra naturæ vniuersalis intentionem non sunt, vt ibidem inquit simplicius, & ad vniuersi ornatum necessaria. Quod in specierum ordine entium perfectionibus diuersitatibus, contrarietate, & æquilibrio consistit. Nec ex quo raro fiunt vniuersalis naturæ effugiunt prouidentiam, quod luminarium eclipses ostendunt. Hoc totum luculenter monstrat Franciscus Venerius secunda parte libri de gen. & corruptio. cap. 12. & sequentibus. Ergo cum materia sublunaris perpetui ortus, & interitus causa efficiens esse non possit, coincideret enim efficiens, & materia, quod repugnat Arist. secundo phy. 60. nec agentes particulares cum sint natura corruptibiles, possent conseruare, quod esse debet perpetuum: propterea Cœli latione opus fuit, tum primi mobilis, tum signiferi, ut eorum accessu, & recessu, ope Solis, & Stellarum, generationes, & corruptiones perficerentur, & agentium

particularium

particularium dirigerentur actiones: ideo Aris. secundo
" de ge. 56. inquit (necesse.n. si erit semper cõtinua genera-
" tio, & corruptio, semper aliquid moueri, vt non deficiant
" ipsæ transmutationes: cõtinuitatis igitur, quæ est totius, la-
" tio causa est:) hæc Aris. Inde est quod natura non intendit
indiuidua propter se ipsa, sed pp species, & species pp vni-
uersi perfectionẽ. Ita, nec per se intendit ignem, sic.n.oĩa
elementa fecisset ignem, sed ad mixtorum necessitatem, &
mundi æquilibrium, & complementum, ita, & aquã igni
contrariam, et aliorum contrariorum vnumquodq;. Pro-
pter, quod intendit corruptiones, morbos, vitarum pe-
riodos, & eorum quæ generantur interitus. Ideo Arist.
4. de gen. anim. cap x. loquens de Solis, & Lunæ viribus
" dicebat, (quamobrem conducit ad omnes generationes,
" perfectionesq; calores.n. & refrigerationes, cũ moderatio
" ne quadam: generationes sine moderatione corruptiones ef
" ficiunt. Terminum autem tum principij, tum finis qualita
" tum earum, motus horum syderum obtinet, vt.n. & mare
" & omnem humorum naturam subsistere mutarique pro-
" flatuum motu, & quiete videmus, aërem vero, & flatus
" pro Solis, Lunæque circuitu affici: sic ea, quæ ex ijs, aut
" in ijs oriuntur sequi necesse est. Nam vt rerum minus
" principalium circuitus sequantur, magis principalium
" rerum circuitum ratio est. Vitam.n. quandam, & ortum,
" & interitum vel flatum esse fateor. Conuersiones vero eo-
" rum syderum alia fortasse principia sunt. Natura igi-
" tur ita sibi vult, vt eorũ numeris, generationes, & obitus
numeret.)

„ *numeret.) hæc Aristo. Ex his patet ad Platonem, Picum, & Chalcidium responsio. Arist. autem 9. Metaphysicæ dixit in rebus ęternis non esse malum, neque corruptionem, illas, in seipsis considerans; qui, cœlum nec graue, nec leue, nec alterabile, nec generabile, nec corruptibile putauit: sed æternum.*

DISPVTATIO V.

Sanctam Dei Romanam Ecclesiam non damnare omnem Astrologiam iudiciariam: aduersus Picum Mirandulanum. Cap. X.

RAT tertium Marcelli dictum. (Dimitto alias cœcas influentias, cum plusquam humanus ille Mirandulanus, à cœlo malum effluere non posse, contra hos Astrologos, & suas portentosas nugas, multa scripserit.) Locus, ad quem peruentum est, monet, vt aliquanto digrediar, & in Marcelli atq; studiosorum gratiam expendam disputationem viri doctissimi Ioannis Pici Mirandulę, qui suis duodecim libris omnem Astrologiam iudiciariam contendit funditus euertere: ac cœlos, a lumine & latione nullas vires habere mordicus affirmat. Primum quid sit pro veritate sentiendum adducam. Mox illud rationibus, & authoritatibus

thoritatibus confirmabo. Ultimo Pici tum impugnationes, tum euasiones euertam. Primum itaque Ptolemęus libro primo de iudicijs in principio, professionem de stellis partitus est in theoricen seu demonstratiuam, & iudicialem. Theoricen vniuersi figuram declarat orbium numerum, sphęrarum motus uarios, loca Planetarum, ac syderum magnitudines, distantias, ortus, occasus, aspectus uarios, eclipsium rationes, anni tempora, dierum, ac noctium inęqualitates, et huius generis reliqua: Hanc tractant Ptolęmęus, tresdecim libris Almagesti, Thebir, Alphonsus, Proclus, Theodosius, Aliacensis, Monteregius Hyginius, Sacrobustus, et Pleriq; alij. Iudicialem vero tractantes ex syderum configurationibus, et quas sibi fingunt, domibus, stationibus, fortunijs, infortunijs, depressionibus, exaltationibus, directionibus, retrogradationibus, prędicere, quę futura sunt in terris, seu diuinare contendunt, de quibus egit Ptolemæus quatuor libris, quos quatripartitum uocat, nec non Apotelesmaton, et prognosticon diuinandi. De priore demonstratiua nulla nobis controuersia est; quam Picus libro primo contra Astrologos, artem certam, et nobilissimam appellat, et longe melius Arist. 12. Metaph 44. peculiarissimam philosophiam Mathematicarum scientiarum. De iudicijs itaque censeo turpiter errare tum Arabes, tum Chaldæos, tum Latinos scribentes. Primo dum credunt ex illius artis pręceptis, quę sibi fingunt: posse futura certo prędicere. Cum hęc cognitio solius sit

Dei,

Dei, vt monſtrat D. Auguſtinus ſecundo ſuper Geneſim ad literam cap. 17. ſecundo de doctrina chriſtiana cap. 21. & quinto de ciuitate Dei, & Euſebius 14. de præparatione Euangelica cap. quarto, & libro ſexto cap. nono. Ideo Ptolemæus in ſuo centiloquio, ſoli, inquit, diuino numine afflati particularia prædicunt. Secundo errant, quòd putent viri Genetliaci, ex figuratione cœli ab eis deſignata in natali hora prædicere, quæ ſpectant, ad nati virtutes, vitia, honores, diuitias, mores, fortunam ſecundam, vel aduerſam, amicos propinquos, itinera, cędes, & vno verbo, ad proprias actiones, quæ à libera pendent volũtate. Hanc.n. prædictionẽ vt impiã damnant Concilia, vt Bracarenſe primum cap. nono, & decimo: Toletanum primum in aſſertione fidei contra Priſcillianiſtas. Damnant leges, vt ſecunda parte decret. cap. 26. per primas quinque quæſtiones. Damnãt Patres, vt Leo Papa, epiſt. 71. damnat & ratio. ſi. n. illa diuinatio vera eſſet tollerentur leges, inutiles eſſent preces, &, conſilia, iniuſtæ pœnæ vel præmia, omnia neceſſario euenirent, hominis arbitrium liberum non eſſet: nec in rebus contingentia, & ad extremum, omnia Fati neceſſitate traherentur ineuitabili. Quæ affirmare impium eſt, ac deteſtabile. Nec Stellæ, quæ corpora ſunt vim habent vllam, in hominis animam, incorpoream ſpiritualem immortalem, atque diuinam. Vnde etiam Ariſto. tertio ethicorum cap. octauo in noſtra poteſtate dicit eſſe vitia & virtutem, quod confirmat primo

Rheto.

Rheto. cap. x. Tertio errant, quod putent, humanarum actionum initia, sub fœlicibus, vel infaustis constellationibus inchoata, bonum, vel aduersum exitum habitura: Quod perbelle Diuus Augustinus lib. de doctr. Christ. monstrat, ad perniciosam superstitionem pertinere, & egregiè confutat Diuus Thomas 3. contra gentes capi. 82. & Picus libro 3. contra Astrologos cap. primo & libro quinto cap. duodecimo ad finem usque. Quarto in effectibus merè naturalibus, circa vitam, & mortem, sanitatem, & morbum, temperamentorũ varietates, & huius generis alia, quòd singularibus hominibus, hæc vt futura sunt à stellis credant diuinare, magna ex parte falluntur Genetliaci; & quòd nec horam sciunt, à qua auspicari nati vitam, & cœlorum configurationes debeant; & quam credunt, non est; quæ est, non possunt deprehendere; est enim hora non partus, sed conceptus, authore Ptolemæo 3. Apotelesmatum, & Haly libro de electionibus. Et quòd natalis hora si ea foret, cum indiuisibilis non sit, sed quandoque ad horæ æquinoctialis spacium protrahatur, quæ sexaginta non minutis modo, sed singulorum minutorum mométis partita est, momẽtũ indiuisibile, deprehendi nõ possit: singulis.n.minutis totã cęlorũ, ac syderũ perpetuo decurrẽtiũ, in suas cõfigurationes uarias, successiuè, facies pmutatur; ut manifestũ est exẽplo rotæ, rapidissime decurrẽtis ĩ qua nec simul duo pũcta pñt eodẽ loco designari, ut docet Phauorinus apud Gelliũ lib. 14. c. 1. & ꝙ etiã si momẽtũ deprehẽdãt stellas

omnes ad eundem effectum nati concurrentes, pari causę ratione, non agnoscunt, innumerabiles enim sunt ut dicit Galenus tertio prog. comm. septimo, Seneca secundo naturalium quæst. cap. 16. Eusebius septimo de præparat. Euang. cap. quinto, in Timæo Diuinus Plato, & Arist. secundo cœli 61. &, 16. de Ciuitate Dei capite 23. Diuus Augustinus. pauciores tamen hominibus cognitæ. Plinius lib. secundo, cap. quarto dicit signa cœlestia esse 72. Hypparcus, & Ptolemæus, stellas mille & uiginti duas aspectu notabiles, quas diuiserunt ad 48. imagines, & sex magnitudinum differentias: Et tandem si omnes stellas sine errore deprehenderent, (ut ob rapidissimam cœlorum uertiginem, summam distantiam, medij impedimenta, instrumentorum defectus, unius sensus nostri hebetudinem vix esse potest, quin maxime non implicentur) solis Stellis, id omne tribuunt; quod omnibus alijs causis, commune est. Etenim materiæ dispositiones diuersæ, loca generationis varia, seminum differentiæ, agentium particularium uires, elementorum commistiones non eædem ciborum diuersitates assuetudines, cõsilia, leges, libera hominis uoluntas, atque prudentia, sæpe stellarnm effectus variant, immutant, & non semel omnino propulsant. Ideo Auenzoar, libro de natiuitatibus cap. primo inquit,

„ *(quæ stellæ promittunt, possunt*
„ *non euenire, primo quia materia apta non sit influxus re-*
„ *cipiendi, secundo quia res humanæ a nostro arbitrio pen-*
„ *dent, tertio, quia cœlo maior diuina prouidentia.) Pto-*

lemæus

„ *lemæus in centiloquio inquit, (poteſt, is, qui ſciens eſt,*
„ *multos ſtellarum effectus euitare) Ariſt. libro de diuina-*
„ *tione per ſomnium inquit, (quod autem non eueniant*
„ *multa ſomniorum, nihil inconueniens. Neque enim*
„ *eorum, quæ in corporibus ſunt ſignorum, & cœleſtium*
„ *uelut quæ aquarum, & quæ uentorum. ſi enim alius ue-*
„ *hementior iſto acciderit motus, à quo futuro, non ſit*
„ *ſignum. Et multa conſulta bene, quę fieri ex-*
„ *pediebat, diſſoluta ſunt, propter alia preſtantiora initia.*
„ *omnino enim non omne fit quod futurum erat neq; idem,*
„ *quod erit, & quod futurum eſt.) hęc Ariſt. Hinc ma-*
nauit adagium quod ſapiens aſtris dominabitur, quod confirmat Porphyrius libro de oraculis. Nec defuerunt etiam Chaldęi, qui hanc diuinationem ſpreuere referente Strabone libro 15. de ſitu orbis, & non ſemel diuinatores & Genetliaci fuerunt Roma ex pulſi, ab Imperatoribus Tiberio, Vitellio, Deocletiano, Conſtantino, Theodoſio, & Iuſtiniano. ut D. Ambroſius lib. quarto in exameron cap. quarto docet abunde. Cęterum errores ſunt hominum non ſtellarum. Nec enim quia homines, plus tribuant ſtellis quam oporteat, & ab eis plus requirant, quam dare poſſint, uel debeant, illis erit auferendum, quod habent: ſunt ſtellę, & cœlum corpora naturalia nobiliſſima, & ſublunarium corporum effectrices, & conſeruantes cauſæ: & ad illorum omniū effectus naturales, ut cauſę remotę mediatę, unà cum particularibus cauſis concurrunt. Ideo vt lumine & la-

tione calorem generant, sic propria facultate a calore diuersa, per se frigus, & humidum, & unà cum secundis causis modo serenitates, modo tempestates inducunt, nũc salubritates, nunc ægritudines, sic penurias, & ubertates, uentorum motus, maris fluxus refluxus, tẽpestates, in animalibus humorum incrementa siccitates uitas, & uitarũ periodos, ac mortem, morborũ crises ad salutẽ, et interitũ. Et quæ per septimanas fiunt, & quæ per septem menses, & quæ per septẽ annos mutationes. Quæ actiones quãuis à causis particularibus impediri possint, non inde ualet stellarum proprietates nõ esse, illarum remotas causas, nec uerum est solo lumine, & motu illas agere, sed abditas habere uires, circa ea, quæ ad Medicinam, Agrariã, & Nauigatoriam spectant, putandum est. Errores. n. & abusus hominum, rerum naturas non immutant. Aris. posuit mũdi æternitatem, motus temporis, & materiæ, de animæ immortalitate perplexe, ut quibusdã Peripateticis uidetur, fuit loquutus, diuinam prouidentiam satis confusam putauit. Nec aliam uisus est posuisse fœlicitatem, quam in hac uita, ut multi Peripatetici affirmant. Auerroes mõstruosam illam, humani intellectus, unitatem machinatus est. Zeno negauit motum, Democritus posuit infinitos Mundos, casu, & temerario atomorum concursu resultantes. Anaxagoras statuit, pro rerum naturalium principijs, infinitatem quãdam consimilium partium. Pythagoras credidit animas hominum, in bestiarum corpora transmigrare, at Plato regressũ rõnalis aĩæ in corpus humanũ, priore

corrupto,

corrupto, vñ probat in Phęd. nostrum scire esse reminisci. Cæterum hi sunt errores hominum, qui omnino sunt detestandi. Non tamen ex his damnata est, uel explosa naturalis, & uera philosophia, cum uerum uero non repugnet: ut monstrat D. Thomas primo contra gentes cap. 7. Respondet ad hoc Picus lib. 1. damnare, quidem sanctam Romanam Ecclesiam, philosophorum errores, non ipsam philosophiam, uerum non Astrologorum modo errores reprobare, sed astrologiam ipsam iudiciariam errorem esse statuere. Cæterum Picus nimis absolutè pronunciat, & non rectè: damnat. n. Ecclesia Dei iudiciariam illam, quæ de futuris contingentibus, successibus, & fortuitis casibus, q̃ ab humana pendent voluntate, certo euentum pronunciat sed iudicia ex obseruatione stellarum, & naturaliũ causarum, quæ Medicinæ Agrariæ, & Nauticæ facultatis gratia fiunt, non dãnat, sed admittit. D. Augustinus lib.
" confessionum, exponens dictum Mosis, posita sydera, in
" signa, & tempora, (non signa, inquit, quæ obseruare vani
" tatis est, sed vitæ vsibus necessaria qualia Nautæ, Agri-
" colæ, & id genus artifices, obseruant; (Diuus Tho-
" mas opusc. 26. (Medici, inquit, circa ægritudines dies
" criticos obseruant, qui determinantur secundum mo-
" tum Solis, & Lunæ, vnde non est inconueniens, secun-
" dum aliquas alias occultiores stellarũ obseruationes, circa
" corporales affectus vti astrorum iudicijs.) Caietanus
" idem confirmat in sua summa titulo astrorum obserua-
tio. Paulus IIII. summus Pontifex cõcessit Ephemeridas

in quibus

in quibus, à cœlorum motibus, & stellarum configurationibus, & proprietatibus desumuntur prognostica singulis annis, non eclipsium modo, pluuiarum serenitatum, vel ubertatis, & caritatis annonę, sed ęgritudinum, & salubritatis tum hominum, tum animalium reliquorum. Sixtus Quintus summus Pontifex, suo decreto anno 1585. Romę sancito, damnat omnes Astrologos iudiciarios prẹter exercentes iudicia, circa Medicinam, Agrariam, & Nauigatoriam ex obseruatione stellarum. Summa post Tabienam, Armilla, cap. de astrologia (est inquit, Astrologia, una ex septem artibus liberalibus, et est uera scientia nec mala de sui natura est, neque prohibita secundum Panormitanum in cap. ex timore de sortilegijs. vnde leges dant prẹmia ijs, qui dant operam ijs scientijs, l. 1. ff. de uaria & extraord. cognitione.) Nec unquam Ecclesia Dei sanciuit, stellas prӕter lumen, & motum nullas alias habere vires; Immo prẹter lumen, & motum abditos stellarum influxus admittunt clarissima sanctę Cath. Rom. Eccles. columina. D. Thomas, de cuius doctrina, quę non modo plusquā humana: sed uerè angelica est, tam egregie sentit sancta Dei Romana Ecclesia, libro 3. contra gentes cap. 82. & 84. in fortioribus terminis, ita inquit (sciendum
„ *est, tamen, quod hæc corpora cœlestia, directe intelligen-*
„ *tię nostrę causa esse non possunt, aliquid tamen ad hoc o-*
„ *perantur indirecte; licet enim Intellectus non sit uir-*
„ *tus corporea, tamen in nobis intellectus operatio comple-*

ri non

" ri non potest sine operatione virtutum corporearum, quę
" sunt imaginatio, vis memoratiua, & cogitatiua, vt ex
" superioribus patet. Et inde est quod impeditis harum
" virtutum operationibus propter aliquas indispositiones
" corporis, impeditur, & operatio intellectus, sicut patet in
" phreniticis, & lethargicis, & alijs huiusmodi: & pro-
" pter hoc, bonitas dispositionis corporis humani, facit a-
" ptum ad bene intelligendum. inquantum ex hoc prędictę
" vires fortiores existunt, vnde dicitur secundo de anima,
" quod molles carne aptos mente uidemus. Dispositio au-
" tem corporis humani subiacet cœlestibus motibus, dicit
" enim Augustinus in quinto de ciuitate Dei, Quod non
" vsquequaque absurde dici potest, ad solas corporum dif-
" ferentias afflatus quosdam ualere syderum: & Dama-
" scenus dicit in secundo libro, quod alij, & alij planetæ,
" diuersas complexiones & dispositiones, & habitus in
" nobis constituunt. Ideo indirectè corpora cœlestia, ad
" bonitatem intelligentię operantur. Et sic sicut Medici
" possunt iudicare de bonitate intellectus, ex corporis com-
" plexione sicut ex dispositione proxima: Ita Astrologi ex
" motibus cœlestibus: sicut ex causa remota talis disposi-
" tionis, & per hunc modum potest verificari, quod Ptolę-
" meus in centiloquio dicit, cum fuerit Mercurius in na-
" tiuitate alicuius, in aliqua domorum Saturni, & ipse
" fortis in esse suo dat bonitatem, intelligentię medullitus
in rebus) hęc D. Thomas. Qui prima par. summę, quæs.
" 115. ar. 4. ad 3. dicit (plures homines sequuntur, passio-
nes,

" nes, quæ sunt motus sensitiui appetitus, ad quas coope-
" rari possunt corpora cœlestia, pauci autem sunt sapientes
" qui huiusmodi passionibus resistant: & ideo astrologi, vt
" in pluribus, uera possunt, prædicere.) Idem affirmat prima secundæ quæst. nona artic. quinto ad tertium. Idem secundo sent. dist. 7. quæst. secunda, art. secundo. Idem tertia parte summæ, quæstio. 93. Idem secundo cœli lect. decima super tex. 42. Idem tenet Diuus Antoninus secunda parte summæ tracta. 12. cap. x. Damascenus lib. secundo de fide orthodoxa cap. 7. Basilius homilia 6. Dionysius Cartusianus, art. 12. super Gene. Nec non, & summi philosophi, & Theologi: Scotus, Henricus de Gandauo, Alexander de Ales, Durandus, Albertus Magnus, Paulus Venetus, Aegidius Romanus, Albertus de Sassonia, & plerique cæteri, quos consulto de relinquo.

Si Stellæ à lumine, & motu vires alias non haberent, earum multitudo innumerabilis, & Planetæ, tot Cœlorum Orbes, & motus, essent inutiles & planè otiosi. Cap. XI.

SED rationibus inquiramus Primum, si stellæ solo lumine, & motu, sublunaria ac vniuersi perfectionem tuerentur, ad quid Natura, quæ vt non deficit in necessarijs, ita non abundat in superfluis, ex Arist.

ſecundo cœli 60. multiplicauit in firmamento tot ſtellas, numero inenarrabiles, motu vehementiſſimo concitatas, magnitudine vaſtas, figura varias, ordine differentes? An ad lumen non erat ſatis Sol, qui lucem rebus copioſè miniſtrat, aufert tenebras, ſydera reliqua occultat, & ſuum lumen omnibus ſtellis tribuit? An non erat ſatis in nocte luna? An ad annum menſes, & dies conſtituendos, latio ſolis, lunæ, & primi mobilis, non erat ſatis? Eſſent ergo plane otioſa tot ſydera ſi nihil omnino, præter lumen & motum operari poſsent. Natura autem ſine neceſſitate entia non multiplicat, ut primo cœli com. quarto docet Auer. Reſpondet Picus libro 3. cap. quinto. non eſſe ſtellas otioſas, cum enim omnes ſint natura, lucidæ: omnes ſuum complent officium, luce calorem, uiuificum immittentes, Ita calorem ſolis ſtellæ adaugent, accedentes, minuunt, recedentes. Sed hæc euaſio non tollit difficultatem. Primo ad calorem uiuificum, pro generatione ſublunarium ſatis eſt ſol, ut mõſtrat Ariſto. ſecundo de gene. quinquageſimo ſexto. Secundo ſtellæ, vel omnino effatu indignum, vel omnino nullum calorem ad nos demandant, nullum ergo caloris incrementum, ſi accedant, nullum decrementum ſi recedant ſtellæ producunt; Antecedens eſt Ariſt. primo Meteoro: ſumma prima, c. 4. ubi inquit (ut igitur fiant tepor, & calor, ſufficiẽs eſt efficere etiam ſolis latio tantum uelocem etenim oportet & non longe eſſe, quæ igitur aſtrorum eſt, uelox quidẽ, longe autẽ: quæ autem lunæ, deorſum quidem tarda autem:

" quæ autem Solis, ambo hæc habet sufficienter.) Tertio calor solis, caloris additamentum, à stellis non suscipit, Sol enim in genere luminis, & caloris viuifici generantis, ac vegetare facientis, omnium stellarum, est maximus, & summæ perfectus ex communi Philosophorũ, & Astrologorum sententia: qui dies & noctes, ortus, & interitus, & anni tempora, suo lumine distinguit, & constituit. At perfecto additio fieri non potest, vt monstrat Auerroes 8 physic. com. 75. primo cœli com. quarto et 12. 5. Metaph. cap. de perfecto, & in Paraphrasi secundo cœli summa secunda quæs. 3. Quarto etiam si additionem caloris stellæ facere possint, ob summam tamen à nobis distantiam, vel omnino nullam, vel inducunt, sensu non perceptibilem: id veritate coactus concedit Picus libr. 3. capi. decimo cum inquit, (& si sequamur experientiam videmus, hærentium illarum: quamquam adeo vastæ magnitudinis: radios nocte non præsentiri; etiam si cum illis supra finitorem Saturnus, & Iupiter nos irradient.) & paulo post, (nam, inquit, quicquid deorsum prouenit à syderibus alijs, id peremne perexiguum est) quod etiam fatetur eodem 3. cap. 7. Quinto cur natura prouida, in terra tot herbas, tot plantas, tot lapides? non modo ad ornatum terræ, vel animalium vsum efformauit: Sed singulis etiam minimis, etiam abiectis, etiam vilissimis, virtutes indidit admirandas? cur in homine animali morticinio, ne partem quidem vel minimam, sed nec vngues, nec pilos, omnino, sine opere,

vel

uel vsu constituit? in cœlo autē purissimo eximio, perfectissimo corporum omnium, primo omnium Motori proximo, in genere corporum summo, in cuius Orbibus regendis, intellectus immortales imposuit, tot stellas, tantæ pulchritudinis, & præstantiæ, tantę magnitudinis, efformauit? quarum (vel Pico non negante lib. 3. cap. 10.) quæ primę sunt magnitudinis terrę uniuersam molem, contineant centiesseptiesq;, Iuppiter nonagesies quinquies, Saturnus nonagesies & semel, Mars terra sit duplo maior: secundę uero magnitudinis nonagesies: tertię vero septuaginta & una uicibus excedant: quod fatetur Arist. primo Meteorolo. cap. 3. vbi terram multis astris dicit esse minorem. An hęc omnia non ad aliud opus elaborauit natura? quam ad vnam leuissimam caloris accessionem summo solis calori, qui cumulatissime omnia caloris opera per se absoluit. an non dici posset, quod dicit Aristo. „ secundo cœli 50. (nihil enim ut contingit facit natura, „ neque curam quidem animalium habuißet, quę autem „ tam preciosa sunt despexisset.) Sexto, ad quid quinque illos Planetas addidißet quinque separatis cœlorum sphęris, singulos, singulis? An non omnino nulla, vel leuissima saltem fieret caloris accessio à quinque stellis ad solem, lunam, & alias omnes stellas? quarum tanta est multitudo, ut quęplanè numerari nequeat, esse videatur authore Arist. secundo cœli 61. Septimo, ad quid Planetis proprios indidit motus inter se diuersos? ut Saturnus triginta annis, Iupiter, duodecim, Mars duobus

Venus, & Mercurius infra annum, suos orbes absoluant, & omnes simul contrarios motui primi mobilis: & omnes licet propria latione, oppositum iter peragentes, in aduersum rapiantur, primi mobilis uertigine perpetua, ut viginti quatnor horis, omnem Mundi circunferentiā percurrentes, eodem tempore, ad contrarias lationes, sine contrario sine labore, sine defatigatione circunducantur. Octauo, si corpora cœlestia sunt diuersæ naturæ inter se, cur idem opus caloris præstant omnia? & si eiusdem cur alia vnica, alia duplici latione circunducuntur? Ad quid tanta motuum diuersitas & contrarietas, præcipue cum nulla cœlorum circulatio, ex sublunaribus, quicquam secum rapiat præter ignem & aëris primam regionem: secus enim in media, nubes non cogerentur, ut primo Meteor. cap. 4. docet Arist. Nono, quæ causa fuit, ut in Zodiaco signa illa duodecim, ex tot stellis Natura composuerit diuersarum figurarum adinuicem, æquali graduum proportione, totum obliquum circulum sibi diuidentia? si ut inquit Picus lib. 3. cap. 13. (ad hoc ipsum Zodiaci facit obliquitas non natura signorum, Non ideo in Leone flagrat Sol quia signū Leonis, aut solis domus, aut calidum signum presertim cum dicat Picus lib. eodem cap. 12. quod (stellarum cum sole coniūctio, uel oppositio, accidentalem faciat operationem.) Decimo tandem, cur non pauciores? cur non omnes eiusdem cœli? cur non omnes eiusdem figure, ordinis, situs, & magnitudinis? si omnes ad idem vnum opus erant

stelle

ſtellę inſtitutę? & ſatis erat ad calorem multiplicandum, vel minuendum earum acceſſus & receſſus: quod ſi cœlorum motus non ad hęc ſublunaria ſolum, ſed propter cœlos ipſos, erant producti: ut primum omnium Motorem imitarentur, in ſuo bono communicando: vt innuere videtur Picus 3. eodem cap. nono cum dicit (non pertinere ad effectuũ ſublunarium varietatem, diuerſos, illos, cœlorum motus,) cur ergo inferiores orbes, habent plures motus, ſupremi vero pauciores? Quòd ſi, vt quit Picus (ignobiliora pluribus, nobiliora paucioribus indigent,) cur, inferiores magis diſtantes à primo principio & minoris nobilitatis, plures habent motus, ſtellas vero pauciſſimas: ſuperiores autem digniores, & primo Motori uiciniores, motus pauciores, ſtellas uero innumerabiles? cum nobiliora minoribus operationibus indigeant, & cœlum operetur per ſtellas tanquam per organa vt ſecundo cœli comment. quadrageſimo ſecundo docet Auèrr. Cum multitudo arguat imperfectionem, unitas perfectionem ut docet Auerr. primo cœli comm. 4. Cum cœlo non ſint tot intelligentię, quot ſtellę, ſed quot orbes ſecundum Ariſt. octauo phyſic. & 12. Metaph. cum ſtellę quę corpora ſunt, nec Deum intelligant nec ſeipſas in abſtractis enim idem eſt intelligens intellectio, & intellectum, ex Ariſto. 3. de anima decimo quarto, cum ſtellę ſingulę ſe ipſas non moueant ſecundo cœli quinquageſimo ſed ſphęrę latione eadem circunducantur: ergo, uel Natura omnino fuit improuida in

corporibus

corporibus cœlestibus, quę in his uilioribus est adeo sagax, & in omnibus adeo sollicita uel ad uniuersi perfectionem, & ad bonum propagandum, tot stellas, ac motus ordinauit, ad opus aliquod eximium, à lumine diuersum non minus, quam lumen, necessarium.

Si non darentur influxus frigidum, humidum, & siccum essent in vniuerso per accidens. Cap. XII.

ON contineret cœlum per se omnium sublunarium corporum perfectiones naturales, nec eorum omnium esset per se causa, sed quorundam per accidens esset, vt per accidens, quędam essent elementorum qualitates in vniuerso, quę tamen sunt de vniuersi, tum perfectione, tum necessitate. Frigidum enim & humidum, et aquę elementum non minus, quam ignis sunt ad uniuersi perfectionem, nexum, ordinem, ac mixtorum transmutationem, successionem, & uitam necessaria: lumine autem per se non nisi calorem generat, & latione ignem conseruat, non frigus, nec aquam: alioquin eodem medio per se produceret duo contraria, quod
" *repugnat Arist. secundo de gen. 56. cum dicit. (Idem*
" *& similiter se habens semper, idem natum est facere,) & paulo post (contrariorum enim contrariæ causæ.) Respondet Picus libro 3. cap. 4. cœlum suo motu, & lumi-*

ne,

ne, dare eſse, & vitam omnibus ſublunaribus, calor enim cœleſtis eſt in cauſa, ut calida calefaciant, frigida refrigerent; illo enim ceſsante, ceſſat omnis ſublunarium actio, & ſubdit (non enim calor ille ſydereus, frigori contrarius eſt; ut calor igneus, uel aëreus, ſed omnes cõtinet elementares qualitates, eminenter, ut motus circularis omnes motus, lux omnes colores, unitas omnem numerum,) & cap. 6. ſubdit, hunc calorem cœleſtem, & & viuificum, pro patientis diſpoſitione, in quo recipitur, debilitari adeo, vt in elementis, non uideatur differre à natura ignis ut non niſi in ſolo homine, uere cœleſtis, videatur, cuius calorem ſimilem eſſe elemento ſtellarum dixit Ariſt. ſecundo de gen. animalium cap. 3. Verum ut ab hoc eius poſtremo dicto exordiamur: à quo debilitatur ille calor cœleſtis, ſi frigido contrarius non eſt, et omni caret contrario? ut fatetur Picus cap. 4. & a ſubiecto in quo recipitur, actio non prouenit? eius enim eſt pati non agere. Ariſt. enim primo de gen. 55. inquit (materia autem ſecundum quod materia, paſſiuum eſt) & ſecundo eodem 53. (materiæ enim eſt moueri, mouere autem, et facere alterius potentiæ.) Secundo etiam ſi patiens agentis vim immutare poſſet cur elementum cœli calorem, & uim diminuit, atque immutat, non potius actio cœli uim elementi ſuperat, & infringit? cum cœlum, ut eſt elementis nobilius ita ſit, & potẽtius, & agens omne nobilius ſit patiente, & forma præſtantior materia; formæ enim non ſunt propter materiam ſed materia propter

formas,

formas, ex Auer. ſecundo de anima ſexageſimo, et ſecundo phyſico. 87. Tertio hic calor cœli, receptus et debilitatus, vt inquit, an adhuc ſuam naturam retinet? an illam omnino commutauit? ſi primum, ergo à frigido non potuit deſtrui, cum per ſe contraria non ſint; ſi ſecundum, ergo non erit calor cœleſtis, quod enim corruptum eſt, non eſt, ex Ariſto. quinto phyſicor. nono ergo nec vt cœleſtis elementa producet, vel conſeruabit, ab eo enim quod non eſt, actiones non prodeunt. Rurſus primum Pici dictum cap. 4. difficultatem non ſoluit. Nam ſupponamus cœlum eminenter continere omnes quatuor qualitates ac illas conſeruare in ſuo eſſe: Id aliquo medio faciat neceſſe eſt, cum omnis actio phyſica per contactum fiat, ex Ariſt. 7. phyſic. et primo de ortu et interitu: tunc ſi cœlum ſolo motu, agit et lumine, calore quãtum uis viuifico frigidam qualitatem, & elementũ aquę per ſe non generabit, ita agentes particulares, eius qualitatis, nec adiuuabit, nec conſeruabit: inquit enim Ariſto. ſecundo de gene. vigeſimo ſecundo, (extrema quidem, et ſyncera ignis et terra: media autem, et mixta magis aqua, et aër, et utraque utrique contraria igni enim contraria aqua, aëri autem terra hęc enim ex contrarijs paſſionibus conſtituta ſunt.) ergo ſi per ſe ignem calidum ſiccum producit, per ſe aquam frigidam humidam contrariam non producet. Nec eſt quod dicat calorem cœleſtem frigori contrarium non eſſe: cur enim calor viuificus frigus expellit à terra, in qua radiorum reflexione

xione calorem producit. cur phiala aqua plena Soli exposita, radiorum collectione per antiperistasim, ignem concipit, vt lanam suppositam comburat? quomodo exputri materia generabit animalia? cum omnis formæ introductionem præcedat alteratio, quæ motus est de contrario in contrarium: & idem sit agens disponens materiam, & introducens formam, vt septimo Metaphy.commen. vigesimo secundo monstrat Auerroes: cur tandem calidum innatum hominis, quem viuificum & cœlestem fatetur Picus, nimium frigus extinguit? manifestum igitur est; quòd licet in natura cœli nihil sit contrarium, tamen calor, radiorum actione ex terra, & aqua, de potentia ad actum productus, vt causa præsente fit, sic remota interit: & vt ex elementorum passiua potentia cœlestis agentis actione ad actum extrahitur: ita, & frigore extinguitur: ita per se suum contrarium, neque producit, neque conseruat, alioquin per se conseruaret, quod per se destruit: Sed cœlum contrarias qualitates per se producit, & conseruat, vt expedit ad vniuersi perfectionem ergo id omne non solo motu, & lumine, sed distinctis, a motu & lumine, viribus aliis exequatur necesse est. Secundo si quæratur à Pico an cœlum producat frigiditatem per se, an per accidens. Respondet cap.quarto, ex seipso cœlum nulla media causa facere tantum calorem per se, cæteras vero qualitates, ex accidenti; sed vt causa vniuersalis cum particularibus agentibus, facit per se tam calorem, quam frigus. Sed hæc Responsio

non subsistit, quando enim cœlum generat aquam, cum aqua, vel aliquam immittit facultatem, obquam aqua, aquam generet, vel nullam, si secundum nullo modo cō-curret, ad aquæ generationem: si primum cum cœlum aquam immediaté non contineat, quo medio viuificam virtutem suam tribuet aquæ generanti? calore, dicet, per motum, & lumen producto. Sed calor per se non nisi calorem producet, frigus vero per accidens, ergo idē cœlum per se, & per accidens, aquam generabit: actiones enim & mutationes non distinguuntur à potentia, sed ab actu, & à termino, vt quinto physico docet Aris. Tertio calor cœli siue immediaté, siue mediante particulari agente operetur, semper intendit calefacere, ergo si quando refrigerat erit præter eius naturæ intentionem, ergo per accidens. Quarto cœlum eo modo agit cum secundis causis, quo modo illis dat esse: Ergo si solo lumine, & calore esse tribuit, Tunc agentibus particularibus frigidis dabit esse, per lumem & calorem. Igitur aquam in esse suo constituet, per calorem. Sed calor per se intendit ignem aquæ contrarium, ergo aquæ per accidens esse dabit. Quinto si cœlum aquam producit motu & lumine profectò solis lumine omnium stellarum potentissimo id faciet: sed an accedens Sol ad nos an recedēs aquā producet? Non accedens: Tunc. n. calorem auget, aquas minuit frigus exterminat, vt æstate experimur in aquis sub Austro ex Ari. 2. cœli. Non recedens; Calor. n. minor effectus nō producet frigus in summo et absolute, ergo nullo modo,

aquam

" aquā inquit.n. Aris. 2. de ge. 23. (terra.n. sicci magis, quā
" frigidi aqua aūt frigidi magis, quā humidi, aër autē humi
" di magis, quā frigidi, ignis vero calidi magis, quam sicci.)
vt ergo in summo calidus est ignis sic in summo frigida
est aqua; at licet minus calida in ratione ad magis calida
dicantur frigida, absolute tamen frigida non sunt; cum
magis & minus speciem non variet. Sexto ordo natu-
ræ non erit, nec laudabilis, nec perfectus in vniuerso,
de perfectione, etenim vniuersi est, essentialis ordo, &
connexio, & ut sit perfectus essentialis ordo, & conne-
xio omnium partium eius præsertim in causis efficiētibus:
Est autem perfectior, si omnes sint per se non quædam ex
accidenti, & ut omnes causæ inferiores positiue produ-
cunt effectus, sic positiue ad illos concurrat causa superior:
Adde septimo, quod nobiliori, & perfectiori modo, aqua
generaret aquam, quam cœlum, aquam: cœlum enim
generat aquam per se ex Pico, quatenus dat esse aquæ ge
neranti, sed illi dat esse per accidens, si nullo alio medio
nisi calore illam producit, aqua vero aquam, vniuocè &
per se producit; hoc tamen non est dicendum: contradicit,
" enim Arist. octauo physic. 41. cum inquit (quod prius
" est, dignius quam ut sit causa motionis consequentis, &
" & suum mouere ad illud est magis) ita nec omnino erit
verum quod dicit in prima propositione libri de causis, ꝙ
" (causa prima, plus, vehementius, intimius, insepara-
" bilius, concurrit ad effectus causarum secundarum, quā
" ipsæ causæ secundæ, & iuuat causas secundas, in effe-

 ctibus

ctibus ipsarum, & magis est causa effectuum, quam causæ secundæ.) Octauo licet elementum ignis maioris actiuitatis, ac nobilitatis, elemento, aquæ esse videatur, natura tamen, non intendit ignem producere vel conseruauare propter se ipsum solum, quòd reliquis præstet elemẽtis, sic.n. cum faciat de possibilibus, quod melius, omnia elementa fecisset ignem, vel saltem non protulisset aquã aptã ignem extinguere. Quare effecit ignem ad vniuersi perfectionem; ergo non minus intendit natura aquæ, elementum. Rationabile igitur non est, putare naturam, adeo de igne sollicitam, aquam sic despexisse, ut cum ignem conseruet in vniuerso duplici medio positiuo, nempe lumine Solis & omnium Stellarum, & latione cœlorũ omnium, aquam ne vno quidem positiuo medio, sed solo caloris defectu, vel recessu conseruet, ac generet pure per accidens Sunt autem uires aquæ non minus necessariæ, quã ignis, ad mundi perfectionem, ac nexum, elementorum; Natura.n. ob id non minus facit ignem descendere, quã aquam ascendere. Sunt & aquæ uires ad vsum, ac necessitatem, tum mixtorum, tum uiuentium summè necessariæ, ut Hippocrates lib. de usu humidorum, lib. de aëre aquis, & locis, & lib. 3. acut. affirmat, Galenus primo de tuenda ualetudine, primo de simpl. med. facul. & 4. Epid. sec. 6. Auic. lib. 1. fen. 2. doc. 2. c. 16. abunde demostrãt: ut nõ defuerit unus Thales Milesius, ex septẽ Græciæ sapiẽtibus, qui rerũ oĩum principiũ putauit aquã, ut refert Arist. 1. Metaph. Plutar. 1. de placit. philõrum c. 3. Sen.

3. q.nat.c.13. *Nono si cœlum per se ac peculiari medio, distincto à lumine, frigus, & aquam non produceret, vt lumine calorem producit, & ignem, tunc in uniuerso generaretur aër, ex igne sine generāte nec vniuersali, nec particulari, quod omnino est falsum. Ignis.n. in sua sphera nō est numero perpetuus (nihil.n. tale est, quod est in potētia ad oppositam formam ex Arist. primo cœli 118.) quare perpetuo mutatur, secundum eius partes in alia elementa vt docet Arist. 2. meteor. cap. 3. ergo, quādo partes ignis mutantur in aërem, hæc mutatio, a quo agente fit? non ab igne nihil.n. seipsum corrumpit uel destruit, sed conseruat, ex Arist. 2. de anima: Non à solo aëre, tunc.n. a minori in æqualitate proueniret actio cum victoria in homogeneis enim vt se habet totum ad totum, sic pars ad partem, ignis ergo tum ratione maioris quanti, in quo est, maior virtus, 8. physi. 80. tum ratione maioris actiuitatis est aëre potentior, sunt enim tria elementa vt materia ignis, ex Aristo. quarto meteororum cap. primo: Generatur ergo aër ab aëre, & cœlo, quod perpetuo sublunaria conseruat. Sed id non facit cœlum suo circulari motu; Rapitur enim ignis ad motum diurnum qui regularis est uniformis, non accedens, & recedens, vt Zodiaci, qui motus ignem conseruat non destruit. Est enim aptus ignire ligna lapides, & ferrum secundo cœli quadragesimo secundo, & concauum Lunæ, locus est ignis, locus uero locatum generat, conseruat, & perficit quarto physicorum. 48. & 49. & est tanquam actus, &*

forma,

forma, quarto cœli 23. locatum ergo non destruit. Nec lumine Solis hoc facit cœlum, radiorum enim reflexione calorem generat lumen, quod in igne, & aëre non fit: dēsa enim non sunt ut terra, ideo media aëris regio, licet Solis radios percipiat, frigida adeo est. Aquæ uero & terræ exalationes frigidæ, ad ignis sphæram non pertingunt, vt in ea partes ignis mutent in aërem. sic enim cometæ et calidæ impressiones cæteræ, in illa regione non fierent; Potētia etiam quæ posset ignē mutare in aërem suo frigore, calidos, vapores extingueret, ergo, vel cœlum sua peculiari vi aërem producit, vel sine generante fiat necesse est.

Fierent Maris tempestates, in luminarium coniunctione sine efficiente, si influxus non darentur. Cap. XIII.

N Lunæ coniunctione cum Sole, uehementissimæ fiunt turbationes aquarum præcipuè maris, & uentorum. illas non facit cœlum suo lumine, dicit enim Galenus 3. de diebus decretorijs cap. tertio,
„ (nam validissima eorum quæ prius erant, mutatio com-
„ mittitur dum Luna cum Sole coit, ac eius lumine circum
„ uallatur, quippe, quæ prius apparebat, nunc nulli con-
„ spicitur,) & paulo post, (longum autem hoc tempus oc-
„ cultationis est, integri ferè signi cursum explens.) Hæc

suo

„ *suo motu id præstat. siue enim ad Aquilonem, siue ad Austrum declinet Luna, à uia Solis, siue diurna siue propria circulatione ducatur, non nisi in coniunctione, oppositione & quadris, maris turbationes eueniunt: quod si per se motus id faceret, perpetuo faceret. Quod enim est per se tale, est de omni & semper; vt primo de demonst. docet Arist. Est autem cœlorum latio regularis, & uniformis, ex Arist. secundo cœli 35. cum dicit (cir-*
„ *cularis autem lationis non est aut vnde, aut quo, aut me-*
„ *dium, neque enim principium, neque finis, neque me-*
„ *dium est ipsius simpliciter: tempore enim sempiterna est,*
„ *& longitudine simul ducta, & minimè intersecta. qua-*
„ *re si non est lationis ipsius status, neque irregularitas erit) quod confirmat secundo cœli 28. 36. & 37. ergo, illud operatur, cœlum, abdita, ac peculiari uirtute, à tali configuratione producta, præter lumen & motum, quæ determinata analogia mare pertingit, & agitat. Respondet Picus lib. 3 cap. 5. (facere lunam illam mutationem, eo modo, quo quis agit nihil agendo; destituens enim corpora suo lumine, nocet illis.) Videtur tanta eruditione non digna responsio. Luna in suis configurationibus, est uerè & positiuè causa efficiens illarum perturbationum: Hoc probatur. Nā cōfigurationibus præsētibus fiūt, remotis cessant, ut experimentum monstrat, & Galenus confirmat 3. de diebus decre. cap. 3. cum inquit (vehemen-*
„ *tiores mutationes eneniunt, ubi ipsa cum Sole coit: in-*
„ *super in apparitionibus plenilunij: minores his contin-*

gunt,

„ gunt, dum dichotomos, seu dimidia apparet: imbecillæ,
„ dum vtrinque gibba, & falcata, videtur.) Auerroes
„ quarto de gener. animal. in paraph. cap. decimo inquit,
„ (quod patet, ex his, quæ uisuntur in coniunctionibus, op
„ positionibus, & quadris cognoscitur enim eius immuta-
„ tio in motibus aquarum, & uentorum.) Nicolaus
Sagri nauta peritissimus idem testatur libro suo de flu-
xu, & refluxu maris: quod & omnes nautæ longa ob-
seruatione confirmant, & fatetur ipsemet Picus libro eo-
dem eap. 5. Sed principium vnde motus efficiens est; ex
Arist. secundo physico. vigesimo octauo, & Galeno pri-
„ mo de locis affectis cap. secundo ubi inquit (id enim, quo
„ nos tangente hic aliquis affectus sit, & quo separato, sta-
„ tim cessat, causam esse, apud omnes homines in confesso
est.) Ergo non est causa illarum turbationum Luna, quia
destituat corpora hæc, sed quia moueat. Alioquin, à pri
uatione proueniret effectus positiuus. Rursus ab eo instru
mento agentis, quod non est actu, actio fieret & motus
in actu: ita nec omnis motus esset actus mouentis non se
paratus a mobili, vt monstrat Arist. 3. phys. 20. Secun
do uehementiores fierent actiones, à priuatione formæ,
quam ab ipsamet forma presenti; in plenilunio enim Lu-
na lumine plena mouet mare, in coniunctione tamen om-
ni lumine priuata mare mouet, & uehementius, ex Ga-
leno 3. diebus decr. e. cap. 3. Tertio erit ergo Luna vere
efficiens, nihil agens, sed solum non agens, & ab actione
desistens: quod omnino affirmare implicat. Quarto nec
deberent

deberent sublunaria, vel debiliora fieri, & aptiora vt offendantur, Lunæ lumine deficiente: quicquid enim roboris tribuit eis Lunæ lumen præsens, idem & longè validius dat Solis calor nunquam deficiens, ac calore Lunæ potentior, qui Lunæ tribuit lumen suo lumine. Id negare non potest Picus, qui libro eodem capite 6. inquit. Sed operabitur idem sua natura sydus vtrumque: licet Luna remissius, quod intensius Sol efficiet. Quinto coniunctionis tempore, maris vehementes perturbationes, à quo excitabuntur, vt ab efficiente actu mouente? Si ab eo quod est, ergo non à lumine, quod tunc non est, non à motu, qui nec usque nos pertingit: alio ergo instrumento, ab his distincto Luna operetur oportet. Sexto: cur est, quòd debilius fiat mare, dum Lunæ lumine destituitur; cum suapte natura frigidum, & humidum sit aquæ elementum; nec calore, vel lumine opus habeat vt sit id quod est. quod si debilius inde non fit, nec Luna, illi nocebit, lumine illud destituens. Sed si lumine, & calore eget mare, vt roboretur cur id non habet à Sole? cur non à Stellis reliquis, quæ calorem diffundunt, gignitiuum, atque viuificum, in aërem, aquam, & terram? cum ex Pici sententia, ad vnum calorem fabrefactæ sint omnes; præsertim cum, vt Luna minor sit tota terra. 35. vicibus, ita Sol toto Maris, & terræ globo, centũ & sexaginta sex uicibus, sit maior? An non potius peculiaris erit Lunæ actio, quæ determinatis ipsius cum

Sole, configurationibus prodiens, propria vi mare turbet? Picus priori responsioni parum fidens addit secundam in fine eiusdem capitis, cum inquit,) quod si credamus adesse proprium Lunæ lumen, licet tenuissimum & obscurissimum, quod nostrum fugit obtutum, potest credi retinere illam efficaciam.) Verum Picus dubitans, hæc protulit qui forte nec vera putauit; à seculo enim non est auditum esse lumen, esse obscurissimum, & fugere obtutum nostrum. Quod si nostrum obtutum fugit, quis spiritus illi reuelauit lumen esse: naturaliter enim omnis nostra cognitio ortum habet à sensu ex Ari. secundo phys. & dimittere sensum, & quærere rationem est infirmitas intellectus, auctore Aristo. octauo phys. vigesimo secundo. An non videretur ista lux, cum stellarum vltimæ differentiæ, ac magnitudinis lux; licet scintillans, à longissima vltra Lunam distantia, à nobis tamen videatur? Rursus nec erit vera Arist. definitio de lumine secundo de anima. 69. esse actum diaphani, secundum quod est diaphanum. Ita dabitur lumen, quod colores non faciet actu visibiles; dicit tamen Aristo. libro de sensu & sensili cap. septimo lumen facere ipsum videre. cæterum si proprium lumen Luna habet, cur Solis lumine destituta non lucet, omnium planetarum ad nos vicinissima? cur proprium est adeo tenue, alienum adeo perspicax? vt plena alieno lumine fiat quasi alter Sol: cur eadem densitate, ac leuigatione, qua Solis lumen, & recipit, & demandat ad nos, adeo vt, & calorem producat, pro-

prium

prium non potest sic demandare, si habet? vt si calorem non producat saltem videatur eius lux. Præterea, ad quid natura molita est tot aspectus Lunæ uarios, tot lucis in crementa, & decrementa, tot cum Sole configurationes ad lumen fœnerandum, ac erogandum sublunaribus: si proprio lumine erat efficax ad eadem opera molienda? cur sola Luna duplex lumen sortita est, cæteris stellis, & planetis unicum habentibus? ad extremum vehementiores actiones fierent à solo Lunæ lumine proprio, quam proprio & eo, quod Sol illi tribuit: & ita a debiliori potentiores, à potentiori debiliores effectus fierent: in coniunctione enim proprio lumine solum vteretur, in plenilunio tum suo tum Solis: vehementiores tamen & longiores multo fiunt maris turbationes, in coniunctione breuiores in plenilunio contingunt.

Conchylia fierent pleniora, & ficciora, Luna crefcente, & decrefcente fine inftrumeuto per quod Luna illa tangeret fi non darentur influxus. Cap. XIIII.

ONCHYLIA, & quæ vocant Echynos, crescente Luna humidiora, ac pleniora, decrescente sicciora esse compertum est. Sed id Luna non præstat suo lumine: lumen enim calefacit, Aris. quarto de partibus animal: cap. 5. (noctes inquit sub ple-

nilunio sunt calidiores,) calor autem non humectat, sed exsiccat, authore Galeno primo aph. com. 16. Respondet Picus libro 3. cap. 6. (esse illa animalia frigida, & sanguine carentia, unde Lunæ lumine uberiori, inualescit calor eorum, & melius concoquit, ideo succulentiora, & habitiora fiunt) & paulo post subdit (quo clarissime patet, non humefacere Lunam, quia frigida, & humida sit, sed quia salubriter, & uiuificè calida, quando sub copia luminis eius illa fiunt humidiora corpora robustiora, nec aliter humidiora, quam ui caloris, altricem vim adiuuantis, & quod illi est proprium, euocantis humores, ab intimis ad extrema.) Verum nec Lunam esse frigidam, & humidam fateri debemus, etiam si producat humiditatem, ut nec Solem calidum, qui calorem producit. Quando ex Aris. 14. metaph. cœlum neque ex elementis, neque ex elementorum contrarijs qualitatibus constet. cæterum si uerum sit calorem Lunæ uiuificum roborare calorem innatum conchyliorũ, cur idem non præstat efficacius Solis calor? cum dicat Picus (idem operari suapte natura sydus utrumq;, & quod Luna remissius
" intensius Sol.) quòd confirmat Aristo. 4. de gen. animal.
" cap. x. cum inquit, (Luna autem principium est propter
" Solis societatem, receptumq; lucis; fit. n. quasi alter Sol
" minor.) ubi Auerroes (quando enim perficitur inquit, fit
" quasi alter Sol: & propterea habet in suis dispositionibus
" magnam conuenientiã cum Sole in speciebus generatorũ,)
" & dicit Gal. 3. de dieb. decret. c. 2. loquẽs de Sole, sed ipse

„ velut Rex quispiam maximus est: Luna uero, ut hyparchus (quasi sub principem dicas) non exiguus: inter illũ
„ enim & nos media constituta, terrestrem regionem merito
„ gubernat) hæc Gale. Quòd si idem præstat Solis calor, cur conchyliorũ calorem innatum non roborat? & si roborat cur perpetuo succulentiora, et habitiora non sunt? sed debiliori Lunæ lumine roborãtur, Solis uero nequaquam. Rursus si Solis calor, ut potentior fortè rarefacit, ut absumit illorum calorem, Lunæ uero licet debilior, & proportionatus confirmat, cur æstiuo tempore sub ardentissimis Solis caloribus, æque plena sunt, crescente Luna, ut vergente Sole ad Capricornum? cur si proportionatus roborat, maior non dissoluit? & si dissoluit cur coctiones debiliores non fiunt? Aliunde ergo quam calore, Luna id præstat. Præterea si Luna lumine, & calore illa humectat, uel erit illud humidum substantificum, uel inutile excrementum, si primum, ergo non euocabitur, ab intimis ad extrema, ut à solidis, & continentibus ad cauitates, & contenta, nutritio enim opposito modo fit ex conuersione humidi in aliti substantiam, quod perficit natura humidi iuxtapositione aglutinatione, & commutatione ad singulas partes uiuentes, quarum est vera nutritio; uiuentes uero sunt, non contentæ, sed solidæ, ac continentes partes animalis: si secundum excrementum est illud humidum, ergo inde non erit maior nutritio, cum excrementa coctionẽ, & cõmutationẽ ĩ substãtiã effugiãt. Rursus calor Lunæ dũ reuocat

humores

humores ab intimis ad extrema, vel cum humore calorem innatum pariter euocat, vel humorem à calore seiungit, & extrahit: si primum ergo calorem debilitat non roborat, Galenus lib. de causis mrborum cap. 3. dicit extingui calorem à maiore calore relaxante, vt candela accensa à Sole ardente: ideo æstate, & autumno cibos difficillime ferimus, siquidem (vt inquit Galen. primo aph. comm. 18.) is, cui eos coquendi, ac conficiendi officium, Natura tribuit, calor innatus scilicet, exiguus est, & primo aph. comm 15. (at calor, inquit, circunfusus non
" *modo superfluitates, sed omnino euacuat æqualiter, ma-*
" *teriam inutilem, & ea etiam, quæ in corpore secundum*
" *naturam continentur, unà dissoluens.) hæc Galenus. Si secundum ergo putrefacit, & corrumpit: calor enim ambiens extraneus, humidum à calido separando, ac euocando putrefacit, teste Arist. 4. meteor. & Galeno vndecimo methodi. Et quę putrescunt fiunt primum humida mox sicca. Tandem si actiones Lunæ paruæ mutationis habent facultatem, in animalibus exanguibus, & pauci caloris, vtique ab internis ad extima, illorum calorem non euocabunt: & ita humiditatem à calore terminatam non extrahent; quod si validę sint actiones, ac non putrefacient, vna cum humido calorem extrahent; ergo non roborabunt calorem innatum, illum vnientes, sed debilitabunt rarefacientes relaxantes, & disgregantes. Luna igitur alio medio quam calore conchylia humiditatis efficit pleniora.*

Fluxus

Fluxus & refluxus maris perpetuus & ordinatus causam perpetuam non habebit: si Luna præter lumen, & motum, influxus non habeat. Cap. XV.

EC in mari fluxus, et refluxus fieret lege reciprocationis perpetua, regulari, et ordinata, si Luna sua facultate, à lumine et latione diuersa, id perpetuo non efficeret. Picus lib. 3. cap. 15. tres affert responsiones: Primam ex Adelando: (Quòd mare querit se vnire toti suo elemento, et fluit ad illud, sed a terra impeditum iterum refluit.) Que euasio recta non est. si enim mare aliquod extra suum totum elementum sit, Mediterraneum illud esse videtur, in quo preter Adriaticum sinum in fretu Messane vrbis, ad Carybdim & Scillam admirabili fluxus, et refluxus, reciprocatione, perpetuum nature miraculum esse videtur. Sed hoc de Mediterraneo dici non potest, tunc enim extra suum locum perpetuo detineretur, ac violenter: dicit autem
„ Arist. secundo cœli. 96. (quapropter, cum violenta sit,
„ et preter naturam, non possibile est, sempiternam esse. Mundi autem ordo sempiternus est.) Rursus, tunc nec omnis terra erit locus naturalis aque: oppositum tamen innuit Aristo. secundo meteor. cap. secundo, et monstrat Auerroes in paraph. secundo cœli, summa secunda quesito 3. numero 31. Quod si loca elementorum considere-

mus,

mus, pro ut uirtute a cœlis indita locata conſeruant; ita concauum Lunæ locus eſt ignis, & concauum ignis eſt aëris, ſic concaua, aquæ ſuperficies locus eſt terræ. Ita
" *Ariſt. 4. phyſico. 46. inquit (quocirca, & in cœlo cun-*
" *cta ſunt: cœlum enim vniuerſum forſitan eſt. Eſt autem*
" *locus non ipſum cœlum: Sed cœli aliquid; vltimus uide-*
" *licet finis quieſcens, et quo mortale corpus tangit; qua-*
" *propter, et terram aqua; hæc in aëre: etc.) manifeſtum igitur eſt, totum Mare, tam Oceanum quam Mediterraneum terram continens, in ſuo loco eſſe Præterea, tunc eſſet fortior fluxus maris in fine, quam in principio; elementi enim pars, dum naturaliter mouetur ad ſuam integritatem, quo magis ad illam progreditur, eo mouetur intenſior, atque uelocior: oppoſitum tamen influxu contingit, qui in principio fortiſſimus, ſenſim decreſcit, ut in fine motus, ſit debiliſſimus. Ad hec, neque refluxus fieri poteſt à terra impediente: ſi enim mare ſex horis flueret ad ſuum elementum; et impeditum à terra, totidem reflueret utique refluxus non erit ſed uertigo, ut enim docet Auerroes ſeptimo phyſicorum commento decimo ab impellente, & propellente fit uertigo: Quare quelibet vnda dum fluit, repercuſſa reflueret: ergo eodem momento fluxus, & refluxus pariter committerentur. Ad extremum in ipſo Oceano, quod extra elementum aquæ non eſt, fluxus, & refluxus aquarum non fieret; fit tamen, quòd Picus fatetur, capite eodem dum inquit (fit etiam illic idem effe-*

ctus,

*ctus; sed pelagi vastitas, littorumq; submotio, speciem tollit accessus, & recessus) Aris. idem fatetur, 2. meteor.
„ cap. 1. cum inquit (fluxus autem maris videtur secundũ
„ angustias, sicubi propter adiacentem terram in modicum ex magno, coarctatur pelago, propterea quod libra-
„ tur huc, & illuc sæpe. hoc autem in magna multitu-
„ dine maris immanifestum est:) & paulo post (omnia
„ autem, præter hæc maria, minus faciunt hoc euidenter.) hæc Aristote. Addit Picus secundam responsionem capi. eodem cum inquit. (confitentur Astrologi non euenire tales recursus, in omnibus aquis, sed in his tantum, quorum terra profunda, dura, montibus crebris aspera, & inæqualis est. Additque in tali terra suscitantur vapores, & venti, vnde in aqua fit ventus atque tumultus; præsertim, quod ex motu, & impulsu isto & vaporum admixtione calescit; quare locum quærit ampliorem, quo se diffundat. accedit quasi tertia causa (subdit Picus,) motus, reflexio ventorum vellicantium, aquæ summa, (et mox ait) aquæ necessario cum eructuant, abundant, tumescuntq;, (et tandem dicit.) rursus vbi vis illa dissolutis vaporibus, conflamescit; subsident,) hæc Picus. Quæ responsio, veram causam non adducit. Primum non refert Astrologos, qui dicant, in mari vasto non esse reciprocationes: cum Phauorinus summus Astrologus dicat oppositum (Pico etiam referente,) qui*

(Oceanus, inquit, quasi Lunæ comes, cum ea senescit, adolescitque,) quod & Ptolemæus confirmat. Quod etiam Pici confessione, & Aristo. authoritate, verum esse supra monstratum est; ergo si in Oceano nec montibus asperis circumsepto, nec lictorum duritie, profunditate, & inæqualitate circumuallato; sed tota terræ magnitudine decuplo maiore; ijdem maris fiunt æstus: ratio, quam affert à montium angustijs causam maris refluxus non ostendit, sed tantum maiorem eius fluxus, euidentiã monstrat. Neque vero, quod de uaporibus à terra eleuatis commemorat, rem absoluit: quamuis enim calore Solis, vapores eleuentur à terra, illi tamẽ non sunt causa maris æstus, fluentis, atque reciprocantis, perpetua, ordinata, immutabilis: Sol enim æquè eleuat à terra vapores, dum mare fluit, atque dum refluit; neque sex horis vapores concitat sex totidem à vaporum eleuatione se temperat, cum ratione siquidem, & electione ageret Sol. Rursus tunc essent maiores æstus maris Sole ad nos accedente, inchoante uere, terra existente humidiore post hyemem; quam æstate media, illa ab ardoribus magis exiccata; sed vtroque tempore sunt æquales, vt non nisi in Lunæ coniunctionibus, & oppositionibus fiãt vehementiores, singulis mensibus, minores dum dimidia apparet, imbecilles dum vtrinque gibba videtur, in coniunctione autem Luna omni lumine destituta est. tandẽ si Luna id præstaret suo lumine, tunc dum aucta lumine dum declinat, ad Aquilonem à uia Solis, dum in signis

Aquilona-

Aquilonaribus eſt poſita, uberiores acceſſus aquarum fierent, oppoſito vero modo ſe habent; perpetuò ſiquidem ſunt vniformes, & in ſolis configurationibus adaugentur: ut perpetuum experimentum, & expertorum teſtimonium monſtrat. Neque venti ad id conducunt qui nec ſtatuta periodo, neque perpetuò ſtant eodem curſu, nec ſex horis ad unum angulum totidem ad oppoſitum ſpirant, vel quieſcunt, nec ſemper à profundo maris ad ſummum inſurgunt: immo ſæpe aduerſus maris fluxum, impetuosè flantes contrarij obuiant maris æſtum. dicit Ariſto. ſecundo meteor. ſumm. ſecunda cap. 3. (Sic autem
" *ordinatis ventis, manifeſtum eſt, quod ſimul flare con-*
" *trarios quidem non eſt poſſibile.) Ad extremum non ſemel uenti & maris fluxus è diametro pugnare ſunt viſi, vt ſæpe ſumma admiratione ſit obſeruatum, inter admiranda naturæ opera, in vrbis Meſſanæ fretu nauem ſecundis impulſam ventis, veliſque vehementiſſime tumidis, à maris fluxu obuio, aduerſum repelli ac retrocedere; vt maris impetus, ventorum aduerſam vim planè vincat. Idcirco Ptolemæus libro ſecundo magnæ compoſ. cap. duòdecimo in Lunam refert cauſam fluxus, atque refluxus perpetui. Quod poſt Homerum confirmat Plinius lib. ſecundo cap. nonageſimo nono. Phauorinus referente Pico, Arthemedorus contra Polybium, & tandem Picus met ueritate compulſus idem affirmat dum eodem cap. ultimam adducit reſponſionem, vbi ſic inquit. (Nam ſint à Luna, quod libenter, & facile, etiam ipſi*

credimus.) & subdit, (nos si pertinet ad Lunam talis effectus; ad eius, id motum referamus, quæ ratio naturæ consensu, Oceani motus imitatur; quare ascendit cum ascendente, & descendit cum descendente) hæc Picus. Cōcedit ergo id fieri à Luna ex professo, negat solū contra Bacconum fieri per lumen: ergo si monstrauerimus, neque per motum, manifestum erit, per abditas suas vires, quas vocant influxus Lunā id efficere: quod ita potest demonstrari: Primum si motus Lunæ mare moueret, mare necessario tangeret, ergo mare raperet circulariter in girum: vt motu diurno sphæræ planetarum, elementum ignis, & prima aëris regio circulariter rapiuntur: mare tamen nec circulariter fluit, sed sex horis ab ortu Solis, totidem à meridie refluit, æquis horis ab occasu æstuat, totidem, ad exortum deferuet; vt Eratosthenes, Polybius Plinius, & Strabo testes sunt. Adde quod impossibile est, sphæram ignis, & primam aëris regionem à cœli vertigine localiter moueri, & mare eadem latione ferri naturaliter, media aëris regione inter illas posita, non mota: moueretur.n.eodem motu vtrumq; extremum, non moto medio, & sine medio Natura faceret saltum de extremo ad extremum: quæ impossibilia sunt. Sed est dubium, inquit Picus, ex Aboazar, quod æstus maris non eueniat à Luna, (nam non sunt eadem omnibus aquis initia fluxus, & recessus: etiam in quibus nulla est de finitore varietas: Sed ubi in vno loco fluunt aquæ, in alio videntur refluere. Verum hoc de facili tollitur, si enim

dicat diuerso tempore moueri aquas sub diuersis Orizontibus positas : id vltro concedimus : hoc tamen non tollit eandem Lunam omnium diuersorum fluxuum esse causam; mouet enim tunc aquas, cum supra eius loci finitorem exoritur. Ita nec omnes stellæ omnibus terræ locis æquæ sunt Orientes, vel Occidentes, nec æquè Orientales, & Occidentales. Nec luminarium eclipses æquales apparent, vel æqualis sunt durationis, occidentem, & orientem terræ plagam colentibus. Dices ergo dum Luna est in opposito nobis hemisphærio, aquas nostri maris non mouebit. Mouebit inquam sed nec pari temporis momento: fluxus enim aquæ (quæ corpus est) non est alteratio sed motus localis, vnde prius fit in parte, mouenti viciniore, in remotiore posterius; Quamuis ob syderis vim magnam ac stellarum omnium maximè propinquam, breui temporis successione id contingat. Neque ex eo datur, velocior motus, motu primi mobilis: eisdem enim sex horis quibus mare fluit, & quartam sui elementi partem excurrit, Luna sui orbis quartam portionem peragratur, latione diurna; quod cœli spacium longè maius est maris fluentis magnitudine. Cum cœlum Lunæ toto maris elemento triplo sit maius, vt ex supputatis à Ptolemæo, Alfagrano, Eratosthene, Macrobio, Possidonio, & Plinio cognosci potest. Quod si dicat Aboazar fluxuum diuersa principia euenire, aquis sub eodem finitore positis: est plane falsum: Nam vel nulla, vel

omnino

omnino pauca ſatis eſt mora ſucceſſionis motus aquarũ ad inuicem, & hoc oblictorum diuerſos ſinus, & uarias anguſtias, aquarum motum impedientes. obſeruant enim nautæ in vrbis Meßanæ fretu eodem momento, quo Luna ſupra noſtrum finitorem exoritur, aquas moueri, & ſingulis diebus à coniunctione ad diametrum ſingulis ferè horis, eorum æſtus initium poſtponi, ſingulis horis à plenilunio, ad coniunctionem anticipare: totidem enim Luna ſuum exortum à Sole poſtponit, & anticipat. quod confirmat Nicolaus Sagri libello ſuo & Strabo libro 3. de ſitu orbis.

Agricnlæ futuras anni vbertates, & caritates non prædicerent, ſi Stellarum non darentur influxus, Cap. XVI.

I verum eſt quod dicit Picus libro 3. capi. decimo nono. Agricolas, & Nautas ab aëre, nubibus, & ventis, & à cauſis proximis, non à ſtellis, prædicere ſterilitatis, & ubertatis, tempeſtatum, & ſerenitatis, ſingulis annis differentias; cur dixit Virgilius, oportere Agricolas obſeruare ortus Arcturi, Pleiadum, & aliorum ſyderum occaſus, ac ſub eis uno, uel altero modo ſemen terræ committendum, & ex eis futuram vbertatem timendam vel ſperandam. Primo Georgicorum, ſic inquit;

At

At si non fuerit tellus fœcunda; subipsum
Arcturum tenui sat erit suspendere sulco.
& paulo post
Præterea tam sunt Arcturi sydera nobis.
Hædorumq; dies seruandi, & lucidus anguis.
& mox
Ante tibi Æoæ Atlantides abscondantur:
Cnossiaq; ardentis decedat stella coronæ
& tandem
Multi ante occasum Maiæ (cæpere) sed illos
Expectata seges vanis elusit auenis.

& alibi vt designaret Pluuias quas excitat stella Orionis exoriens, inquit,
Fluctu nimbosus Orion.

Quomodo erunt uera præsagia, quę à uario Stellarum, ortu, & occasu narrat Columella libro decimo, capi. primo, & secundo. Varro libro primo, cap. 32. & sequentibus? Aetius tetrabili primo sermone 3. cap. 164. Plinius lib. 18. cap. 35. Rursus, quomodo, uera erit eiusdem obseruatio? qui libro eodem cap. 25. inquit (miretur hoc qui non meminerit ipsa brumali die pulegium exsicatum in coronarijs florescere adeo nihil esse occultũ natura uoluit.) Quomodo vera erit futurarum tempestatum prædictio à Luna? quam refert Galenus ex Arato, 3. de diebus decretorijs cap. 5. quomodo uerę erunt prædictiones ex Luna, in varijs signis posita, circa morbos, & morborum euentus? quas refert author, libri prognostico-

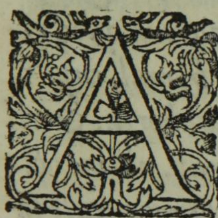
rum

rum ex decubitus scientia, per Iacobum Mariscottum Florentinum, in latinum conuersi. Quomodo erit vera obseruatio Constantini Cæsaris lib. primo suæ Agriculturæ cap. 8. quod si oriatur canicula, existente Luna in signo Leonis, vel Geminorũ, vel Capricorni, eo anno expectandam fore copiam olei, vini, & frumenti, oĩum vero horum sterelitatem futuram si in Cancro fuerit, si vero in Libra solius olei, solius frumenti si in Aquario, si autem in Ariete, olei vbertatem, & tritici caritatem. Rursus libro eodem cap. 12. ex varia Iouis, peragratione in signis Zodiaci, varias eius anni penurias, vel fertilitates imminere obseruatum fore, testatur. An ad unum calorem referri hæc possint? cum Sol in Leone, Geminis, & Capricorno, nec eundem calorem, nec idem anni tempus afferat; qui in Leone prope æstiuum solstitiũ est; in Capricorno, oppositum hyemale constituit. Eius vero triplicitatis non sunt Gemini, & Capricornus, sed Aries, Leo, Sagittarius, ex Ptolemæo libro primo de iudicijs cap. decimo septimo. An sunt negandæ obseruationes grauissimorum auctorum in arte sua? etiam si pro nostra opinione stare non videantur: certe potius est imitandus Aristoteles qui in rebus ad Astrologiam spectantibus libro duodecimo metaphysic. Eudoxo, & Calippo Astrologis se remittit. & in stellarum obseruatione Chaldæis, & Babillonijs Astrologis, inquit enim secun
,, *do cœli 60. (similiter autem, & de alijs dicunt astris, quæ*
,, *dudum ea obseruauerunt, à plurimis annis Aegyptij, &*

Babylonij,

" *Babylonij, quibus multam fidem habemus, de vno quo-*
" *que astrorum.) Ad extremum & imitandus Galenus est, qui non modo sapientibus sed Nautis, & Agricolis, in artis eorum obseruatione fidem præstat 3. de diebus decretorijs capit. 5.*

Nec Reddi posset ratio vera cur partus octauo mense lethales sint si Stellarum non darentur influxus. Cap. XVII.

RISTOTELES 7. de hist. anim. cap. 4. dicit partus octaui mensis esse lethales, septimi verò, & noni uitales. Quod antè ipsum protulit Hipp. libro de octimestri partu: Et confirmat Alexander lib. 2. prob. prob. 48. Huius diuersitatis partus fęlicis & infausti nulla esset causa, si stellæ præter lumen & motum, abditas vires non haberent. Respondet Picus lib. 3. cap. 18. (quòd eo mense difficilis est uteri gestatio. Tūc enim grauius se habere prægnantes: & in matrice, inquit, nescio quæ pati grauia & incommoda: Et si pariant duplici labore oppreßas & partus & ęgritudinis, infirmissimas fieri, vnde neceßario ipse quoque fætus imbecillior factus raro diu uiuat.) Verum Picus adducit causam fortè immediatam, cum de remota sit quæstio, quam propinqua non excludit, sed supponit. Nam si supponamus eo mense ægrotare fætū, vel prægnantē in matrice pati grauia incō

moda: Debebat Picus rationem explicare cur illa prægnāti octauo menſe contingant, non ſeptimo, neque nono: A quo ut ab efficiente incommodum uel ægritudo inducatur eo menſe. Nam ſi probabit Aſtrologus octauo menſe prægnātibus incommoda à ſtellis prouenire, non tamen per lumen aut motum, influxus dari demonſtrabit. Cæterum ut rem à principio repetamus, incommodum vel ægritudo in illo menſe cauſam habeat neceſſe eſt. Cauſa igitur erit uel interna vel externa: Et ſi externa uel priuata vel communis: Et ſi communis vel aër, uel cibus & potus, uel Cælum. Interna eſſe non uidetur, Non enim eſt verum quod refert Hieronymus Mercur. lib. 2. de morb. mul. cap. 1. dixiſſe Auicennam lib. 3. fen 21. trac de abortu, & Albertum Magnum 10. de animal. trac. 2. cap. ultimo octauo menſe laborare fætum in utero, nam ſeptimo menſe factus grandior & conſumatior opus habet multo nutrimento, & multo aëre: Quæ omnia cum ſibi deſint, quærit exitum, & incipit moueri, & ſubdit, ſi vero non exeat ob labores quos ſubſtinet ſeptimo menſe, in octauo debilis eſt, lāguidus, & infirmus. Nō, inquam, verum uidetur. Nam fætus ſeptimo mēſe, ſi ſua maturitate eſt aptus ut exeat in lucem, à quo retinetur ne ægrediatur? Cur illum laborantem ac egredi querentē natura retinet? Si vero ſolū aëre, & alimento maiore indiget, Cur natura de vtroque illi nō fuit prouida? quæ adeo eſt de generatione ac propagatione ſollicita, & non deficit in neceſſarijs ex Hipp. & Gal. 5. in 6. epid. 2. ut fætus non laboret, non ægrotet, non pereat.

Præterea

Præterea si maioris alimenti & aeris gratia, quærit exitũ mense septimo, cur idem non facit octauo, quando fætus maior est, & alimento ac inspiratione maiore indiget? Quod si octauo mense mouetur, ut & septimo, cur nono multo magis non ægrotat ob præcedentes duorum mensium conatus atque labores? Vel à quo habet ut expleto octauo mense amplius non ægrotet, permanente adhuc eadem nutrimẽti & aëris necessitate? & si ægrotat, cur nono mense partus uitalis est? Ad extremũ quacũq; rõne fætus ægrotaret, uel uterus prægrantis grauia incõmoda pateretur octauo mẽse, si ab interna causa laborarent per se laborarẽt, quare & omnes tum prægnantes tum fætus, Sed Aegyptiæ mulieres eo mense fæliciter pariunt & facilè ferunt ex Arist. 7. de hist. animal. cap. 4. Quod autem de intrinseca ratione alicui competit per se & uniuersaliter illi conuenit ut ab Arist. 1. post. monstratum est. Neque est recipiẽda Vallesij responsio, qui lib. 2. cont. med. cap. 9. (vltra rationem circuitus critici, quæ vera est) profert fætum septimo mense in utero conuerti ut exeat, & ideo, si non egrediatur, ægrotare per dies 40. Cur enim septimo mense conuertitur, qui nono naturaliter in lucem egredi debet? quando quintus quadragenarius dierum ad septimum mensem terminatur, septimus quadragenarius ad nonũ: septimi uero index non sit quintus, sed quartus. Rursus si cõuersio illa naturalis est fætui, cur inde ægrotat? Cur per dies quadraginta? Quo ægritudinis genere? Et si per tot dies ægrotat, cum mutationes fiant in mensis septimi prin-

cipio non medio vel fine (ad principium enim eius mensis quinque quadragenarij dierum à die conceptus terminantur, Si uera sunt quæ cap. eod. 9. supputat Vall.) Cur ergo totus septimus mensis non erit infęlix, pleraque pars mensis octaui non erit nascentibus salutaris? Interna igitur laboris causa non erit, octauo mense, sed externa; uerũ non priuata cum sit communis affectus multarum regionũ & omni tempore. Nec cibus, qui communiter uitiosus in tot regionibus esse non potest. Nec aër, cũ nec eiusdem naturæ morbificę, nec omni tempore esse possit, qui Græciam, Italiam, Germaniam ambit. Ergo ut a Cælo & stellis, quæ perpetuæ transmutationis sublunarium causa sunt, ac criticarum mutationum ad salutem & ad interitum, id producatur, oportet. Eadem enim est partus ratio, vt & Crisis in Morbis ex Hipp. lib. de sept. partu. Neque hoc imaginarium dici debet, vt putat Mercur. si imaginarium non est septem planetas, quadraginta octo stellarum imagines, tot stellas innumerabiles in cœlo esse, nec planè otiosas. Hipp. lib. de octimestri partu ad Lunam refert rationem partus mensis septimi, octaui, noni, & decimi, cum dicit. (Ex his igitur omnibus necessarium est plerasque mulieres circa plenilunium, & vltra in ventre cõcipere, vt ducenti & octoaginta dies, sæpe vndecimum mensem apprehendere videantur &c.) Aristote. 4. de gen. anim. cap. 10. (Ratione autem optima, inquit, tempora omnium, & grauiditatum & generationum, & vitarum dimensionem circuitibus sibi exposcunt, recipere.

Circui-

›› *Circuitum appello diem, noctē, mensem, annum, & tem-*
›› *pora, quæ ijs describuntur, atq; etiam Lunæ traiectiones.)*
›› *& paulo post inquit. (Nam ut rerum minus principaliū*
›› *circuitus sequantur, magis principalium rerum circui-*
›› *tus ratio est. Vitam enim quandam & ortum, & inte-*
›› *ritum, vel statuum esse fateor. Conuersionis vero eorū sy-*
›› *derum alia fortasse principia sunt. Natura igitur ita sibi*
›› *vult, vt eorum numeris generationes & obitus numeret.)*

Ergo quod septimo & nono mense viuant, octauo autem nati intereant in multis regionibus in quibusdam uero nō, cœlorum ac syderum conuersiones atque vires causam esse ex dictis est manifestum. Sed cœlum hæc non præstat lumine & motu in gyrum; cum motus hæc terrena nō pertingat, sine contactu uero non afficiat; lumen autem, si sit Solis accedendo generat, recedendo corrumpit, non tamen septimo mense uitales facit, octauo nequaquam; si vero sit Lunæ, omnibus mensibus æquali proportione diffunditur atq; subtrahitur. Altior ergo est & abdita magis tum Lunæ, tum Planetarum reliquorum facultas, qua partus uarietates contingunt.

Crises morborum fore sine causa perpetua, ac certa, si Stellæ præter lumen & motum vires abditas non haberent. Cap. XVIII.

AD extremum nulla esset causa, cur in morbis acutis 7. dies esset critica, non 6. nec 8. in longis 7. hebdogmada, 7. mensis, vt & 7. annus.
›› *Dicit autem Hippocrates 3. aphorismo. 28. (Plurimæ*

autem

„ autem passiones puerulis iudicantur, nonnullæ quidem
„ in quadraginta diebus, nonnullę in septem mensibus, non-
„ nullæ vero in annis septem.) Cum enim statutæ ac ordina-
tę sint morborum crises, vt causam habeant statutam,
& regularem oportet: talis causa, non sunt elementa in
rerum naturalium ordine, quę mutantur perpetuo; erit
ergo cœlum, cuius lationem dicit Aristo. 8. physico. 47.
esse causam omnium, quę sunt in hoc mundo sublunari,
quod confirmat 1. meteor. cap. 2. & 4. de gener. anim.
cap. x. Cum autē latio cœli primā aeris regionem non tran
scendat, vt alio penitiori medio hoc faciat cœlum necesse
est. Respondet Picus lib. 3. cap. 16. (Sed ita naturę
dico cursus impleri plerumque in rebus, non ob constella-
tiones ad hęc tempora comparentes, sed ob occultam pro-
prietatē condictionemque rerum illarum, quibus ita ple-
rumque vsu venit.) Sed Picus ne illud tribuat stellis,
quod negat mordicus, fingit ea ignorare, quę vir perspi-
cax planè cognoscere potuisset. Non negamus plures es-
se rerum differentias nobis ignotas, eorum quæ scimus
maiorem partem, eße minimam illorum quę ignoramus,
se habere nostrum intellectum ad manifestissima naturę,
vt oculum noctuę ad lumen Solis. Sed si hoc ita est, cur
stellas, eas vires habere negamus, quas si habeant, non co-
gnoscimus? Cur vt stellis vires derogemus, rerum esse
dicimus occultas proprietates? Quod est non philosopha-
ri, non rerum causas inquirere, non ad quęstiones respon
dere, non docere. Quod philosophis scepticis congruere
dicit

dicit Galenus 1. de simpli. med. faculta. cap. 1. Ceterum si in rebus hanc occultam proprietatem admittit, cur eandem cœlo derogat Picus? cum cœlum corpus sit nobilissimum, sublunarium omnium causa: Cum quicquid potest virtus inferior, possit superior nobiliori modo: Cum vt omnes numeri in vnitate, omnes calores in luce, sic sublunarium omnium vires perfectiori, & eminentiori modo contineantur in cœlo, auctore Pico lib. 3. capit. 4. vnde Pythagorei, qui septenario tribuunt arcanas naturę vires, cœlo illas maxime tribuunt. Alexander libro 2. probl. problem. 48. (Orbem, inquit, terrarum septem insignibus stellis regendum nouimus.) & Mox inquit, (Luna per septenarium suas accipit formas menses septenis constant diebus.) Quod si rerum particularium solum corruptibilium est hęc occulta proprietas, morborum crisis cuius nam rei particularis & corruptibilis erit hęc occulta propriętas? naturę n, an morbi, an causę? sed nullius horum esse potest; Natura enim agit necessario, & sine cognitione, ex Aristotele 9. metaphysic. & 2. de interpreta. Cur ergo septimo mouet, & non sexto? si enim posito agente naturali, & non impedito in passo, actio naturalis fit, cur humore morbifico concocto, natura insurgit fœliciter die septima, infęliciter sexta, & octaua? inquit enim Galenus primo de diebus decretorijs cap. secundo. (Iudicia enim seu crises ipsę omnibus diebus accidunt, sed neque pares numero, neque ex ę-

quali

„ quali fide.) & paulo post (In duodecimo enim, & de-
„ cimo sexto, nullum vnquam iudicatum vidi. In
„ septimo, ne vel numerare omnes adhuc possum.
„ In sexto iudicantur, sed cum difficilibus Sympto-
„ matis, & periculo maximo: adhęc absque fide,
„ imperfectè, obscure, sine notis, & ad malum.)
„ 3. de diebus decretorijs capite octauo (Etenim, in-
„ quit, in secundo die natura quodammodo valida
„ adhuc est: Item in quarto adhuc valida magis,
„ quam in sexto, sed non dum in certamen veni-
re audet:) Id tamen agenti sine cognitione non con-
uenit. Prętereà si est naturę occulta proprietas vt
per septimos progrediatur, cur in die uigesimo crises
fiunt longe plures & potentiores quam in vigesimo-
primo? vt docet Galenus 7. aphorismor. 38. Cur se-
ptem dies, qui hebdogmadam constituunt, integri non
numerantur? nec enim mensis nec annus integris diebus
numeratur ex Hippocrate 3. prognost. 4. libro de iudica-
tionibus post principium, & ex Galeno 3. de diebus de-
cretorijs cap. 9. Adhęc si natura per se ad crises in-
surgit, cur in continuis febribus per dies molitur cri-
ses, in intermittentibus uero per accessiones? vt enim
crises fiunt die septimo, sic & accessione 7. 14. 17. 20.
27. 34. & 40. Gal. 3. in primum Epidem. 17. inquit.
„ (Nam vt hęc septenis circuitibus iudicatur, eadem
„ ratione alia nouenis circuitibus, alia undenis atq; ita dein
„ ceps pro numero decretoriorum dierum.) 4. aphorismor.

36. sudo-

„ 36. sudores, inquit, febricitanti boni, si inceperint die
„ 3. & quinto, & septimo, & nono, & xj. & xiiij. &
„ xvij. & xx. & xxvij. & xxxiiij. hi enim iudicant mor-
„ bos. Qui uero non ita fiunt, laborem significant, & mor
„ bi longitudinem, & recidiuam. Sed cur, in cronicis morbis mouetur natura diebus paribus, vt affirmat Galenus. 3. de diebus decretorijs cap. primo, octauo, & nono? Neque verò esse potest proprietas morbi, vt die septimo naturam stimulet; semper enim morbus per se operationes lędit immediatè, primo de morborum differentijs cap. primo, (quod enim alicui per se competit, & de omni, & semper) perpetuo igitur naturam stimulat. Sed si oportet naturam primo retinere, mox concoquere, tandem expellere, cur humores coctos, feliciter, die septimo expellit, octauo æquè coctos infeliciter? Sexto æqué coctos infelicissimè? 3. crisium cap. x. inquit Galenus, (determinati siquidem
„ sunt & ordinati naturæ motus, cum ualida fuerit, & ma
„ teriæ dominatur et suis proprijs rationibus operatur:) Rur
„ sus natura sæpe ab humore non stimulata ad crisim insur
„ git: Confirmat idem Galenus cum subdit. (Quæ enim in
„ tempore fiunt opportuno, quod sane idem est ac in statu &
„ coctionibus) etiam si nullum adsit irritamentum in calidis
„ ac magnis morbis uidemus accidere.) Rursus si tunc fieret crisis, cum ab humorib. coctis excitaretur natura, ut cõtingit illã excitari, ab humorib. in accessionum periodis, ordo dierũ criticorũ nõ esset certus statutus inuariabilis; nec maioris fidei eßet dies 7. quã octaua, nona, quã decima; ut. n.

humores pro eorum copia maiore, uel minore, quòd natura in paroxysmis anticipet uel postponat in causa sunt: Ita & æquè cocti humores, æquè stimulabunt die septima, ut in minori quantitate die octaua, æqualis ergo fidei erit utriusque diei crisis; quod Galenus non concedit. Præterea acuti morbi, quatuordecim diebus terminantur, secundo aphorism. 23. qui magna ex parte fiunt ex humore bilioso, habente accessiones de tertio, in tertium secundo de diff. febrium cap. primo, primo aphoris. com. duodecimo, ergo mouetur natura die quartadecima potentissimè, quo die humor biliosus non facit accessionem, contra uero, die 13. quo ualidum humor biliosus facit paroxysmum, debilissimè natura ad crisim insurgit, ut dicit Galenus secũdo de diebus decretorijs cap. octauo. Præterea dies iudicatorij impares, habent dies indicatorios pares. contra uero, dies critici pares, dies indices impares habent: & hoc totum fit in eodem morbi decursu, habentis accessiones diebus imparibus, ut docet Hippocrates secũdo aphorismor. uigesimo quarto cum dicit (septenorum
» quartus est index, Alterius septimanæ octauus princi-
» pium. est autem, & undecimus contẽplabilis &c.) quod
» in eo com. & ubique obseruat Galenus. Picus autem in obseruationibus artis medicæ fidem Galeno præstandam esse plenissimè fatetur cum dicit. libro eodem cap. 16. (sit igitur illi fides in medicina, quanta maxima esse potest) ergo si nec à morbo, nec à morbi causa prouenit ista proprietas, quam fatetur Picus stimulans naturam certo die

ad crises

ad crises conficiendas, tum in morbis tum in partu vtero gerentium; oportet causam esse aliquam perpetuam regularem, quæ naturam excitet, uno tempore feliciter, alio vero contra. Rectè ergo Galenus 3. de diebus decretorijs cap. 6. ad lunæ uires abditas causam refert dierum criticorum sequutus Ptolemæum, & omnes Astrologos. Hoc multis rationibus confirmat Franciscus Vallesius vir nostrorum temporum doctissimus libro decimo contradict. medicinal. cap. primo: Fussius super aphorism. vigesimũ quartũ, sect. secundæ: Martinus Acachia Catalaunensis super primũ librũ Galeni ad glauc. in fine; Montanus in exposi. 23. & 24. aphorism. sect. secundæ, & plerique medicorum celeberrimi. Immo Auerroes in fluxuum oppugnator ueritate compulsus 3. colliget cap. nono inquit (& quidam dicunt, quod inuentio crisium hoc ordine est Luna. sed tu debes scire, quod est causa remota.) Ita Haly primo theisir tract. nono cap. 7. & 3. eiusdem tract. primo cap. primo. Nec quia mensis ille medicinalis, quem ex cogitauit Galenus, à Pico non probetur, vt nec à Cõciliatore diff. 104. nec à Manardo epist. 5. libri 15. Ideo erit Galenus abijciendus: ipsum enim tuentur egregiè, & oppositas prædictorum rationes propulsant, atque dissoluunt, Matthæus Curtius super aphorism. vigesimũ quartũ libri secundi, Oddus de Oddis in eiusdem loci expositione; & Christopharus Vega in 3. prognosticorum. Hippocra. in principio. Quòd si Galenus in illo mense veram causam non fuerit uenatus,

ut ipsemet innuit libro eodem cap. 9. cum inquit (ac exactam quidem uel misturam, uel ablationem Deus tantum nouit.) an idcirco cœlos esse causam illorum erit negandum? an quia modum quo id præstent stellæ ignoremus, stellis uires quas habent abnegemus? De cœlo enim longè plura sunt, quæ ignorant homines, quam, quæ cognoscũt; Ideo Auerroes 14. disput. dest. in Sol. 3. dubij, inquit,
,, *(sed concedendum est, secundum ueritatem, quod huma*
,, *nus intellectus ualde deficit in ratione, uel causis natura-*
,, *lium rerum, maximè in illis altioribus & sublimibus cor*
,, *poribus, quorum nescimus quantitatem, & esse earum*
,, *substantiarum totaliter ignoramus.) hæc Auerroes.*

Pici Mirandulæ Rationes Diluuntur. Cap. XIX.

MVLTAS adducit rationes Picus suis duodecim libris, aduersus Astrologos: Quarum plurimæ euertunt futura diuinantes circa actus humanos: Quas rationes efficaces existimamus, & vltro admittimus. Alias affert, quibus Lunam dierum criticorum causam non esse contendit contra Galenum: Quas quia Clarissimi Medici dissoluunt non est ut examinemus. Postremo enititur multis probare, stellas præter lumen, & motum nullas vires habere, quas dicunt influentias. Quæ quoniam pugnant cum illis, quæ supra

monstra-

monstrauimus in præsentiarum expendemus. Potiora, quæ adducit argumenta hæc sunt. Primo Cœlum est causa uniuersalis, quæ cum omnibus facit omnia (Sol enim, & homo generant hominem, Sol & Leo Leonem) sed causa vniuersalis effectus non distinguit (à proximis enim causis omnis effectuum distinctio, & diuersitas prouenit,) ergo non habet peculiares influxus effectuum particularium productiuos. Secundo arguit libro tertio, capite quinto: sic, omnium stellarum naturam sequitur lux, ergo omnes stellæ, luce sua calorem producunt, ergo præter calorem nullas habent uires peculiares ac proprias: Alioquin sequeretur, quod stellæ propria ratione, ac ut ita dicam specificã haberent naturam longè imperfectiorem, quam habent ratione generis; quod falsum est: Nam differentiæ, quæ diuidunt genus addunt generi perfectionem: hoc est euidens nam actione communi calefacient: propria refrigerabunt; Calefactio autem est actio refrigeratione longe perfectior. Tertio nihil alicui competit ratione propria cuius contrarium, eidem conueniat ratione sui generis (secus idem haberet duas actiones contrarias per se, & secundum quod ipsum,) sed stellæ ratione generica calefaciunt, ergo ratione specifica refrigerare non possunt. Quarto Aristoteles (vt omnes alios sileam quos libro primo recenset Picus,) maximus Naturæ indogator, nullibi de his influxibus

fuit

fuit loquutus, ubique enim libris de cœlo, de generatione, Meteororum, de partibus, & generatione animalium, vbi de cœli uiribus agit, de lumine & motu solum verba facit; profecto non tacuisset hos influxus, si ueros philoso phus iudicasset. Ad has Pici rationes egregiè respondet Franciscus Ferrariensis super Diuum Thomam 3. contra gentes cap. 84. Nos autem alias adducemus responsiones, quæ nobis magis arrident. Ad primam cum dicit cœlum esse causam vniuersalem, si putet uniuersale, quatenus omnes sublunaris mundi perfectiones claudit, admittimus, ergo effectus non distinguit: falsa est consequentia, si putat uniuersale quatenus concurrit ad omnium Agentium naturalium operationes, concedimus, ergo ab eo non prouenit distinctio in effectibus, est verum in illis, quæ habent causam communem, & particularem merito quorum communis dicitur, & indifferens: sed in effectibus nō habentibus causas particulares id uerum non est. A cœlo enim immediatè determinata prouenit actio, in materia determinata, calor enim cœli ex capite bouis putrefacto vespas generat immediatè, ut ex capite vaccæ putrescentis muscas, & ex qualibet putri materia sponte nascentium vnumquodque; nullo agente particulari ad illorum generationem immediatè concurrente, vt alibi monstratum à nobis est. Rursus hæc nihil ad rem nostram, qui putamus tempestates, serenitates, vulgares morbos, morborum crises vniuersales effectus esse, ac à cœlo vt ab uniuersali causa pendere per uniuersales influxus.

xus. Præterquamquod neque dicimus cœlum producere communes morbos, crises, vbertates, ac tempestates, sine concursu sublunarium agentium, & dispositione patientiũ: concurrunt enim ad hæc tum aër nos ambiens, tum natura quæ nostrum corpus regit, tum aliæ causæ. Vnde stellarum impressiones non semel impediuntur, sic Hippocrates pestem uenientem Athenas propulsauit, ut Galenus, & Soranus affirmant; & non semel tum ægroti, tum Medici futuras crises morborum impediunt, & euertunt. Tandem ex his non valet cœlum non habere influxus quia communis sit causa. Vt enim per lumen communes effectus producit, sic per communes influxus communes ægritudines, & communem annonæ caritatem, uel ubertatem: qui effectus, & communes sunt, & inter se diuersi atque etiam contrarij. Hoc fatetur etiã Picus ueritate coactus lib. 3. cap. 25. cum dicit (sed erit quidem Iouis, alia quam Saturni proprietas) licet statim hãc ueritatem inuertat, cum subdit, (Sed quicquid potest Iupiter potest Saturnus.) Quod recte dictum non est. Licet enim totum cœlum possit eminenter, quicquid possunt omnia sublunaria naturaliter, non tamen quelibet cœli stella, seorsim potest totum id omne, quod potest cœlum uniuersum; tunc enim ad quid tot stellas, & Planetas multiplicasset Natura? Quomodo Saturnus, & Sol diuersas haberent, ut dicit, proprietates? si quicquid potest unum sydus, potest, & reliquum. Rursus si diuersorum syderum facultates uires suas exerceant (otiosa

enim

an producent omnia eosdem effectus an diuersos? si primum non habebunt diuersas proprietates; Potentiæ enim distinguuntur per actus, & actus per obiecta: si secundum ergo à causa communi proueniet diuersitas, & effectuum distinctio. Neque uero quia cœlum est corpus simplex inde valet, quod quicquid potest unum cœlum, uel una stella possint idem, & omnes. Cur enim non omnes cœli eodem motu mouentur? cur motibus contrarijs? cur non omnes stellæ sunt ut est Sol cur non omnes ut Luna à Sole lucem recipiunt? & si recipiunt, cur non eclipsantur ut Luna; Saltem Planetæ infra Solem excurrentes, terra inter illas & Solem posita? Est ergo cœlum, ut quodam magnum animal ex diuersis orbibus, Planetis, Stellis, motibus, uirtutibus, & operibus conflatum, vt docet Auerroes secundo cœli comm. 42. & 71. & 3. disputat. destructionum, in solutione 18. Ad secundum respondeo, quod siue dicamus omnes stellas recipere lumen à Sole, ut dicit Plato in Timæo Plinius libro secundo c. 6. & Ptolemæus libro 4. magnæ composi. cap primo: siue omnes excepta Luna habere lucem ex seipsis, vt Auicennas, & Macrobius affirmant. Dico quod lux non est stellis differentia generica (si enim talis esset illis per se, & secundum quod ipsum conueniret, quare & omnibus, quod uerum non esse Lunæ natura demonstrat:) ergo erit proprietas consequens stellas; sed non omnes, vt est proprietas hoīs esse aīal gressibile, & tunc non ualebit Pici assumptum de differentia generica & specifica. Secundo

eundo etiam si gratis concederemus lucere, esse genericam differentiam stellarū: erit generis non vniuoci, sed ab vno vel ad vnum: in quo genere (cum reducatur ad æquiuocum) nulla est differentia essentialis ab omnibus speciebus realiter distincta. Rursus nec est verum omne per se lucidum esse per se caloris productiuum. Lumen enim, lux, & radius per se calorem non producunt, nisi radius reflexus, & multiplicatus: Aliter omnes stellæ, omnes radij, omnia corpora suaptè natura luminosa necessario calefacerent: & ita gemmæ, oculi Fellis, oculi Leonis, Quercus putrida, per se calefacerent, sic media aëris regio, quæ diaphana est, & Solis radios recipit, calida esset; Ergo nec est necessario verum, quod infert Picus, stellas omnes, quia lucidæ sunt, calefacere. Rursus etiam si calefacerent omnes stellæ, nō oēs æq; vt Sol calorē pducerēt, sed q̄dā vel debilissimè, ut remotissimæ à terra, quarū calorē sensus noster non percipit: & tūc nec erit vera Pici illatio, stellarū propriam vim refrigerandi ignobiliorem esse communi actione calefaciendi. Est enim maioris actiuitatis summè refrigerare, quam debilissimè calefacere. Ad extremum nec est absurdum aliquando in speciebus reperiri proprias differentias differentia generis ignobiliores, vel æque ignobiles. Hinnibilitas enim sensibilitate est ignobilior. Cū dicimus autem speciem addere generi perfectionem, non perfectiorem formam necessario debemus intelligere, sed perfectionē idest actum ἐντελέχειαν quatenus addit formā, quæ genus contrahit, & speciem constituit. Non tamen est

perpetuo necessarium, ut addat formam nobiliorem formæ generis. Ad tertium ex dictis patet nec omnes stellas, quæ lucent calefacere: Nec si calefacerent oẽs, & quædã earũ etiam refrigerarent, ualeret simul esse contrarias operationes per se: In æternis enim proprietates, quæ producunt contrarios effectus, contrariæ inter se non sunt. Quare etiam si Saturnus sua luce calefaceret, propria influentia refrigeraret, & ita produceret calorem, & frigus, effectus inter se contrarios, in se ipso contrarias facultates non haberet. Vt nec species rerum contrariarum contrariæ sunt in anima: Neq; Sol, qui calefacit, calidus est. Et Pico etiã authore, lib. 3. contra Astrologos cap. 4. cęli calor continet potestate calorem, & frigus, & nec frigori, nec calori contrarius est. Ad quartum Aristoteles de illis cœlorum abditis viribus à motu, & lumine distinctis non fuit loquutus, eas enim sua methodo physica venari non poterat, quæ à notioribus nobis ducit exordium, ut patet 1. physic. 2. ideo de solo lumine, & motu notioribus nobis fuit loquutus; influxus autem licet non protulerit, non negauit, & illos introducentes nullibi reprobauit: Quod fecisset si falsos putasset, & cœlo non congruentes, qui in confutandis aliorum sententijs fuit tam accuratus: Immo influxus, vel aliqua ratione insinuauit, ut quarto de gen. animalium cap. x. uel manifeste recepit in libris extra naturalem philosophiam, ut primo poli. c. 7. et Astrologis Babylonicis, & Aegyptijs, illos introducẽtibus multã fidẽ prastãdã asserit 2. cęli 6 o. Nec Aristo. de cœlo, & eius viribus omnia venari potuit;

immo

immo de æternis plurima ignoraſſe fatetur primo de part.
» animal. cap. quinto, cum dicit (Subſtantię, quę na-
» tura conſtant, partim ingenitæ, immortaleſque ſeculis
» omnibus ſunt: partim ortus participes, atq; interitus in-
» telliguntur. Sed partem illam æternam, & proinde
» nobilem, ac diuinam minus contemplari propterea poſſu-
» mus, quod admodum pauca illius noſtro ſenſui patent,
» quorum beneficio, tum de ea ipſa parte diuina, tum de
» ijs, quæ noſſe cupimus, facultas nobis cogitandi inda-
» gandique ſuppeditetur.) & ſecundo cœli ſexageſimo pri-
» mo inquit. (De his igitur quærere quidē bene ſe habet &
» ad eā, quæ ad plura ſe diffundit, intelligentiam, quamuis
» paruas habeamus cauſas, tantaque elongatione diſtemus
» ab ijs, quę circa ipſa accidunt.) hęc Ariſtoteles.

Diluitur ratio Medici recentioris contra Aſtrologos. Cap. XX.

QVIDAM ex noſtris uir eruditus ubi in hanc de ſtellarum influxibus diſputationem incidit, hæc habet verba (ut penitus Aſtrologantium rationes euaneſcant. Quoniam aliam habere proprietatem in eorum ſubſtantijs, qua in his agunt inferioribus, benignitatem uel malignitatem (vt iſti credunt) influentem, præter lumen & motum, quæ illis primo inſunt,

repugnat Aristotelis principijs: essent enim astra ipsa composita, & non simplicia corpora, cum proprietas indiuidualem arguat, ac diuersarum substantiarum mistionem, pro ut lapidi sideriti in attractione ferri, et carni sanguinis, inest proprietas ex Galeno 3. de simplicium med. facu. cap. 24.) Verum ad unam ueritatem rationem hanc expẽdamus. Primũ rõnis huius Auctor suis dictis influxus confirmat, quos intendit euertere. Postquã. n. dixit, præter lumen & motum, astris nullam inesse proprietatem; statim subdit. (unde nec Lunæ motus quocunque modo humano corpori illatus seu syderum in medicationibus est spectandus: Quoniam cum sit ex alterationum genere non potest nisi turbationem quandam primo in aëre, postmodum nostri corporis humoribus inferre.) Concedit ergo Lunam humores turbare. Sed non turbat lumine nec motu suæ lationis in gyrum. Igitur ut proprietate à lumine & motu diuersa, turbet necesse est. Euidens est ratio. Tempore enim coniunctionis maxime humores turbat, omni tamen lumine priuata est, ut 3. de diebus decret. cap. 3. docet Gale. Motus uero Lunæ circularis, ut & omnium cœlorum infra supremam aëris regionem non se extendit; secus enim & media aëris regio frigidissima non esset, cũ motus sit ignire ligna lapides, & ferrum ex Aristo. 2. cœli 42. Neque nubes in ea cogerentur ut monstrat Arist. 1. meteor. sum. 1. cap. 4. Rursus, dicit proprietatem arguere indiuidualem mistionem ex diuersis substanijs: Sed fatetur lumen & motum esse stellarum proprietates, quæ

illis

illis primo insunt. Ergo uel stellæ non erunt simplicia corpora, quod falsum est: vel non erit vniuersaliter uerum proprietates arguere mistionẽ ex diuersis substantijs. Nec est quod fortè putet proprietates, quæ manifestarum qualitatum non sunt, sed à forma specifica profluunt, quas totius substantiæ appellant à mistione diuersarum substantiarum prodire. Primum enim ex his non ualeret illatio, quod omnium rerum proprietates mistionem substantiarũ arguerent: Deinde neq; est uerum specificas formarũ proprietates & actiones à forma specifica, &, ut dicũt, à tota substãtia prodeũtes, necessario mistionẽ arguere diuersarũ substantiarũ. Lumen.n. Solis à tota eius substantia prodit, Nã qualitatũ manifestarum expers est Sol in sui natura. At uero maximè oĩum stellarũ calefacere, Solis esse proprietatem dicit Auerroes 2. cœli comm. 42. Mistus tamen ex diuersis substantijs non est Sol, nec Solis radius. Preterea anima rationalis propriã hẽt operationẽ à corpore separatam ex Arist. 2. de gen. animal. cap. 3. immixta tamen est, ut patet 3. de anima 4. 5. & 6. & omninò à corpore separabilis ac immortalis 2. de anima 21. Adhęc cęlũ simplex est corpus ex Arist. 1. cęli 8. nullo modo ex diuersis substantijs commistum ex principijs Aristot. eſset enim corruptibile: Nam secundum peripateticos omne compositum est nouum ex Auer. 12. metaph. commen. 39. & 3. disp. dest. in sol. 19. dubji. Est autem cœlum nec graue, nec leue, inalterabile, inaugmentabile, ingenerabile, incorruptibile, sine contrario ex A-

risto.

risto. 1. cœli 20. & sequẽtibus, cã perpetuæ transmutationis sublunarium ex Arist. 8. physi. 47. vt ibi explicat Auer. Hæ cœli sunt proprietates cum illi soli oĩ et semper cõueniant nulli corpori nec simplici nec misto pter cœlũ. Propriũ aũt quarto modo illud est, quod rei conuenit oĩ soli et semper ex Porphyrio cap. de proprio, & Auerr. in paraphrasi. Accedit quod Lunæ est, terra inter eã & Solẽ posita, eclipsim pati ex Arist. 8. metaph. 12. & 13. solius Lunę est hęc proprietas nullius pręter Lunã. Rursus ignis simplex est corpus ex Arist. 1. cœli 7. At inter oĩa quæ generantur & intereũt solius est ignis nõ putrescere ex Arist. 4. meteor. tex. 5. unius ignis est in infinitum augeri quousque fuerit combustibile 2. de anima 41. Ab ignis specifica forma prodeunt hæ proprietates illi soli & semper conueniunt nulli præter illum. Falsum ergo est in doctrina Aristo. proprietates arguere mistionem ex diuersis substãtijs. Sed probat hoc in magnete & carne auctoritate Gale. 3. simp. cap. 24. Primum quod proponit repugnare doctrinę Arist. probat per doctrinam Galeni: quasi esset Gal. sectator Arist. non potius illius oppugnator acerrimus. Deindè nullibi Gal. dixit unquam magnetem idcirco trahere ferrum &, carnem sanguinem, quia mista ex diuersis substantijs sint. Rursus nullibi dixit unquam Gal. loquẽs uniuersaliter proprietates necessario in oĩ rerum ordine prodire à commistione diuersarum substantiarũ. Pręterea Gal: 3. simp. cap. 24. ut legit uersio Theodorici Gerardi, ab Augustino Gadaldino emẽdata, nõ dicit magnetẽ trahere ferrum,

rum, quia cõmista ex diuersis substantijs, sed medicamẽta trahere succos, quæ si quandoq; suo fine frustentur, quædam extreme lædere quædam in nutrimentum mutari, reddẽs aũt rõnem huius diuersitatis dicit in medicamẽtis intelligere oportet multas diuersi generis mistas esse substantias. Capite aũt 25. uersionis eiusdẽ dicit quidẽ magnetẽ trahere ferrum carnẽ sanguinẽ, non dicit autem attrahere quia commista sint ex diuersis substantijs, sed quia similia & fortiora, verba Galen. hæc sunt. (Verum
„ quæ attrahunt, quodammodo esse efficaciora valentiora-
„ que, sicuti magnes lapis ferro: quippe qui ad ferri natu-
„ ram accedat, in que ferri metallis reperiatur, eique ma-
„ gnopere specie per similis sit: uerum fortior est quodam-
„ modo, ut attrahere sit aptior, quam attrahi.) & paulo
„ post (Sed quia attractiones substantiarum fieri similitu-
„ dine ostendimus.) & tandem (etenim similitudinem
„ in esse substantijs diximus, non identitatem: contrarium
„ enim cernimus. Nam neque ferrum attrahit ferrum,
„ neque caro carnem, sed lapis sideritis ferrum caro san-
„ guinem. Differunt enim, mea quidem sententia, idem
„ & simile.) Locus autem ubi Galen. dicit proprietatem prodire à mistione est 4. simpl. 15. ibi tamen de omnium rerum mortalium, & æternarum proprietatibus non loquitur, sed tantum earum, quæ ex elementis, com-
„ mista sunt, dicit enim (ex quatuor elementis, particula-
„ tim corporibus omnibus constare generationes impares mi
„ stura ac diuersæ.) & mox subdit (Ex eiusmodi itaque

impa-

„ imparitate proprietates corporum particulariũ ſunt per-
„ fectę: ex elementis quidem, plantarum: ex his autem, ani-
„ malium, ſicut in libris de elementis demonſtratum eſt.) Ita Auerro. 5. colliget cap. 24. dicit proprietatem eſſe operationem, quæ tranſit ab uno ad aliud propter proportionem menſurarum elementorum, quam habet unum ens cum alio. Sed loquitur de proprietatibus medicinarum & ciborum. Ex his patet arguere à miſtorum proprietatibus ad proprietates rerum omnium fallaciam eſſe à ſecundum quid ad ſimpliciter. Neque valet arguere à ſublunaribus ad æterna, quæ ſpecie & genere differunt ex Ariſto. x. metaphyſico. cap. 9. Tãdẽ cœlorum vires abditæ nobis ſunt cum paruas habeamus cauſas tantaque elongatione ab ijs diſtemus ut 2. de cœlo 61. dixit Ariſt.

DISPVTATIO VI.

An dentur morbi à tota ſubſtantia. Opinio Alexand. Maſſariæ, & Marcelli. Cap. XXI.

MARCELLVS libello ſuo de morbo pandemico fol. 20. inquit, tria tantum genera morborum nos docuit Galenus: & non hoc quartum, quod morbum formæ, ac totius ſubſtantię, aliiſque nominibus

nominibus commentati sunt noui isti medicinæ scriptores, cum alios morbos, quam ex intemperie, mala compositione, & soluta vnitate inuenire aut excogitare opus non sit; Accepit Marcellus hanc sententiam à clarissimo viro Alexandro Massaria, qui libro de abusu vesicantium folio 12. inquit (Fernelius, & Argenterius, & alij nostrorum temporum nouatores, inter quos fortè Sax: quoque licet numerare, contendunt ab ijs occultis causis morbos in nobis excitari, qui non manifestis qualitatibus, sed totius substantiæ dissidio vitæ nostræ primordia demoliuntur. Quare præter Galeni disciplinam, qui tria tantum morborum genera nos docet, nescio quas occultas qualitates commenti sunt, quas, morbos formæ, totius substantiæ, & alijs nominibus vocant.) hæc Massaria. Qui ad hoc probandum argumentum affert, quod putat achillem, cum subdit. (Ac sanè si vnquam licuit, vel uenenatam qualitatem, vel morbum occultum inducere, id maxime in rabie canina videtur licitum esse. Namque si consideretur causa, & modus, quo hic morbus originem habet, & progressionem facit, nec non symptomata, quæ tandem superueniunt; Nemo est, qui non summa cum ratione debeat mirari, & stupescere: cum videamus modicam spumam, leuissimam plagam, & si nullum protinus in loco affecto appareat notabile symptoma, tamen post duos, tres, quatuor & aliquando plures menses, & integrum annũ, timorem aquæ, deliriũ

rabiem & certissimum interitum afferre. Veruntamen si quæras, quis nam, aut qualis sit hic morbus qui in rabie canina excitatur, tibi respondet Galenus, Morbum non esse occultam qualitatum proprietatem, Morbũ totius substantiæ; Sed intemperiem calidam, & siccam, quæ in solidis animalis partibus inducitur. Secundo in primum proreticorum com. 17. vbi inquit, loquens
,, de timore aquæ (de quo medicis omnibus summa in soli-
,, dis animalis partibus siccitas fieri videbatur, atque vna
,, adaucta naturalis caliditas, in igneam conuersa. Affe-
,, ctionem hanc caninum virus parit longo tempore, hoc est
,, paulatim: atque ob id immedicabilior existit, quòd par-
,, tium solidarum substantia in aliam transeat condicionem
,, veluti in uitiliginibus. Tanti fuit hæc Massariæ ratio apud Saxoniam, vt cùm in sua prima editione de vsu vesicantium, visus fuerit, admittere non modo causas, & agentes à tota substantia, uerum etiam & morbos. In secunda tamen sua de phœnigmis editione, quam edidit ad Massariæ librum, morbos à tota substantia omnino ui tuperet, ut planè à seipso dissentire videatur. Et ne gratis virum præclarissimum notare auserim; verba eius libro primæ editionis folio 7. hæc sunt. (Quibus sic declaratis etiam si iam luce clarius constare putem non modo pestiferam febrem, cum legitima peste in hoc communi conuenire, quod scilicet ab occulta, & venenata qualitate quadam proficiscatur, uerumetiam & hanc unam causam à cæteris omnibus febribus formali, & essentiali, vt

dicunt

dicunt distinctione differre;) & *paulo post. (Itaque sola occulta & uenenata ipsa qualitas, legitimam pestilentem constituit. Hanc ipsam à cæteris omnibus febribus, & morbis distinguit.) hæc ille. Quod autem rem constituit essentiali, atque formali differentia, & à reliquis essentialiter distinguit, eius est essentia, quod quid erat esse, & forma. Oppositum vero dicit in secunda editione libro secundo cap. 18. Cum dicit, (& ideo venenatam qualitatem, non morbum, sed causam, & omnium morborum principium diffiniui, & nunc etiam diffinio;) & mox(ego enim hos morbos, non minus quam Massaria ex toto reprobo.) Et tandem (ego itaque, quid in hac parte Massariæ respondere debeam ignoro: si enim me tanquam morbi à tota substantia aßertorem accusat, iam dictum est nullum me occultum, & à tota substantia constituere morbum, & ideo ab eo in hac re differentem non esse) hæc Saxonia.*

Opinionem euertit: & primo, caninam rabiem morbum à tota substantia constituere demonstrat. Cap. XXII.

C*AETERUM rectè dictum non puto, morbos à tota substantia non inueniri à tribus illis generibus à Galeno positis, diuersos. Primum id eodem Massariæ argumento euidens est. Nam si quæ-*

rat Maßaria à Galeno, quem morbum constituat in homine caninum virus. Profecto intemperiem calidam siccam nullibi de propria mente respondebit Galenus vt putat. Nam comm. 17. secundi in primum prorrt. non dicit se hoc sentire sed alios medicos ita putaße, è quorum numero fuit Pelops. verba eius eo loco hæc
,, sunt. (Noui sanè & quendam, qui exacto anno eum
,, incurrit affectum, quem idrophobiam idest aquæ timo-
,, rem uocant. De quo Medicis omnibus summa in so-
,, lidis animalis partibus siccitas fieri uidebatur. hæc Galenus.) ex horum medicorum numero fuit Pelops, non fuit Galenus. hoc patet ex verbis Galeni lib. xj. simpli.
,, cap. de cancris fluuialibus vbi dicit. Cæterum Pelops
,, Doctor meus, & ipse omnium eiusmodi causas reddere
,, volens, non ab re, inquit, Cancer cum animal sit
,, aquaticum, prodest à cane rapido morsis, quibus vi-
,, delicet metus est ne corripiantur, affectu siccissimo,
,, nempe rabie: quam ob rem sanè etiam aquam metuunt.
,, Ac fluuiales non marinos, conuenire cancros dictita-
,, bat, scilicet, quod animalia marina, ob admistionem
,, salis natura siccissimi haud æquè exactam tuerentur
,, eam, quæ est aduersus rabiem contrarietatem, (& non
,, nullis interpositis verbis) hæc igitur sanè Pelops dice-
,, bat, profitens ambitione quam magna iactitans omniũ
,, se talium nouisse causas, at ego nisi planè me scire
,, quippiam persuasum habeam, alijs persuadere
,, non tento.) ergo Pelopis fuit sententia canem ra-

bidum

bidum inducere affectum siccissimum, cancros fluuiales conferre, nam animalia sunt aquatica; nec omnia quæ degunt in aquis idem efficere: similem enim Cancris præparationem non admittunt. Galenum vero non putare siccissimum fore affectum, nec ob manifestam illam contrarietatem à Cancris iuuari, sed occultum esse morbum, & à Cancris occulta substantię proprietate curari patet. Subdit enim. Itaque neque Pelopis rationem, vt
„ veram accepi, vt quæ crebras habeat contradictiones.
Rursus si intemperiem siccam putat hunc Morbum Gal. cur vt Pelops, non sic ipse contrariam aquatici animalis dispositionem, causam curationis admittit? cur non reprobat Aeschrionem, qui hos cancros præparabat post ortum caniculæ? cur cinerem cancrorum exsiccatorium dicit Galenus? Et si exsiccatorius est, quomodo siccissimus erit morbus, quem curat, cum morbus in intemperie à simili non curetur? cur tandem, inquit Galenus cancros non alia ratione conferre, quam occulta proprietate? Eius verba hęc
„ sunt in principio eiusdem capitis. At fluuialium
„ Cancrorum cinis quamquam similiter prędictis exsic-
„ catorius est, substantię tamen proprietate mirabilis
„ eius in ijs, qui à rabiente cane sunt morsi,
„ effectus, (& paulo post.) Cęterum seorsum
„ etiam librum conscribam aliquando de ijs,
„ quę proprietate substantię totius, quid agant, è quorum

numero

,, numero sunt, id genus omnia, (& tandem) verum Can
,, cros opinor ex proprietate totius substantiæ prodesse. hæc
Galenus. Ergo si canis rabidi affectus est intemperies calida, sicca, cur rebus occulta substantiæ proprietate pugnantibus curatur? Cur non frigidis humidis tantũ? Adhæc curatio debetur causæ tãtũ an magis ipsi morbo? & si morbo: dum curatur morbus contrarijs à tota substã tia, an quia & ipse lædi operationes à tota substantia? & si sic cur ergo non erit à tota sua substantia morbus? Rursus sit hic affectus caninus in sola intemperie calida sicca, an poterit curari frigidis humidis, an non? si non ergo non erit rectè dictum Hippocratis secundo aphoris.
,, 22. quicunque morbi ex repletione fiunt curat euacuatio,
,, & quicunque ex euacuatione repletio, & aliorum contra-
,, rietas. si sic ergo uni duo erunt contraria, vt potè mor-
bo calido sicco, frigida humida, & totius substantiæ proprietate occulta, pugnantia. Præterea, remedia quę in canina rabie, curant, & præseruant causam, eadem curant affectum ab illa causa productum, ergo affectus est eiusdem naturæ cum causa. Antecedens est Gale ni secundo aphorism. 22. cum dicit, nonnunquam præ-
,, seruari dicentes, ne morbus, qui iam incipit generari, ad
,, complementum perducatur: nonnunquam vero curari,
,, quemadmodum in ijs, quos canis rabidus momorderit.
,, Quæ enim ipsis adhibentur medicinæ, duplicem habent
,, appellationem. Nam nonnunquam rabiei remedia di-
,, cuntur, ac si dispositionis, quæ rabiem fecerit, dicerentur.

Non

,, Non nunquã uero non remedia præsentis dispositionis ap-
,, pellantur, sed à rabie futura preseruantia. hęc Galenus. Consequentia patet. Nam si eodem antidoto causa, & morbus aufertur, eiusdem naturę causam, & morbum esse necesse est. Nam eadem corruptione corrumpuntur, quę eadem generatione, generantur. Et eiusdem sunt naturę, quę eadem vni tertio sunt ęquè contraria. Adhęc si morbus est in intemperie calida sicca, cur illo affecti, adeo uehemẽter, aquam frigidam humidam expauescũt? vt non modo aquam, sed & aquę nomen, sed & liquida omnia horreant adeo, vt mori potius eligant, quam illã degustare uel ad eam deduci? Democritus apud Galenum secundo de antidotis cap. 15. & aquę (inquit, &
,, potus omnis inanem metum vsque adeo ut si aquę tantil-
,, lum uideat & conuellatur ęger & statim tremat. Eudemus sectator Themisonis, se uidisse aliquos refert, cane rabido demorsos, qui etiam proprias lacrymas expauescerent. At si hic aquę timor, eius morbi calidi sicci est symptoma, cur & marasmus, qui summam siccitatem, & caliditatem in solidis partibus inducit, eundem aquę timorem non infert? Quod si aquam expauescant, nam corrupto mentis iudicio, quod eis prodesse possit non intelligunt, vt dicit Galenus lib. de Theriac. ad Pisonem cap. 16. cur & marcor, qui & ipse est extinctio calidi innati pręsiccitate eandem non infert iudicij corruptionẽ? Cur delirium, & mania, quę deprauant, & corrumpũt mentis iudicia aquę timorem non inducunt? uel cur ca-

nina rabies timet aquam non cibos, non tonitrua; & si iuditium habent lesum hoc morbo affecti, an habeant memoriam integram, an non: Si sic cur nomen aque formidant, qui ab aqua nunquam lesi fuere? Si non, quomodo aque recordantur? Preterea cur mingunt vrinam, in qua apparent vt viue canum imagines, vt testis est Alzarauius libro sue practice, trac. 30. sec. 2. capit. 3. Auicennas lib. 4. fen. 2. trac. 4. cap. 7. vbi dicit, &
" quandoque mingit rem in qua apparent res carnose mira-
" biles, quasi sint animalia, & quasi parui canes. Quod confirmat Rasis lib. 3. cap. 495. Rursus, vel cum ista intemperie calida sicca, est complicatus alius affectus, uel nullus, si sic talis non erit in compositione neque in solutione continui. Hi enim affectus non inducunt cogitationem corruptam, deliria, spasmos, sitim, singultum luminis auersionem, gentes timere, semen inuoluntarie emittere, sudores frigidos, syncopes, & alia que preter aque timorem inducit hic affectus, ut ibidem dicit Auicennas; si sola est intemperies, uel illa per se hec symptomata non inducet, & ita erunt symptomata sine morbo, vel omnis intemperies calida sicca eadem symptomata concitabit, quod experimento repugnat. Quod autem est per se tale, semper & omni tempore est tale. Rursus si esset in sola intemperie calida sicca non esset affectus cõtagiosus. At homo rabido cane commorsus, alios mordere est paratus, & commorsos ducit contagione in eandem rabiem (inquit enim Auicennas) quod si momorderit hominem

" minem apud commotionem vel furiam suam, accidit illi
" homini illud, quod accidit ei.) Et panni eius saliua infe-
cti in rabiem ducunt hominem illos ore lambentem, vt de
puellæ sartrice narrat Cœlius Aurelianus. Sed ab in-
temperie calida sicca per se contagium non prouenit, vt
monstrat Fracastorius libro 1. de contagio cap. x. Præ-
terea cur homo à cane rabido commorsus, si sanus euase-
rit, vbi sub arbore sorbo dormierit, iterum in rabiem agi-
tur? hoc si inde fit, nam vt inquit Fracastorius lib. 2. de
cont. capit. x. arbor illa melancholici temperamenti suis
vaporibus iterum rabiem suscitat: Cur arbor melancho-
licæ naturæ morbum generat calidum siccum, non frigi-
dum siccum? Cur nux, cupressus, Auellana, Pinus,
& reliquæ eiusdem temperamenti arbores eandem rabiẽ
non concitant? Cur non redeunt in rabiem, si quartana
illis superueniat? An non potius occulta vis est in morbo?
Ideo AuenZoar lib. 1. tract. 5. cap. 15. ait (fieri non
" posse, vt reddatur vera causa huius effectus: etenim
" multa alia habentur in hoc nostro orbe sublunari, quo-
" rum non est hominis rationem veram reddere.) Ad
extremum cur hunc affectum curant res calidæ siccæ? vt
Gentiana, ex Galeno xj. simplicium, & ex Dioscoride
cap. 37. libri 6. Gentiana enim calida est in tertio, sic-
ca in secundo auctore Auicenna lib. 2. tract. 2. cap. 281.
" Et vt inquit Gal. 6. simp. (Huius herbæ radix multum
" est efficax, cum opus est extenuatione, purgatione, abster
" sione, obstructionis liberatione. Nec mirum si hæc possit,
" cum impense sit amara.) Rursus cur est quod canis ra-

bidi morsum Medici curant theriaca? ut patet ex Andromaco referente Gal. lib. de ther. ad Piso. cap. 6. quæ admodum calida est ex Gale. lib. eodem cap. 17. Tandē cur Galenus 6. simplicium inquit? (Nuncupata est hæc herba Alysson, quod mirificè iuuet morsos à cane rabido. Sed & rabienti quoque data sola sæpe in totum sanauit: atque hoc ex totius substantiæ similitudine efficit. Dictumque prius est talem facultatem ex sola percipi experientia, & planè nulla constare methodo.) Quod confirmat Auicennas lib. 2. tract. 2. cap. 26.

Venena toto genere lædentia morbos inducunt à tota substantia. Cap. XXIII.

N doctrina Galeni dantur venena lædentia corpus nostrum ab occulta totius substantiæ proprietate. Ergo dantur & morbi in totius substantiæ proprietate constituti. Antecedens est Gal. 5. simp. cap. 19. ubi inquit (At sunt quæ tota essentia nobis cōtraria sunt: proindè si vel minimum eorum assumptum fuerit, omnino lædat necesse est.) Idem dicit 6. in 6. epidem. com. 5. 3. simp. cap. 22. 5. simpl. cap. 18. & 3. de temper. cap. 4. Quod confirmat Auicenna exemplo napelli hominis substantiā corrumpentis ex eius forma specifica lib. 1. fen 2. doct. 2. cap. 15. & Auerroes 5. colliget cap. 18. Consequentia est Galeni libro primo de semine cap. 16. ubi inquit (Qua ratione etiam minima particula humoris lethalium venenorum, quæ deleteria appellant, ubi in animalis corpus ingressa fuerit, totum

" id momento temporis immutat, sibique simili affectione alterat.) Ergo si alterans agit à tota substantia, & sibi similem inducit affectum, ut affectum à tota substantia inducat necesse est. Praterea, venena toto genere deleteria atque agentia à tota substantia sic immutant corpus nostrum, vt corpus nostrum immutat cibos. Ita Gal. 3.
" de temper. cap. 2. vbi inquit (Quippe, vel cuiusmodi
" sunt assumpta, eiusmodi etiam permanentia uincunt mu-
" tantque corpus ad eum modum, quo id cibos: atque hæc
" prorsus tum venenosa, tum naturæ animalis corruptri-
" cia pharmaca sunt.) Sed corpus immutat cibos non modo in sui qualitatem, sed in veram suam substantiam, vt patet ex Gal. lib. 6. de decretis Hipp. & Plat. c. 8. Ergo, & uenenum dum corrumpit, & immutat corpus nostrum in sui substantiam, & naturam commutat; Sed talis commutatio est uere morbus. Ergo à tota substantia morbus erit. Minorem sic demonstro. Illa cõmutatio est præter naturam mutatio: Omnis enim mutatio, & motus distinguitur à termino, ut elicitur ex Arist. 5. physicorum tex. 31. Sed est mutatio ad corruptionem, ad uenenum, ad interitum (est enim venenum, vt inquit Conciliator diff. 178. substantia humani corporis propriè corruptiua, & destructiua, & ut inquit Haly humiditas aquosa subtilis horribilis qualitatis humanæ naturæ interceptiua.) igitur est vere morbus in tota substantia: Omne enim quod est præter naturam, vel est morbus, uel causa, uel symptoma ex Gal. lib. 1. meth. cap. 9. Sed non est causa: Causa enim est uenenum immutans, non corporis immutatio, quæ est ef-

fectus a veneno pductus: Nec est symptoma, symptomata n. illius commutationis sunt dolor, ardor uehemens, aut sensus erosionis, aut stuporis perculsio, punctura item, tremor, singultus, contractio, eruptio bullarum, liuor, tumor, coarctatio, quarũdam partium putrefactio, vomitus fetidus & plenus, ex Aëtio tetrab. 4. serm. 4. cap. 47. Ita & corpus liuens, aut nigricãs, aut diffluens, aut putredinem molestam olens, ut docet Gal. lib. 6. de locis affectis cap. 5. Ergo illa affectio & immutatio nostri corporis, ad quam sequuntur ista horribilia symptomata, erit morbus. Confirmatur, nam est mutatio ad interitum: morbi vero vt ad salutem, sic & ad interitum iudicantur ex Gal. 2. aph. 23. & crises siue ad bonum, siue ad malum sunt morborũ mutationes ex Galeno 3. crisium cap. 1. Ergo cum talis commutatio non sit ad qualitatem sed ad substantiam ueneni toto genere corrumpentis, in tota substãtia sit mutatio & morbus necesse est. Rursus si uenena (quocunque modo illa aduersarentur naturæ hominis) solum inducerent morbos in intemperie qualitatum manifestarum non autem in tota substantia. Tunc vel non erunt abdita substantia antipathia hominis naturam corrumpentia, vel si erunt, nullo modo à Medicis vt toto genere malefica poterunt cognosci. Quod repugnat Galeno, qui 3. de temp. cap. 4. inquit (Medicamenta itidem sunt, & quæ nulla substantiæ suæ mutata parte, sed tota seruata integra, corpus ipsum afficiunt: cæterum grauia, & naturę animalis corrumpentia, unde & totum eorum genus deleterium & pestilens dici reor.) Euidens est ratio, cognoscuntur

ſcuntur enim uenenorum contrarietates, & actiones per mutationem, quam inferunt. Subdit enim Gal. ibidem (Porrò iudicabitur contrarietas ex ea, quæ media intercedit, mutatione.) Ergo ſi ſolam mutationem in manifeſtis qualitatibus inducunt & in tota ſubſtãtia mutationem non inducunt, erunt, uel cognoſcentur homini contraria ſecundum manifeſtas qualitates, non vt toto genere deleteria. Sed hoc repugnat Galeno, qui cap. eodem vbi de alteratione manifeſtarũ qualitatum ignis & aquæ loquutus eſt ſubdit (Nequaquam igitur ſic iudicanda deleteria ſunt, immo totius naturæ ſuæ contrarietate.) Præterea Aſpides, Viperæ, & Scorpiones dum hominem ueneno offendunt, & enecant, uel morbum inducũt, vel non. Morbum non inducere dici non poteſt; inducerent enim maleficium, quod non modo læderet hominis operationes immediatè, ſed ipſum enecaret, quod tamen morbus non eſſet; Id.n. repugnat principijs medicinæ. Si morbum inducunt, certè in intemperie manifeſtarum qualitatum non inducunt. Ergo vt à tota ſubſtantia lædentia, in tota ſubſtantia morbum producant neceſſe eſt. Primum venenoſa animalia, quæ retulimus, ſi morbum in intemperie manifeſtarum qualitatum inferrent, calidum ſiccum, vel frigidum humidum inducerent: Nullum tamen horum efficiunt. Non calidum ſiccum, inquit enim Galen lib. quod animi mores cap. 3. (Demorſos ab Aſpide illico exanimari perindè, atque ſi cicutam biberint, vtpote ipſius veneno refrigerante.) & 3. de locis affec. cap. 7. dicit. (Quum nuper quidam

ictus

" ictus esset à Scorpione, videor mihi videre inquit, quod
" grandine percussus sim, eratq; omnino frigidus, sudore
" frigido accedente.) Quod confirmat 4. meth. cap. 3. Viperarum temperamentum frigidum esse vel illud monstrat, quod hyemis tempore sub saxis condantur ex Aristot. 8. de hist. animal. cap. 15. At animalia frigida morbum calidissimum per se non possunt inducere, quando omne quod per se fit, fiat à consimili in specie, non à cõtrario, à quo res non fit, sed destruitur. Non morbum frigidum humidum: tunc enim à pauco vulnere ab illis animalibus inflicto tam grauia symptomata, tam celeres, ac magnæ mutationes in toto corpore, tam repentinæ mortes non euenirent: vt euenire dicit Gal. 3. de loc. aff.
" cap. 7. cum dicit (Quis enim crederet, uel à scorpionibus
" infixo aculeo, uel à phalangiorum paruorum ictibus totũ
" corpus ingenti, & inusitata mutatione affici, nisi sæpenu-
" mero id accidere videret, præsertim minimam quandam
" substãtiã feris in ipsum demittentibus.) hæc enim omnia frigidis uenenis repugnant, ut docet Gal. 3. simp. cap. 22. Ita solanum manicum in pauca dosi inducit delirium, & in paulo maiori enecat ex Gal. 8. simplicium, morbum ergo frigidum non inducit. Tandem curatio debetur morbo: Morbus uero, quem uenena inducunt non qualitatibus manifestis curatur, sed occulta substãtiæ proprietate. Crocodili morsum, Crocodili pinguedo sanat, Mus Araneus, & corpus viperæ suos morsus ex Gal. lib. de Ther. ad Piso. cap. 10. primo de Antid. cap. 1. Buffonis uenenum curat lapis in eius capite genitus ex Conci. Scorpio sanat pla

gam

gam, quam infert ex Dios. lib. 6. cap. 44. Aspidis uenenũ frigidũ curat Acetũ ex Plin. lib. 23. c. 1. Cristallus curat uenenum Arsenici ex Matthiolo in Dios. lib. 6. com. 29.

Lues, quam dicunt gallicam, morbum à tota substantia constituit. Cap. XXIIII.

VES gallica, quã Gal. nõ cognouit, morbus est, cũ lędat immediate operationes, & sæuissima inducat symptomata. Sed nõ est in intẽperie frigida humida positus; sic. n. contagione non inficeret, seminis profluuia, inguinũ phlegmones, pustulas ulcera, & alias affectiones, quę succi calidi, acris, et erodẽtis soboles sunt, nõ inferret. Nec est in intẽperie calida sicca cõstitutus: Tũc. n. dolores diuturnos nõ induceret, dicebat. n. Hipp. 1. in 6. epide. 8. (In cranone veteres dolores frigidi) nec œdemata, quæ à frigido succo fiũt ex Gal. lib. de tum. pręter naturã c. 9. nec atheromata, q̃ à flegmate ꝓducũtur ex Auic. lib. 4. fen 3. trac. 2. c. 4. Nec ligno indico calido sicco curaretur. Hepatis autẽ intẽperies calida, si (ut quidã dicũt) mutaretur ad frigidã, idẽ numero, vel spẽ morbus nõ eẽt, sed ex cõtrario in cõtrariũ ꝑmutaretur affectus. Ergo nõ esset lues gallica intẽperies uel p̃cedẽs calida, uel subsequẽs frigida. Quod. n. est ꝑ se est de oĩ, & secũdũ qđ ipsũ. Ita uel ulcera, uel dolores nõ erũt gallici affectus, sequũtur. n. symptomata morbũ ut umbra corpus cũ esse eorũ ab illo pendeat. Erit ergo morbus à tota substãtia, ut egregiè mõstrat Fallopiꝰ lib. suo de morbo gallico.

Hierony-

Hieronymus Capiuacius lib. 5. suę prac. med. sect. 2. c. 1. putat luē gallicā nō esse morbū, sed cām agētē à tota substātia producētē morbos diuersos in intēperie, in cōpositione, in solutione cōtinui, tot, quot sunt ulcera, gūmata, dolores, & reliqua, quę hoc morbo affecti patiūtur. Est. n. inqt Hieronymus Mōtaltus Siculus Platiēsis lib. suo de hōie sano lib. 2. c. xj. lues, excremētū, toto gn̄e præter naturā, genitū ab oī hōis substātia, tū cōtinēte tū cōtēta, producēs p cōtagiū sibi simile in substātia alterius corporis secūdū propriā formā humanę naturę cōtrariā: ut uenenū, licet non ita pniciosum. Quod cōtagiū est calidū, putridū, uiscosū, immutās in sui naturā, qđ in hōie est, qđ in eo producit oēs illos morbos & symptomata, pro maiori, uel minori antipathia, & aptitudine, ac dispositione hōis patiētis. Sed cō uincūtur ex antedictis, cāę. n. à tota substātia lędētes corpus nostrū sibi simili affectione alterāt, ergo & à tota substātia morbū inducūt. Rursus lues gallica est morbus cōtagio pductus, ergo cāę pducēti adęquatus: Contagiū. n. est corruptio, seu infectio cōsimilis in spē ex uno corpore in aliud trāsiēs infectione in particulis clā facta. Sed illi oēs affectus (quos uocāt morbos, s. ulcera, tumores, dolores &c.) sunt inter se spē diuersi: ergo ut in una cōi affectione cōueniant consimilis speciei cum causa illos oēs affectus producente necesse est. Alioquin contagione non producerentur, nec à simili in specie. Sunt. n. ulcera illa, & tumores, morbi specie inter se differentes, ergo erunt omnes, symptomata unius morbi eiusdem speciei cum causa à tota substantia producente. Preterea homo habens contagium gallicū,

cum

cum alium hominem inficit, uel in eo producit morbũ eiusdem naturæ cum ipsa causa inficiente per contagium, vel diuersæ. Si eiusdem, ergo producit morbum a tota substantia. Nam ex eorum sententia excrementum illud producens contagiũ gallicum tota substãtia, ac specifica forma homini est aduersarium. Si diuersæ naturæ, ergo contagio gallica morbum gallicum non producet. Quæ.n. sunt diuersa inter se, eiusdẽ naturæ nõ sunt. Accedit, ꝙ dũ contagio gallica a tota substantia hominem afficit, neq; qualitates, neq; temperamentum, sed totam substantiam hominis primo & per se immutat. Ergo causa a tota substantia morbum in tota substantia efficiet. Antecedens patet: Nã oĩs actio, & passio fit inter contraria, quæ sub vno eodemque genere comprehenduntur ex Arist. 1. de gen. 50. & 51. Ergo causa agens secundum qualitates corporis qualitates afficiet, agens a tota substantia corporis substantiã cõmutabit. Adhæc si gummata, ulcera, dolores, & alij affectus gallici, præter intemperiem, compositionem, & continui solutionem, non haberent aliquid cõe abditum, quo formaliter, & peculiari antipathia lęderẽt operationes eius in quo sunt; non eßent diuersi gñis ab vlcerib. dolorib. & morbis alijs a lue gallica: sũt tñ, ut patet ex mõ lęsionis et ꝓgreßus eorũ, ex vehementia ac difficultate, ac curationis cõtumacia, ex cõtagione, et tãdẽ, ꝙ remedijs, quib. dolores, & alia vlcera non gallica curantur, hęc nõ cedãt. Ad extremũ curatio prĩcipaliter indicatur a morbo ex Gal. 12. meth. c. 1. 2. meth. c. 2. 4. eiusdem c. 3. Sed lues gallica cu-

ratur non calidis, uel frigidis, ſed tota ſubſtantia pugnantibus, ut ligno indico, ſalſapariglia, radice cinarum: quæ inter ſe penes manifeſtas qualitates longè differũt. Ergo a tota ſubſtantia eſt unus morbus a cauſa cõſimili ꝓductus (cuius illi oẽs dolores, inflammationes, tumores pro varia patientis corporis aptitudine, & morbi diuturnitate ꝓducti, ſunt caſus, et ſymptomata) unicam habens a tota ſubſtantia pugnantium remediorum contrarietatẽ. Inquit.n.
„ *Gal.xj.meth. c. 2. (Prima namq; omnium curationis in-*
„ *dicationum, quæ ex ipſo, qui curatur, morbo accipitur, cõ-*
„ *trarietatem præſcripſit. At quoniam morborũ plura ſunt*
„ *genera, cuiq; eorum ſua erit contrarietas.)*

Hieronymi Montalti rationes aduerſus morbum in tota ſubſtantia diluuntur. Cap. XXV.

IERONYMVS Montaltus lib. 2. de homine ſano cap.xj. morbum in tota ſubſtantia oppugnat. 1. inquit. Quod ſanitas & morbus ſunt accidentia. Nã manente partis materia ac forma ꝓpria ſubſtantiali, & proinde rei eſſentia inuiolata, eiuſdẽ ſanitas variè mutari, immo prorſus violari poteſt. 2. Nam rei ſpecifica forma indiuiſibilis aliàs cum ſanitate minimè indiuidua, aliàs cum multiplici morbo in ſubiecta materia ſubſiſtit. 3. Quoniam ſanitas, & morbus magis & minus ſuſcipiunt; & ſunt accidentia ſeparabilia; nec contrario-

rum

rum expertia. At hæc nullo pacto euenire possunt essentiæ rei: Materia.n. & forma, cum sint substantiæ, nec inten di, nec remitti queunt; nec contrarium habent; & citra subiecti corruptionem abesse non possunt. 4. Corruptela essentiæ rei morbus non est: Cum per corruptionẽ, & dissolutionem substantia composita annichilata sit, neq; amplius sanitatis uel morbi subiectũ esse possit. 5. Tandem, morbus est affectus præter naturam, qui primo & per se actiones lędit sensibiliter; constitui igitur debet ubi operationes immediatè lędi possunt; læduntur autem vbi secundum naturam fiunt. Idẽ.n. est sanitatis, et morbi subiectũ. Ex his arguit, operationũ immediata & adęquata causa sunt, forma substantialis, & facultas, quæ ab ea emanat, eiusq; ratio est & conditio ad agendum, & organũ, tum principale, tum adęquatũ, quo ad agendum utitur. Sed in forma, et facultate lęsio operationũ esse non potest, ergo neq; morbus. Forma.n. et facultas, quæ eius est proprietas, impassibilia, & immutabilia entia sunt: quæ non nisi per subitam mutationẽ momento euanescunt. Solum igitur organũ, & eius apparatus & cõstitutio sanitatis & morbi subiectum erit. Cæterũ hæ rõnes dilui possunt, si dicamus in hoĩe duplicẽ esse compositionẽ, seu cõstitutionẽ, unam substantialem, quæ ex materia & forma resultat (substãtia.n. dicitur de materia, forma, & cõposito ex Arist. 2. de anima 2.) alteram accidentalem propriã tamẽ, quæ in recta partium similarium temperie, organicarũ compositione, & continui unitate consistit. Igitur ut homo sanus sit, utramq; compo-

sitionem habeat secundum naturam oportet; utraq;.n. ad operationes recte obeundas necessaria est. Quoniam compositum substantiale actionum est efficiens per formã ex Aristo. 1. de aïa 64. cõpositũ uerò accidentale operationũ, quę fiunt, organũ est. Ergo in utraq; cõpositione, si aliqua earũ secundũ naturã non se habeat, ita ut operationes immediatè offendat, morbus erit. Quare essentialis constitutio quoties immutatur, & a sua perfectione recedit, ut operationes, quarum secũdũ naturam est opifex, per se lędat, morbus in tota substantia est. Accidẽtalis compositio, si præter naturã constituatur, ut sensibiliter & immediate operationes lędat, morbus erit ad morbos in intemperie, in cõpositione, in continui solutione cõis. Gal. morbos substãtiæ nouit quidẽ ut c. 22. & 23. monstratum a nobis est. Eos tñ exactè non explicauit, nec ad suam illã morborum diuisionẽ retulit, quã lib. de diff. morbo. cap. 2. exposuit. Ex eo tñ non fuit diminutus ut infert Alex. Maßaria. Quandoquidem solius accidentalis cõpositionis sanitatem, & morbos edocuit, non substantialis. Accidentalis siquidem demõstrationem afferre potuit, ac methodo morbos venari, & curare; Substantialis uero neque demonstrationem, neque methodum habuit Gal. ut professus est 13. meth. cap. 6. cum dixit. (Ubi autem ex animalis punctu morsuuè do„ lor incidit, duplex sedandi doloris ratio est, vel virus ip„ sum vacuando: vel, quod dolorem excitat, alterando. Sa„ nè vacues id eorum medicaminum ope, quæ vehementer„ attrahunt: alteres ijs, quæ sunt contraria, idq; vel quali-

tatibus,

" tatibus, uel tota substantia. Monstratum namque est in
" libris de medicamentis quędam esse totis substantijs inter
" se contraria: quędam solis qualitatibus. Sed & illud in-
" dicatum æque est, quòd eorum, quę contraria qualitate sũt
" methodus quępiam sit: eorum, quæ tota substantia sunt ad
" uersa, methodus non sit.) Quod item hominis substantiam perfectè non cognouit Gale. vel ex eo patet, quòd temperiẽ ex calido, frigido, humido, sicco ferè semper substantiam, & naturam hominis appellet, ut uidere est 3. de temp. c. 4. 1. de vsu par. c. 9. lib. quod animi uires cap. 3. 2. apho. 34. 3. eiusdem 2. & alibi sæpe. Cum tamen id uerum esse nõ putauerit, qui naturam formæ hominis, quę anima est, se ignorare professus sit 5. in 6. epide. comm. 5. 2. de symp. cau. c. 5. lib. de nat. facul. subs. propè medium 5. de simp. med. fac. c. 9. 7. de vsu par. c. 8. & lib. de form. fętus c. 6. Et 3. methodi 7. indiuiduam cuiusq; naturam ignotam esse fatetur. Et tandem formam cuiusq; partis substantialem à temperamento diuersam pronunciat 1. de nat. facul. cap. 6. quam formam, vt proprio nomine carentem, pro partium corporis diuersitate ossificam, chartilaginificam, neruificam, membranificam appellat, claritatis gratia his nominibus uti affirmans. His in hunc modum explicatis ad 1. & 2. Montalti rationem dicimus non esse uerum omnem sanitatem, & morbum accidens esse, nisi secũdæ constitutionis, non autem primæ, & essentialis. Nec uerum est mutari perpetuo sanitatem & morbum, forma & essentia immutata, indiuisibilique manente. Licet

enim

enim forma, quę homini esse perfectum atque specificum tribuit, anima sit rationalis, quę ut non est educta de potẽtia materiæ, sic ingenerabilis est, incorruptibilis, indiuisibilis, ac ad sanitatis, & morborum uices, neq; per se, neque per accidẽs mutabilis: Sũt tñ in hoĩe multæ aliæ substãtiales formæ ex Arist. sñia 2. de gen. ani. c. 3. lib. de morte & uita c. 1. ad animam rationalem subordinatæ, ut elemẽtorum formæ, quæ refractæ non corruptæ in misto remanent ex Arist. 1 de gen. tex. 84. & partiũ mistarum formæ particulares ex elementorum mistione diuersa, resultantes. Quæ ut eductæ sunt de potentia materiæ per trinam dimensionem dispositæ, sic per accidens, quantę & diuisibiles sunt, & per accidens patiuntur ex Auerroe 9. metaphysi. comm. 2. Igitur compositum substantiale ex materia & forma materiali resultans, vt per se generabile & corruptibile est, quoties perfectè corrumpitur, interit, cum verò immutatur ac a sua perfectione recedit, non dũ tamen omninò corruptum est, si indè operationes lędi immediatè contingat, & morbum in tota substantia patitur, & ad morbi ac sanitatis uices permutatur. Ad 3. dicimus, non recipere substãtiam magis & minus in eo quod substat, ac per se & in esse specifico consistit subiectũ accidentiũ, sed vt est rei essẽtia perfectior est & imperfectior, ac magis & minus recipit; sic primę substãtię sunt magis substãtię, quã secundę. Et quamuis formę materiales nõ intendantur, neque remittantur ut qualitates per admistionem ueri contrarij; Tamen dum transmutantur per

successi-

successiuam graduum, uel perfectionis ammissionem, & acquisitionem per quandam analogiam intenduntur, & remittuntur. Dicit enim Auerroes loquens de perfectio-
,, *ribus formis materialibus 1. phy. comm. 62. (Apud ge-*
,, *nerationem hominis, non cessant partes spermatis recede-*
,, *re, & partes fieri hominis, donec forma humana perfi-*
,, *ciatur.) Et hoc uoluit Arist. 8. metaph. x. ut probat Scotus 8. metaph. q. 3. Ita nec est in substantia contrarietas, quę subiectum in actu requirit; Ea enim est qualitatum. Est tamen illa contrarietas, quæ formarum est se mutuò ab eodem subiecto in potentia, expellentium. Secus non esset in substantia transmutatio. Secundum quam contrarietatem forma seminis, & hominis in eodem subiecto stare non possunt, & generatio unius alterius est corruptio, & forma napelli formam humani temperamenti demolitur, & in uniuersum sunt admirabiles illæ formarum naturalium contrarietates, quas antipathias appellant. Tandem sanitas & morbus accidentalis constitutionis, citrà subiecti corruptionem seorsim separari possunt, ut rectum uel obliquum a linea, par uel impar a numero, simul tamen citrà subiecti corruptionem separari non possunt. In compositione uerò substantiali possunt partes aliquæ defluere, & restitui, omnes tamen simul citra totius corruptionem non possunt: quod euidens est exẽplo nutritionis, quæ in uiuente fit. Dum enim partes v. g. carnis defluunt, & affluunt, partes formæ materialis illam constituentis defluere, & affluere necesse est. Aliter formæ eductæ separabiles essent; se contraherent, &*

de par-

de parte in partẽ migrarẽt, ꝙ uerũ nõ esse alibi fusius explicabitur. Ad 4. rationem, quam protulit, & Rudius lib. de feb. c. 1. Dicimus corruptionem de mẽte Arist. non modo pro alteratione prævia acceptam tempore fieri, vt communiter latini putant, sed quoque pro substantialis formæ mutatione, ut recte monet Simplicius 8. physi. 3. digress. contra Grammaticum. Aristo. enim cum ostendisset 7. physi. tex. 31. 32. & 33. in latione, accretione, & alteratione velox, & tardum esse, tex. 34. declarat in ortu & interitu esse velox, & tardum, asseritque ortum velocem esse, qui in minori tempore fit, tardum, qui in maiori. & 4. physico 129. inquit (His
„ ita definitis perspicuum est mutationem omnem esse in
„ tempore, & omne quod mouetur necessario in tempore
„ moueri.) & iterum subdit (perspicuum, omnem muta-
„ tionem, omnemque motum in tempore esse.) Ergo quod corrumpitur si uiuens est, dum adhuc corruptum non est, & viuit, & ęgrotat in tota substantia. Ad 5. si ibi est morbus vbi lęduntur immediatè actiones, lęduntur autem vbi fiunt: Manifestum est in compositione essentiali, pręcipuè fieri, & lędi posse; dum tale compositum per contrariam formam mutatur, vt à sua perfectione decidat, & operationes quas naturaliter edebat, offendat. Materiales autem formas indiuisibiles esse & momento per corruptionem euanescere uerum non est; mutari enim necessario pręcedit mutatum esse, vt docet Arist. 6. physic. tex. 55. Quod alibi aduersus Archangelum Mercenarium à nobis monstratum est.

DISPVTATIO SEPTIMA.

An febris pestilens differat solum secundum maiorem putredinem à febribus putridis; An morbus sit à tota substantia. Opinio Alexandri Massariæ & Marcelli. Cap. XXVI.

VM itaque ex ante dictis monstratũ sit cognouisse Galenum morbos à tota substantia à cæteris morborum generibus distinctos: succedit nunc examinandum, an febris pestilens morbus sit à tota substantia. Vt ex his fiat manifestum, quam vana sit Marcelli sententia, qui penes solam putredinem maiorem, uel minorem febrem pestilentem à putridis differre putauit. Marcelli verba libro suo de morbo pandemico folio 18. hæc sunt (Cum perspicuum atque satis manifestum sit apud Galenum, febres pestilentes, ac malignas à cæteris putridis non aliter differre, quam maiori putredine: quapropter si præcauendi, atque curandi rationes habere volumus totum negotium non in antidotis, & tollendo veneno esse debet, sed siccatione, purgandis excrementis, tollendis obstructionibus, alijsque id genus præsidijs consistere oportet.) Marcellus totum hoc accepit à Massaria, qui libro suo de abusu vesicantium folio 8. Idem dicit aduerbũ, & probat authoritate Galeni, qui

primo de differ. febr. cap. 4. 3 in primum Epidemiorum ægroto nono in Critone vbi de febre loquitur peſtilenti, omnia refert ad vnam putredinem. Ego in Marcelli gratiam hanc ſententiam confirmo ex Galeno qui 1. in 6. epid. 29 dicit calorem febris peſtilentis ab alijs per putredinis excellentiam differre, & 3. in 3. Epidemiorum 1. dicit vtriuſque tempeſtatis affectum eſſe putredinem obtinentem pro cauſa humiditatē citra ventos. Aduerſus Maſſariā inquit Saxonia ſecūda editione de phęn. lib. 2. cap. 6. non eſſe febres peſtilentes putridas omnes, quando ſint quædam hecticæ, quædam ephemeræ peſtilentes, quæ ſine putredine ſunt. Sed pro Maſſaria reſponderi poſſet, Saxoniam aduerſari tum ſibi ipſi, tum Galeno. Ipſe enim libro eodem 2. cap. 46. contrarium manifeſtè affirmat, cum inquit (ego vero, in omni hectica peſtilenti roridam humiditatem putreſcere quidem cenſeo, & hac ratione Galenum omnes peſtiferas ex putredine oriundas ſcripſiſſe arbitror.) Rurſus aduerſatur & Gal. qui 3. de præſagat. expulſ. cap. 3. loquens de hectica peſtilenti
„ inquit (vbi aër, quem ſpirando attrahimus, infectus
„ putredine ſit, ac putredo corpus cordis attigerit.) & mox
„ ſubdit (quam enim excogites medicinam ad putredinem,
„ quæ in corde ſit? Nam quibus calor hic putredinoſus ad
„ humores, quos continent cordis ſinus, magis deflexit, quā
„ ad corpus ipſum viſceris, multi horum fuerunt ſuperſtites.) Nec eſt quod dicat Sax. lib. eo. 2. cap. 8. (Tunc hecticam non magis hecticam quam putridam fore, cum Gal.

hecticam ab ephemeris, & à putridis seiungat.) Dici enim poßet differre penes partem affectam. Nam ut per febres pestilentes humores putrescunt, ita per hecticam putrescit cordis substantia, vel eius ros. Praeterea si datur ephemera pestilens (non desunt enim qui illam non admittunt vt Conciliator diff. 94. Vallesius libro 5. contro. medic. cap. 21. Eustachius Rudius libro de febribus cap. 30. & alij) nihil prohibet illam à spirituum putredine fieri. Omnia enim, uno igne excepto, putrescunt ex Aristo. 4. meteor. tex. 5. spiritus verò ex aëre inspirato, & humorum exalatione constant ex Gal. 7. de decretis Hipp. & Plat. cap. 3. & 6. de vsu part. cap. 17. Eosdemq; uitales spiritus maximè ex respiratione, sed tamen & ex sanguine nutriri dicit Gal. 12. meth. cap. 5. (quamquā eorum non vera nutritio sed regeneratio sit.) Et quamuis sint velocißimi motus, nihil prohibet, quin contenti in sinu cordis, humoribusque permisti (aëre putrido illos pertingente per inspirationem introducto) vt ipsi quoq; putrescant. Mobilitas enim difficultatem arguit ad putrescendum non autem impoßibilitatem. Praesertim cum non vulgaris sit putredo, sed vehemens, ac summae, & acutißimae contagionis, quae illos inficiendo putrefaciat, atque corrumpat. Neque ephemera illa Britannica Fracastorij videtur eße sine putredine, quae sudore copioso terminatur; ergo ad vnam putredinem omnes istae febres referri videntur.

Impugnatio opinionis Massariæ & Marcelli. Cap. XXVII.

ANC Maßarię sn̄iam Hercules Saxonia ꝑfuse oppugnat lib. 2. de phę. Ego quoq; alijs rōnibus verā non esse demonstrabo. Primum in febre pestilenti est venenum, quod non est in alijs putridis: Sed venenum differt ex natura rei ab omni putredine etiā excellenti, & summa: ergo differt febris pestilens à putridis non modo per maiorem aut minorem putredinem, sed per uenenum à putredine realiter diuersum. Maior est Galeni lib. de theriaca ad Pisonem cap. 16. ubi dicit
,, *(cum pestis ipsa, ceu fera quædam uenenata, non paucos*
,, *aliquot miserè perdat, verum totas ciuitates depascatur.*
,, *Immutat enim aërem malo quodam modo, vt homines in-*
,, *terficiat, qui cum non respirare non possint, contagium*
,, *miseri euadere nequeunt. Attrahunt enim in se ipsos aë-*
,, *rem illum infectum, tanquam præsentaneum aliquod venenum.) & Massaria veritate coactus lib. de abusu uesi. fol. 7. idem fatetur, cum inquit (Neque vero est, vt Saxonia in eo multum laboret, ac studeat probare ex deprauata victus ratione, ac vitiosis humoribus, in nostro corpore eosdem posse fieri affectus, qui à lethalis veneni potione fieri solent: quandoquidem in doctrina Galeni id tam manifestum, & certum est, quam quod manifestissimum, & certissimum.) Sed reliquæ febres putri-*

dæ nullo modo venenum continent: si enim id continerent lethales essent magna ex parte, ac perniciosæ: quare omnes eßent pestilentes sine peste. Minor patet, subdit enim Maßaria ibidem folio 8. (Sed ego illud addo, huiusmodi venenum non aliunde in febribus pestilentibus, quam ex summa, & insigni putredine originem habere:) Quæ verba Marcellus ita transcribit libro suo folio 18. (huiusmodi igitur venenum non aliunde in febribus pestilentibus prouenisse censemus, quam ex summa & insigni putredine &c.) Tunc sic arguo, venenum hoc per ipsos fit à summa & excellenti putredine, ergo differt ab illa vt mutatum eße à mutari vt genitum à corrupto: Sed hæc differunt ex natura rei, vt id quod est, ab eo quod desijt eße. Confirmatur, nam si venenum fieret ab excellenti putredine, & ab ea non differret secundum speciem & formam, idem fieret à seipso, & eßet antequam generaretur, quæ impoßibilia sunt. Secundo sic, febres pestilentes lędunt eßentialiter & per se modo læsionis toto genere diuerso, & penes uehementiam, & penes perniciē ab eo, quo lędunt reliquę febres putridę: ergo pestilentes, & reliquæ putridæ ex natura rei, toto genere sunt diuersæ. Argumentum est euidens, nam cum essentia morbi sit affectus præter naturam immediatè lędens operationes ex Galeno lib. de diff. symp. cap. 1. Quicunque morbi lędunt operationes modo læsionis toto genere diuerso à reliquis, vt toto genere ab eis distent oportet. Nam & apud philosophos operationes essentialiter diuersæ, for-

mas

mas à quibus profluunt eſsentialiter diuerſas demõſtrant. Añcedẽs patet, nã putredo per ſolas qualitates manifeſtas lædit; Calore nimirũ extraneo diſſoluente calidũ innatum ſeparante humidũ à ſicco, & tandẽ mutãte id quod putreſcit in fimũ, & terrã ex Ariſt. 4. mete. Venenũ vero nõ modo per manifeſtas qualitates, ſed quia toto gñe eſt deleteriũ, et inimicũ abdita ſua antipathia calorẽ noſtrũ demolitur ex Gal. 3. de temp. cap. 4. 1. de ſem. cap. 16. 6. in 6. Epid. cõ. 5. 5. ſimp. cap. 15. Ergo febres putridæ, & peſtilentes toto genere diuerſas læſiones inducunt. Nam febres putridæ, & quia putridæ, & quia febres mutant calorẽ innatũ in igneum. Putredo. n. mutatio eſt totius putreſcentis corporis ſubſtantiæ ad corruptelam à calido externo ex Gal. xj. methodo. cap. 8. febris verò eſt conuerſio natiuæ caliditatis ad igneã ex Gal. 1. aph. cõ. 16. Peſtilẽtes uero præter hoc enecant vt venenũ ex Gal. 3. in 3. Epi. 75. cũ dicit (Itaq; ut
„ veneno epoto lethali quidã poſtridie uel tertio die moriun-
„ tur, qualitate eius, nõ copia mortẽ afferente, & itẽ hic quo
„ q; æger ſtatim tertio die cẽſendus eſt obijſſe, à qualitate ſuc
„ corum virulentorum, non à phrenitide, peremptus, at
„ phrenitis illum eſſe ſubſequuta, ſymptomatis uice.) Quod & ratio monſtrat nam cum celerrimis illis, & ſæuis ſymptomatibus obijt, ut veneno epoto mori contingit ex Gale. 6. de locis affec. cap. 5. Dicit enim ibidem Gal. (eoſdem
„ fieri affectus & à lethalis ueneni potione, & à corruptio-
„ ne, quæ à corpore ortum habet.) Quod confirmat 3. eiuſdem cap. 7. & 2. in primum proret. com. 17. Quod ſi febres

bres pestilentes enecarent sola qualitate calida sicca, innatum calorem uertentes in igneum, vt reliquæ putridæ: tunc ardentes pestilentibus essent magis perniciosæ; habẽt enim urentem caliditatem sitimque incompescibilem, vt ægros urere uideantur, auctore Hippocrate, & Galeno 4. aphorismorum 48. 4. acuto. 13. & 7. apho. 68. ardẽtes tamen pestilentes non sunt. Neque uero calore uehementes sunt omnes febres pestilentes vt docet Galenus 9. simpl. cap. de terra samia. Quod saltem de hectica dubium non est, de qua Galenus 3. de præsag. expul. cap.
„ 3. dicit (Si qui essent inter ægrotos, qui se negarent
„ febricitare, his febris occupato ipso cordis corpore, planè
„ erat confirmata, & ut ita dicam in habitu.) quod confirmat Auicennas lib. 4. fen prima tract. 4. cap. 2. cum
„ dicit (& quandoque est de his febribus pestilentialibus in
„ qua non percipit æger, nec tangens propinquus multitu-
„ dinem caloris, & non alteratur pulsus, & aqua magna
„ alteratione, & cum hoc ipsa est interficiens uelociter, &
„ hæsitant Medici in esse eius.) Tertio febres pestilentes curantur non modo contrarijs qualitatibus, ut reliquæ putridæ, sed medicamentis à tota substantia, pugnantibus, ergo quantum differt morbus à tota substantia à morbo in intemperie posito; tantum pestilentes à putridis differre necesse est. Consequentia est euidens, nam docet Galen. xj. meth. c. 2. vnicuique morborum generi suam esse contrarietatẽ: Añcedẽs patet; pestis. n. curatur à Gal. theria-
„ ca, ĩquit. n. lib. de the. ad Pis. c. 16. (Deprehẽsaq; est mihi
vel

„ uel sola in pestilenti constitutione languentibus posse suc-
„ currere, cum nullum aliud præsidium tam magno malo
„ tunc ita resistere ualeat:) & paulo post (Ad istum mo-
„ dum arbitror & theriacam, tanquam ignis quidã purifi-
„ cans & ipsa esset, illos quidem, qui sani adhuc ipsam bibe
„ rint, non permittere, ut pestilentia prorsus capiantur: illos
„ autem qui iam ægrotent, sanare posse, cum aëris inspirati
„ malignitatẽ cõmutando, tũ corporis temperaturam corrũ-
„ pi non sinendo.) Quod confirmat lib. de theriaca ad Pã-
philianum; Ita Paulus lib. 2. cap. 36. Aëtius tetrabili 4. serm. 1. cap. 96. Auic. lib. 5. summa prima trac. 1. cap. de theriaca. Quod si febris pestilens offendit sola intemperie calida sicca, cur ergo theriaca calida sicca curatur? Rursus si theriaca aëris malignitatem commutat, an frigida est aëris malignitas, an calida? an toto genere offendens? si frigida, cur tam cito enecat? si calida, cur antidoto calido non augetur? si toto genere offendens, cur ergo morbum toto genere perniciosum non inducet? cum sibi simili alteratione corpus immutẽt, quæ toto genere offendũt, atq; actio, & passio inter ea sint, quæ in eodem genere sunt, ut supra abunde monstratum est. Rursus Gal. & uenena, & alexipharmaca à tota substantia esse dicit, quibus & theriacam adiungit 6. in 6. Epid. com. 5. & 1. de antidotis c.
„ 1. ubi inquit (Medicamenta, quæ non extrinsecus imposi
„ ta, sed intus aßumpta, malas corporis affectiones sanant,
„ antidotos Medici uocant: quarum tres sunt oẽs differẽtię.
„ Nam aduersus exitiales potiones quædam faciunt: quedã

ad

" ad feras ualent, quæ uenenum ictu morsuue relinquunt:
" quædam excitis mala uictus rōne morbis auxiliātur. Nō-
" nullæ uero tria hæc simul pollicentur, cuiusmodi est quam
" theriacā vocāt.) sic bolo armenia pestis illa curata fuit, q̃
docet Gal. lib. 9. simp. cap. de terra samia: contulit autem non quia exiccet, ut putant; tunc. n. plurima maioris lōgè exiccationis ut ossa sepiæ, conchę buccinarū, pumices exusti, & huius generis alia pestem efficacius curarent, quod falsum est. Sic quędam pestis sola hominis urina curata fuit, ut x. simp. cap. de urina humana in peste Syria docet Gal. euenisse. Idem de scordio, de gentiana, ac de reliquis tum simplicibus, tum cōpositis alexipharmacis est eudēs: quę suis manifestis qualitatibus pestilentem febrem augerent potius, illam tamen, abdita totius substantię antipathia, demoliuntur. Quarto si febris pestilens ab aëre producta suam haberet essentiam in sola putredine quantūuis summa, & excellenti: tunc animalia diuersarum specierum sub eodem aëre putredine pestilenti coinquinato, degentia, eadem peste corriperentur: Oppositum tamen est obseruatum. Diuersę enim pestes diuersas habuere analogias ad diuersas species animalium, ad diuersas ętates, ad particularia membra, ut unam animalium speciem sępe affecerint, cęteris eundem aërem inspirantibus omninò illęsis. Id nullo modo referri potest ad solam putredinem: Cum eadem animalia eundem aërem putridum inspirantia, licet magis & minus sint apta putrescere, apta tamen sunt putrescere omnia: ergo ad abditam, & peculiarem

vim, et antipathiam ita uni animalium speciei contrariã,
vt non reliquis (quod longè distat à putredine) referendũ
est. Confirmat hoc Hippoc. lib. de flatibus per hęc verba .
,, *(Communis ergo febris propterea omnibus accidit , quod*
,, *eundem spiritum omnes attrahunt, fitque ut simili corpori*
,, *similes spiritus similiter permixti, similes gignant febres .*
,, *Sed est fortaßè qui dicat ut quid ergo nõ omnibus animã-*
,, *tibus, sed alicui eorum generi incidunt hi morbi ? Cui ego*
,, *sic respõderim. Differt corpus à corpore, natura à natura,*
,, *& nutrimentum à nutrimento. Non. n. omni aĩantium*
,, *generi eadem aut non conferunt , aut commoda sunt , sed*
,, *sunt alia alijs magis conuenientia. Quãdo igitur aër eius-*
,, *modi inquinamẽtis plenus est, quibus humana natura of-*
,, *fenditur, homines ęgrotant. Quando uero alteri cuipiam*
,, *animantium generi aër inconueniens est , tunc morbus il-*
,, *lud genus corripit.) Nec est quod dicat Donatus Anto-*
nius Altimarus libro suo de febre pestilẽti cap. 5. Ideo aë-
rem lędere vnam speciem animalis non reliquas, nam uni
speciei sit contrarius, stare tamen hanc contrarietatem in
sola putredine . Quandoquidem si sola putredo esset ratio
huius contrarietatis , non eßet contrarietas determinata
ad unam speciem, sed ad omnes diuersas species ęquè com-
munis. Cur enim si ratio illius contrarietatis stat in sola
putredine, diuersa animalia ęquè apta putrescere, et ęque
inspirantia eundem aërem putridum, non ęquè omnia ea-
dem putredine corripiuntur ? cum agens naturale appro-
pinquatum passo agat necessario, & non cum electione.

Immo

Immo sępe obseruatum est, species animalium magis aptas putrescere non offendi à coinquinato aëre, alias verò minus aptas putrescere, magis offendi. Non semel enim grassatę sunt pestilentię, quę pueros, & iuuenes non lędebãt, et solos senes afficiebant. Ita & pestes fuere, quę sub austrina constitutione non sunt graßatę, sub Aquilonia uero totas urbes adortę sunt. Tandem putredo est communis omni speciei animalium aptorum, ac paratorum ut putrescant; sed à causa communi non prouenit differentia neque distinctio in illis, quibus communis est. Quinto si essentia febris pestilentis stat in sola putredine, tunc uel erit in putredine, ut putredo est, uel ut talis putredo; Sed neutro modo id esse potest: non putredo, tunc enim in qualibet febre pestilenti longe magis putresceret sanguis, quam flaua bilis, & hęc magis quam melancholia, & in vniuersum in qualibet peste magis putrescerent humores, quam solidę partes. Magis enim parata sunt putrescere calida humida, quam calida sicca ex Galeno 8. metho. cap. 7. 1. de diff. feb. cap. 3. & 3. in 3 epid. comm. 1 Quod confirmat Auicenna 1. fen 4. trac. 1. cap. 2. humidiora enim sicciorib(us) promptius putrescunt; huius tamen oppositum docet experimentum: fiunt. n. quandoq; febres pestilentes, quę partes solidas demoliuntur & non humores; testis est

" Galenus 3. de presag. expul. cap 3. cum dicit (*Si qui es-*
" *sent inter ęgrotos, qui se negarent febricitare, his febris oc*
" *cupato ipso cordis corpore, planè erat confirmata & vt ita*
" *dicam in habitu.) & mox declarans aliam pestis analo-*

,, giam subdit (Nam quibus calor hic putredinosus ad hu-
,, mores, quos continent cordis sinus, magis deflexit, quam
,, ad corpus ipsum uisceris, multi horũ fuerunt superstites.)
Ita Galenus 3. de usu partium cap. 5. refert quandam pe
stem ad summos pedes suam habuisse analogiam. Dionisius Alessandrinus lib. 4. & 9. rom. antiquitatũ, & Agathinus libro 5. suę historię quandam pestem referunt in qua solę fœminę, aliam in qua soli diuites corripiebantur. Guidus de Gauliaco pestem refert, in qua sanguine e naribus fluente moriebantur. Eusebius 9. de hist. Eccles. cap. 6. aliam refert in qua cum antrace in oculo, aliam in qua sternutando interibant. Quod confirmat Ioannes Stella in vita Diui Gregorij Papæ, Paulus Diaconus libro 6. de gestis lung. cap. xj. Historiarum fidem admittit Galenus lib. de subf. emp. cap. 9. & 12. Rectè igitur inquit Fracastorius libro 2. de morb. contag. cap. 4. cum ait (pestilentium febrium aliæ extrinsecus in nos ueniunt, aliæ in nobis primo fiunt, aliæ omnes perdunt, aliæ maiorem partem, aliæ multos solum. Diuersa porro est earum analogia, & admiranda, quædam ad sanguinem præcipuè analogæ sunt, quædã ad choleram, quædã & ad humores alios, aliæ promiscue ad omnes, & aliæ ad spiritus solos, aut ad ipsos maximè, & quædam citissimè perdunt, & quædã serius.) Ergo putredo vt putredo harum diuersitatũ ratio non est. Nec putredo vt talis id efficit, si quæ enim esset putredo, quæ pestem constitueret, esset illa excellens, quam dicit esse propriam pestilentis febris Galenus 1. in 6. Epide.

29. vel illa quam dicit Fracastorius 2. lib. de morb. cont. cap. 3. sordidam profundam à qua & pestem, & seminaria contagionis, in lentore posita, et ad minima elaborata, prodire existimat. Sed quæcunque harum concedatur, ea per se constituit pestilentem morbum; ergo constituet tam hominis, quam ferarum pestem, tam ad sanguinem, quam ad bilem. Quod. n. est per se, est de omni, & secūdum quod ipsum. Confirmatur, nam à genere, quod se habet communiter & indifferenter ad omnes suas species nulla sumi potest differentia diuisiua eiusdem generis, & constitutiua vnius speciei, distinctæ ab alijs sub eodem genere. Non minus autem est pestis, quæ homines magna ex parte enecat, quam, quæ boues, aut Leones. Inquit enim Arist. 8. de histor. animal. cap. 19. (Morbus pestilens nullus incidere piscibus vniuersis videtur, qualis plerūque hominibus, & quadrupedum equis, & bobus, & reliqui generis nonnullis accidit, tum feris tum urbanis.) Sexto, hæc putredo, quæ febres putridas pestilentes constituit, siue sordida sit & profunda, siue excellēs, & summa, vel dicit quid specie diuersum ab omni putredine, vel quid contentum intra putredinis latitudinem: si primum ergo febris pestilens, quæ ex ea fit erit specie diuersa à febribus ex putredine concitatis. Consequentia deducitur ex dictis Galeni 1. de differen. feb. cap. 1. vt cap. 3. huius libri mōstratum est. Alioquin tertiana, quæ fit à flaua bile putrida, non esset specie diuersa à quartana, quæ à putri melencholia oritur;

sunt

ſunt tamen febres ſpecie differentes, nam ex humoribus ſpecie diuerſis procreantur. Si ſecundum, tunc iſta putredo excellens & ſumma uel erit talis extenſiuè, vel intenſiuè. Neutrum tamen eſſe poteſt; Non primum, tunc enim omnes febres ſynochæ eſſent peſtilẽtes, in illis enim vt inquit
,, Galenus 9. meth. cap. 3. (in omnibus vaſis, ac potiſſimum
,, maximis, ęquabiliter ſucci putreſcunt.) Non ſecundum, tunc enim nunquam darentur febres à principio peſtilentes. Si.n. vt ſit peſtilẽs morbus requiritur sũmus gradus putredinis intenſiuè, sũmus uero eſt, cui non poteſt fieri additio (alioquin ſummus non foret) talis in principio eſſe non poteſt in perniciofis, in quibus vſq; ad ſtatum ſemper mor
,, bus augetur. Nam (circa initia, & fines, omnia imbecillio
,, ra: circa vigores verò, fortiora.) 2. aphor. 30. Tum quia putredine magis perſeuerante, magis ac magis creſcit dominium qualitatum paſſiuarum ſupra actiuas, & humidum effluit magis, & à calore minus terminatur. Sed dantur multę febres à principio peſtilentes, ut in vera peſte fe
,, re ſemper contingit. Ideo dicebat Thucydides (dum alij
,, alios curarent, contagium pecudum inſtar haurientes ea
,, demque vi morbi repleti moriebantur & hęc quidem ma
,, gna ex parte internecionis cauſa fuit &c.) Ergo à putredine quantumuis ſumma, & excellenti proprium characteriſmum febris peſtilens non ſortitur. Nec à putredine ſordida profunda ut infra aduerſus Fracaſtorium profuſè monſtrabimus. Septimo febris peſtilens ſtat in hoc, quod ſit morbus vulgaris multos inuadens, & plurimos

mos occidens ex Gal.3.in 3.Epidem.20. cum dicit (Ne-
„ que enim certi est morbi nomen vulgare uel pestilens, cę-
„ terum quicunque vno in loco multos simul inuaserit, uul-
„ garis hic uocatur: qui simul si hoc habeat vt multos peri-
„ mat, pestis fit.) Quod confirmat 1.1. Epidem. in procemi.
& 1.acu.com. 9. Sed hic morbus pestilens aliquando fit si-
ne febre, ergo sine putredine quantũuis excellenti, uel pro-
funda erit pestis. Ergo essentia, et characterismus febris pe
stilentis stat in aliquo, quod ab omni putredine etiam ex-
cellenti vel sordida & profunda diuersum sit. Consequen
tia est euidens, pestis enim esse nequit, nisi sit lethalis ma-
gna ex parte, ut ex Galeni dictis est manifestum: lethalis
autem esse nõ potest, nisi cor afficiat: Sint enim seminaria
illa Fracastorij quantumuis acutissimę contagionis, letha
lia non erũt magna ex parte, ni cor mediate, uel immedia-
tè offendãt. Mõstrat hoc modus mortis, q̃ pestis affert, &
abũde docet Gal. 5. de locis affectis cap. 1. & 2. & lib. 2.
acu. 47. 3. simp. cap. 18. Impossibile uero est eße putredi-
nem excellentem, uel profundam, & sordidam, pernicio-
sam in corde & febrem non facere, vt constat ex dictis à
Galeno 1. de diff. feb. cap. 5. Fieri tamen pesies quandoq;
sine febre abunde patet ex Hippocrate 3. in 3. Epide. 25.
& 55. & ex Gal. in locis pręderictis et com. 59. eiusdem 3.
& 9. simpl. cap. de terra samia, quod nos infra uberius de-
monstrabimus. Ad extremum febris pestilens est conta-
giosa ut docet Gal. 1. de diffe. feb. cap. 2. cum dicit (sicuti
„ & quod pestilenti morbo laborantium conuersatio, peri-
culosa,

" culosa, ne indè contagium contrahatur, quemadmodum
" ex scabie & lippitudine.) Quod confirmat libro de ther. ad Pisonem cap. 16. & testatur Thucydides. Sed contagionis ratio non stat in putredine: Multa enim sunt morborum genera contagiosa, quę non sunt in putredine posita ut infra monstrabimus, & multę putridę febres sunt non tamen contagiosę.

Fracastorij sententia, & eius euersio. Cap. XXVIII.

HIERONYMUS Fracastorius lib. 2. de morb. cont. cap. 3. definiens febrem pestilentem, dicit esse febrem sordidæ & profundæ putrefactionis, includẽtem seminaria acutissimæ contagionis. Franciscus Valeriola in sua apendice ad loca communia monstrat à putredine diuersam eße febris pestilentis naturã, & cõtagiũ: Nam in pestilentijs sæpe videntur homines sani, citra putredinem, repentè mori. At si contagio eßet putrefactio, tam subito & in instanti non fieret. Deindè, quia sublata putredine sanaretur contagio; Contra quàm fieri cernimus. Præterea vestes, quæ diu pestis seminaria retinent, & eorũ contagione homines in pestem inducunt, & ipsæ putrescerent, quod non contingit. Ad extremum, auxilijs putredinem remouentibus curaretur pestis: His tñ non tollitur, sed alexipharmacis tota substantia pugnantibus

tibus. Quibus rõnibus conati sunt facere satis Donatus Marcellus Mantuanus lib. de variol. c. 5. & Horatius Augenius 1. par. epist. med lib. 4. epis. 1. dicẽtes Fracast. per putredinẽ non putrefactionẽ simpliciter intelligere, sed putrefactionẽ transeũtẽ in aliũ, quæ corruptio substantiæ est. Recta tñ rñsio nõ uidetur. Vt. n. in putredine trãseũte, sic & in pmanẽte corruptio est, si putredo pficiatur vt euidẽs est ex Gal. 2. aph. 17. lib. artis med. 89. & 11. meth. c. 8. Nec reddit rõnẽ Augenius cur putredo in aliũ transiẽs corruptio sit, in eodẽ permanens, nõ sit. Nec ignorauit Fracast. corruptionẽ esse qd lõgè uniuersalius putrefactione, qui bene uidit Galeni verba 5. simp. c. 15. Dixit tñ 1. de cont. c. 9. (si igitur in oẽm cõtagionẽ inductio fiat, omnes quidẽ in putrefactione quadã consistere videbũtur.) Nec est verũ oẽm contagij putrefactionẽ esse corruptionẽ. Lippitudo. n. cõtagiosa est, ex Gal. 1. de dif. feb. c. 2. nullã tñ inducit substãtiæ corruptionẽ, immo nec ppetuò putredinẽ: Qñq;. n. ex flatuosi spiritus affluxu fit ut ex 13. meth. cap. vltimo manifestũ est. Nec tandẽ in corruptione stat verus febris pestilẽtis characterismus. Vt inferius, cũ aduersus Augeniũ agemus, erit manifestũ. Ego igitur, pter Valeriolæ rõnes, mõstrabo ex cõcessis à Fracast. essentiã febris pestilẽtis, & eius characterismũ ab oĩ putredine esse diuersum. Primũ, essentia febris pestilẽtis stat in seminarijs cõtagij lethalis: sed hæc seminaria diuersã oĩno habent naturã ab oĩ putredine. Ab oĩ ergo putredine diuersa erit natura febris pestilẽtis. Maior est Fracast. qui lib. 2. de morb. cõt.

cap. 3. inquit (Quod si pestilẽs aliqua febris primo in nobis fiat, nunquã tñ esse pestilẽtẽ dicimus, nisi tũ, quũ seminaria contagionis iã facta sunt.) Et in fine eiusdẽ capitis subdit (Quod autẽ per se est, & ut aiũt formale, est esse febrẽ ꝑ se includẽtem seminaria cõtagionis lethalis: Propter quã cãm, q̃ e venenis fiunt febres, lethales quidẽ sunt, sed nõ pestilẽtes, quoniã cõtagiosæ nõ sunt, carent. n. eo, ꝙ formale est, et ꝑ se rõ pestilentiæ.) Minor patet ex multis. Primũ uel hæc seminaria sunt ipsamet putredo febris pestilẽtis, se ipsam effundẽs, vel eius vapores, vel quid ab vtrisque diuersum. Nõ sunt vapores: Fracast. n. c. eodẽ loquẽs de seminarijs inquit (Quæ tametsi cõi quodã principio cũ uaporibus & loci caliditate conueniũt in agendo, peculiarẽ tñ quandã sortita naturã sunt, &c.) Neq; sunt ipsamet putredo se ipsã effundẽs, inquit. n. Fracastorius c. eod. (quoniã seminaria hinc indè dispersa sunt, & hæc alia ceù sobolem generãt.) Tunc ergo putredo seminaria generãs se ipsã gñaret, se ipsã multiplicaret, atq; diffunderet, quare res esset antequã fieret, quod principijs naturalis philosophiæ repugnat. At uerò si dicat Fracast. fieri hanc seminarij pestilentis ꝓductionẽ, vt fieri putauit productionem ſpẽrũ lib. de symp. & ant. c. 5. vbi dixit (Recipiendũ aũt est spirituales species eiusdẽ rõnis esse cũ formis illis, quarũ sunt spẽs, nec differre ab ijs nisi modo subsistendi: Eatenus n. materiales sunt, & dicuntur, quatenus craßa quadam existẽtia in materia sunt. Ingenitũ aũt est formis oĩbus sese (quo magis possunt) ꝓpagare, quod quidẽ faciũt craßæ illæ

illæ formæ, quæ materiales vocantur: verũ propagare ſeſe per eũ modũ, & exiſtentiã, qua ipſæ ſunt, non utiq; poſſũt, ſed tenuem, & ſuperficialem ſui vel partem, vel gradum producunt &c.) Manifeſtum eſt, hoc purum commentũ eſſe, ac naturalibus principijs aduerſari. Tunc enim formæ materiales ſeparabiles eſſent à materia, de cuius potentia ſunt eductæ, cuius ſunt actus, & ſubſiſtentiam haberent ſeorſim à compoſito materiali, ac tandem à craſſiori illo compoſito ad ueſtes, ad aërem, ad alium hominem, quem inficiunt, tranſeuntes, de ſubiecto in ſubiectum migrarent, ſi è craſſiori eorum compoſito tenuem, vel ſuperficialem ſui gradum, vel partem producerent. Præterea, natura humoris, qui in febre peſtilenti putreſcit, eſt in diſſolutione ſuæ miſtionis; natura ſeminarij lethalis ſeruat actu miſtionem ſuam fortem, elaboratam, in lentore conſtitutam, ad longum tempus incorruptam. Ergo putredo & ſeminaria ex rei natura diuerſa ſunt. Euidens eſt argumentum, nam quæ putreſcunt primo fiũt humida, mox ſicca, tandem terra & fimus ex Ariſt. 4. meteor. Naturam horum ſeminariorum lethalium explicat Fracaſtorius 2. eodem 3. cum inquit (In primis enim diximus habere ea uim & actionem multam, tum & miſtionem fortem & elaboratam, nec non & miſtionem in lentore conſtitutam.) Accedit, quod ſi ſeminaria eſſent eiuſdem naturæ cum putredine ſordida & profunda febris peſtilentis, ſummum fœtorem haberent, nullum tamen habent: Hoc longo experimento didicimus in pe-

ſte Meſſanæ Vrbis: Sic enim ex ſola graueolentia fa-
cillimum fuiſſet veſtes ſeminarijs infectas deprehendere.
Quandoquidem profunda ac ſordida putredo cum fœtore
eſt ex Galen. 5. ſimp. cap. 15. 1. prognoſt. commen. vl-
timo, & 2. eiuſdem 22. Confirmatur ex confeſſione
Fracaſtorij, qui 1. de contag. cap. 9. inquit (in quibus
igitur ſimplex fit putrefactio, generatio autem nulla, &
fœtor fit, & abominabilis ſapor.) Nec eſt quod dicat
Donatus Marcellus lib. eodem non putreſcere veſtes, nã
aptæ non ſunt putredinem concipere, quia viuentes non
ſunt nec natiuo calore præditæ. Sic enim nihil putreſce-
ret, quod viuum non eſſet; ſic & humores non putreſce-
rent, qui viuentes non ſunt. Et falſo diceret Ariſtote.
4. meteor. tex. 5. omnia, vno igne excepto, putreſcere.
Falsò diceret Galen. x1. method. cap. 9. veſtes aliuduè
inanime corpus putreſcere. Cæterum nec eſt verum à
putredine febris peſtilentis ſordida & profunda prodire
ſeminaria peſtis. Vel enim erit profunda ratione quan-
titatis vel intenſione ac gradu actionis; ſed neutro modo
contingit. Nam ſi primũ eſſet, tunc febres ſynochæ putri-
dæ, ſi ſecundum, tunc ardentes, & furioſę, ſeminaria pe-
ſtis producerent: quod verum non eſt. Modus arguendi
eſt ipſiuſmet Fracaſtorij, qui lib. 2. de morb. conta. cap.
3. arguens Montanum, inquit (Oportebit præterea de-
clarare, qualis nam eſſet ea ingens putrefactio, num quã-
titate ingens, & mole, an gradu actionis: nam ſi actio-
ne ingens, cur ardentiſſimę cauſones, & furentes, non

tamen

tamen pestilentes sunt? quinimo nec illę, quę ex eruginosa cholera fiunt: si vero quantitate ingens est &c.) At Gal. xI. meth. cap. 4. in synochis putridis, vel ęqualiter in omnibus vasis subsistere, vel in maximis, maximeque principalibus putredinem affirmauit. Ad extremum si sola putredo sordida, & profunda, & seminaria contagionis lethalis febrem pestilentem cõstituunt, cur est quod febris pestilens Britannica, quę uno die uel interficit, uel sudore finitur, illam solam regionem quandoque adoriatur non alias? cum & in alijs consimilis aëris inclementia, eadem stellarum configuratio possit putredinem sordidam profundam seminariorum lethalium productricem, procreare. Quod si id referat Fracastorius ad mineras gypsi, quibus Anglia abundat, cur altę regiones, in quibus gypsum copiose nascitur, talem luem nullo tempore sunt expertę? Si dicat esse uapores subtiles habentes analogiã ad spiritus vitales: An reliquę ephemerę pestilentes in alijs regionibus à vaporibus, vel seminarijs ad spiritus analogiam habentibus non procreantur? Tandem si petat quis a Fracastorio quę sit hęc analogia uaporum ad spiritus? Respondet libr. eodem 2. cap. 5. (vniuersalis quidem causa est analogia illius aëris, particularis uero, in quo ea consistat analogia, difficile certe est nosse.) & lib. de symp. & ant. cap. xI. inquit (quę autem analogia particulatim ea sit Deo & naturę notum est.) Ergo ex confessione Fracastorij non est putredo sordida & profunda, quę peculiarem producit contagij pe-

stilen-

stilentis naturam uires & impetus varios. Ea enim omnibus esset ęquè communis, sed quid ab illa diuersum singulis seminarijs peculiare, ac determinatum.

Eustachij Rudij opinio, & eius impugnatio. Cap. XXIX.

EVSTACHIVS Rudius lib. suo de feb. cap. 30. dicit febris pestilentis essentiam esse putredinem rei venenatæ cor insigniter lędentis. Oportet enim inquit, vt sit perniciosa febris ex re uenenata, quæ suam putredinem tempore & ratione pręcedat. Impossibile autem est vt venenato humore putrescente, putredo consequens non sit excellens, excessiua, summa, & venenata: Hęc magnam actionem promit, ac cor ita lacessit, ut pessima illa symptomata oriantur, & mors etiã subsequatur. Et hęc est illa excellens putredo, penes quã dicit Gal. differre febrem hanc à reliquis: quam aliquando malam putredinem, aliquando corruptionem appellat. Hęc sententia mihi dubia est. Oportebit enim in febris pestilentis generatione, primum reperiri uenenum in humano corpore, mox illud putrescere, & tandem communicata cordi putredine febrem pestilentem fieri. At tunc febris tertiana, vel ardens, uel synocha pestilẽs esse nõ poterit, cuius oppositũ obseruauit Hipp. 3. in 3. epidem.

epidem. à tex. 9. ad 64. Vt enim differt tertiana à quartana, nam humor biliosus à melancholico diuersus est, nec una ad alteram referri potest, sic febris pestilens ab omni tertiana, uel synocha putrida diuersa erit, nec ad illã earum referri poterit, cum uenenum putrescẽs ab omni humore putrescente diuersum sit. Deinde nec videtur verum, venenũ siue in corpus immissum, siue in eo genitum, putrescere ita posse, vt febrem generet pestilentem. A quo enim vt ab efficiente in putredinem ducetur? non quidem à se ipso; nihil enim se ipsum destruit; non à calore innato, ab eo enim vinci non potest; non ab extraneo ambientis. Quoniam vel erit venenum frigidum, vel calidum, vel toto genere deleterium; si primum, longo indiget tempore vt putrefaciat 3. simplic. 22. longiore vt putrescat; si secundum, vel tertium, longissimo, & summa cum difficultate putrescent. Caliditas enim summa quanto igni vicinior, tãto difficilius putrescit, summa siccitas difficillimè patitur dissolutionem. Toto genere lędentia velocissimæ sunt actionis, ac momento totum corpus immutant ex Galeno primo de semi. cap. 16. Quæ velocissimi motus sunt, difficillimè putrescunt. At vero febris pestilens, & quæ ex aëre fit inspirato, repentè prodit, & quæ ex succorum corruptione fit, vbi pars princeps affecta sit, repentè consurgit. Adhæc aër pestilens inspiratus delatus ad humores contentos in sinibus cordis generat febrem putridam pestilentem ex Galen. 3. de

præſ. expulſ. cap. 3. Igitur oportebit primum mutari humores illos in venenum, & mox illud putreſcere, vt febrem peſtilentem efficiat. Non enim dicit Rudius fieri febrem hanc à veneno putrefaciente, ſed putreſcente. Falſum igitur erit quod ibi dicit Galenus plurimos eorum liberari, quibus ad humores, quos continent cordis ſinus putredo deflexit. Impoſſibile enim eſſet humores contentos in ventriculis cordis venenum fieri, & ægros magna ex parte euadere. Quando venenum calorem innatum deſtruat ex Galeno 3. de temp. capit. quarto, & à calore innato vinci non poſſit 3. de natur. faculta. capit. 7. Ad extremum, tunc hecticæ peſtilentes, morbi peſtilentes erunt, ſed hecticæ febres peſtilentes non erunt, quod aduerſatur Galeno 3. de præſag. expulſib. cap. 3. & 4. Si enim vera eſſet Euſtachij ſententia, oporteret ſubſtantiam cordis ſolidam, vel ſaltem roridam eius humiditatem prius mutari in venenum, mox venenum illud putreſcere, vt febris peſtilens hectica fieret. Explicans enim Galenus febris peſtilentis hecticæ naturam, ſolidarum partium cordis putredinem commemorat libr. eodem cap. 3. cum in-
" *quit (quam excogites medicinam ad putredinem,*
" *quæ in corde ſit.) Morietur igitur homo priuſquam febris hectica peſtilens producatur. Non fit. n. febris hectica; peſtilens niſi ros uel ſolidum cordis corpus putreſcat, ſed ſi non*

putre-

putresceret nisi prius venenum fieret vt vult Rudius manifestum est, quod statim ac corpus cordis venenum fit, animal moritur; ergo morietur animal antè ex veneno, quam hectica pestilens constituatur.

Horatij Augenij sententia, & aduersus illam dubitationes. Cap. XXX.

HORATIVS Augenius parte prima epistolarum medicinalium lib. 4. epistο. 1. dicit pestilentes febres omnes continere putredinem. In hoc tamen differre à putridis reliquis, quòd illę præter vnam putredinem nihil habeant, pestilentes vero contineant quid maius putredine nempè corruptionem substãtiæ: Quam alij excellentem quandam putredinis conditionem, & gradum vocant, nos vero (inquit) nomine magis proprio vocamus corruptionem, sic enim eam vocat Galenus. Continet ergo febris pestilens putredinem simul, & corruptionem ad quam peruenit corpus præcedente putredine vt dispositione. Corruptio ergo substantiarum pestilentiam uerè facit, eius essentiam, & characterismum constituit: quamobrem subdit omnes febres in quibus eiusmodi apparet subitanea, violentaq; corruptio pestilentes vocamus, cum sint acutæ, communes multis, actu aut potestate contagiosæ, dissoluto misto à calore septico, & vnoquoque mistionis principio redeunte ad

propriam naturam; cum seminarijs rei putridæ, vim habentibus generandi tale, quale ipsum erat. Sed nonnulla sunt, quæ præsentem sententiam clariorem desiderant. Primum corruptio, quæ sequitur ad putredinem tanquã ad dispositionem non est propria febris pestilentis: reperitur enim communis omni putredini in facto esse, quæ sequitur putredinem in fieri ut propriam dispositionem, inquit enim Galenus xj. methodi cap. 8. (quæ nam igitur est putredinis natura? Nempè mutatio totius putrescentis corporis substantiæ ad corruptelam,) & 2. aph. comm. 17. (hoc quidem, inquit, in sanguine euenit: nam & ipse, ubi magna in eo sit facta corruptio, non redit amplius ad habitum naturalẽ: si uero pauca cõtigerit: ubi id, quod est superfluum fuerit euacuatum: quod residuum existit, ad suã naturã restituitur, (& paulo post) illa ut dixi sola vocata corruptione, quæ tam effatu dignam habet eã, quæ ad id, quod præter naturam est, euersionem, ut nõ possit iterum ex naturæ coctione ad primam humoris redire bonitatem.) & lib. ar. med. cap. 8 9. (esto enim, inquit, si ita contigerit ex humoribus putrescentibus accendi febrem; indicatio in huiusmodi est euacuatio, atq; alteratio. Hæc quidem, quæ putredinem finiat, manente adhuc causa: euacuatio uero, quæ totam ex corpore substantiã educat.) & xj meth. cap. 8. ita, inquit, (putredinem, quæ in viuis est orta, sanabimus, id scilicet quod iã corruptũ est, cũ ratione uacuantes:) quod confirmat cap. x. & 13. Cum ergo in omnibus ferè febribus putridis presertim in, quibus

putredo

putredo in omnibus vasis subsistit æqualiter vel in maximis, maximéq; principalibus, sit putredo in facto esse: oēs, & putredinem, & corruptionem habentes; febres erunt pestilentes. Quod recte dictū non est. Secundo ista corruptio, uel erit uenenum, uel eius humoris qui putruit sola corruptio, absq; eo quod inde uenenum generetur, si primū tūc essentia febris pestilentis non erit in corruptione posita sed in ueneno: si secundum quod putrescit in humoribus facientibus febrē fit cinis ex Gal. 3. de presag. expul. c. 7. cinis uero humorum in febribus neque uenenum est, neque pestilētem febrem constituit: alioquin atrabilis, quæ fit ex adustione flauę, uenenum foret, & febrem quam constituit pestilentem constitueret, quod non est: ut patet 3. progn. 27. & 28. & 3 de locis affectis c. 7. Nec erit uerum humorem corruptum ob putredinem habere vim septicam, & misti dissolutiuam. Tunc enim id omni cineri, cuius vis humoris, qui putruit, in quauis febre conueniret. Quod si Augenius intelligat corruptionem, non humorū, sed substantię uiuentis, eiusque in sua principia dissolutionem; tunc non erit uerum omnem febrem pestilentem continere putredinem tanquam dispositionem, ad hanc corruptionem, ut ipse dicit: quod repugnat Galeno 1. de diff. feb. cap. 5. consequentia patet nam multa uenena epota, & quæ ictu, & morsu funduntur ab animalibus maleficis, uiuentis substantiam destruunt sine putredine, ut quæ erodendo enecant, & quæ toto genere delotheria momento corpus immutant primo de semine cap. 16.

Nec omne quod corrumpitur necessario putrescit. vt mon strat Gal. 5. simp. cap. 15. Præterquamquod, si in corruptione substantiæ uiuentis staret characterismus febris pe stilentis, tunc omnes febres pestilentes eßent hecticæ quod repugnat Gal. 3. de præsag ex pul. c. 3. & 4. At in hoc dif ferunt hecticæ pestilentes à putridis, quod in illis defluit pu tredo ad humores quos continent cordis sinus, nō ad ipsum corpus uisceris, in his autem solidæ partes corrumpuntur, vt ibidem dicit Galenus. Substantiæ autem quæ verè ui uunt in corpore nostro, partes solidæ sunt non autem humo res. Præterea si dissoluitur mistum à calore septico ita, vt vnumquodq; mistionis principium redeat ad suam na turam propriam, tunc tale mistum reducetur, ad elementa; Mox talis dissolutio non fiet à calore septico, à ueneno .n. uenenum fit: Immutat. n. uenenum corpus nostrum alteratione sibi simili ex Gal. 1. de sem. cap. 16. uel ergo unū quodq; mistionis principium non reducetur ad propriam naturam: uel illius misti principia uenenum erunt, quod falsum est. Rursus essentiam febris pestilentis constituit ue nenum, vt causa coniuncta, & mutatio venenata, & à tota substantia ut supra cap. 9. monstratum est: sed multæ sunt corruptiones, quæ ueneni non sunt, nec ad uenenum, ergo absolutè corruptio substantiarum characterismum fe bris pestilentis non constituit. Ad extremum seminaria pe stilentia, quæ uim habent putrefaciendi, ac generandi pe stilētem affectum, à quo producuntur? ab humore inquiet, faciente febrem pestilentem: sed tunc an ab eo dum putre-

scit?

ſcit? an dum corrumpitur? an ab aliquo quod fortè ex eius corruptione generatur? vt v.g. putreſcat flaua bilis excellenti putredine; corrumpatur: producat febrem peſtilentē contagioſam; tunc iſta ſeminaria contagionis, quādo fiēt? an dum putreſcit? an dum corrumpitur? an poſtquam deſinente bile aliud generatur? ſi primum ergo nō inducent in aliud corruptionem, ſed putredinem ſolam: contagionis. n. ſeminaria inducunt, qualitatem ſimilem: eius à quo fiunt, non eius, quod adhuc non erat dum fierent. Adde quod ſi dum putreſcit bilis ſeminaria producit, dum eſt in fieri, & adhuc excellentem illum gradum corruptionis non acquiſiuit, cur omnis flaua bilis dum putreſcit non eſt contagioſa? cur tandem, characteriſmus febris peſtilentis nō erit in putredine ut dicit eē in corruptione? ſi ſecundū an adhuc retinet formam bilis dum corrumpitur? an deſijt eſſe bilis? ſi retinet ergo operabitur calore, & ſiccitate, quæ bilis ſunt propriæ qualitates eius formam neceſſario conſequentes: agent ergo ſeminaria illa, caloris, & ſiccitatis exceſſu; ergo non toto genere, & abdita vi deletheria: nihil enim agit vltra ſuam ſpeciem, quod tamen experimento repugnat. Quod ſi bilis propriam naturam non retinet, à noua forma genita poſt bilis corruptionem ſeminaria producentur, ab eo enim quod non eſt, nihil producitur, ſed ab eo quod eſt in actu. Ergo ſeminarij peſtilentis productio non proueniet à bile, quæ deſijt eſſe; nec à corruptione eius, ergo febris peſtilentis characteriſmus in corruptione non conſiſtit: ſed in alia

natura

natura abdita, ac malefica, quæ post humoris summam corruptionem immediate generatur.

Opinio propria, & solutio rationum oppositarum. Cap. XXXI.

ICIMVS igitur, febrium putridarum, & pestilentium multas esse differentias. Quantum uero spectat ad presens institutum: putridæ nihil habent preter putredinem; pestilentes, & putredinem; & uenenum: unde, ut reliquę febres putridę morbi sunt in intemperie ita pestilentes, sunt, & in intemperie, & à tota substantia: inde est, quod non quantitate, sed toto genere lędant; & pro huius ueneni uaria antipathia, uarias sortitę sint febres pestilentes analogias, nunc ad solidas cordis partes, modo ad spiritus, aliquando ad humores, & horum nunc ad unum, modo ad omnes. Igitur, ut humores, qui putrescunt in febribus cęteris, terminantur in cinerem ex Galeno 3. de presag. expul. cap. 7. & xj. meth. cap. 9. sic in febre pestilenti dum putrescunt, corrumpuntur, & ad uenenum terminantur. Proprium uero est hoc pestilentium febrium ob duas rationes: fiunt enim duobus modis, uel aëre inspirato pestilentibus seminarijs infecto, uel ex interna humorum pernicie. Primo modo causa huius ueneni est externum uenenosum efficiēs, quod ubi corpus

ingreßum est, uel per asperam, uel per alias arterias, & ad cor deductũ spiritus, humores, uel solidas eius partes, pro sua analogia sibi simili alteratione putrefacit, corrumpit, ac in sui naturam commutat, & febrem concitat venenosam. Ideo Galenus aërem pestilentem inspiratum indifferenter modo uenenum, modo putridum, ac putrefacientem appellat. uenenum appellat lib. de theriaca ad Pisonem cap. 16. cum dicit (qui cum respirare non possint „ contagium miseri euadere nequiunt, attrahunt enim in „ seipsis aërem illum infectum tanquam præsentaneum quo „ dam uenenum) appellat, & putridum, & putrefaciẽtem „ 3. de presag. expul. cap. 3. cum inquit, (ubi aër, quem inspi„ rãdo attrahimus infectus putredine sit, ac putredo corpus „ cordis attigerit) & paulo post (quam. n. excogites medicinam „ ad putredinem, quę in corde sit, nam quibus calor hic „ putredinosus ad humores, quos continent cordis sinus ma„ gis deflexerit &c.) hęc Gal. secundo modo prouenit, qñ humores ex interna putredine, & corrũpũtur, & in uenenũ cõmutãtur, qui si uenenũ cordi cõmunicent febrẽ cõcitãt pestilẽtẽ. Cõtingit aũt hoc, nõ cuicũq; rei putrescẽti, sed peculiari humori ex praua perniciosorũ ciborũ natura ꝓgenito. Ideo dicebat Gal. lib. de cibis boni, & mali succi cap. „ 8. (inter fructus cẽsentur cucumeres quoq;, & pepones, & „ melopepones, quorũ nulli succus bonus ĩsit, eo qđ nisi aluũ „ statim subeãt, corrũpãtur ibi, humorẽq; ex corruptela hac „ faciãt, qui non lõge à mortiferis uenenis absit.) & 2 de „ alimẽtorũ fac. cap. xj. loquẽs de sycaminis, inquit, (Quod

si sum-

„ si sumpta post alios cibos fuerint, aut etiam prauum suc-
„ cum in uentriculo offenderint, celerrimè unà cum alijs ci-
„ bis corrumpuntur nouo quodam corruptionis genere, &
„ quod uerbis explicari nequeat.) hæc Galenus. Quæ si ita sunt, quale venenum putandum est, fuisse genitum ex medullis ossium mortuorum quas comedentes, de repente mortui sunt omnes? Mirum ergo non est, rem perniciosam dum puerescit corrumpi, & in ueneni naturam mutari. Ideo dicebat Auicennas libro 4. fen. 3. trac. 1.
„ cap. 17. (de omni apostemate pernicioso propter conuer-
„ sionem materiei eius ad substantiam uenenosam. quod cor
„ rumpit membrum &c.) Ideo propter esum ciborum insolentium morbi pestilentes cõtingunt vt narrat Galenus, lib. de cibis boni, & mali succi cap. 1. In corpore enim uiuente, ex humorum corruptione uenenum generatur, ut infra monstrabimus, quod si ad partem principem nẽpè cor deferatur momento totum corpus immutat, ac morbũ in intemperie, & in tota substantia inducit, qui febris est pestilens. Neque enim febris pestilens eßet morbus magna ex parte lethalis si venenum non contineret: nec eßet contagionis adeo vehementis: nec tam sæua symptomata afferret; nec tàm de repente interficeret, vt à Galeno 1. in 6. Epide. 29. pemphingodes idest aspectu horribilis uocaretur, nisi id ex quo fit innatum calorem nostrũ demoliretur, atque destrueret sua contraria antiphatia; neque id efficeret, ni ueneni naturam subiret. Quod ut à calore innato nostro non uincitur ex Galeno 2. de natu.

facul.

facul. cap. 7. ita caloris est toto genere deletherium. Huius generis est illud diuinum, & admirabile quod Hippocrates voluit esse obseruandum in morbis 3. prog. 4. quod in aëre non in qualitatibus manifestis modo, sed multo magis abdita, ac deletheria pernicie coinquinato, & à tota sua substantia lædente, vt in causa efficiente reperitur; hæc est illa morbida excretio, qua dicit aërem esse conspersum 2. de natura humuna 3. Huc referri etiam potest ille morborum impetus, de quo Hippocrates 3. progno. 38. De hoc loquitur Galenus 2. de natura humanæ commen. 4. cum inquit, (recte igitur, cum halitus sola potius substantiæ proprietate, quàm simplici aliqua qualitate corporibus noxij sunt.) Hinc est quod Galenus uocat pestilentium febrium putredinem excellentem, & summam, non quod sit putredo in summo extensiuè, vel intensiuè, sed quia sit putredo rei perniciosæ, vel à causa putrefaciente perniciosa, quæ veneni naturam inducat. Ita vocat hanc putredinem corruptionem non quod omnis putrefactio ad corruptelam mutatio nõ sit; sed quia innatum calorem nostrum corrumpit sua peculiari antipathia vt facit venenum epotum ex Galeno 3. de temp. cap. 4. 5. simp. cap. 19. & sequentibus. Quare licet putredo sit ut dispositio, venenum tamen est characterismus febris pestilentis. Sed hic duæ dubitationes solutionem quærunt, prima tunc febris pestilens ad nullum genus putridarum poterit reduci si humor, qui illam facit mutatur in venenum, & ipsa à veneno constituitur, oportet.n.

corrumpi prius humorem ut ex illo generetur venenum, quod autem corruptum est non est, ut venenum genitum specie diuersum est ab humore corrupto. Neq; venenum de nouo genitum iterum putrescit, nec si putresceret redderet ad naturam humoris, esset enim regressus à priuatione ad habitum, febris ergo pestilens ad humoralem referri non poterit. Secunda tunc à veneno epoto saltem à septico, pestilens febris fieret, illud enim putrefacere humores docet Galenus 3. simp. 22. Sed istę dubitationes non multo negotio diluuntur. Ad primam dico febrem pestilentem reperiri posse in omni genere putridæ; nam 3. in 3. Epidem. 20. neque enim certi est morbi nomen vulgare, uel pestilens, cæterum quicunque vno in loco multos inuaserit vulgaris hic vocatur, qui si hoc habeat, vt multos perimat pestis fit. Ideo 3. eodem in illa pestilenti constitutione enumerat ignes sacros, febres ardentes, ora aphthis vitiata, pudēda tuberculis &c. in quibus omnibus licet humores diuersi, diuersimode, ac diuersis locis putrescerent; omnes tamen communi constitutione excellenter putrescentes, in communis veneni naturam abierunt. Fit igitur ista humoris ad venenum mutatio successiuè & in tempore; nam mutari necessario præcedit mutatum esse: ideo humor v. g. sanguis dum excellenter putrescit, & ad venenum commutatur partem habet in mutari, & partem in mutato esse (vt & omnia quæ putrescunt xj. meth. cap. x.) pars in mutari est sanguis, pars in mutato ẽ venenũ, cũ ergo utriusq; partis uapores, à foco febris eleuati

nati cor afficiant, febrem vtriusque naturæ constituunt, & ita febris ab humore, puta à sanguine synocha, à ueneno perniciosa, & constituitur synocha pestilens. Ita facit, & aliorum humorum vnusquisque si quando excellenter putrescens ad venenum commutetur: & febrem constituat: denominatio vero fit ab humore, qui putrescit tam in fieri quam in facto esse. Ad secundam venena epota enecant, sed febrem pestilentẽ non faciunt, si non putrescant, & humores non mutent ad uenenum per putredinem; septica id faciunt, & febrem pestilentẽ constituunt, vbi ad cor eorum putrefactio peruenerit: Cõcitãt autem febrem pestilentem sine peste, si ex priuato ueneno septico febris fiat: pestem ueram constituẽt, si idem venenum ab eodem populo communiter assumptum, eundem communi febre afficiat, vt cap. 2. monstratum est. Ad extremum dubitat Eustachius si venenum hoc fieret à putredine excellenti, pestis nunq; esset sine febre. Respondeo sine febre esse quandoque si focus eius, non sit in corde, vel ad cor putredinis vapores non perueniant, nisi solius veneni: vt contingit quandoq; à bubone putrido, nõ peruenire ad cor putridos vapores, & solum effimeram fieri, 4. apho. 55. Ad rationes Maßariæ in principio adductas respõdeo. Ad primam omnes febres pestilentes hẽre putredinem tanquã dispositionẽ, non terminari tñ ad solã putredinẽ, sed ad uenenũ. Galenũ uero per excellẽtẽ putredinẽ, & summã corruptionẽ, quas vbiq; tribuit febri pestilenti, dico non intelligere illius febris characterismũ

sedrem, quæ dum putrescit in venenum mutatur. Ad aliam dico, quod curantur pestilentes febres non omnino vt reliquæ putridæ: nam curantur & bezohardicis, quibus reliquæ putridæ non egent. Galenus autem 1. de differen. febrium non curat, sed præseruat à peste nec prę seruat ratione causę facientis illam, sed passi, & ideo exsiccat, euacuat, deobstruit, vt in reliquis putridis. Pro curatione vero, & præseruatione quoq;, exibet bezohardica, quæ tota substantia pugnant cum peste, vt libro de theriaca ad Pisonem cap. 16. & de theria. ad Pamphilianum, theriacam commendat, & bolum armenam 9. simpl. vbi inquit, (Porrò in magna hac peste, cuius eadem facies fuit, atque eius quæ Thucydidis memoria grassabatur, quotquot hoc medicamen bibere, celeriter curati sunt. at quibus non profuit, omnes interiere, scilicet cum nec alio quo vis iuuarentur.) Ad extremum hectica, & effimera pestilentes à veneno fiunt immediatè cordis substantiam, vel spiritus lędente; quod vel à putredine excellenti in corpore genita, vel aëre malo modo putrescente, ac inspiratio producitur: quod venenum si sua peculiari analogia cordis substantiam ad venenum commutat, hecticam producit; si vero spiritus, effimeram concitat pestilentem.

DISPUTA-

DISPUTATIO VIII.

An possit esse vera pestis sine febre. Opinio Antonij Porti Firmani, & eius impugnatio. Cap. XXXII.

RO maiori dictorum explicatione, duo succedunt examinanda. primum, an dari possit vera pestis sine febre. secundum an in viuente corpore verum venenum possit generari. De priore consentientes Medici non sunt. Antonius Firmanus vir apprimè eruditus libro suo primo de peste cap. 3. asserit pestem non solum absque febre non dari, sed ipsam febris speciem esse, à nimia, & excellentiori putredine factam. Probat hoc ex Hippocrate libro de flatibus vbi inquit
,, *(primum autem à communissimo morbo febrili exordium*
,, *sumam, & qui omnium morborum comes est: (& paulo*
,, *post (sunt autem febrium genera duo, vt hoc quoque*
,, *nunc attingam, quorum alterum commune omnibus pe-*
,, *stis appellatur, alterum propter malam dietam priuatim*
,, *his contingit qui ea vtuntur) hæc Hippocrates. Ergo si daretur pestis sine febre, falso Hippocrates communem febrem pestem vocaret. Secundo nec videtur rationi consonum morbum, qui interimere, vt plurimum potest, cor ipsum, vel contenta in eo, in putredinem redigere, & valde acutum esse; febrem autem non concitare. Ter-*

tio Paulus lib. 4. cap. 22. loquens de bubono sic inquit (fe
„ bribus autem superuenientes, qui plurima parte ex pesti
„ lentiali lue solent incidere, deterrimi sunt, siue femora,
„ siuè alas, aut ceruicem inuaserint,) ubi Paulus dicit bu
bones febribus superuenire, & sermonem cohartans, in
quibus febribus si superueniant deterrimi sunt, inquit (in
pestilenti) supponit ergo pestilentem febris speciem esse.
Tandem Gal. 1. in 6. de morbis vulg. com 29. monstrat
pestem cum febre omnino esse, vt toto illo commentu videri
potest. Quod si quis dicat Hippocratem, & Galenum 3.
in 3. Epid. enarrantes pestilentem illam constitutionem di
cere multos fuisse morbos cum febre multos sine. Respõdet
Firmanus multos morbos etiam non pestilentes ibi Hippo
„ cratem numerare: Ideo tex. 64. inquit (multa præterea
„ febrium alia genera, vulgabantur tertianarum quarta-
„ narum, nocturnarum, continuarum, longarum, uaga-
„ rum, fastidiosarum, incostantium.) Quare ut non omnes
morbi, eius tempestatis erant pestilentes, ita nec illi,
qui sine febre fuerunt. Cæterum hæc sententia recta non
videtur. Primum omnes morbi, quos recenset in illa con
stitutione, ut febres tertianæ, & quartanę, & nocturnę, &
lõgę, & ad unũ omnes, uerè fuerunt pestilentes: ergo, &
qui fuerũt sine febre, pestilentes, quoq; fuerunt, antecedẽs
patet, nam Hippocrates, 3. libr. a tex. 9. ad 19. descri-
bit varios morbos, qui euenerunt in ea constitutione, &
primum enumerat, ignes sacros, febres ardentes, phreniti
des aphthas, tubercula, carbũculos, & tex. 18. inqt, aquæ
intercutem,

intercutem, & tex. 19. tabidi multi. Tunc sic tabidi, et hydropes longius distant à morbo pestilenti, quam febres tertianæ, & quam putredines, ex quibus caput totum glabrescebat, ac mentum ossaq; denudabantur decidebantque, quibus adiuncta aliquando, aliquando non, erat febris vt ibidem inquit Hippocrates. sed tabes, & hydrops pestis fuit, ergo, multo magis, & putredo, quæ sine febre mentum oßaque denudabat, & abscindebat. Minor patet ex Hippocrate, qui postquam recensuit tabidos, et hydropicos tex. 21. dixit (ex qualibet morborũ, quos recensuimus, specie complures ægrotabant & moriebãtur.) vbi Gal. (cum dicit, & complures moriebantur, pestilentes fuisse morbos, qui vulgarentur, demonstrat.) Secundo morbos, quos recensuit Hippocrates illo 3. Epid. à tex. 9. ad 19. qui vulgabantur ea pestilenti constitutione, deinceps sigillatim declarat, à tex. 22. ad 65. subdit enim cõ. 21. Galenus (qui quando diuersi fuerint, de singulis separatim infra acturum promittit.) Sed inter hos morbos enumerantur tam longi, quam celeres, tam sine febre, quam cum febre, & omnes dicit esse pestilentes: tex. enim 57. dicit Hippocrates, (unoq; uerbo, qui lõgis morbis, uel acutis tenebantur, ventris uitio omnes præcipuè mortui sunt. cunctos, namque uenter sustulit.) ubi Galenus in commen. (et pestis quoque illa longissima, quæ nostra ætate uulgata est, ex ijs, quæ per aluum uacuantur, omnes ꝑpe peremit.) ergo tã lõgi, q̃ acuti morbi oẽs, ea tẽpestate enarrati fuere pestilentes, quando uulgares fuerint, &

maiori ex parte necantes; quod proprium est pestis 3. in 3. Epidem. 20. Sed dubitabis, non videtur febres intermittentes esse posse pestilentes, cum ex Hippocrate 4. aphorismo. 43. quocunque modo intermittant periculum abesse significatur. Respondeo intermittentes febres de sui natura nec esse pestilentes, neque cum periculo, dum sporadicę sunt: si tamen contingat, quod ex priuato humorum vitio genitæ, in communis aëris perniciosum coinquinamentum incidant, accepta venenosa lue extrinsecus, pestilentes euadunt. Et quæ ob propriam naturã salubres, & sine periculo fuissent, ob communem perniciem in pestilentes commutantur, ideo dicebat Tucydides
„ (quòd si qui morbis alijs antea laborabant, hi omnes in
„ hunc pestilentiæ morbum vertebantur.) Tertio Galenus totam illam tempestatem in qua enumerat morbos cũ febre, & sine: uocat pestilentem: primo primi Epidem. in
„ proemio ubi dicit (atque etiam pestilentes nonnullas tem-
„ pestates descripsit, ut eas de quibus in tertio libr. tractatur,) & lib. 3. in 3. Epidem. 71. continuaturus enarrationem sedecim ægrorum, qui fuere post illam tempesta
„ tem inquit, (à pestilente tempestate sedecim narrat ęgros,
„ ad finem usque libri) ergo totam illam constitutionem pestilentem putauit. Quarto si qui morbi erant in illa constitutione pestilentes, tales erant sine controuersia erysipelata illa, de quibus dixit tex. 9. (sacri ignes, qui maligni
„ cum essent multos interemerunt) & tamen loquens de
„ eisdem tex. 25. inquit (quorum caput horum quid tenta-

ret

" ret his caput totum glabrescebat, & mentum ossaque de-
" nudabantur, decidebantque multæque extiterunt fluxio-
" nes. his adiuncta aliquando, aliquando non, erat febris)
ergo verè pestilentes affectus sine febre quandoque fuere.
" Quinto Hippocrates 3. eodem 55. ait, (biliosa, pinguia,
" tenuia, aquosa: atque ipse morbus multis eo decubuit ci-
" tra febrem, & in febre) vbi Gal. in comm. (porrò mul-
" tos dicit hoc morbo laborasse, hoc est, deiecisse talia: ete-
" nim etiam citra febres hoc dicit quibusdam accidisse.)
Respondet Firmanus, nunquā illas sine febre fuisse, sed
dicit aliquando cum febribus ortas esse, interdum febres
successisse, cum prius apparuissent quam febris inuade-
ret. Sed recta responsio non videtur licet enim erisipelata
quæ euenerunt, sine externa occasione, ita se habuerint
" ad febrem: de quibus tex. 28. dixit (multos autem vna
" cum febribus, & ante febrem, atque à febre arripuerunt.)
hoc tamen non fuit dictum neque verum de erysipelati-
bus, quæ ex occasione inciderunt de quibus inquit tex.
" 25. (multæque extiterunt fluxiones, his adiuncta ali-
" quando erat febris, aliquando non.) Nam antequam
tex. 28. dicat multos vnà cum febre, & à febre arri-
puerunt text. 27. finiens superiorē partem dixit (atque
" vlcerum & eorum, quæ occasionem habuerunt hæc fuit
" conditio) vbi Galenus (hactenus verba de sacro igne
" fecit, qui ex vlcere aliamuè ita paruam ob causam
" externam constitit. post hac de ijs, quæ sine tali causa inci
" derunt tractabit.) Igitur de posterioribus subdit, quod uel

ante febrem uel post habuerunt, de prioribus tamen absolutè profert ijs aliquando erat adiuncta febris, aliquando non. Quinto si febris accessißet fluxionibus, de quibus loquitur tex. 25. falso diceret Galenus fuiße illas magis formidabiles, quam peiores, inquit enim Galenus (pe
„ iora enim erant, in quibus in profundum secessit humor
„ ignem sacrum efficiens, cum in uiscera se & in principes
„ partes conferens præter alia symptomata febres etiam
„ acutas generabat, quibusdam tamen, quibus in superfi-
„ cie erat eiusmodi putredo, partes etiam citra febres mar-
„ cescebant: quorum quidam hac de re incolumes præcipuè
„ euaserunt, uitiosis humoribus simul cum ipsis partibus
„ quas ij putrefecerant emissis.) hæc inquam Galeni verba falsa eßent, si etiã ijs, quibus ad extimas partes corruptio decubuit, febris etiam superuenisset: implicat etiam omnẽ extra corpus putredinem, cum membris ab ea corruptis fuisse excretam ægrotante incolumi redito & febrem superuenisse, quæ non nisi humoribus retentis, & corde ab eis affecto fieri poterat. Sexto perperam loqueretur Galenus, eodem 3. tex. 55. de his qui citra febrem afficiebãtur (si eis febris superuenißet) non enim citra febrem affici dici poßunt illi quibus febris immineat ac superueniat. Septimo Galenus 9. simplicium cap. de terra samia in-
„ quit. (cæterum bibitur ex vino albo, consistentia tenui
„ modicè diluto si aut planè febri careat, aut leuiter ea
„ teneatur: sin grauius febriat admodum aqueo.) hæc Galenus. Nec est vera Firmani expositio, quod illi,

quibus

quibus dabatur cum vino erant sine peste, accipiebant tamen non curationis, sed præseruationis, gratia; Contradicit enim Galeno, qui inquit (porrò in magna hac peste, cuius eadem facies fuit, atque eius quæ Thucydidis memoria graßabatur, quotquot hoc medicamen bibere, celeriter curati sunt. At quibus non profuit, omnes interiere, scilicet, cum nec alio quo uis iuuarentur, unde colligitur quòd ijs duntaxat non fuerit auxilio, qui planè erant incurabiles. cæterum bibitur ex vino albo consistentia tenui modice diluto si planè febri careat &c.) ergo omnia, quæ hic tractat ad vnicam refert curationem. Adde quod quando de curatione, & præseruatione simul loquitur Gal. utriusq; distinctè meminit, nō solius curationis, vt fecit lib. de ther. ad Pamphilianū cū dixit. (tunc itaque ex ijs qui ægrotabant quàm plures assumpta theriaca conualuisse: paucos in quibus vis morbi nimium inualuerat, occidiße: reliquos omnes, quos non dum pestis occupauerat, non modo periculum euasisse, sed nè in morbum, quidem incidisse.) eodem modo loquendi vsus est Galenus lib. de theriaca ad Pisonem cap. 16.

Horatij Augenij responsiones, quæ impugnantur. Cap. XXXIII.

RESPONDET ad loca Galeni, & Hippocratis alio modo Horatius Augenius parte secunda suarum epistolarū epist. 24 lib. 4. inquit, autem quod cū

propositum Hippocratis 3. 3. Epidem. 25. fuerit agere de erysipelate pestilenti: illius occasione egit quoque de ,, alijs fluxionibus quæ fuere sine febre: Ideo dicit multęque ,, extiterũt fluxiones, ijs adiuncta aliquando, aliquando nõ ,, erat febris. Sed tales non fuere pestilentes nam subdit ,, (erant autem hæc formidabiliora, quam deteriora:) sed cur inquit Augenius non erant mala si erant pestifera? si affectus pestilens omnis perniciosus est? si maiori ex parte occidunt? Rursus subdit quibus enim ad suppurationem horum maturatio peruenit, plurimi horum seruabantur: sed pestis magna ex parte lethalis est: ergo ille affectus sine febre, pestilens non erat. Cæterum hęc responsio mihi dubia est. Primum enim non videtur Hippocratẽ per illas fluxiones, diuersas intellexiße ab ijs quę erysipelata pestilentia produxere: nam cur dicit multas fluxiones? dixisset potius alias fluxiones si diuersas ab eis significare voluisset mox tum ibi tum in omni illa enarratione Hippocrates nomine fluxionis, perpetuo intelligit flauam bilẽ putridam malignam facientem erysipelata, corrumpẽtem membra, vagantem per diuersas corporis partes, quę dũ vergebat ad interiora febrem producebat, dum ad exteriora, membra sine febre amputabat; ergo tam quæ sine febre, quam quæ cum febre erat fluxio eiusdem maligni humoris soboles erat; hoc patet ex Galeno, qui tertio eo- ,, dem comm. 9. inquit (sacrum ignem didicisti à biliosa fluxione oriri,) & ostendens omnes illius cõstitutionis flu- ,, xiones fuisse perniciosas subdit; (At non erat nũc talis, qui

sacrum

" *sacrum ignem excitauit, humor, sed malignus, qui ero-*
" *deret putrefaceretque) & tex 22. (multis sacer ignis cum*
" *occasione ex quibuslibet admodum paruis vulnusculis un*
" *dique depascebatur) & tex. 23. plerisque itaque horum*
" *in suppurationes Abscessus contigerunt: atque carnis*
" *multum & ossium neruorumque decidit) vbi Gal. mali-*
" *gnitas inquit, abundantis humoris ex magnitudine con-*
" *stitit putredinis: & tex. 24. (erat autem illa fluxio, quæ*
" *collecta erat, non assimilis puri, uerum alia quæpiam pu*
" *tredo: ipsaq; fluxio multa & varia) & tex. 25.) at ue-*
" *ro quos inflammatio reliquit & sacer ignis, nec talem*
" *abscessum effecit vllum, hi frequentes perierunt.) ergo*
idem humor erat, qui ad varias corporis partes fluebat:
Quæ fluxio diuersas partes, quas petebat corrumpebat,
eadem tamen erat maligni humoris putrefacientis, pro
variorum locorum diuersitate diuersos effectus producen
tis: totum hoc confirmat Gal. comm. 24. vbi inquit. (At
" *variam esse fluxionem propter putrescentium diuersitatē*
" *ratio erat: nam à communi putredinis causa, singula pu-*
" *trescētia peculiarē obtinēt corruptionis spēm.) & rursus*
" *com. 25. (oberrabat. n. inquit, ut ipse uocauit fluxio, per to*
" *tum corpus, hoc est temere nulloq; ordine & casu uagaba-*
" *tur, ut præsagire Medicus arte, quo eßet decubitura, non*
" *valeret) ergo non erant fluxiones diuersorum humorum,*
sed eiusdem, ad loca tamen diuersa, maligni ac pe-
stilentis. Præterea etiam si gratis concedamus Au-
genio diuersorū humorū diuersas fluxiones illas fuisse oēs

tamen

tamen pestilentes fuere: nullam enim earum dicit Hippocrates non esse malam, vt credidit. Si quæ enim fluxio mala non fuisset, ea certè foret, quæ extitit sine febre: perniciosa tamen hæc fuit; quomodo enim non fuit perniciosa fluxio, si per eam vt ibi dicit Hippocrates (multis
„ brachium, vel totus cubitus decidit? si quibusdam hæc
„ anteriora lateris afficiebant, vel posteriora nonnullis totũ
„ femur, vel tibiæ denudabantur pesque totus (sed erant, inquit, formidabiliora quam deteriora, quia licet mala, & perniciosa fuissent non tamen enecabant. Dicet ergo non erant pestilentia, quia non enecabant, falsa est consequentia. primum, nam ægrorum quibus hæc euenere non euasere plurimi, sed aliqui, dicit enim Gal. commen. 25.
„ (quorum quidam hac de re præcipuè incolumes euaserũt) quidam vero maior pars non sunt. Secundo pestis est cõmunis morbus multos inuadens, & occidens non omnes, sed maiorem partem 3.3. Epidem. 20. valet nè ergo dicere minorem partem, quæ non occubuit peste non fuisse correptam? Certè tunc non plerique sed omnes ad vnum deberent mori, vt pestis fieret. An ideo pernicioso morbo correpti; pernicioso morbo non laborarunt, quia mortui non sunt? Galenus tamen vult lethales esse morbos non modo, qui omnes omnino enecant sed qui magna ex parte vt 6. aphorism. comm. 18. de smyrna Ioniæ in cerebro uulnerato refert, quod confirmat 1. de vsu par. c. x. Ita nec fuisset febris pestilens illa de qua Galenus 3. de præsag. expul. cap. 3. inquit, nam quibus calor hic pu-

tredinosus

,, tredinosus ad humores, quos continent cordis sinus, ma-
,, gis deflexit, multi horum fuerunt superstites,) & tamen
illa fuit pestis, ut ibidem Galenus explicat cum dicit.
,, (Qui sanè affectus vel optimos medicos fallunt: quod nũc
,, quoque in maxima pestilentia accidit.) Adde quod in constitutione tertij Epidemiorum si omnes simul conferantur, & qui cũ febre, & qui sine, erysipelata passi sunt, licet multi euaserĩt, quibus ad extrema corporis humor defluxit sine febre, plurimi tamẽ in vniuersum obiere: demõstrat hoc Hippocrates 3. eodem 9. proponens istam consti
,, tutionem cum dicit; (Ante uer unà cum frigoribus conse
,, cutis, sacri ignes multi hos cum occasione affecerunt, illos
,, non; qui maligni cum essent, multos interemerunt.) Rursus dicit Augenius, quis imaginabitur erysipelata sine febre esse? & si cum erysipelate gignitur inflammatio, quomodo erit sine febre? & tandem si sit abscessus & gãgrena, absurdum est imaginari fieri sine febre. Ad hoc respondeo Galeni verba auferre imaginationem
,, Augenio, quæ hæc sunt. (peiora erant, in quibus in pro
,, fundum secessit humor ignem sacrum efficiens, cum in ui-
,, scera se & in principes partes conferens, præter alia sym
,, ptomata febres etiam acutas generabat. quibusdam tamẽ
,, quibus in superficie erat eiuscemodi putredo, partes etiam
,, citra febres marcescebant: quorum quidam ac de re præ-
,, cipuè incolumes euaserunt, vitiosis humoribus simul cum
,, ipsis partibus quas ij putrefecerant, emissis.) hæc Galenus. possunt ergo cum gãgrenæ, tum abscessus, & inflam-

mationes

mationes etiam sine febre fieri in extremis corporis partibus à corde remotissimis: præsertim si, & membra, & humores simul computrescant, & decidant. Praeterea nec rectè videtur dicere cum subdit Augenius explicans tex. 55. Hippocratis: citra febrem morbos decubuisse: non quod febrẽ non habuerint, sed quod cessasset febris, diarrea illa superueniente, tunc enim falso diceret Hippocrates, atque ipse morbus multis eo decubuit citra febrem; non enim est citra febrem morbus, qui illam in vigore habuerit, si in declinatione non habeat: Sed citra febrem est, qui nullo tempore sui progressus illã sit expertus. Alioquin sequeretur, quod omnis febris, quæ terminatur ad salutem dici poßet morbus sine febre, desinit enim prius febris quam æger sanus dicatur. Adhæc pus fieri diceretur sine febre quoniam cessat febris pure confecto 2. apho. 47. Ad extremum licet in illa constitutione varia fluxionum morborum, & symptomatum genera referantur omnia tamen propter communem causam aëris pestilẽtis, fuere pestilentia: omnia enim fuere lethalia maiori ex parte: monstrat hoc Galenus comm. 56. cum inquit. (nam
» nihil contulisse ita affectis remedia, etiam si ille nihil di-
» xisset, in aperto est. Si quidem cum multi morerentur,
» nullius erant vsus omnibus illis auxilia.) & Hippocra-
» tes tex. 57. (vnoque uerbo, inquit, qui longis morbis,
» uel acutis tenebantur, omnes uentris uitio præcipuè mor-
» tui sunt cunctos namque venter sui stulit.) & text. 58.
» (omnesque, inquit, in quos equidem tunc incidi, cibum,

quocunque

„ quocunque detinerentur prædictorum morborum, fasti-
„ diebant. multi autem maxime ij, & qui ex his erant, &
„ qui ex alijs perniciosè se habebant) vbi Galenus (etenim
„ inquit, hoc symptoma omnes cœpit, qui in peste diuturna,
„ quæ modo viguit, laborabant:) Adhæc in sæuis pestilentijs plurimi de repente moriuntur sine febre. Plutarchus in vita Romuli, inquit, ex hoc pestis inuasit vrbem quæ hominibus absque vlla ægrotatione subitas mortes inferret. Dionysius Halicarnasseus libr. 2. Zonaras 2. annalium idem confirmant, & Agathinus lib. 5. de bello Gothorum ante medium pestem narrat, quæ sine febre cum apoplexia infra diem quartum enecabat. Horatius Augenius inquit, qui tempore pestis ambulantes, ac solita vitæ munia obeuntes de repente moriuntur effimera pestilenti sublati sunt, analogiam habente ad spiritus aëris ueneno. Cæterum licet detur effimera pestilens. cõtingit tamen sine omni febre quandoq; mori homines de repẽte, ueneno aëris inspirati, innati caloris spiritus, & substãtiã demoliente peculiari antipathia, toto genere nõ manifesta qualitate contrario: hoc obseruauit Iacobus de Partibus Medicus, qui super 1. fen. 4. Auice. c. de febre pestilenti, refert in peste sui tẽporis interdũ ægros ad ipsum cũ vrinis accessisse, quos tangebat, & inueniebat sine febre, sine vllo graui symptomate: qui tamen aut statim moriebãtur, antequam discederent ab ipso, aut paulo post. Ita obseruauit Alexander de Benedictis libro suo de peste cap. 2. qui dicit sine febre inter domesticas uel forenses

actiones, aut publica negotia decem horarum ſpatio ſine vrinæ pulſuſque certo ſigno, in templis, in via ex inſperato moriebantur: Ita Mercurialis vir noſtrorum temporum celeberrimus in ſuis lectionibus de peſte cap. 18. hoc, inquit, dico vt plurimum contingere quia etiam interdum à veneno prius iugulantur homines, quam tempus, & locus concedatur putrefactioni, & accenſioni: atque tunc mortes contingunt ſubitaneæ ſine vllo ſigno, ſine vllo ſymptomate, quemadmodũ aliquæ conſpectæ ſunt in hac conſtitutione. Si obſeruationes clariſſimorum virorum vt par eſt, non denegentur. certè mortui ſunt ſine febre effimera. Primum in effimera peſtilenti non eſt pulſus bonus, & vrina bona, nec pulſus ſano ſimilis, id enim hecticæ peſtilentis eſt vt notat Gal. 3. de præſag. expul. cap. 3. & 4. ſecundo effimera peſtilens fit ſpiritibus vitalibus à calore febrili incenſis, & à qualitate venefica diſſipatis, ergo ſaltem erit cum ſyncope, inquit enim
„ Galenus 12. meth. cap. 5. (alteratio vero in ſpiritu, tũ
„ ex uitioſis prouenit ſuccis: tum ex ambientis aëris malitia,
„ qui aliàs alia de cauſa in hoc eſt mutatus: Præterea ve-
„ nenatis facultatibus, aut animalium, quæ virus eiectant,
„ venenis.) & paulo poſt; (in omnibus, inquit, eiuſmodi
„ caſibus manifeſtè uidentur ægrotantes, tum animo linqui,
„ tum viribus reſolui: nonnulli vero, vt dictum eſt etiam mori.) hæc Galenus, & Fernelius 2. de abditis rerum cauſis cap 12. de effimera eadem, inquit, ea nec ardore mordax nec ſiti vehemens, qua nec laborantes ſe febrire

credunt: non vrinis, sed vel animi defectione, vel syncope, vel pulsu paruo & presso, vel assidua vomitione, vel vigilijs inquiete & iactatione corporis, viriumque prostratione conspicua hæc illæ. Cæterum sine syncope moriebantur si clarissimis Medicis Iacobo de Partibus, Alexandro Benedicto, Hieronymo Mercuriali, fides est habenda: ergo effimera mortui non sunt. Nec hectica pestilens esse potuit illam enim cognouissent; vt illam cognouit Galenus, qui 3. de præsag. expul. cap. 3. inquit.
„ *(animaduertimusque eos primis statim diebus & pestilẽ-*
„ *tia laborare, & pessimè affectos esse ex acredine caloris,*
„ *atque ipsa caloris specie, denique quod pulsus parum, præ*
„ *ternaturam immutati ijs in eo statu perpetuo maneant:*
„ *nam in specie præcipue hecticarum quas vocant, febriũ*
„ *incidunt huiuscemodi pulsus.) ergo prorsus, sine omni febre, morbo tamen pestilenti uenenoso mortui illi sunt. Nec est quod dicant Massaria, & Angelutius, fieri quandoque putredines adeo vehementes, vt eius vaporibus eleuatis ad cor, prius homines intereant, quam febris accendatur. Nam vel illa vehemens putredo, extinguet calorem innatum cordis sua vi totius substantiæ deletheria, ac septica, vel sua manifesta qualitate putredinosa. Si primum dicant, ergo non vt putredo, sed vt uenenum ab excellenti putredine genitum ad spiritus analogiam habente, sua peculiari antipathia interficiet, sine febre pro vt venenis contingit. Si secundum affirment, qui uenenum præter putredinem non admittunt, tunc necessario*

febris fiet antequam homo moriatur: euidens est ratio, nã si qualitate manifesta putredinosa mors inducitur, oportebit calorem cordis innatum mutari prius in igneum, quã vt nimio incendio intereat, mutari enim necessario praecedit mutatum esse: ergo in illo mutari febris concitabitur; Galenus enim 1. in 6. Epid. comm. 29. inquit. (febrium uero essentia est non secundum Hippocratem modo atque praeclarissimos Medicos, sed etiam secundum communẽ omnium hominum notionem, praeternaturam caliditas, maximè quidem in totum animal effusa: sin minus at omnino, vel in plurimis partibus, vel in nobilissimis accensa.) igitur esset febris ante mortem illorum necessario: cuius oppositum experimentum, & clarissimorum medicorum obseruatio demonstrauit.

Hieronymi Mercurialis responsio, quae euertitur. Cap. XXXIIII.

IERONYMUS *Mercurialis in suis lectionibus de peste cap. 27. alio modo respondet ad authoritatem Hippocratis 3. in 3. Epi. & Galeni ibidem & vbicunque videtur affirmare pestẽ sine febre: inquit enim duplicem esse febrem, uel exiguam, vel insignem: exiguam vero quandoque adeo esse vt vix illa appareat: potest igitur, inquit, esse pestis sine febre insigni quidem, at omnino sine omni febre non potest:*

in quem sensum subdit, esse intelligendum Hippocratem, & Galenum, vbi dixerint illi pestem sine febre fuisse, putà sine febre insigni, ac vehementi, non tamen omnino sine omni. Verum salua tanti viri authoritate, Galenus apertè distinguit febrem, tam grauem, quam leuem ab ijs, qui omnino sine febre, in illa pestilentia laborarunt, libro 9. simpl. cap. de terra samia, vbi inquit,
„ (cæterum bibitur ex vino albo, consistentia tenui modice
„ diluto si aut planè febre careat, aut leuiter ea teneatur,
„ sin grauius febriat admodum aqueo) ergo quando dicit, cum febre, & sine non intelligit cum graui, & leui. Ad hæc Galenus per febrem leuem in peste non intelligit leuem quo ad essentiam, aut magnitudinem, aut motum, aut morem: repugnat enim esse leuem quo ad hæc, vel horum quod uis, & eßе pestilentem: pestilens enim est perniciosa lethalis, & contagiosa: sed leuem intelligit, vel quia ob validas uires, & leuem humorum apparatum paucam impressionem, in aliquo indiuiduo, Causa pestilens, effecerit, & leuem febrem in eo induxerit: ob quod nec omnes peste correpti intereunt, & his Gal. bolum armenã dabat cum vino: uel leuẽ
„ quo ad calorem externum: ideo subdit (non enim calore ue
„ hementes sunt febres pestilentiales, ideo 3. de præsag.
„ expuls. capite tertio inquit, (qui sanè affectus, uel
„ optimos medicos fallunt, quod nunc quoque in maxima
„ pestilentia accidit,) & paulo post. (si qui
„ eßent inter ægrotos, qui se negarent febricitare,

his

„ *his febris occupato ipso cordis corpore, plane erat „ confirmata, & in habitu.) Cæterum irrationabile est, velle Hippocratem, & Galenum has febres mites exterius, & vix apparentes dicere febres non esse, & eis correptos vocare sine fe- „ bre, cum de his dicat Galenus ibidem, (quidam „ inde ab initio ad finem usque, alij per totum mor- „ bum, probum pulsum habebant, qui quidem præ- „ ter cæteros perierunt.) de quibus primo in 6. Epi- „ demio. 29. inquit. (atque iccirco neque calidi, „ & perurentes, qui peste laborabant tangentibus ui- „ debantur, quamuis interius magno flagrarent incen- „ dio: quemadmodum, & Thucydides aiebat: & „ exterius quidem tangenti corpus neque valde ca- „ lidum erat,) & paulo post (interiora autem ita „ vrebantur, vt neque valde subtilium vestimen- „ torum, neque linteolorum velamenta, neque aliud „ quicquam præter nuditatem ferre poßent.) & Aui- „ cennas, prima fen. 4. cap. 2. (hęc febris est quie- „ ta exterius conturbans interius, secundum pluri- „ mum perdens:) igitur quocunque horum modorum leuiter & exigue ita febricitare aliqui videantur in peste, vt vix eorum febris exterius appareat, tales sine febre esse, nulla ratione potuit dicere, nec omnino dixit vmquam Hipp. aut Gal.*

Opinio

Opinio propria, & oppositarum difficultatum explicatio. Cap. XXXV.

ICIMVS ergo febrem ad veræ pestis essentiam simpliciter necessariam nō esse: Sed omnem morbum Epidemicum lethalem nempè, qui multos inuadat, & plurimos occidat, pestem fore. Quando igitur Hippocrates lib. de flatibus, diuidit omnes febres in communes, & priuatas, & communes dicit esse pestem, vltro concedimus: febres enim in vera peste quæcunque sunt, communes sunt. Hoc tamen conuertibile non est, vt enim non potest esse febris verè pestilens, cum peste, quin sit communis: sic non oportet omnē communem morbum pestilentem febrem esse. Sed Augenius insurgit. In omni diuisione, inquit, tria requiruntur, primum quod natura rei diuisæ insit in omnibus membris diuidentibus: secundum vt membra diuidentia simul sumpta, adæquent naturam generis; tertium, quod nullum ex membris diuidentibus excedat rem diuisam. Sed Hippocrates diuidit febrem in communem, & priuatam, & communem dicit esse pestem: ergo non datur pestis, quæ febris communis non sit. Cæterum si concedamus Augenio suas istas conditiones competere omni essentiali diuisioni, profitemur hanc diuisionem Hippocratis in libro de flatibus neque veram diuisionem esse, per differentias essentiales, & specierum constitutiuas, sed famosam

mosam quandam enumerationem: cui diuisionis conditiones non competunt; quod vel hoc argumento conuincitur: species enim constitutæ per differentias essentialiter genus diuidentes, non permutantur ad inuicem, vt vna in alterius naturam transeat. Rationale enim nunquam permutari potest in irrationale, & è conuerso, sed febris priuata aliquando euadit communis ut si contagione propagetur ab uno ad multos: febris enim pestilens sine peste sporadica si contagione populum apprehendat Epidemica fit: diuisio ergo febris in communem, & priuatam essentialis non est. Rursus essentialis febris diuisio sumitur per differentias à natura caloris desumptas, ut accepit Hippocrates 1. in 6. Epidem. 29. ubi de communi, & priuata non meminit. Diuiditur non minus penes subiectū, cui inest; & in hunc modum diuidit febrem Galenus 1. de diff. feb. in hecticam, humoralem, & effimeram, penes partes corporis continentes, contentas; & impetum faciētes. Sed concedamus Augenio gratis Hippocratis diuisionem in lib. de flatibus esse essentialem, & competere illi conditiones quas assignat, ut omnis febris, uel communis sit uel priuata, & ab ijs nullā inueniri. Certè dum subdit Hippocrates pro febris communis explicatione, pestem: dicimus illud esse exemplum non unius speciei conuertibilis, sed indefinitæ ad intelligentiam nostram quod exemplum regulis illis nō subijcitur: alioquin falsum omnino proferret Hippocrates, non enim est conuertibiliter uerum omnem febrem communem esse pestem, dantur

enim

enim communes febres, quæ perniciosæ non sunt; ergo nec è conuerso verum erit omnem pestem esse febrem communem: & ita dantur communes morbi pestilentes sine febre. Obseruauit autem Hippocrates multas febres communes non pestilentes 2. in 1. Epidem. 15. 16. 17. & 18. retulit, & vulgares febres etiam malignas 1. in 1. Epide. 24. quæ tamen pestilentes non fuere. subdit enim 1. eodē
,, *37. (inter omnes, quorum fecimus mentionem in hac tē-*
,, *pestate, solis tabidis lethalia acciderunt: febricitatibus*
,, *alia febre nequaquam) & 2. in primum Epidem, 43. de*
,, *febre illa vulgari loquens, inquit, (atque hi superstites*
,, *omnes fuerunt, nec vllum horum perijsse cognoui.) Ideo Galenus 1. acut. com. 9. dicit non omnes communes morbos esse pestem sed communes perniciosos; quod confirmat 3. in 3. Epide. 20. Nec febris est de essentia pestis, ideo Galenus, & Hippocrates, nullibi in explicanda peßis natura meminerunt febris; Sed morbi communis magna ex parte occidentis. Neque alicuius morbi peculiaris, proprium nomen est peßis, sed cuiuscunque si hoc habeat, vt multos inuadat & plurimos occidat, vt ibidem subdit Galenus. His addi poteßt, Hippocratem libro de flatibus, Galenum primo in sextum Epidemiorum 29, & Paulum libro 4. capite 22. loquutos fuisse vt medicos, qui proferunt vniuersaliter id quod contingit magna ex parte, quam regulam esse Hippocratis, refert Galenus 6. aphorism.*
,, *commen. 58. cum dicit,) commune siquidem eßt*

„ huic aphoriſmo, cum alijs ab Hippocrate dictis, vt perpetuum quidam ex figura dictionis oſtendatur: quamuis
„ res ipſę non ſemper eodem modo eueniant, ſed licet raro,
„ interdum etiam aliter accidant.) In eundem ſenſum Hippocrates in eodem lib. de flatibus, ſubdit febrem omnium morborum eſſe comitem: quod ſi ſecus acciperetur falſum omnino eſſet, multi ſiquidem morbi ſunt, qui febrem non modo non habent comitem, ſed illa ſuperuenien te ſoluuntur vt docet Hippocrates 6. in 6. Epidem. 7. & 5. aph. 5. Ad rationẽ Firmani, q̃ erat poſſibile non videri morbum eſſe valdè acutum lethalem, & cor putrefacere excellenti putredine, peſtem eſſe, & eſſe ſine febre, Reſpondeo, neceſſariũ non eſſe ut peſtis fiat, cor perpetuo affici putredine, ſed veneno; ſiue in corde eius focus ſiue alibi poſitus ad cor venenoſos vapores demandet, & hoc uel actu venenum cor afficit: ſi debet animal enecare, vel aptum eſt ſua venenoſa antipathia cor afficere, ni ad extima propellatur, vt patet de illis quos refert Hippocrates 3. in 3. Epidem. Nec eſt neceſſe omnem vehementem cordis affectum etiam necantem cum febre eſſe: ſic enim & in omni ſyncope eſſet febris, & omne venenum deletherium, cum febre neceſſario interficeret: quod non eſt verum. Nec eſt neceſſarium omne venenum, quod ad cor ſuos vapores demandat, omnino enecare. Quid enim ſi in pauca ſit quantitate? quid ſi in virtute propellente valida? quid demum ſi in corpore ad recipiendum non diſpoſito? certe non interficiet, vt patet ex Galeno 3.

ſimp.

simp. 23. & 1. de diff. feb. 4. Nec omnes vapores eleuatos à putredine alicuius partis (etiã si ad cor perueniãt, & calorem in illo febrilem incendant) putredinosos deferri neceße est vt patet ex Galeno 1. de diff. febr. 5. Ad Pauli authoritatem, dico quod licet responsio ex dictis sit manifesta, tamen si intimius aduertant illorum sententiam, ea planè euertit: inquit enim (febribus autem superuenientes, qui plurima parte ex pestilentiali lue solent incidere) ergo febres ex lue pestilenti plurima ex parte contingunt, non omnino: neque vero tubercula omnia solis contingunt pestilentibus febribus, Sed sæpe etiam sine febre: Hippocrates 1. in 1. Epide. x. decebat (tubercula vero multis secundum alterutram aurẽ, plurimis secundum utramque extiterunt, febre carebant.)

DISPVTATIO NONA.

An omnis morbus acutus necessario sit cum febre. Opinio Horatij Augenij. Cap. XXXVI.

ERVM rursus insurgit Augenius *lib. 4. epist. parte 2. epist. 24. & inquit, non dari pestem sine febre, cum enim sit pestis uelocißimi motus ac ualdè magnus affectus, erit neceßario morbus acutus. Cum hæc acutum morbum constituant ex Archigene re-*

ferente Galeno 2. de diebus decretorijs cap. 12. Caeterum omnes acuti morbi cum febre sunt ex Galeno 3. de
„ diff. resp. cap. 9. vbi inquit (verum ipsi propositum est,
„ in praenotionibus, de his qui propriè acuti nominantur,
„ facere sermonem, sunt autem tales qui omnino cum febri
„ bus continuis fiunt, vel vt ipse in libro de victu acutorũ
„ ostendit, sic scribens sunt itaque hi acuti, quales veteres
„ nominauerunt, pleuritin, & peripneumoniam, & phre
„ nitin & causon siue febrem aestuantem: & alij quicunque
„ his consimiles, quorum febres omnino sunt continuae.) haec
Galenus subdit Augenius postea vero Galenus vt ostendat acutos morbos, qui febrem continuam non habent, pro
„ priè acutos non esse sic, inquit. (Nequaquam igitur con-
„ uulsiones huius morborum generis sunt, vnde neque pro-
„ priam ipsorũ respirationis difficultatem simul cum his re-
„ censuit, quemadmodum neq; de urinis, aut egestionibus,
„ aut alijs omnibus, quae in aphorismis scripsit, propterea
„ quod acutorum morborum propria non erant.) ex his ergo Galeni uerbis manifestum uidetur conuulsiones, & alios morbos sine febre propriè acutos non esse. Praeterea 1.
„ aph. com. 7. inquit (nunc id tantum dixisse sat erit, quod
„ siquis propter inflãmationes uel febres (quae à morbis acu-
„ tis sunt inseparabiles) quispiam ueretur effatu dignum
„ afferre alimentum.) Nec est inquit Augenius, quod dicãt, voluisse Gal. quod si morbis acutis febris accidat illa sit inseparabilis idest continua, non autem quod sine febre esse non possint, intermittentes. n. febres acutis morbis non pos-

sunt

sunt contingere; nam inquit morbi quidam sunt propriè acuti, & tales habent febrem continuam necessario. Quidã sunt impropriè acuti, & ratione partium acuti dicuntur, qui nullam febrem habent, ut apoplexia, conuulsio, epilepsia, colera. Ad extremum, inquit, nec esse verum, morbos acutos impropriè coniungi non posse cum febre intermittẽte, obseruaui etenim, inquit, quater in principio accessionis tertianæ exquisitæ cardialgiam, & epilepsiã. Et aphorismus 27. 2. particulæ, qui de febre, & conuulsione loquitur, non minus continuam intelligit, quam intermitentem.

Opinionis Augenij confutatio, & propriæ confirmatio. Cap. XXXVII.

VERUM hæc sententia uiri doctissimi, recta non uidetur. Primũ autẽ quoniam locum Galeni 3. de dif. resp. cap. 9. putat Achillem suæ sententiæ, illum examinemus. Igitur Gale. eo loco de morbis acutis non affirmat absolutè ut ipse sentit, sed secundũ modũ loquendi Hipp. dicit. n. uelut ipse de uictu acutorũ ostẽdit sic scribens, & refert uerba Hipp. quæ retulit 1. acut. octauo, ergo in eũ sensum profert, acutorũ morborũ febrẽ esse cõtinuã, & cõuulsionẽ eius generis morbũ nõ esse, quo sensu loquutus est Hipp. loco allegato: sed ibi Hippoc. hæc profert non de sui sentẽtia, sed ad mentẽ antiquorũ inquit

" *enim (sunt autem acuti morbi, quos prisci nominatim*

perstrin-

perstrinxerunt, pleuritis, peripneumonia, phrenitis, lethargus, causus, & quicunque alij hos consequuntur morbi, quorum febres prorsus continuæ interficiunt.) hæc Hippoc. Quam sententiam, Hippocratis propriam non esse monstrare facile est. Primo Hippocr. 5. aphorism. 6. inquit. (quicunque a distentione corripiuntur, in quatuor diebus pereunt: vbi Galenus in comm. inquit (distentio græce tetanos morbus peracutus est) ergo conuulsio non est morbus acutus improprie: sed hæc conuulsio non modo sine febre fit, sed febre superueniente soluitur; vt docet Galenus 6. in 6. Epidemio. 8. cum dicit (quemadmodum quartana comitialem sanat, & febris quæque conuulsionem) ergo recte dictum non est, conuulsionem improprie acutum morbum esse. non minus, & peracutum morbũ, sine febre dari est manifestum. Rursus Gal. 5. aphor. 30. inquit (si enim sit febrilis morbus, necesse est ipsum febres habere continuas, talis enim est morbus acutus) & paulo post, (sic & si absque febre, aliquis alius morbus acutus fiat, veluti morbus comitialis, morbus attonitus, quem græci apoplexian vocant, conuulsio, distentio: propter magnitudinem morbi, & acutiem, impossibile est laborantem euadere.) hæc Galenus. In quo aphorismo. inquit Hippocrates (mulierem vtero gerentem capi ab aliquo acuto morbo lethale est.) ergo si acuti sine febre improprie acuti sunt perperam de istis Galenus esset aphorismũ interpretatus. falso non minus diceret vtero gerentem impossibile esse euadere, laborantem apoplexia, conuulsio-

ne,

ne, & distensione propter magnitudinem, & acutiem morbi. Rursus 1. progn. 25. cum dicit Hippocrates (spi
" rationis autem facilitatem existimari oportet per quã ma-
" gnam vim habere ad salutem, in morbis omnibus acutis,
" qui cum febre sunt, & in quadraginta diebus iudicãtur.)
" Galenus in comm. inquit (at vero cum duplex genus ho-
" rum habeatur: siquidem nonnulli simpliciter, ac primum
" vocantur acuti, quidam ex conuersione: de vtrisq; indi-
" cauit dicens, qui cum febre sunt, & in quadraginta die-
" bus iudicantur. adiecit enim qui cum febre sunt, vt eos a
" conuulsione, & tetano, idest distenctione neruorum, &
" colera disiungeret, & quicunque alij morbi sine febre
acuti sunt.) hæc Galenus. Adhæc cum dicit Hippocra
" tes 2. aphorism. 42. apoplexiam fortè soluere est impossi-
" bile debilem vero non facile, inquit Galenus in comm. in
apoplexijs totum corpus repentè sensu priuatur, ac motu,
" solus restat anhelitus: qui si & ipse prohibeatur, maxima
" est, & acutissima hæc apoplexia.) Hæc Galenus. apo
plexiam vero soluit febris, de ea enim inquit Hippocra-
" tes 6. aph. 51. (in septem diebus pereunt nisi febris appre
" henderit.) Ad hæc Galenus 2. aph. 19. (acuti morbi,
" inquit, præter id, quod celeriter iudicantur, statim etiã
" magnitudinem habent.) & mox. (duplex autem est acu
" torum morborum natura, vel enim ab humoribus calidis
" solis, qui nullum obsedere locum, sed aqualiter in omni-
" bus animalis partibus sunt: vel loco aliquo patiente fiũt,
" vt in morbo laterali pulmonis inflammatione, angina:

febresque

" febresque vt plurimum in acutis morbis sunt continuæ, ra-
" ri enim sunt ex ipsis, quibus febres non adsint, vt attoni-
" tus morbus quem græci apoplexiam vocant.) hæc Gale-
" nus. Auctor introductorij cap. 13. inquit (acuti qui-
" dem hi phrenitis, febris ardens, angina, pleuritis, perip-
" neumonia, cardiacus affectus, regius morbus, cholera,
" voluulus, colicus dolor apoplexia, tetanus opisthotonus
" emprosthotonus.) Auctor definitionum medicinalium, in-
" quit (morborum alij acuti sunt alij peracuti, alij diutur-
" ni, acuti sunt, pleuritis, lethargus phrenitis, peracuti
" synanches, apoplexia, cholera, tetanus, & his similes.)
Manifestum igitur est ex ijs non solum illos esse acutos, quos ueteres nominatim perstrinxere, quibus febres sunt inseparabiles, & continuæ: sed alios sine febre, quos, & valdè acutos eβe uoluerunt Hippocrates, & Galenus. Secunda responsio dari potest, ad locum Galeni 3. de dif. respirationum, & 1. aphorism 7. quam affert Cardanus, & est ferè communis loqui nempe Galenum more medico consueuere namque Medici quicquid magna ex parte contingit absolutè, & vniuersaliter pronuntiare, vt ex Gal. 6. aph. comm. 38. supra monstrauimus. Adhæc quando Galenus 3. eodem affirmat conuulsionem nè quaquam esse de genere morborum acutorum, non de eius insultu, & accessione intellexit, quæ vt tetani, sic & apoplexiæ, & epilepsiæ acutissimus est affectus, sed ad eius dispositionem, & causam respexit. fit enim a crassis lentis, ac frigidis humoribus, qui difficilem habent resolu-

tionem;

tionem; opus enim est, & temporis diuturnitate, permutatione locorum, & ætatis, ut de epilepsia dixit Hippocrates 2. aphorism. 45. & 5. aphorismo. 7. In quem sensum
" *Galenus 6. aphor. 47. dicit (eodem modo & sanguinis*
" *spuitionem, morbum comitialem, apoplexiam, melancho-*
" *liam, & alias huiuscemodi diuturnas passiones.) Hinc Galenus dixit conuulsionem non esse eius generis morborum, cuius dixit esse peripneumoniã, pleuritidem, phrenitin, & febrem ardentem: Nam ut ipse explicat 1. crisiũ*
" *cap. 4. (febris ardens, & morbus lateralis, & inflam-*
" *matio pulmonis, breuis temporis habent principium: mor-*
" *bus autem comitialis, & articularis, & coxendicum,*
" *& renum passiones, longi temporis.) Non tamen ex hoc negauit unquam morbum comitialem, & conuulsiones non habere insultus acutos, & maximè periculosos. Postrema assignari potest responsio, quæ est Rorarij, & ferè communis, quòd morbi acuti, quicunque sibi febrem adiungunt, illam necessario adiungunt inseparabilem, non tamen omnes morbi acuti febrem sibi adiungunt necessariò. Quando ergo dicit Galenus febres ab acutis morbis esse inseparabiles, intellexit febres acutis morbis contingentes esse continuas. Seipsum declarauit Ga-*
" *lenus 2. aphorismorum 19. dicens. (Febresque, vt*
" *plurimum in acutis morbis sunt continuæ. Rari e-*
" *nim sunt ex ipsis, quibus febres non adsint, vt morbus*
" *attonitus, quem græci apoplexiam vocant.) Nec est, quod dicat Augenius quosdam esse acutos*

propriè & exactè, quibus perpetuò est febris; quosdam impropriè, qui ratione partium acuti dicuntur, quibus nulla est febris continua, licet intermittens esse posßit. Recta siquidem responsio non uidetur. Primùm, Galenus nullibi diuisit morbos acutos in propriè acutos, & in acutos impropriè. Ideo lib. 3. de diff. respirationis, cum dicit propriè acutos eße de quibus in prænotionibus tractauit, sine dubio ibi de acutis egit non quatenus ab acutis impropriè differunt sed propriè acutos tractauit ut à diuturnis distinguuntur, ut patet 3. progn. comm. ultimo. Rursus semper diuisit Galenus acutos in acutos simpliciter, & ex conuersione, ut patet 1. prognost. comm. 25. Praterea acutorum simpliciter, alios dixit esse acutos, alios per acutos, & horum alios exacte tales, qui quarto die finiũtur, uel paulo ulterius, ut patet 1. aporismo. commen. 7. alios non exactè tales, quos significauit Hipp. septem diebus terminari 1. acut 44. Adhæc acutorum alios dixit simpliciter acutos, quos dixit terminari quatuordecim diebus 2. aph. com. 23. alios ex decidentia acutos, qui quadragesimo die finiũtur, ut patet 2. de dieb⁹ dec. c. 12. Nullibi ergo Gal. diuisit morbos acutos, in acutos ꝓpriè, & im ꝓpriè. Nec acutos ex cõuersione seu decidẽtia uocauit unquã acutos impropriè. Nec ullibi dixit im ꝓpriè acutos fore, qui sequuntur partem aliquam affectã determinatam. Rursus dantur acuti morbi ex decidẽtia qui non modo ad quadragesimum, sed ad sexagesimũ, septuagesimũ, octogesimum, & centesimum diem usq; protracti sunt, nec ali

quam

quam partem affectam sunt insequuti, sed ex succis putrescentibus in uenis sunt producti, ut patet in uxore Epicratis 3. in 1. Epid. 22. & 3. in 1. eodem 23. in Cleonactide 3. in 3. Epidem. 72. & 73. & 80. vbi inquit (Centesimo est absolutè iudicatus. Febris ardens.) Hos, acutos impropriè nunquam uocauit Galenus. Ad hæc si impropriè acuti dicerentur, qui partis affectæ ratione fierent: Tũc pleuritis, peripneumonia, & phrenitis morbi, impropriè acuti eßent, q̄ contradicit Galeno 3. de diff. resp. cap. 9. & Hippocrati 1. acut. 8. Accedit, quod morbus acutus est celeris iudicij, & magnus affectus ex Galeno 2. aphorismo. 19. & 23. Sit igitur morbus ratione partis principis affectæ, magnus; Tunc uel erit celeris motus, vel lenti, & longi. Si primùm, ergo erit uerè, & propriè acutus. Si secundùm, nullo modo erit acutus; alioquin diuturnæ capitis affectiones, et iecinoris longi morbi erunt acuti. Qđ si sola magnitudo sine motus celeritate cõstituit morbũ impropriè acutũ: A pari sola motus celeritas sine magnitudine constituet morbum acutum impropriè. Dicit enim Galenus 1. in 6. Epidem. comm. 29. (Acutos morbos dicimus, quicunque propria tempora usque in finem velociter pertranseunt.) Quod confirmat 2. de diebus criticis cap. 12. & 3. eodem cap. vltimo. At tunc febris ephemera erit impropriè morbus acutus: Quod falsum est, & contra Galenum 2. aphorismo. 19. Ergo una tantum conditio nullo modo acutum constituit, nec propriè nec impropriè, vtraq; uero proprie, & uere acutum determinat.

Manifestum igitur est ratione affectæ partis solum, non esse morbum acutum nec propriè nec impropriè. Adde nam apoplexia est omnino sine febre, & est morbus acutus propriè. Galenus 2. aph. com. 42 inquit (Omnes apoplexiæ fiunt vi animali non potente defluere ad partes infra caput existentes, aut propter aliquam dispositionem inflammatoriam, quæ in ipso cerebro sit constituta, aut uentriculis ipsis oppletis humore pituitoso. verum causæ magnitudinem, etiam passionis magnitudo consequitur.) Acutus ergo propriè morbus est apoplexia ob affectum cerebrũ, & sine febre. Rursus 5. apho. 30. inquit. (Sic & si absque febre aliquis alius morbus acutus fiat, uelut morbus comitialis, morbus attonitus, quẽ græci apoplexian uocãt, conuulsio, distentio: propter magnitudinem morbi & acutiem impossibile est laborantem euadere.) Dantur ergo propriè acuti morbi, & sine febre partem affectam insequentes. Manifestum ergo ex his est, propriè dari morbos acutos, qui prorsus sunt sine febre.

DISPVTATIO X.

An ab excellenti putredine, & insigni humorum corruptione in viuente animali generari possit verum venenum. Opinio Hieronymi Mercurialis & eius impugnatio. Cap. XXXVIII.

AD eorum quæ hactenus dicta sunt cõfirmationẽ determinare oportet, An in uiuentis animalis corpore

ex insigni humorũ corruptione uerũ uenenũ possit gñari. In hoc enim clarissimi medicorum consentientes non sunt: Hieronymus Mercurialis lib suo 1. de uenenis cap. 14. dicit uerum uenenum ex humoribus fieri non posse, tamen quid veneno simile fieri Quod probat sic. Auctor omniũ, quæ in uiuente fiunt, est calor: Qui in uiuente corpore, uel naturalis est, uel præter naturam. Sed à neutro fieri potest: non à naturali: ille enim est perpetuò uitæ auctor, & salutis, ergo non ueneni, Nihil enim seipsum destruit: Nec à calore præter naturam; Nam uenenum longe potentius est calore præter naturam. At nihil agit vltra suam speciem. Præterea, si quod est, quod videatur uenenum facere, hoc esset semen retẽtum uitiatum, atq; corruptum. Sed ex eo verum uenenum non fit; Nam animal interiret, ueri ueneni symptomata apparerent, & tandem à calore naturali uinci non posset. At multę uirgines, multi uiri, & fœminæ, retento semine sanæ degunt: & si quando morbos parit semen retentum, palpitationes epilepsias, & in uniuersum hystericas producit passiones; quæ venenum non sunt. Sed hæc opinio videtur aduersari Galeno, & rationi. Primo Galenus ex humorum corruptione verum absolute venenum fieri affirmat 6. de locis affectis capit. 5. cum dicit (reliquum est, vt inuestigemus, an in animantibus corruptio aliqua nasci possit adeo vehemens, vt veneni tum qualitatem tum vires æquet: an id iam medicis enodatum discussumq; esse uideatur, qui hanc solent proponere quæstionem, utrum propriæ

sint

,, ſint notæ ueneni, nec ne. Nam, qui maxime videntur ſu-
,, per hac ambiguitate diſputaſſe, ij eoſdem fieri affectus con
,, cedunt & à lethalis ueneni potione, & à corruptione, quæ
,, à corpore ortum habet:) Nec eſt, quod respondeat Mer curialis Gal. dicere qualitatem ueneno ſimilem in corporibus generari. Non enim ueneno, ſed ueneno epoto ſi-
,, milem dicit. Subdit enim. (Igitur, ſi eiuſmodi affectibus
,, nos infeſtari fateamur, qui ex nobiſmet ipſis accepto ſuæ
,, originis impetu ſimiles ſint ijs, qui pernicioſo epoto uene-
,, no eueniunt.) At uero uenenum abſolutè acceptum ſe habet ad epotum ut genus ad ſpeciem ſubalternam. Sit igitur, quod ex humorũ corruptione ſit, ſimile ueneno epoto, ergo erit ſimile oĩ ueneno: fallacia eſt. Ita Simia homini ſimilis eſt, et cõſequẽter ab hõie diuerſa, nõ tñ ex eo valet, ſimilẽ illã eſſe omni aĩali, et ab omni diuerſam: Sic.n. & à ſe ipſa diuerſa eſſet. Rurſus ſi in hoc contex. veneno vniuerſaliter accepto ſimilem qualitatem Gal. putaſſet, ſen
,, tentiam illorum qui dixere (eoſdem fieri affectus, & à le-
,, thalis ueneni potione, & à corruptione, quæ à corpore
,, ortum habet) Vel non referre, vel ut falſam confutare debuiſſet. Cum ſimile idem non ſit ſed diuerſum, vt ipſe protulit 3 ſimp. cap. 25. Præterea, quamquam humorum, qui corrumpuntur in corpore ampla ſit latitudo, nec omne quod crrumpitur fiat neceſſario venenum, ſed quandoque ueneno ſimile, vt docuit Gal. lib. de alimento Hippoc. & lib. de cibis bon. & mal. ſuc. cap. 8. falſum tamen eſt perpetuò ſimile, nunquam verum venenum ex illorum

corru-

" corruptione gñari. Ita 2. ĩ 6. epi. 3 8. (Nõ simpliciter, inqt
" tenuẽ & aqueũ sãguinẽ ab ipso ichoroidea uocari suspicã
" dũ est, sed eũ, qui uenenosa aliqua, & maligna facultate p̃
" ditus sit.) & lib. de cõst. artis c. 1 9. dicit. (Qñ. n. uel copia
" humorũ, uel grauitas, uel obstructio, uel corrũpẽs uirus cor
" pori innascitur.) ut melius uertit Frãciscus Valeriola, q̃
" Victor Trincauellius, qui legit (si uis aliqua corrũpens in
" corpore suboriatur.) Explicãs. n. Gal. eod. c. modũ curatio-
" nis eorũ, quæ dixit, subdit. (Obstructiones præterea aperiã
" tur, q̃ toto sui genere sunt prater naturã, qualia uenena ui
" rusq; animaliũ, tũ alterẽtur, tũ euacuẽtur.) Præterea 6.
" in 6. epid. cõ. 5. (Exoriũtur, inquit, dolores quidã maligni
" à maleficis seu medicamentis, quæ deleteria. i. mortifera uo
" cant, seu feris uenenum ictu fundẽtibus, siue succis aliqui-
" bus ex improbo uictu aut pestilẽti cœlo in corpore genitis.)
Adhæc lib. de cibis boni & mali succi c. 1. inquit. (Quum
" nullus ad tantum unquã dementiæ ueniat, ut ignoret, quã
" tum insit in eo mali, si contenti in corpore humores in medi
" camentosas qualitates degenerent.) per medicamẽtosas ue-
nenosas intelligit ut patet 3. de temperamentis c. 4. cũ di-
" cit. (Medicamenta itidem sunt, & quæ nulla substantiæ
" suæ mutata parte, sed tota seruata integra, corpus ipsum
" afficiunt, cæterum grauia & naturã aĩalis corrumpentia
" unde & totũ eorum genus deleteriũ & pestilẽs dici reor.)
Quod cõfirmat Gal. 2. in 1. proret. 1 7. et 3. in 3. epid. 7 5.
Hãc Galeni sñiam sequutus est Auic. lib. 3. fen. 1. tract.
" 2. c. 6. cũ inquit (& fortaße in aliquibus membris erit hu
mor

„ mor uenenosus malæ substantiæ, cuius qualitas adueniet)
„ & paulo post subdit (& fortasse erit impediẽs materia
„ extranea generata in quibusdam membris, generatione
„ extranea corrupta uenenosa.) Verum consulamus rei naturam. Humores in corpore uiuente, ad eam corruptionem quandoque deueniunt, ut producant easdem operationes, eundem operationis modum, & uehementiam, & eandem inferãt mortem, & mortis celeritatẽ, & in cadauere eadẽ prorsus signa; quæ inducũt lethalia uenena epota; ergo in corpore nõ modo similia, sed uera uenena pducũtur, ab humorũ corruptione. Euidẽs est argumẽtũ: nã operationes essentiales formas essentiales arguũt, & quod est per se tale est de oĩ, & scdm ꝙ ipsum. Antecedẽs est cla
„ rũ, inquit. n. Gal. 6. de loc. aff. c. 5. (Nã qui maximè uiden
„ tur super hac ambiguitate disputasse, ij eosdẽ fieri affectus
„ concedũt, & à lethalis ueneni potione, & à corruptione q̃
„ à corpore ortũ habet.) & 5. eiusdem cap. 7. inquit. (Quia
„ uero Medici inuestigare solẽt an assumpti ueneni ꝓpria
„ extẽt signa, eo quod sæpe numero uideãt, citra lethalis ue-
„ neni potionẽ humores similiter, ut epoto ueneno corrũpi.) Sed cõsulamus ipsum Mercurialẽ, quæ sit hæc similitudo humorũ ad uerũ uenenũ? Similes, inqt, sunt ueneno in tribus. Primo in celeritate mortis. Qñqdẽ tũ uenena epota, tũ humores in corpore ueneno similes celerrimè enecant. Secundo æquè afferunt sæua symptoma, animi deliquia, deliria, extremarum partiũ refrigerationes, sudores diaphoreticos, & huius generis reliqua. Tertio nam æquè

corrum-

corrumpunt humores in corpore animalis. Sed si hæc ita sunt ut concedit. Sic arguo: propria ueneni operatio est demoliri calorem innatum nostrum, ut colligitur ex Galeno 3. de temper. cap. 4. 2. de ratione uictus com. 12. 6. in 6. Epide. comm. 5. 1. de semine cap. 16. at humores corrupti in corpore quos dicit ueneno similes, innatum calorem nostrum demoliuntur, sæuissima, & omnino eadem adducunt symptomata, syncopes, sudores diaphoreticos, extremarũ partiũ refrigerationes, & celerrimè enecant; ergo non similem sed eandem prosus habent cum ueneno, operationem, & naturam. Præterea eadem omnino, & uiuenti, & mortuo signa apparent, tam veneno lethali epoto, quam ex interna humorum corruptione ueneni epoti uires æquante; ergo utrumq; idem uenenum est in genere. Gal 6. de locis aff. cap. 5. inquit, cum enim homo sua pte natura probis humoribus abundãs, ac sanorum more educatus, de repente moritur, ut lethali assumpto ueneno fieri solet: deindè corpus aut liuens, aut nigricans, aut varium est, aut diffluens, aut putredinem molestam olet, hunc venenũ sumpsisse aiunt:) sic & in febre pestilẽti ex interna corruptione humorum, & sęuissima symptomata & repentinæ mortes, non semel sunt obseruatæ, & corpus cadaueris liuidum nigricans diffluens, & male olens, ut docent omnes, qui scribunt de peste, et nouissime Philippus Ingrassias libro primo de pestilente contagio cap. 13. & 17. et nos copiosè obseruauimus in sęuissima pestilẽtia, q̃ Messanã urbẽ quĩq; annorũ spacio

pessime affecit. Immo eo sunt veneno deteriora cadauera peste mortuorum, quod veneno epoto extincta contagiosa non sunt ut peste mortua, ideo Thucydides in sua illa
" *peste dicebat. (Quòd alites atque quadrupedes ea quæ*
" *carnibus humanis, haud quaquam abstinent, quamuis*
" *hominum conferta cadauera iacerent insepulta, ad ea*
" *tamen tum temporis vel non accedebant, vel certè degu-*
" *statis ijs interibant.)*

Opinio propria, & solutio rationum Mercurialis. Cap. XXXIX.

ENENVM itaque id omne dicimus esse, quod tota sua substantia malesicum caloris nostri destructiuum, malo quodam modo, siue per os aßumptum siue aëre inspiratum, siue cuti, morsu, saliua, aculeo, vel contagione affricatum, momento temporis uniuersum corpus immutat, corrumpit, liuidum nigricans reddit, citißime interficit. Venenum & non minus est, quod lente in corpore progreditur donec partem principem tractu temporis pertingat, quæ obsessa totum repente corpus afficiat, & sæua symptomata inducat. Quod si contingat in corpore corrumpi adeo humores ut vel primo, vel secundo modo, eadem efficiant tum symptomata, tum mortem, tum mortis modum, ut & verum venenum illi euadant necesse est. Nec

omnia,

omnia, quæ præternaturam fiunt in corpore viuente, fieri illa oportet à calore, quando multa abagente à tota substantia fiant, peculiari antipathia, & abdita vi sibi simili qualitate corpus immutante, vt à maleficis seu medicamentis, quæ deletheria vocantur, seu feris venenum ictu fundentibus, ita & succis aliquibus ex improbo victu, aut pestilēti cœlo in corpore genitis, affectus fieri malignos docuit Galenus. Nec inconuenit calorem præternaturā corrumpentem generare venenum, & agere vltra suam speciem, ob duas rationes. Primo si sit instrumentum agentis maioris virtutis, ita calor naturalis, vt instrumentum formæ substantialis formam, quæ substantia est producit, sic calor præter naturam seminarijs contagiosis pestilentibus, & venenosis immistus venenum producit. Secundo ob maximam aptitudinem, & ob summam patientis dispositionem. Ita dicit Auerroes 2. meteor. cap. 1. agens debile ob maiorem dispositionem patientis operari sæpe effectus validiores, quam agens validum in materia non ita disposita. Contingit igitur in corpore viuente humores reperiri adeo praua dispositos aptosq; tam malo modo putrescere, vt statim ac breuem aliquam occasionem ad putrescendum susceperint. (vt 1. de diff. feb. 4. dicebat Galenus) à quouis calore putredinoso, non modo putrescant, vt reliqua putrescibilia, sed ita praue ac pessime, vt eorum putredo fiat indicibilis, & excellens adeo, quod in venenum commutetur. In quem modum dicebat Galenus, de cucumere, & melopepone lib. de ci-

bis boni & mali succi cap. 8 quod eorum putredo fit ueneno similis, id uero non à calore faciente putredinem, sed à propria illorum natura putrescibili contingit. Sic fieri potest, ut res quæ sua natura uehementius, & perniciosius sit apta putrescere, si a quo uis calore extraneo putredinis occasionem suscipiat in uerè deleterium uenenum commutetur. Ideo idem calor ex putredine capitis bouis generat uermes, & ex putredine capitis equi uespas producit. Et ex his patet solutio ad primam rationem Mercurialis. Ad secundam dicimus multas fœminas, & uiros non ægrotare retento semine: non enim omne semen retentum necessario putrescit, quia non semel natura prouida illud inuoluntarié excernit; nec statim ac putrescit uenenum fit, nisi indicibili, & excellenti putredine putrescat, adeo ut prauè corrumpatur. Nec id contingit omni semini, cuiuscunque indiuidui, uel temperamenti, sed corporis pleni prauis succis, prauęque dispositis. Ideo non dicit Galenus si putrescat, sed si corrumpatur, nec quacunque corruptione, sed uehementi. Unde dicebat Galenus 6. de locis affectis cap. 5. (an in animantibus corruptio aliqua nasci possit adeò uehemens, ut ueneni tũ qualitates, tum uires æquet. Quando igitur summè, & excellenter non putrescit semen, morbos benè producit, non uenenosos, tñ nec exitiales. Quod si summè & uehementer, ac prauè corrumpatur exitiales parit affectus & (quicquid dicat Auerroes) uenenatos: quoniam uapores, qui tunc ad cor demittit, illico substantiam cordis offendunt,

dunt: pulsus enim aut magna ex parte languescunt, aut euanescunt, statim totum corpus refrigeratur, & uelut attonitum corruit, quæ tam breui tempore efficere non ualet, quod uenenum non est. Nec omne uenenum, quod de sui natura lethale est, necessario enecat, non semel enim ob uirium robur, ob uenarum angustias, ob ueneni exiguitatem, ob proprietatem indiuiduæ naturæ, uel assuetudinẽ, ob alexipharmacorũ opportunum usum, expellitur, uel extinguitur, ut 3. simp. c. 18. & 23. docuit Gal.

DISPVTATIO XI.

An in corpore animalis absque insigni humorum putredine possit verum venenum generari, & augeri. Opinio Herculis Saxoniæ. Cap. XXXX.

ERCVLES Saxonia lib. suo secũdo de phœnigmis affirmat in corpore animalis uerũ uenenũ humorũ interno uitio fieri posse, quod quamuis ab excellenti illorũ putredine fieri sæpe contingat, non esse tñ perpetuo summã illam, & insignẽ putredinẽ necessariã ad ueneni generationẽ; potest. n. inquit, in humano corpore uerũ uenenũ absq; ĩsigni humorũ putredine generari, & augeri. Probat hanc sñtiam lib. 2. de phœn. c. 8. primo sic: oẽs febres pestilentes uenenũ includunt. Sed omnes in excellenti humorum putredine nõ consistunt, nã hectica

pestilens

pestilens vere pestilens est. Sed est distincta à putridis, ergo sine excellente illa putredine consistit in hectica pestilẽte venenum. Quod si quis dicat hecticam esse ob putredinem substantiæ cordis. Instat sic Saxonia, si in hectica pestilente substantia cordis corrumpitur, tunc petit, quænam ergo erit origo, & essentia huius causæ corrumpentis substantiam cordis? vel dicent, inquit, esse excellentem putredinem, vel veneficam qualitatem non copia sed genere corrumpentem, quæ habet originem non ab excellenti putredine, sed à leuissimo principio: non primum tunc enim hecticæ essent eædẽ cum putridis, ergo dabitur venenum exortum non ab insigni putredine sed à leui principio. Secundo sic arguit, eodem capite, uenenũ quod lædit non quantitate, sed toto genere, paulatim in corpore generatur, & successiuè, ac sensim in solidas partes propagatur: tale igitur ab excellenti putredine non fit. Tertio sic arguit capite decimo eiusdem libri; non est diuersa generatio ueneni in humano corpore, ab eo quod producunt virus ferarum, & medicamenta malefica; venenum enim non est tantum morbi unius, vel causæ nomen, sed illud omne quod malo quodam modo momento tẽporis corpus uniuersum immutat, corrumpit, liuidum, nigricans, varium & diffluens reddit, & celerrime interficit. Id à quacunque fiat causa venenum est. Sed certissimum est, uenena animalium, & medicamentorũ, & ea quoque quæ in aëre disseminantur, plerumque sine valida putredine excitari, & forte, quandoque sine omni putre-

ni putredine. Cur ergo in humano corpore hac ipsa venenata qualitas, absque tam valida putredine generari non poterit? Quarto si solum excellentem putredinem, venenum sequeretur, tunc in solis corporibus calidis, & humidis fieret, cum authore Galeno omnis putredo in calido, & humido sit posita, sed hoc est falsum: cum non raro, & calida sicca, & frigida sicca, & frigida humida in venenum incurrant. Quinto sequeretur, quod venena non à tota substantia, sed magis per manifestas qualitates, insignem nempe caliditatem, & humiditatem humana corpora interimerent. Cum tamen Galenus deleteria uenena, quæ sunt calida, & sicca non qualitate sed genere nos interficere dicat, cum sola frigida tantum quantitate interimant vt docet 3. simp. cap. 18. & sequentibus. Sexto Galenus lib. 6. de locis affectis cap. 5. vt ostendat non requiri perpetuo, insignem putredinem ad uenenum generandum, declarat ab exiguo initio, magnam veneni vim excitari, & progressu temporis manifestari, & inquit (vt igitur ab exiguo initio, sputi videlicet qualitate, aucta quadam in corpore dispositio, quando ad magnitudinem notatu dignam peruenit, discerni potest, idque post sex menses, cum non nunquam ante id tempus nulla nota deprehendatur: sic eodem modo vitioso humore in animalis corpore genito, paulatim tractu tēporis principalium partium aliqua consentit, à qua deinde uniuersum corpus celeriter alteratur.) His verbis si Galenus per humorem uitiosum inteligit excellentem

illam

illam putredinem; comparatio quam facit ad uenenum canis rabidi nulla erit. Ut enim uirus rabidi canis non copia sed genere nocuum est, nec in summa putredine consistit, sed in minima, & occulta sic & initium ueneni in corpore geniti paruum est, & dum in parte minus principe continetur, nullum omnino notabilẽ producit affectum ergo non semper à summa & excellenti putredine uenenũ in corpore fit. Septimo excellens, & insignis putredo nõ potest diu latere in nostro corpore quin morbum non conci tet: sed humor exiguus, qualis est, qui facit hystericam passionem, uel aura leuis, quæ fecit epilepsiam ex Gal. 3. de locis affec. cap. 7. & 6. eiusdem cap. 5. diu latuerunt in corpore nullam passionẽ producentes, ergo aliquando exiguus humor sine excellenti putredine mutatur in uenenum. Octauo idem probat ex uerbis Galeni 2. in primũ
" proret. commen. 17. dum dicit. (Nam causæ aliquæ
" eorum, quæ in corpore procreantur, potentia uirtuteque,
" tum uirus rabidorum canum, tum lethalia ea medicamẽ
" ta, representant, quæ & si in affecto loco nullum protinus quod notabile sit, pariant symptoma, post quatuor
" tamen uel sex menses uel longinquiorem temporis usurã
" hominem perimunt.) Nono, quidam in peste subito pereunt; ergo non ex magna humorum putredine, sed ex ueneno à causa occulta, & humili loco progenito ut 3. in 3. de morbis uulg. comm. 75. non humorum copia sed ueneni qualitate dicit ægrum illum fuisse peremptum. Decimo generatur uenenum quandoque in corpore ex humoribus,

moribus, vt à rabido cane, & medicamentis septicis, ex Galeno 2. in 1. proret. 17. Sed venenum canis non fit à putredine, sed a summa siccitate ut patet ex Alexandro prima parte prob. prob. 76. & Cœlio Aureliano 3. acu. cap. 5. Ita venena septica calidissima sunt ex Galeno 3. simp. Propagatur hoc canis uenenum non putrefaciendo humores, sed calefaciendo & exsiccando partes solidas, ut dicit Galenus eodem comm. 17. 2. proreticorum; ergo eadem ratione venenum internum sine summa putredine ex humoribus fieri poterit. Vltimo Galenus eodem 2. in 1. proret. comm. 17. narrat historiam illius ægroti qui leuissimè febricitabat, die quarta visus est sine febre, die vero septima tabidus obijt. In quo ægroto nulla fuit excellens, & insignis putredo, fuisset enim febris uehemēs & continua cum sæuissimis symptomatibus: fuit tamen parua febris, quę intermisit, & nulla symptomata habuit, & tamen septimo die inquit Galenus tabefactus obijt: ergo propter venenū exiccans, & illum in tabē cõmutans, interijt. Quod venenum sine insigni putredine fuisse productum, est manifestum.

Saxoniæ opinio euertitur, & propria comprobatur. Cap. XXXXI.

VT uenenum in corpore fiat ex humorū corruptione; nullomodo leuem uel paucam, sed summam illā esse & uehemētē, & īsignē & excellētē, et penè indicibilē necesse est. Alioquī a corruptione humorū in

corpore, (quæcunque illa fuerit) nullo modo & nunquam cinis, sed omnino, & semper venenũ produceretur, quod falsum est. Hæc autem excellens corruptio non attenditur penes solam quantitatem humoris, qui corrumpitur, sic enim in sola synocha putrida omnium maxime venenum ex corruptione fieret, quod verum non est: sed penes modum, quo illa fit. Unde etiam pauca humoris quãtitas si praué excellenter, & summé corrumpatur in venenum conuerti potest. Ut enim actu venenum etiam in minima quantitate acceptum sæua symptoma, & summas, & vehementes inducit mutationes vt inquit Galenus primo de sem. cap. 16. & 3. de locis affectis cap. 7. quoniã non quantitate, sed genere perniciosum est; sic & minima quantitas humoris, si indicibili, & summa corruptione mutetur, venenum fit; secus autem nullo modo fieri potest. Hoc sic demonstro primum, vt vtamur argumento Saxoniæ, ita generatur quandoque venenum in corpore, vt in cane rabido, quod concedit ipse, & affirmat claré Galenus 6. de locis affect. cap. 5. & 2. in primum proret. commen. 17. Sed in cane rabido venenum nunquam fit nisi post summam humorum eius corruptionem, ita Galenus 6. de locis affec. cap. 5. cum inquit. (Quippe facilé intelligitur à canibus, quantam habeat vim afficiendæ rei aptitudo: quum enim reliquorum animalium nullum rabie capiatur, solus canis eo affectu corripitur: atque tanta fit in ipso humorum corruptio, vt solum eius sputũ, si humanum corpus cõtigerit, rabiẽ excitare possit.)

Ergo

Ergo canis ſputum omnino nunquam erit venenum, niſi poſt ſummam humorum corruptionem in cane virus fuerit generatum. Alexander Afrodiſeus, qui caninam rabiem refert ad caliditatem, & ſiccitatem, non quamcunque neque leuem ſed ſummam, & inſignem adducit prima parte prob. prob. 7. vbi inquit, humor enim contentus in ijs, totuſque habitus concalfactus, reſiccatuſque ſupra modum intenditur. Accedit, quod neque venenum in corpore humano, a canis ſaliua venenoſa productum (licet longo tempore diſpenantur humores ad eius generationem) actu venenum fit generanti cõſimile, niſi poſt ſummam humorum corruptionem: ſubdit
" *enim Galenus ibidem. (vt igitur ab exiguo initio ſputi,*
" *videlicet qualitate, aucta quædam in corpore diſpoſitio,*
" *quando ad magnitudinem notatu dignum peruenerit, diſcerni poteſt &c.) Ergo humor à canis veneno ſenſim diſponitur, & nunquam veri veneni formam ſuſcipit niſi poſtquam ad magnitudinem notatu dignam peruenit. Medicus enim qui eſt artifex ſenſatus nunquam venenum eſſe actu in corpore ex humoribus genitum poterit affirmare niſi poſtquam eius ſymptomata diſcernet; nec diſcernet niſi poſtquam ad magnitudinem notatu dignam illud peruenerit, vt inquit Galenus. Ergo vt in cane rabido, ita & in homine, venenum non niſi à veneno, vel à ſumma humorum corruptione produci poterit. Secundo Galenus docet modum, quo humores tractu temporis in uiuente in venenum commutantur, qui licet ſenſim diſpo-*

nantur, ut uenenum fiant, nunquam tamen dicit esse verè uenenum nisi, postquam summam, & malignissimam mutationem sint consecuti. lib. n. 3. in 3. Epid. com. 75. habet hæc uerba. (Sed pedetentim in corpore causæ, quæ sunt excitandis huiuscemodi malis crescunt: quod morsis usu uenit à rabidis canibus (& paulo post) longo. n. tempore causa, quæ rabiem efficit augetur: quæ ubi eo tandem peruenerit mortem affert repentinam. Item in hac phrenitide uitiosus in corpore humor coaceruatus fuit, ueneno lethali assimilis, in corporibus uicinis aliquid paulatim agens: quæ quando uitio iã aliquo pacto opportuna erant, humorq; ipse euaserat malignissimus, lethale repentè apparuit symptoma.) Ergo non statim ac humor cępit commutari, fuit uerè uenenũ, sed ueneno similis, at ubi tractu tẽporis increuit corruptio euasitq; humor malignissimus, fuit verè uenenum. monstrat hoc Galenus. dicit enim (lethale repente apparuit symptoma.) & qui prius uocauerat hunc humorem ueneno assimilem. nunc postquã malignissimũ factum esse dicit, subdit. (Itaq; ut ueneno epoto lethali, quidam postridie uel tertio die moriuntur, qualitate eius non copia mortẽ afferẽte. & itẽ hic quoq; æger statim tertio die censendus est obijsse, à qualitate succorum uirulentorum non à phrenitide peremptus:) ergo tunc uocauit uere uenenũ, cum humor malignissimus fuit effectus, dũ fieret autẽ non uenenũ, sed ueneno similem. Res enim dum fit non est, & simile non est idem ut docet Galenus 3. simpl. 25. Tertio modum conuersionis humorum in uenenũ clarius

explicat

explicat Galenus com. 3. in lib. Hippocratis de alimento
„ folio x. ubi inquit. (At siquid præter naturam corporibus
„ accidat, primum humorem propter humiditatem corrum-
„ pit, temporis uero progressu, id pinguedinem, & carnem
„ attingit, quamobrem uidemus sæpe numero sanguinem bi
„ liosum redditũ, corruptela quadã assidua usq; adeo ut to-
„ tius corporis color, porri colorem imitetur, quod etiam sine
„ mortiferis medicamẽtis cernitur, corpus ad humorũ corru
„ ptelã peruenire, quæ similis est, ei, quã uenena afferũt.)
Ergo ut humores perueniant ad corruptelam similem cor
ruptelæ, quã afferunt uenena, oportet ut commutentur cor
ruptela assidua, adeo ut color totius corporis immutetur, er
go ut non ad simile sed ad uerum venenum deducantur,
longè maiori, & magis assidua corruptione mutentur opor
tet. Quarto humor, qui ex corruptione fit venenum, siuè
multæ sit, siue paucæ quantitatis, uel indiget excellenti pu
tredine, & summa corruptione, vt id fiat, vel mediocri,
vel tandem omnino leui. si primum, recta non erit opinio
Saxoniæ; si secundum ergo febres putridæ magna ex par-
te erunt pestilentes: consequentia est euidens: in pluribus
enim est putredo in facto esse, in qua humor, est, omnino
corruptus ad benignum non reducibilis, ex Galeno xj. me
tho. cap. 9. & 2. aphorism. comm. 17. & ita omnis cinis
humoris in febribus, quam dicit fieri Galen. 3. de præsag.
expul. cap. 7. omnis gangræna, omnis cancer, omnis putre
do corrodens & amputãs partẽ, oẽ deniq; quod in corpore
ex putredine corruptũ est, uenenũ erit. Consequẽtia patet

nam

nam quod est per se est de omni & secundum quod ipsum tandem si leuissima putredo sufficiat ad venenum, tunc omnis putredo, quæ alteratione finitur manente substantia, venenum produceret; quod omnino verum non est. Quinto, ad hoc, vt humor naturalis fiat venenum, debet mutari ab amico, ad inimicum à nutrimento aliti, à quasi nutrimento, ad deleterium & corruptiuum, & ab eo quod potest à natura concoqui & euinci, ad id quod nullo modo à calore vinci possit, tale enim est venenum ex Galeno 3. de naturalibus facul. cap. 7. sed hæc mutatio fieri non potest nisi per summam, & valde intensam corruptionem, & trāsmutationem, nam humor in corpore prius est secundum naturam, eadem enim est materia generationis & nutritionis: mox putrescit, & dum est putredo in fieri retinet ad hunc propriam substantiam ex Galeno lib. artis medi. 8 9. deinde ubi corruptus est fit putredo in facto esse, & ita est cinis 3. de præsag. expul. cap. 7. & ita adhuc non est venenum, sic enim omnis humor corruptus 2. aphoris. 17. ad benignum non reducibilis venenum eßet, quod falsum est. sic atrabilis ex flauæ adustione progenita venenū foret; quod non est; ergo requiritur vlterior & longè maior corruptio, vel diuersus corruptionis modus, quem indicibilem uocat Galenus ut ab uno extremo, à familiari scilicet, ad aliud nempè deleterium permutetur, & hæc est illa excellens putredo quam requirit Galenus in febre pestilēti, & vehemens corruptio quam in corpore dicit æquare

vires

vires & naturam veneni, cuius modum generationis supra cap. 31. explicauimus. Sexto Galenus nullibi dixit vnquam in corpore humano à putredine vel leui, vel non excellenti, vel non insigni venenum fieri, sed quando hoc protulit dixit à summa & ingenti corruptione illud produci, verba ipsius 6. de locis affectis cap. 5. hæc sunt.
" (reliquum est, ut inuestigemus, an in animãtibus corruptio
" aliqua nasci possit adeo vehemens, vt veneni tum qua-
" litatẽ tum vires æquet) lib. de theriaca ad Pisonem cap.
" 16. ubi dixit (cum pestis ipsa ceù fera quædam uenenata,
" non paucos aliquot miserè perdat, uerum totas ciuitates de
" pascatur. immutat enim aërem malo quodam modo, vt
" homines interficiat.) & 2. de alimen. facul. cap. 11. sy-
" camina igitur, inquit, celerrime pertranseunt, cibisque
" alijs præeunt si in uentriculum purum inciderint, & sum
" pta primis epulis fuerint. Quòd si sumpta post alios cibos
" fuerint, aut etiam prauum succum in ventri-
" culo offenderint, celerrime una cum alijs cibis cor-
" rumpuntur nouo quodam corruptionis genere, &
" quod verbis explicari nequeat.) ergo non qualibet putrefactio, sed indicibilis & summa potest humores in uenenum transmutare qua modo excellenti, communes putredines, & corruptiones adeo superet, vt verbis explicari non possit. Rationes Saxoniæ neque conuincunt. Ad primam omnes febres pestilentes, siue humorales sint, siue hecticę ab excellenti putredine proueniunt: ergo hectica pestilens erit putrida non valet; licet

enim utraque fiat à putredine, ut 3. de præsag. expul. cap. 3. docet Galenus, differunt nam in hectica putredo occupat corpus cordis, in putrida putredo defluit ad humores, quos continent cordis sinus, magis quam ad corpus uisceris ut ibidem explicat Galenus. Quod confirmari potest ex concessis à Saxonia sic, tam hectica quam putrida per ipsum fit à ueneno, ergo utraque à pari erit eadem. Sed non ualet ratio, nam differunt penes partes; quas uenenũ afficit. Instat Saxonia, in hectica pestilenti cordis substantia corrumpitur, tunc quæ erit origo, & essentia causæ corrumpentis? non excellens putredo, esset enim hectica, putris: ergo uenenum, nõ copia sed genere corrumpens: ergo sine excellenti putredine à ueneno hectica pestilens cõstituitur. Respondeo causam esse uenenum factum uel ab alio ueneno, ut quod contagio producitur; vel à putredine humorum non qualibet, sed excellenti, quæ venenum constituit, à quo immediate febris illa producitur: sed dicet; est à ueneno genere lędente non copia, ergo à pauco ueneno. Esto; ergo uenenum fit à pauca putredine, vel à putredine non insigni. Falsa est consequentia, aliud enim est paucum uenenum deleterium lędere, aliud est paucam corruptionem sufficere ad ueneni generationem. Primum enim admitti potest, secundum est impossibile, ut supra monstratum est. Ad secundum, cum dicit uenenũ, quod lędit toto genere, paulatim generatur in corpore, ergo sine summa putredine. Respondeo. Primum non esse uerum, omne uenenum deleterium toto genere, sensim

generari

generari uel afficere. Oppositum enim monstrat Galenus 1. de sem. cap. 16. Mox vero, alius est modus, quo generatur ex humoribus in corpore, alius est modus, quo venenum offendit, & morbum producit. Dicebat enim Galenus 3. in 3. Epidemiorum commen. 75. (est vero
" eorum morborum admiranda generatio, quonam pacto,
" in commodè valentes subitò inuadat. Neque enim sicu-
" ti ipsorum generatio subita est, ita & generationis causa.) ergo licet ex succis paulatim collectis, & sensim putrescentibus causa generationis veneni disponatur, uenenum tamen non est productum ex eis, nisi postquam corruptio ipsorum ita increuerit vt vehemens, & summa fiat; tunc enim & venenum est, & morbum producit. Tandem etiam si gratis concedamus, venenum illud quod ex humoribus fit sensim, & multo tempore in corpore augeri, esseque actu venenum etiam in pauca humoris quantitate, non valet ex eo, non fieri ab excellenti putredine, & summa, & insigni: summa enim & excellens non est intelligenda summa extensiuè, sic enim omnes febres synochæ pestilentes essent. Nec summa intensiuè, cui non possit fieri additio: sic enim omnis terra, fimus & cinis, ad quæ omnia putredo terminatur, uenenum eßent. Sed excellentem, ac summam intelligimus, indicibilem prauitatem, & modum corruptionis perniciosum, siue ex actione agentis venefici immutantis humores alteratione sibi consimili, siue ex perniciosa natura eius, quod putrescit,

contingat. Quæ excellens putredo etiam in pauca humoris quantitate stare potest: ut & in pauca quantitate humoris deleterij stat ingens, & summa vis corrumpendi, & momento totum corpus immutandi, ut 3. de locis affectis cap. 7. docet Gale. Ad tertium cum dicit, non est diuersa generatio ueneni in corpore animalis, ex humorum corruptione, à generatione veneni, quod animalia, & medicamenta efficiunt. Sed hæc cum leui putredine uel omnino sine putredine ualida, forté etiam absque putredine generantur, ergo nulla est ratio cur in humanis etiam corporibus, hæc ipsa venenata qualitas absque tam ualida putredine generari non possit. Respondeo. Primum aßumit falsum, & non probat: cum dicit non esse diuersam generationem ueneni in animalibus, & in corpore humano. Quamuis enim uenenum sit omne, quod est deleterium; siue illud animalia, siue medicamenta, siue humores producant; diuersa tamen species est in omnibus, tum ueneni natura, tum modus, quo in singulis generatur. Aconito enim, & Aspidi naturale illud est, quod in hominem immißum, homini est uenenum; secus enim si illis uenenum eßet, non viuerent, humores autẽ in homine sunt secundum naturam, vt autem eidem homini uenenum fiant (quæ mutatio est de extremo, ad extremum) summa requiritur transmutatio, & excellens corruptio. Alioquin Aspidis, & Phalangij, & Canis rabidi, & Aconiti, & Opij eadem esset tum natura, tum modus generationis, tum omnia ad se inuicem venena essent,

essent, ut homini, quod falsum est. Licet enim illa omnia uenena hominem enecent, non tamen ualet ergo omnia hæc uenena sine putredine generãtur. & quãuis in animalibus ualeret & plantis: non tamen ualet in ueneno, quod generatur ex humoribus in homine. Ratio est, nã etiam si omnia uenena conueniant in genere, differunt tamen inter se, & natura particulari, & modo generationis, & lesionis, & forma specifica. Sic enim ualeret dicere Mus generatur ex putri materia, & est animal; homo est animal; ergo homo ex putri materia generatur, hæc uero fallacia est. Ad quartum, cum dicit sequeretur uenenum solum generari in calidis humidis si ab excellenti putredine fieret. Respondeo per excellentem putredinem, summam extensiuè, uel intensiuè nõ intelligi, sed malam putredinem, & corruptionem modo indicibili factam; quæ non ijs, quæ facilius, sed quæ perniciosius sunt apta putrescere contingit. Ideo bilis Zinaria, licet non ita promptè putrescat ut sanguis, tamen ob eius prauam naturam uehementius putrescit. (Quapropter Galenus dicebat 2. in 6. epidem. 38. ichor „ uero sanguinis quidem serum, mitis: nigræ uero bilis, sed acidæ ferus.) Ad quintum cũ inquit; sequeretur quod uenena magis offenderent per qualitates manifestas, quã à tota substantia. Respondeo, putredinem ex qua fit uenenum in corpore non esse excellentem extensiuè, sed ob aptitudinem, ut perniciosè putrescat, & corrumpatur; siue id sua natura, siue agentis malefici actione sortita

sit. Præterea nec stat venenum in putredine, vt per qualitates manifestas offendat magis; sed à putredine & corruptione excellenti generatur venenum; quod vbi genitum est tota substantia offendit. Ad sextum cum dicit ex Galeno 6. de locis affectis, quod quemadmodum, à pauco sputo Canis rabidi fit notabile venenum in homine: sic & à pauco humore vicioso in corpore genito: concedimus, ergo venenum à pauca fit putredine: non valet argumentum, paucus enim humor, vel talis est ratione quantitatis, vel ratione corruptionis, primo modo potest esse paucus, & venenum: secundo modo est impossibile; At Galenus non infert ex pauco succo pauca, & leui putredine mutato, venenum fieri, cum nec Canis rabidi pauca spuma esse possit venenosa, nisi post summam corruptionem humorum in corpore canis effecta sit. Nec medicamenta septica licet in pauca quantitate offendant, & corrumpant, vt tandem interficiant, illud vnquam efficerent nisi prius actu venena essent; vt Aconitum auripigmentum, sandaraca, chrysocolla, piryocampe, vt dicit Galenus 5. simp. cap. 15. Ad septimum, dicit excellens, & insignis putredo non potest diu latere, in corpore nostro. Respondeo, id esse verum si sit excellens putredo, uel in multa humoris quantitate, vel in parte principe: si vero sit in pauca copia, & in parte ignobili latere posse, vel si sit talis naturæ

qualem

qualem venena septica, & virus à Cane rabido genitum in corpore repræsentant ex Galeno secundo in primum proret. 17. Ad octauum, Galenus loco proreticorum prædicto sic est intelligendus vt supra locus Galeni 6. de locis affectis, cap. quinto, explicatus à nobis est. Ad nonum cum dicit, Aliqui in peste subito pereunt, ergo non ex magna humorum putredine, sed ex occulta causa nempe veneno in humili loco progenito. Respondeo interire illos ex ueneno uel inspirato spiritus subito dissoluente; uel progenito in corpore quod licet sit ab excellenti humorum corruptione productum, ad cor tamen peruenit vapor venenosus non putris, vnde etiam sine febre quandoque enecat ut supra monstrauimus. Ergo fuit genitum in humili loco, & sine magna putredine, nego argumentum: ubicunque enim genitum fuerit sine insigni, & summa corruptióne generari non potuit, & nec interficere potuit nisi tandem ad cor fuerit delatum. Nec est necesse ut statim ac summa putredo in aliqua remota corporis parte sit, & in venenum mutetur, illa simul, ad cor vapores putres demandet cum veneno; quando venenum sit vehementioris actiuitatis: quam putredo, & obseruatæ sint putredines membra corrumpentes, quarum vapores putres ad cor non peruenerunt, & febrem non concitarunt, vt tertio in tertium Epidemior. 25. docuit Hippocrates, & Galenus. Ad decimum, cum dicit

ita generari potest in corpore humano uenenum, ut in cane rabiente ex Gal. 3. in 3. epide. 75. sed uenenum rabidi canis non stat, nec fit à putredine, nec putrefacit, nam non nocet humoribus, sed solidis partibus ex Gal. 2. in 1. proret. 17. Respondeo sic generari in corpore humano uenenum, ut à cane rabido: si de modo generationis, intelligat, quod longo tempore fiat utrumq;, ut 3. in 3. epide. 75. explicauit Gal. concedo. In reliquis autem non ualet similitudo. Aliter æquè formidarent aquas, ueneno affecti ab interna humorum corruptione producto, ut à ueneno canis, quod falsum est. Et ita etiam si in cane uenenum absq; putredine fieret, & in homine sine putredine suum uenenum inferret; non tamen ex eo valeret similitudo, quod in homine, ex humorum corruptione interna, cum leui corruptione seu putredine uenenum fieret. Nam etiam si admittam uenenum, à ueneno consimili per contagium etiam sine putredine gigni posse: ab interna tamen humorum corruptione sponte progenitum uenenum sine uehementi, & insigni corruptione non fit. Rursus nec uerum est canis uenenũ sine corruptione summa generari, ut supra ex Gal. 6. de locis aff. cap. 5. monstratum est. Nec septica uenena sine summa putredine interficerent ut 3. simp. cap. 22. docet Galenus. & quamuis uenenum canis rabidi non stet in putredine, uel corruptione, uel intemperie, sed in abdita totius substantiæ proprietate, non inde ualet, quod a summa corruptione non producatur. Natura enim rei genitæ non stat in natura illius, quod ad eius generationem

tionem corrũpitur. Nec eſt verũ, non habere canẽ rabidũ putredinem, quia nullam habet humiditatem. Sic enim neque viueret; ita nec omnia vno igne excepto putreſcerent ex Ariſt. 4. meteor. Ita flaua bilis calida ſicca febres putridas non concitaret. Neque verum eſt, uenenum canis in corpore humano putredinem humorum non inducere: dicit enim Alzarauius, & Auicennas hoc veneno tẽtatos nigram mingere vrinam, & addit Auicennas ſpem eſſe curationis, ſi ab vlcere, quod morſus canis effecerit, pus copioſum egrediatur. Nec eſt verum inducere ſolũ calidam ſiccam intemperiem: illud enim dixit Galenus 2. in primum proret. 17. de mente Pelopis: eſſe enim venenum à tota ſubſtantia deleterium docuit. 11. ſimp. cap. de cancris fluuialibus vt ſupra à nobis monſtratum eſt. Ad vltimum, ad hiſtoriam quã narrat Gal. 2. in 1. pror. 17. Reſpondeo, in illo ægroto fuiſſe febrem cum ſumma putredine. id docent vrinæ nigræ, quæ die quarto apparuerunt. Nec eſt, quod dicat Saxonia, fuiſſe illas ob innati caloris extinctionem. Nõ enim fuiſſet ſine febre adeo vt quarta die ita bene ſe haberet ut etiam lauaret, ſi eius innatus calor erat extinctus, nec vixiſſet deinde triduo cum innati caloris extinctione: ergo ab intenſo calore nigræ fuerunt vrinæ vt fieri illas dicit Galenus 1. de criſibus cap. 12. At intenſus calor febrilis intenſam arguit putredinem a qua excitatur. ergo erat febris quieta exterius conturbans interius, vt vult Auicennas 1. fen. 4. eſſe putridas peſtilentes: de quibus dicit Galenus 3. criſium c. 4.

quòd

quòd à principio mites, quæ postmodũ ualdè malignæ fuit. Tandem dicamus cum Saxonia, in hac febre uenenũ necasse ægrum, illi gratis concedamus excellentis putredinis signa nulla apparuiße, ergo illud uenenum ab excellenti putredine nõ fuit genitum: non valet consequentia. potuit enim ab indicibilis putredinis modo sensim humor corrumpi, qui vbi venenum fuit, febrem cõcitauit & interfecit, commutata excellenti putredine in uenenum. Non enim est eadem ratio generationis causæ, & morbi ut supra ex Galeno monstratum est.

DISPVTATIO XII.

An in febre vulgari, quæ perniciosè Siciliam inuasit anno 1592. quam pandemicam pestilentem vocat Marcellus, ægrotis mitti debuit sanguis copiosè. Marcelli opinio. Cap. XLII.

HACTENVS pro dignoscenda pestis, ac pestilentis febris natura, illa disputauimus, quæ à Marcello libro suo de morbo pandemico, minus rectè in doctrina Galeni explicata esse iudicauimus: cuius occasione, & multa cum clarissimis nostra tempestate Medicis dißeruimus. Deinceps in quibus pro illarum curatione cum illo non conuenimus, amicè, & ingenuè

ingenuè pro ægrorum vtilitate disseremus. Quæ licet plurima sint duo tamen, quæ summi momenti sunt expendemus: Alterum de sanguinis missione in illa febre molienda, quod in calce præsentis libri disputabimus: Alterum, de abusu vesicantium, quod toto secundo libro complectemur. Igitur vt primum agrediamur; Marcellus libro suo de morbo pandemico à folio 30. ad 51. longa verborum serie statuit in vulgari illa maligna febre, quæ Siciliam fere totam pessime confecit ægrotis, vbi vires permitterent, sanguinem fuisse mittendum copiosè. Confirmat suam sententiam his rationibus. Primo venæ sectio adimit plenitudinem ergo corpus aliqua ratione exiccat, & consequenter prohibet, ne illa mala qualitas in tota humorali massa diffusa vlterius uires suas exerceat. Secundo medicus debet imitari naturam rectè operantem, at in febribus pestilentibus ex humorum copia summaque putredine, natura sæpe per sanguinis euacuationem ægros iuuit, vt diuersis exemplis docet Hippocrates, præsertim 3. in tertium Epidemiorum 77. in Pericle, & textu 78. in virginè, quæ habitabat in vestibulo templi, & tex. 62. in muliere morosa, & in alia virgine ægrotante tex. 83. quibus omnibus solutus fuit morbus, sanguinem copiosè, Natura excernente. Tertio Galenus primo epide. sec. 3. commen. 26. in Critone, dicit, Hippoc. illi uenã non secasse: quia opportunè nõ fuit ad ægrũ uocatus, ergo

laudat in humorum copia, & malignitate sanguinis missionem. Quarto pestilentes non differunt à putridis febribus nisi secundum magis, & minus; quod speciem non uariat, secundum philosophos, erit ergo in vtrisque eadem methodus curationis; sed in putridis Galenus laudat sanguinis missionem xj. method. 15. cum inquit, (saluberri„ mum est in omnibus febribus sanguinem mittere &c.) Quinto in quolibet morbo magno, siue propter affectus magnitudinem, siue partis præstantiam siue malignitatem, viribus, & ætate consentientibus, venam perpetuo secandam scimus, sed hæc febris maligna est, & in limine pestilentis constituta, consequenter, & morbus magnus & ex humorum putredine, viribus ergo constantibus copiosè & audacter, est mittendus. Hæ sunt rationes, quas longioribus verbis Marcellus explicat.

Opinionis euersio. Cap. XLIII.

PRIMVM in re tanti momenti satis obscurè, & indistinctè, Marcellus loqui videtur. Mox vero, nec omnino rationi consona affirmat. Indistinctè quidem loquitur: non enim explicat, an in hectica pestilenti, sanguis mitti debeat (dantur autem pestilentes hecticæ non vulgares modo, sed & priuatæ vt illa fuit quam refert Galenus 2. in primum proret. comm. 17.) de hac autem febre, inquit, 3. de præsag.

expul.

expul. cap. 3. quam medicinam excogites ad putredinem quæ in corde sit? In nostra autem illa vulgari peste plures fuerunt, qui cum leuissime febricitare viderentur, 7. vel 9. die quasi tabefacti de repente uitam cum morte cõmutarunt: obseruati, non minus fuerunt, & qui cum humorum turgentia pessimè laborarunt. An in ijs sanguinem copiosè mississet Marcellus? An vel omnino nõ mittendum iudicasset? an purgasset potius? iuxta Hipp. & Galeni præceptum 1. aphorismorum 24. & 4. apho. 10. Præterea quid si fuisset summa cacochimia, sine ulla plenitudinis nota? Quid si summa humorum corruptio? Galenus enim 9. methodi cap. 4. etiam in synocha antequam corrumpatur sanguis secat venam. Quid in quibus, morbus non ad sanguinem, sed ad humores separatos à natura sanguinis habuisset analogiam? Ad hæc neque explicat, an quibus oportebat mitti sanguis, solum in morbi principio, an quouis tempore fieri debuisset? Præterea an postquam maculæ apparuissent, ut in illa constitutione vulgares fuere, Quę si criticæ fuissent, nullo erant artis præsidio mouendę ex præcepto Hipp. 1. aphor. 20: At uero si criticè, & imperfectè, uel omnino symptomaticè, Natura uiolenter concitata ad expellendum apparuissent, an secta uena, & copiose? an cucurbitulis à profundo trahentibus? ex Galeno 13. meth. cap. 19. an secta uena ut Simoni fecit Hippocrates 2. in 6. Epidem. 30? an scarificatis suris? ut fecit Apollonius, referente Oribasio lib. 7.

cap. 20. *Hæc & huius generis reliqua, ad ægrorum salutem conducentia erant explicanda, cum omnia suos habeant Auctores & rationes ad partes: & inter clarissimos medicorum de singulis ferè sub iudice lis sit. Verum illud unum examinemus quod proponit Marcellus. An copiosè sanguis mitti debuit in illa constitutione, ab illius morbi natura indicatione desumpta. Copiosè mittendum affirmat. Quod rationi consonum nõ videtur, potius enim puto, uel omnino non mittendum fuisse, uel saltem parcè, & quidem copiosè nullo modo. Quod sic demonstro. Primo vulgaris illa febris à praua ciborum insolentium corruptione producta fuit, auctore etiam Marcello qui causam principalem protulit cibos prauos, ac insolentes, ob præcedentis durissimæ famis necessitatem; quæ (exceptis paucis nobilibus, quibus contagione accessit morbus) vulgaribus, ac plebi causa fuit principalis, & immediata ægrotandi. Consimilem constitutionem post famem narrat Galenus lib. de cibis boni & mali succi cap. 1. sed in illa laudat medicos qui se temperarunt à sectione uenæ, ergo & in hac constitutione nostra, vel omnino non fuit mittendus vel saltem non copiosè: verba Galeni. hæc sunt.) Quumque medici nonnulli paucis omnino quibusdam sanguinem mittere auderent morbi initio (si quidem non iniuria remedij huiuscè vsum reformidabant ob virium iam tum antea imbecillitatem. &c.) Nec valet quod dicat Marcellus, in illa febre sanguinem non debuisse mitti, non quod à*

morbo

morbo non indicaretur, sed quia uires erant languidæ. Nã morbus quoq; flebothomiã per se contraindicabat; qđ sic, demonstro. Morbus de sui natura uires dissoluebat, ac deiciebat; ergo morbus suapte natura uenæ sectionem contra indicabat. Antecedens patet, cur enim in illa constitutione uires erant languidæ? cur omnibus languidæ? Dicet equidem ob prauam humorum corruptionem factam omnibus communiter à prauis cibis, vnde natura non habebat copiam laudabilis sanguinis ad spiritus uitales regenerandos; igitur causa coniuncta, quæ morbum constituebat summa erat illa corruptio: ergo morbus suapte natura vires dissoluebat. Hippocrates secundo aphorism. 36. inquit (qui salubritatem corporis habent cum per medicamenta purgentur cito exoluuntur: & qui prauo vtuntur cibo.) inquit Galenus in commen. (qui uero uitioso utuntur alimento, ob malorum humorũ superabundantiam facilè exoluuntur in purgationibus) ergo multo magis copiosa sanguinis missione. Galenus enim ubi ob uires imbecillas sectionem uenæ timet, deiectoria medicamenta concedit ut 4. de sanitate tuenda cap. 4. ubi inquit (his. n. si uires non dissuadeant, duorum alterũ, aut sanguis mittendus est, aut purgatio exhibenda, sed discernẽtibus nobis, utrum magis expediat, ut mox dicetur. sin uires imbecilliores dehortantur, sanguis mittendus haud quaquam est, sed deiectio mediocris adhibenda.) Rursus utcũq; id sit ĩ acutis morbis sãguis mittẽdus est si

uirtus

uirtus sit ualida ex Hippocrate 4. acuto. 19. Sed in nostra constitutione omnibus ferè uirtus uitalis à principio imbecillis erat, id non potest negare Marcellus cuius uerba folio 26. hæc sunt. (Erant tanta putredine detenti, in qua spiritus omnes dissoluebantur,) & mox (pulsus erant parui & rari.) Accedit quod erat summa corruptio, & tota humorum massa putrefacta. Marcellus fol. 22. inquit (quare febrem hanc nunquam Siciliæ uisam formali distinctione à putridis alijs, nisi una insigni putredine substantięque corruptione seiungi non debere teneo.) & folio 25. (quia, inquit, tota massa humoralis uidebatur corrupta.) & folio 26. (profunda admodum fuerat putrefactio) & mox (quia, cum magna fuisset in uenis putredo & abominabilis,) & folio 29. (graue olentes erant urinæ ob summam humorum putredinem,) & folio 30. (quod fœtida & cum uermium multitudine egerebant larga humorum copia putrefactorum in causa erat.) ergo in tanta putredine, vel omnino nullus uel omnino paucus fuit sanguis mittendus: consequentia est Galeni, qui primo aph. comm. 17. inquit (si enim uires laborantis debiles fuerint, & ea, quæ in corpore est dispositio, sit ex corruptione humorum, uel defectu: parum alimenti sæpius talibus afferemus: parum quidem, quia uirium imbecillitas non potest totam simul alimenti multitudinem subsistinere: sæpius autem, quoniam multis indiget dispositio. defectus siquidem exigit adiectionem, corruptio uero contemperamentum.) An igitur, quibus ob summam cor-

ruptio-

ruptionem, & uirium defectum dandus est cibus parum, & sæpe, copiosam sanguinis missionem faceret Medicus si uellet ægrum interire. Clarius Galenus 4. de sanitate tuenda cap. 4. loquens de sanguinis missione in summa
„ humorum corruptione, inquit, (Nam, quoniam alij
„ prius, quàm ad exactum sanguinem nutrimentum perue
„ nit, ueluti semicocti sunt, alij prorsus incocti crudique,
„ alij paulo absunt à sanguinis forma, rursus alij sangui-
„ nis faciendi, siue (ut ita dicam) sanguificationis ueluti ul
„ tima pars, qui utique excessu caloris proueniunt, (quo-
„ rum alij paululum, alij plus, alij plurimum à sanguine
„ recesserunt.) ubi paululum uel citra sanguinem restitum,
„ uel ultra processum est, audacter mittendus sanguis est:
„ ubi plus, consideratius agendum: ubi plurimum, in his
„ nullus omnino mittendus est. Inspicere uero & quanti-
„ tatem conueniet, ut uerbi gratia, si bonus sanguis exi-
„ gnus sit, reliquus uero succus plurimus: utique in his ab-
„ stinendum à detractione sanguinis est.) hæc Galenus, & 9. methodi cap. 4. in ipsa synocha, quæ à sanguinis plenitudine fit, adueniente putredine uenam non secat, in-
„ quit enim (quoniam autem nec in hoc, nec in lotio, nec in
„ ipsa caloris qualitate, inditium aliquod humorum putre-
„ scentium apparuit, optimum factu uisum est, uenam in-
„ cidere, ante, quam putredo inciperet.) & 11. metho-
„ di cap. 14. reddit rationem cum dicit, (quoniam nec ob-
„ structio, nec putredo curari per sanguinis missionem po-
„ test, ut quæ alia remedia) ceu prius monstratum est) de-

siderent,

" siderent, reponi sanguinis aliquid, ad curationis spacium debebit,) tantominus, quando sanguis in virulentiū est ex corruptione mutatus. Ideo libro aduersus Iulianum cap. 7. ubi in sanguinis plenitudine, sectam uenam morbos curare dicit: sanguine in uirulentam quandam naturam mutato; id inquit nequaquam effici posse cum sanguis ille, qui corruptus in corpore relinquitur, ex tali euacuatione ad benignum non reducatur: Immo potius alimētum assumptum etiam probum corrumpit (nam inquit, ut
" ex cibarijs recte in corpore confectis bonus generatur san-
" guis, sic periculum est, nè, dum idonea concedimus ali-
" menta, cum prauo, qui prius in erat, bonus unà corrumpatur.) Ad extremum si percuntemur Galenum cur libro de cibis boni & mali succi sanguinis missionem non laudat. Respondet, quia ægrorum uires erant imbecilles, quod si rursus instemus & cur imbecilles erant. sic
" respondet (nulli eorum animaduerti sanguinem proflu-
" xisse probum, qualem uidemus de sanorum corporibus
" profluere, sed aut plus iusto ruffum, aut nigriorem, aut
" serosum nimis, aut acrem, & uenam dissectam ipsam in
" terfluendum uellicantem mordicus, sic ut ægrè inde ad
" cicatricem duci vulnus posset.) massa igitur humorū in illis erat corrupta. At in nostra illa epidemia, inquit Marcellus folio 25. tota massa humoralis uidebatur esse corrupta: ergo & in nostra epidemia, cū summa corruptione humorum languidæ erant uires, unde & quia morbus non indicaret, & quia uires nullo pacto substinerent co-

piose

piosè ſanguis mittendus non fuit. Præterea, inquit Hippocrates 3. prognoſticorum 38. (inſpicere oportet morborum vagantium impetum nec te latere, temporis conſtitutionem; quod confirmat Auenzoar libro 3. tractatu 3. cap. primo. Sed in illa Epidemia noſtra, morbi impetus non erat ad ſanguinem, ſed potius ad bilem, & pituitam. Erant omnes ferè, duæ tertianæ continuæ cum comate, & delirio, nulla, vel rara ſynocha viſa eſt. Acceſſiones licet aliquibus eſſent diebus paribus, non ſanguinis periodum docebant, ſed malum, ac malignum morbi morem, cum ſanguis ſine acceſſionum periodis febrem faciat 9. methodi cap. 4. & Hippocrates 3. in 3. Epidemiorum 36. dicit acceſſiones plerique diebus paribus habebant, vbi Galenus in commen. (& hoc quoque, ait, inter rara eſt. Nam febres ardentes ſolent, adeoque omnes, ita vt illæ, morbi multum acuti, accedere diebus in paribus.) morbus igitur de ſui natura copioſam phlebotomiam non indicabat. Rurſus dicamus cum Marcello fol. 25. analogiam habuiſſe ad omnes humores, & magis ad ſaguinem. certè, quibus ad alios humores uergebat impetus, nõ erat qđ copioſe ſanguinẽ mitteret, neq; uero, quib. ad ſanguinẽ (ut hoc illi gratis condonemus) habuiſset morb⁹ analogiã: nã de his fatetur Marcellus, qđ tota maſſa humoralis uidebatur eẽ corrupta At sãguis dũ corruptus eſt nãm ſuã mutauit ex Gal. 2. aph. 17. talis nullo mõ mittẽdus eſt uenæ ſectione. Hip. 3 in 6. epi. 43 inqt, (nõnunq̃ aliquib. ſanguinẽ detrahi cõuenit oppor

" tunè in talibus in alijs verò, vt in talibus nō cōuenit) Gal.
" in cō. dicit expedit inquit horū aliquibus sanguinē detra-
" hi, quibus scilicet is copiosus est, & non dum insigniter ad
" alterum humorem conuersus. Non detrahendus est au-
" tem, in quibus iam mutatus est.) Ideo 4. detuenda va-
" let: cap. 3. dicebat (quod igitur omnino alienum est, nul
" la fieri ratione potest, ut id naturæ suæ gratiam recipiat,
" sed educere id quamprimum est tentandum, æque certè,
" vt, quæ in ventre corrupta prorsus sunt, ea vel vomitio-
" ne vel deiectione expelli profectò est optimum.) Sed dicere quis fortè posset pro Marcello secari potuisse uenam & mitti sanguinem copiose, dum vires non erant adeo lāguidæ, nec tantus recessus sanguinis à sua natura, nec tanta corruptio in tota massa humorum. Verum neque hoc facere rationabile fuit licet enim in principio, morbus videretur mitior, & vires non ita languidæ præterquam quod rarius accidit vt protinus in primo secundoque die vires imbecillæ cernantur vt x. meth. cap. 2. dicit Galenus. Sumpta tamen indicatione ab eodem morbi vagantis impetu, quem Medicum inspicere oportebat, sanguis erat vel nullo modo vel non copiosè euacuandus. Nam ex eodem morbi vagantis impetu omnes in augmento, & statu vires languidas habebant, pulsus paruos, (ob sanguinem à sua natura summè mutatum) subiugales vrinas. vermes, profundam putredinem, ut supra Marcello cōsistente monstrauimus. Ergo virtus non erat in principio copiosa sanguinis missione demolienda, vt ad statum vs-

que

que non sufficeret; si enim authore Hippocrate in victus ratione instituenda primo aphoris. 9. (coniecturi oportet, an æger cum victu sufficiat perdurare, ad morbi vigorem: & nunquid prius ille deficiat, nec possit cum victu perdurare.) Multo cautius id erit animaduertendum in sanguinis euacuatione, de qua loquens Auicennas monet, tãquam naturæ thesaurum esse a Medico sanguinem conseruandum. Præterea, eo ipso tempore principij, quo, nec morbus videbatur magnus, nec virtus debilis, erat massa humorum corrupta ex prauorum ciborum ingestione præcedenti: qui in humores pessimi nutrimenti mutabantur, antequam actu homo ægrotaret. Non enim eadem est ratio generationis morbi, & causæ, inquit enim Galenus 3. in 3. epidem. 75. neque enim sicuti ipsorum generatio subita est (de morbis loquẽs) ita & generationis causa, vt si medicamentum homo lethale sumpsisset, vel bestia eum virulentissima momordißet: sed pedetentim in corpore causæ quæ sunt excitandis, huiuscemodi malis, crescunt: quod morsis vsu venit à rabidis canibus) & paulo post (longo enim tempore causa, quæ rabiem effecit, augetur: quæ vbi eo tandem peruenerit, mortem affert repentinam. item in hac phrenitide vitiosus in corpore humor coaceruatus fuit, veneno lethali assimilis, in corporibus vicinis aliquid paulatim agens: quæ vitio iam aliquo pacto opportuna erant, humorque ipsæ euaserat malignissimus lethale repentè apparuit symptoma) & 2. de alim. facul. cap. 6. inquit (ob eam igitur causam omnibus

„ praui succi edulijs censeo abstinendum, etiam si ea qui-
„ busdam concoctu sint facilia: nobis enim non aduertenti-
„ bus prauus succus ex ipsis post longum tempus in uenis col
„ ligitur, qui postea exiguam ad putrendum occasionem
„ nactus febres malignas accendit.) Ergo etiam antequã
actu ægrotarent qui prauis cibis ægrotarunt, sanguinis massam habebãt prauis succis infectã. & vbi actu febricitare ceperũt, malo modo corruptis; ergo ẽt si in statu morbi ob intensiorem putredinem hæc omnia, vt grauiora, sic euidentiora fierent; in principio tamen, morbo iam producto, & maßa humorum putris erat & virtus (natura carente copia laudabilis sanguinis pro nouorum spirituum regeneratione) valida satis esse non poterat. Ad extremum verisimile etiam est in epidemia, quam narrat Galenus libro de cibis boni & mali succi, uires in principio morbi non fuisse adeo debiles, vt in statu: cum circa initium & finem omnia sint leuiora secundo aphorismorum 30. & tamen Galenus laudat ibi Medicos, qui venæ sectionis vsum formidarunt, etiam in morbi principio: ergo nec inchoante morbo fuit in nostra illa Epidemia ex eisdem causis, & eadem ratione producta, sanguis copiosè mittendus. Tandem in febribus verè pestilentibus uires statim à principio fiunt debiles vt habemus ex Galeno 3. de præsag. expul. cap. 3. in fine: deijciuntur enim à principio tum quia humores ob magnam corruptelam inepti sunt ad nutritionem, tum maximè, quia in hac febre præcipuè afficitur cor, & sic spiritus vitales,

quorum est officina dissoluuntur, & à putridis ac malignis vaporibus infecti, ad omnes tum animales, tum naturales actiones redduntur infirmiores; ergo cum nostra illa vulgaris febris vt fatetur Marcellus libro suo de morbo pandemico folio 44. malignæ, & in limine verè pestis posita sit, rationi consonum erat, vt virium imbecillitatem, tum præsentem, tum multo magis imminentem reformidaret, & nullo eius morbi tempore sanguinem copiosè detraheret.

Opinio propria, & oppositarum rationum solutio. Cap. XLIIII.

ICIMVS itaque in febre verè pestilenti, vt indistinctè, sanguinem copiosé euacuare, est valde perniciosum; sic & omnino à sanguine temperare non est expediens. cum distinctione igitur procedendum est. Cum enim varijs temporibus, quæ grassatæ sunt pestes, uarios, & peculiares impetus sortitæ sint. Ita curationes varias indicarũt. quæ enim ad sanguinẽ analogiam habuerunt, (ut illa quam refert Oribasius ex Apollonio) sanguinis missione curatæ sunt: quę uero ad alios humores, à natura sanguinis separatos, vel summã corruptionem citra plenitudinem habuerunt, uenę sectionem omnino aduersam expertę sunt, contra uero purgationem

tionem potius salutarem. Nec defuerunt, quę neutra prædictarũ euacuationũ iuuarentur, pręcipuè hecticę pestilentes. Ita & graßatę sunt alię, quę solis antidotis tota substantia pugnantibus curabantur, & harum omnes non eisdem, cum quędam sola terra armena, alię sola urina humana remedium inuenissent ut 9. & xj. simp. docet Galenus. Quarum omnium tum mores, tum curationes referre, pręsentis consilij non est. cum ab historiarum, & medicinę scriptoribus uberrimè proferantur. In nostra igitur epidemia, ut quibusdam sanguinem mittere non tamen copiosè, fuit utile; sic pluribus uenam secare fuit ualdè perniciosum. Quicunque enim in illa constitutione ęgrotarunt duorum generum fuere: alij ex insolentium ciborum ob durissimam famem, prauis edulijs in perniciosam illam febrem inciderunt, ut plebs uniuersa, & pauperes ferè omnes. Alij uero, ut nobiliores, ac diuites, qui ciborum insolentium prauitate non ęgrotarunt, contagione in idem genus morbi perniciosi inciderunt. Prioribus sanguis nullo modo mitti debuit sumpta à morbi natura indicatione; posterioribus mittendus quidem fuit, sed non omnibus, neque copiosè. Horum enim hectica pestilente correptis, uel putrida habente analogiam ad alios humores, uel quibus sanguis summa corruptione fuit infectus, & ad venenosam qualitatem prauè mutatus, à sanguinis euacuatione putauimus temperandum. Quibus autem uires ualerẽt, & plethorię signa apparerent, vel febris synocha concitaretur, sanguinem

inchoan-

inchoante morbo euacuauimus, antequam altè putresceret ex Galeni consilio 9. meth. cap 4. plerisque ante morbi congressum, plenitudinem auferre, corpus omni ingenio exsiccare, & deobstruere conati sumus ex Galeni instituto 1. de diff. febrium cap. 4. quod opportunè misso sanguine fecimus. Quibus suppressa menstrua, uel hemorrhoides apparatum contagioni recipiendę fecere pleniorem, sanguinem pro virium tenore detraximus. Quibus natura adeutim excernere humorem ex prędom. sanguinis tentasset, si uel ęgrè, vel imperfectè id molita esset, eius motum iuuimus, vel cucurbitulis scarificatis, quę ex alto trahunt ex Galeno 13. meth. cap. 19. si plenum corpus non fuisset, si uero adesset plenitudo, suris scarificatis iuxta pręceptum non modo Apollonij, & Oribasij, sed Galeni secundo aphorismorum 17. & 4. de tuenda ualet. cap. 4. sic & fluentibus humoribus febrem facientibus, ad partem principem, & in ea dispositionem inflāmationis uel ueram inflammationem concitantibus, (vt sępe ad cerebrum tum coma, tum delirium, tum lethargum, tum phrenitidem induxere) pro virium tenore adfluentium diuersionem, & firmatorum deriuationem, sanguinem missimus. Quòd non modo inchoante morbo sed vigente, quando oportuit sumus executi; vt quoque in summo Morbi vigore fecit Galenus 3. acu. 33. omnibus tamen ijs, & horum similibus, minus copiose, quam à morbi magnitudine indicaretur, euacuauimus; & multo potius uices flobotomię multiplicauimus, quam quanti-

tatem,

tatem, ex Auicennæ instituto, timentes imminentem vi rium lapsum: quæ licet debiles non essent à prauorum ciborum corruptione, quos non comederant: contagione tamen, ab illis indita qui prauorum ciborum esu ægrotarunt, si non omnino in eandem, in consimilem tamen humorum corruptionem, & qualitatem, morbo saltem incre scente, incurrebant. Prioribus autem, qui ex prauis cibis, vulgari illa febre affecti sunt; quibus summa humorum corruptio, profunda atque perniciosa in venis aderat, nec copiosè, nec parcè quidem sanguinem detraximus; iuxta Galeni verba lib. 1. de cibis boni & mali succi cap. 1. & eiusdem præcepta quæ ex 4. de sanitate tuenda cap. 4. & 11. meth. cap. 14. & lib. aduersus Iulianum cap. 7. supra retulimus. Nec Marcelli rationes oppositum monstrant. Ad primam quod venæ sectio tollat plenitudinem, concedo, & quibus illa aderat admisi, licet pro virium timore, partius, & multiplicatis potius ui cibus, quam quantitate ex Auicennæ præcepto. Exsiccare illam corpus non nego copiosam, sed ita in nostris ægris fuisse moliendam non puto; tum quia pariter vires de iecisset; tum quia si ita arguat Marcellus. Corpus indiget exsiccatione, ergo indicat venæ sectionem, est fallacia a genere ad speciem: quando, & purgatio non minus corpus exsiccet: dicit enim Auic. lib. 4. fen. prima tracta. 4. cap. 4. (summa curationis earum est exsiccatio: & il-
lud cum phlebotomia: & solutione ventris: & oportet ut
incipiatur in ea ad euacuandum, si autem materia vin-

cens

" cens fuerit sanguinea, fiat phlebotomia, & si fuerint hu
" mores alij euacuentur) quod protulit Galenus libro de sangu. miss. cap. 8. & primo aphorismorum comm. 23. Infert tandem Marcellus prohibere phlebotomiam, ne mala qualitas in tota maßa diffusa vlterius vires suas exerceat. Id gratis dicit: nec probè dictum videtur. Si.n. venenosa illa qualitas pauca sit, & non dum in totam humorum maßam diffusa, agitatis sanguinis missione humoribus toti commiscetur: vt ex pauco alöe in fundo vasis aqua pleni docet Fracastorius; quæ si agitetur alois amaritudine, uehementius inficitur. Si uero tota massa sit iam uenenosa qualitate affecta, nec venæ sectio conuenit, vires enim summo veneno debiles, reddit imbecilliores, spiritus aliquos bonos vnà cum sanguine educit atque dissoluit: nec totum venenum, quantumuis copiosa fiat sanguinis missio, euacuat; nunquam enim phlebotomia tantam haurit sanguinis copiam, quin maiorem non relinquat: quæ cum ad benignum sua venefica qualitate non reducatur, uires omnino dißoluit, & naturam, quod malignum reliquum est, prosternet, ideo Galenus xj. meth. cap. decimo quarto dixit putredinem sanguinis missione non curari; & in synocha sanguinem mittere, antequam sanguis putrescat, festinauit, nono method. cap. quarto: quod neque contulißet, si synocha pestilens futura eßet, cum totum venenum illa euacuare minimè potuisset. Ad secundam dico, debere nos imitari naturam rectè tamen operantem, ita

ut completè perficientem sinamus, & ullo modo nouemus, irritemus, uel moueamus iuxta preceptum Hippocratis primo aphorismorum 20: imperfectè vero rectè tamen agentem adiuuemus, & subministremus: contrariè autem & noxie operantem prohibeamus, transferamus, & diuertamus, ut primo aphorismorum commen. 21. monet Galenus. In constitutione, quam narrat Hippocrates 3. Epidemiorum contulit effluxio sanguinis copiosa. (licet nec, id in ea fuit uniuersaliter verum, ut patet 3. in tertium epidemiorum 35. & 42.) Ergo in omni constitutione, quæcunque illa fuerit cuius vis temporis uel analogiæ, sanguinem copiosè mittendum esse affirmare, fallacia est à secundum quid ad simpliciter. Cum ipse Galenus in omnibus constitutionibus sanguinis missionem non laudet: neque nostra constitutio à prauis cibis exorta similis fuit illi quam narrauit Hippocrates 3. Epidemiorum à praua aëris mutatione producta. Ad tertium de exemplo Critonis, ex dictis patet responsio: nam præter quam quod erat febris illa sporadica, & natura tentauit uenenum deponere a parte principe ad crus; quod cum omnem superfluitatem capere non ualuisset, residuum recurrens ad caput ascendit: quod, qua erat malignitate furiosum delirium excitauit: quo casu erat in principio natura à plenitudine secta uena exoneranda, tum eius motus adiuuandus, quo uergebat noxios humores deponere. Dicet quã, in

in nostra constitutione erant in cute exantemata. Respondeo, quod, quibus erant cum plenitudine, & praua qualitate, & uires non contra indicasset, naturam exonerauimus, & uenæ sectione, & purgatione iuxta præceptum Galeni secundo in 6. epidemiorum 30. in Simone laras pustulas habente, non tamen sanguinem copiosè euacuauimus, tum ob causam ante dictam, tum nè humores adcutim emissi uasorum inanitione regrederentur ad partes principes, ut docet Galenus 3. de naturalibus facultatibus. capite 13. & commen. 68. Secundi prognosticorum, & secundo in primum Epidemiorum commen. 38. quod aliàs à nobis fusè monstratum est. In quibus igitur, erant symptomaticè excretiones adcutim, uel omnino morbum non iudicantes (criticè enim per has excretiones nulli contigit morbi solutio) naturæ depositionem iuuimus. In humoribus separatis à natura sanguinis, vt erant exanthemata nigra, liuida, uiolacea fomentis frictionibus, & huius generis reliquis extrahentibus adcutim citra noxam: In humoribus uero sanguineis, ut erant rubra, uentosis uel suris scarificatis. Ad quartum cum dicit non differre pestilentes à putridis nisi secundum magis, & minus, assumptum esse falsum supra cap. decimo copiosè monstratum arbitror. Ad quintum in omni morbo magno secandam uenam, dicit Hippocrates quarto acutorum 19. magnus morbus fuit

nostra febris maligna, & in limine pestilentis constituta. Respondeo primùm propositionem Auctoris libri quarti acutorum, text. 19. indefinitè prolatam esse non vniuersaliter, quid enim si hectica sit, vel effimera pestilens? quid si materia turgens? magni quidem sunt affectus, in his tamen venæ sectionem Gal. non consulit: Tympaniam, & ascitem nemo per sanguinis missionem curare est ausus inquit Galenus quarto acutorum, commen. 111. Rursus in febre à summa corruptela humorum sanguinis euacuationem non laudat Gal. 9. enim methodi capite
,, decimo, inquit, (porrò in ijs continentibus febribus,
,, quæ ex stipatione meatuum accenduntur, quoniam
,, valida plerumque virtus est citra periculum euacua-
,, tio adhibetur: in alijs vero morbis maximè est peri-
,, culosa, veluti si forte incidit in corruptela humorum) Magnus ergo morbus, magnum remedium per se indicat, & paruus paruum, vt extremis extrema conuenire dicit Hippocrates primo aphorismo.6. Sunt ergo magna remedia duo, sectio venæ, & purgans medicamentum ex Galeno secundo aphorismorum 29. quinto method. capite decimo quinto. Ergo si morbus magnus erit à plenitudine, vel vitio sanguinis, sectionem venæ requirit, si vero à vitio aliorum humorum, non venæ sectionem, sed purgationem. Hoc totum declarauit Galenus quarto method. cap.
,, sexto cum dicit. (Nunc illud docere volo, tum

ipsam

" ipsam morbi siue vim, siue magnitudinem, appel-
" lare velis pro indicatrice quadam sanguinis detrahen-
" di, vel purgationis adhibendæ statuendam esse: tum
" vero Hippocratem hanc omnium, quos nouimus,
" primum indicationem adinuenisse,) & libro de
curandi ratione per sanguinis missionem capite septi-
" mo, inquit, (sed illud prius videndum, quid sit
" quod in illis aceruetur. si quidem nonnullis amare
" bilis succus plus cæteris colligitur: quibusdam bilis
" atræ aut pituitæ: alijs ex æquo omnes, in quibus
" sanguis abundare dicitur. hos ergo omnes vacuabis,
" sicuti etiam podagricos, & arthriticos veris princi-
" pio, exhibito videlicet aut medicamento purgante,
" aut sanguinis diminutione.) & sexto aphorismo-
" rum quadragesimo septimo, vbi dicit Hippocrates,
" (quibuscunque venæ sectio, vel purgatio cum me-
" dicamento conuenit, hos vere purgare, vel ve-
" nam incidere oportet.) Galenus in commen. in-
" quit, (hos enim oportet vt anticipemus euacua-
" re vere adueniente, vel per venæ sectio-
" nem, si plenitudinis passionibus subijciuntur: uel
" per purgationem, si eis, quæ ex corruptio-
ne proueniunt.) Ergo non cuilibet morbo ma-
gno, sed solum plenitudine, uel uitio sangui-
nis, magno, sanguis est euacuandus, cuiusmo-
di noster morbus non fuit. Ad extremum
non

non modo magnus morbus requiritur; sed uirtus ualida ex eodem 4. acutor. nam inquit textus,
" (in acutis morbis sanguinem detrahes, si
" ætas florida, uirtus ualida, & morbus magnus,) in nostra uero
epidemia uel non erat
ualida uirtus,
uel ex eodem morbi impetu in uigore de facili corruebat ob summam humorum corruptionem à prauis cibis.

Finis Primi Libri.

GERARDI

GERARDI COLVMBAE DOCTORIS

MEDICI, ET PHILOSO-PHI MESSANENSIS DISPVTATIONVM.

De febris pestilentis cognitione, & curatione. *LIB. II.*

DISPVTATIO VNICA.

AN IN FEBRE PESTILENTI ILLVstris Domini Vincentij Rao medicamenta vesicantia rectè fuerint instituta.

EMPUS est ut examinemus, an medicamenta uesicantia ex cantharidibus parata, rationali methodo fuerint apposita illustri D. Vincentio Rao febre pestilente & comate, laboranti. Huius enim disputationis causa, omnis hæc controuersia fuit suscepta. Hanc disputationem diuidemus in quatuor partes. In prima referemus Marcelli Capræ rationes, quibus

bus uesicantium usum confirmat, & illas examinabimus. In secunda rationes proferemus, quæ illa explodenda fore conuincunt. In tertia an illust. d. ægroto contulerint, an obfuerint potius, demonstrabimus. In quarta demũ parte referemus rationes Herculis Saxoniæ, quibus uniuersaliter in omni febre pestilenti phænigmata conuenire, utraque sua disputatione contendit, & illas explicabimus.

Prima pars disputationis.

Marcelli Capræ pro vesicatorijs, ratio prima. Cap. I.

ONGA uerborum serie contendit Marcellus libro suo de morbo pandemico à folio 71. ad 92. medicamenta uesicantia in ægritudine Illust. Dom. Vincentij Rao apposité fuisse instituta. Rationes & auctoritates, quas profert, ad duo capita referri possunt. Primam circumscribit Marcellus folio 77. his uerbis (in hoc Illust. ægroto duo reperiebantur præternaturam affectus, qui nos medicos incurando tenebant sollicitos: unus nempè, febris illa uulgaris, & perniciosa: alter uero coma erat. Qui affectus cum complicati essent, complicatam debebant habere curandi rationem. Quare ad quod magis urgebat,

altero

altero non neglecto attendere oportuit.) Hoc supposito, explicat affectum, qui magis urgebat: & subdit (Nam tunc maximè vrget affectus, ubi ipse magnus fuerit, uel ex eius propria essentia, & magnitudine, uel quia cacoethes, vel propter affectæ partis præstantiam.) Mox & aliud supponit sic (& quando isti complicati affectus ità se habent, vt vnus sanari nequeat, nisi prius alter curetur, illi est prospiciendum, quo non curato, reliquus affectus curari non valet, & sic si unus affectus causæ rationem obtineat, alter verò effectus: Inspicere oportet, num affectus tantæ sit malignitatis, ut statim necem inferre possit, & ita huic primo occurrere oportet, deinde ad causam reddere.) His ita suppositis enthymematice arguit sic (In hoc illustr. ægroto affectus magnus erat præter naturam coma, seu cathaphora, quæ necem promittebant, causa uero erat febris maligna, cum ex hac causa originem duxisset coma, ultrà materialem causam, quæ est concursus uaporum ab infernis partibus ad cerebrum.) Hoc assumpto, sic infert (uera igitur curandi ratio erat: quòd cum præcessissent tot notabiles euacuationes, & per uenæ sectionem, & per purgationem, materiam malignam derelictam, ad remotissimas partes reuellere, & maximè ad cutim.) His uerbis uidetur Marcellus primam rationem finire. Nam sequentibus uerbis ab hac diuersam agreditur, ut referemus.

Euerſio Primæ Rationis Marcelli. Cap. II.

AEC ſi aliqua ratio eſt (diu enim dubitaui an eſſet) Primo aſſumit falſum, Secundo infert ex non aſſumptis, Tertio ſua concluſione deſtruit quod probare intendit, & Quarto nihil prorſus pro ueſicatorijs concludit. De primo, magnum affectum uocat coma, dicitque necem promittere. Quod rectè dictum non eſt. Contrà ſiquidem febrem affectum omninò magnum, & mortem minantem dicere potius debebat. Hoc ita demonſtro. Maior affectus eſt phrenitis, quam coma, ſed in phrenitide, & febre, ſuccus febrem conſtituens necem affert, non phrenitis. Ergo in comate, & febre complicatis, humor producens febrem necem affert, non coma. Maior eſt euidens, nam ab humore pituitoſo, cerebrum refrigerante & humectante fit coma ex Gale. 2. in 1. proret. 29. & 4. de præſag. ex pul. cap. 8. à flaua uero bile phrenitis ex Gal. 3. de locis affect. cap. 5. & primo in 1. proret. commen. 1. Sed flaua bilis longè uehementioris eſt actiuitatis, quam pituita: Ea enim, ut reliqui ſucci elementis ceteris, igni proportione reſpondet 8. de decretis Hippocr. & Plat. cap. 4. Rurſus ut coma ex cerebri frigida intemperie fit 2. in 1. proret. commen. 29. Sic phrenitis, præter calidam intemperiem in cerebro, & eius inuolucris phlegmonen ex-

citat.

citat. 2. de causis symp. c. 7. Minor est Gal. 3. in 3. Epidem. commen. 75. ubi dicit (Namq; sic phreniticus initio statim uomuit uirulenta: quòd febribus adurentibus ferè est consequens. Itaque ut ueneno epoto lethali quidam postridie uel tertio die moriuntur, qualitate eius, non copia mortem afferente, & item hic quoque æger statim tertio die censendus est obijsse, à qualitate succorum uirulentorum, non à phrenitide, peremptus: At phrenitis illum esse subsecuta, symptomatis uice.) Igitur in ægroto nostro patiente coma, & febrem, quam malignã, & perniciosam eße fatetur Marcellus lib. suo fol. 77. & 79. & alibi sæpe. Manifestum est, potius febrem quã coma magnum morbum, necem inferre magis potentem dicere Marcellum debuiße. Præterea, si quæramus ab eo cur necem ægroto nostro coma promittebat? Responderet, quia cerebrum membrum princeps, & ad uitam apprimè necessarium offendebat. Sed febris, & quia febris, & quia pestilens cor, & innatum uitæ calorem demoliebatur, ergo febris comate maior affectus, & mortem inferre potentior fuit. Febris enim quia febris est plus cæteris sollicitos nos tenet ex Galen. 8. meth. cap. 9. Cor enim neceßario offendit, ut idem dicit 1. de diff. feb. capit. 4. pestilens autem pemphingodes terribilis dicitur primo in 6. Epidem. comm. 29. magnaque ex parte lethalis: Quoniam peculiari suæ ueneficæ qualitatis antipathia à tota substantia cor offendit. Siue enim externa contagione per aerem inspiratum pestilens coinquinamẽ-

tum ad cor perueniat, ut uenenum enecat ex Gal. lib. de Ther. ad Pis. cap. 16. Siue internorum humorum corruptione uenefica producatur, ubicunque focum in corpore habeat, ut pestilens sit, cor necessario offendit. Neque enim Fracastorij illa seminaria pestilentiæ esse possunt, quamquam acutissimæ, & uehementissime sint contagionis, ut lib. 1. insinuauimus, nisi morbum inducant magna ex parte lethalem. At uero lethalem magna ex parte morbum inferre apta non erunt, nisi suapte natura apta sint cor demoliri. Inquit enim Galenus 5. de locis affect.
„ *cap. 1. (Quum itaque tres sint principes partes, quibus*
„ *gubernatur animal, semper mors ad immodicas sequitur*
„ *cordis intemperantias simul enim cum ipso omnes uitian-*
„ *tur partes.) Ita 2. acut. 47. (Velocissimæ igitur, inquit,*
„ *fiunt corde patiente mortes: deinde affecto cerebro: tardis-*
„ *simæ ab hepate prodeunt.) Quod confirmat 7. meth. cap. vltimo & 6. aphor. comm. 18. Igitur quanto præstantius est cor, quam cerebrum ad vitam animalis, quantoq; cordis affectus, cerebri affectibus (data essentiæ paritate) sunt grauiores, tanto febrem illam perniciosam in nostro ægroto comate maiorem, ac magis lethalem affectum fuisse, Marcellus fateri debuisset. Præterea in nostro ægroto coma erat symptoma, febris erat morbus, ut fatetur esse perpetuo Galenus, ubicunque coma & febris complicantur vt 1. in 3. Epidem. 7. loquens de Hermocrate 2. in 3. Epidem. 8. 3. in 3. Epidemio. 34. lib. de comate 1. primi proret. 1. & alibi sæpe. Quòd in nostro*

ægroto

ægroto negare non potest Marcellus, qui libro suo folio 70. dixit (nono die eius ægritudinis adueniente symptomate quoddam pessimo, somnifero comate.) Tunc sic arguo, à symptomate nulla sumitur indicatio curatiua, per se, nisi ex accidenti, quando subierit naturam causæ. Sed in nostro ægroto coma erat symptoma, & nullo modo subibat rationem causæ. Ergo nulla à comate sumi debebat indicatio curatiua. Maior est Gale. 12. meth.
" cap. 1. vbi inquit (vt enim in summa dicam, nullum
" symptoma, qua symptoma est, nec curationis rationem
" indicat, nec primum immutat. Monstratum enim est
" ex morbis ipsis curationis indicationem præstari, veluti
" ex causis ipsis prouidentiæ.) & mox subdit (Ex acci-
" denti tamen symptomata quoque curandi rationem ali-
" quando mutant, causæ scilicet locum eo tempore haben-
" tia.) Minor patet ex Gal. eodem cap. cum subdit (Eo-
" rum omnium, cum veluti causæ, curationem immutant,
" vnum caput est: dico id vnum læsionem, siue ea ipsius
" virtutis sit, siuè affectionis.) Sed in nostro ęgroto coma neutrum inferebat. Vires enim febris dissoluebat, non coma. Habebat ęger languidas vires inquit Marcellus lib. suo fol. 71. Declarauit autem folio 5. quales erant pulsus virium languorem denotantes in illa constitutione, cum dixit (pulsus rari, & parui fiebant.) Tales autē ex vehementia febris pestilētis fiūt authore Gal. 3. de presag. expul. cap. 3. non à comate, ut patet ex Gale. lib. de pul. ad tirones, & Paulo lib. 3. cap. 9. Neque vero

coma

coma febrem illam pestilentem adaugere poterat adeò vt rationem causę subiret. Nam si spectemus comatis intemperiem, ea quidem frigida est; si verò febrem obseruemus, quam coma suapte natura posset inferre, vel omninò nullam inueniemus, cum coma inflammatio non sit, vt est lethargus, vel si aliquam afferret, lentam eam esse necesse est; quando lethargus comate affectus grauior, in eodem frigidę intemperiei ordine, febrem lentam, & non vehementem inducat: Vt docet Paulus lib. 3. cap. eodem cum
,, dicit (Lethargicos comitatur febris lenta, non impense
,, acris, erodensque, cum alto sopore, quę cataphora grę-
,, cis dicitur. Pulsus his magni, rarique sunt, & undosi.)
De secundo, & tertio, quę proposuimus; Dicimus quod etiam si quę assumit Marcellus vera essent, In suo argumento concludit ex non pręmissis, & sua conclusione destruit, quod probare intendit. Vtrũq; sic demonstro. Inquit (in comate, & febre complicatis, coma erat affectus magnus, qui necem promittebat.) Ex hoc debebat inferre, ergo à curatione comatis erat inchoandum. Sed infert (ergo uera curandi ratio erat materiam malignam derelictam, ad remotissimas partes reuellere, & maximè ad cutim.) At hoc non est curare coma, sed febrem, ergo concludit, quod in pręmissis non accepit: & contra quàm intendit demonstrat. Si quidem humor malignus, quem reuellendũ esse concludit, coma non constituebat, sed febrem. Quamquam enim pituita quoque putresceret in nostro ęgroto; succus tamen, qui excellenter putrescebat, & febrem

illam

illam perniciosam constituebat, erat flaua bilis adustione in atram versa. Hoc patet ex cōfessione Marcelli, qui folio 73. & 74. ęgrum dicit fuisse habitus melencholici, & folio 71. exanthemata illius subnigra. Cęterum etiamsi idem succus malignus febrem, & coma concitaßet: manifestum est, quod febrem, vt morbum coma vero ut morbi symptoma constituißet. Quod negare nequit Marcellus, qui febrem, morbum, & coma morbi symptoma statuit in nostro ęgroto lib. suo folio 70. Ergo dum humorem malignum concludit eße reuellendum, febrem potius curat, quam coma; cuius oppositum facere intendebat. Argumentum est Gal. qui 12. metho. cap. 1. inquit (Quòd si vno re-
» medio tum symptoma leniri, tum morbus curari queat, id
» utique non fuerit symptoma respicere, aut symptomatis
» causa remedia sumere: sed omnis eiusmodi auxiliorum
» species planè morbi curatio est.) Rursus hęc materia maligna, quam reuellere ad remotissimas partes intendit, vel erat firmata in cerebro, uel ad illud confluebat. Quocunq; modo affirmet, uesicatoria excludit. Nam si firmata sit reuulsionem non indicat, sed deriuationem ex Galen. 2. ad Glau. cap. 2. Vesicantia uerò cuti apposita pręsertim brachijs, spatulis, & tibijs, vt fuit in ęgroto nostro, nullo modo deriuant à cerebro: inquit enim Galenus 5. meth.
» cap. 3. (deriuatio ad uicina loca fit, cum id, quod per pa-
» latum uacuatur, per nares deriuatur:) & paulo post
» (tum per vicina deriuabis, vtiq; quę per aluum fluunt, ea
» vel per vrinas, vel vterum transmittens: quę vero per

vrinas

vrinas, ea uel per uterum, uel per sedem transferens: pari modo, quę per uterum erumpunt, vel per vrinas, uel per aluum: quę uero in oculis, aure, uel palato fluxiones acci dunt, eorum ad uicina deriuatio per nares est.) Quod con firmat 4. aphor. comm. 2. & Hipp. 6. aphorismo. x. inquit (caput dolenti, & circumdolẽti, pus, uel aqua, uel sanguis effluens per nares, aut os, aut aures, morbum soluit.) Idem confirmat lib. de iudic. prope finem. Si verò fluentes hu mores ad caput reuellere intendit. Hæc reuulsio uesican tibus ad cutem positis exequi nõ debet, sed purgatione per aluum. Quod probare tum ratione, tum auctoritate faci le est. Primum inquit Gal. 5. meth. cap. 3. (Reuulsio in ijs, quæ supra sunt, omnibus, deorsum semper agitur: sursum, in ijs, quæ sunt infra. Præterea a destris ad sinistra, sicut ab his rursus ad illa: similiter ex ijs, quę intus habẽtur, ad ea, quæ foris sunt: contraq; ab his ad illa.) Sed in nostro ægroto humor, qui concitabat coma, fluebat sursum à foco fe bris ad cerebrũ, ergo seruata oppositionis rectitudine, deor sum erat diuertendus. Gal. 4. meth. c. 6. inquit (Quare nunc quoq;, si etiamnum fluxio ualenter irruat, reuellere ad contraria studebimus, utiq; si in superioribus ulcus con sistat, per inferna purgantes.) & 13. meth. c. xi. (eadem ratione, inquit, in omnibus, quæ circa caput accidunt, me dicamentum, quod aluum deijcit, ad contrarium auertit.) Hipp. 2. in 6. Epide. 9. (si sursum uergant elata, per infe riora soluere.) Et libro de humoribus 1. tex. 13. inquit (de riuatio, in caput, in obliqua, qua maximè repit. Aut

reuulsio

" reuulsio in supernis deorsum, in infernis sursum.) Ita Gal. lib. 2. de frac. com. 27. Ita 2. in 6. Epidem. 14. & lib. Oribasij de cucurbitulis deri. & reuul. ex Gal. cap.
" 19. (in summa dicit, reuulsio facienda est, deorsum qui-
" dem, vbi succi ad superiora: sursum, vbi ad inferiora vergunt, &c.) Ita humorem turgentem prius quam membrũ aliquod princeps occupet reuellit quidem Hippocrates non ad cutem, neque vesicatorijs. Sed eadem die purganti medicamento, per inferiora illum euacuat 4. aphor. x. Adde his quòd humor ille malignus in nostro ægroto morbi erat causa: Igitur quemadmodum vt fluens ad partem principem indicabat sui reuulsionem, ità vt morbi causa sui abscissionem. Galenus x. meth. cap. 1.
" inquit. (Ita fit vt tres primi scopi sint, qui in propositis
" iam ob putredinem febribus, agendorum indicationem
" nobis præbeant: vna febris ipsa: altera effectrix eius cau-
" sa: tertia vis ipsa naturalis. Cæterum priores duo scopi
" submouendi sunt: tertius est tuendus.) & 4. meth. cap.
" 4. (præcipitur enim, inquit, ab omnibus ferè antiquis
" medicis, quicunque ratione quadam, ac methodo de vl-
" cerum curatione scripserunt, causas, quæ illa creant, ab-
" scindendas esse, æque profectò vt cæterorum omnium mor
" borum. Non enim arbitror, in vlceribus manente ad-
" huc causa, quæ ea excitauit, hanc prius tolli expedit, in
" alijs morbis non expedit: sed omnino in omnibus, in qui-
" bus effectrix causa adhuc manet, ab hac inchoanda cu-
" ratio est.) Abscinditur autem causa cùm purgante

medicamento noxius humor totus extra corpus excernitur, longè facilius, vberius, & commodius, quàm si ad cutem vesicantibus transferatur: vt infrà monstrabimus. Nec est quod dicat Marcellus fol. 79. præcessisse in nostro ægroto notabiles euacuationes, & per uenæ sectionem, & per purgationem. Nã post illam euacuationem factam purgante medicamento nulla noua indicatio insurgebat in nostro ægroto, sed eadem omnino remanebat, quæ purgationem à principio indicauit. Non erat ergo medicis temere transeundum, ad nouam auxilij materiam instituendam. hoc sic patet, vel enim à principio morbi purgauerunt Medici noxios humores, vt minorem iam factam materiam, facilius conquoquere Natura potuisset: Quòd in illis morbis fit in quibus speramus ægrum conualiturum ex Gal. 2. aph. comm. 29: Vel vt humorem malignum, vt dicunt, eradicarent: priusquam membrum aliquod princeps obsideret, vel vires deiceret, vt fit inturgente materia ex 4. aphorism. x. Quodcunque affirmet vesicantia prorsus excludit. Nam si primum dicat Marcellus; tunc minorata morbi causa in principio; in morbi vigore erat à vesicatorijs temperandum, ne naturã diuerteret à coctione humorum: Quæ enim concoquenda sunt, quiete opus habent 4. acuto. 44. Nec est verum Hipp. quietis nomine solum à purganti medicamento vacationem significare vt explicat Saxonia lib. 3. de phœnigmis cap. 9. Contradicit enim Galeno, qui comm. 44. referens causam cur medicamenta coctionem perturbent,

inquit

„ *inquit (Præterquamquod neque valenter calfaciat, ne-*
„ *que refrigeret, sed leniat mulceatque: quibus maximè*
„ *indigent, quæ coquuntur maturanturq́ue. Quòd si hæc*
„ *coctioni humorum conferant. Purgationes contrariæ exi*
„ *stunt: nempè corpus vehementer mouentes frangunt.)*
Sed vesicatoria corpus vehementissimè cùm mouent, tùm calfaciunt, ergo vehementer, & frangunt, & coctionem impediunt: hoc negare non potest Saxonia, qui lib. 3. de phœnig. cap. 14. inquit (vesicatorij autem hoc ipso tempore excitata facultas, est vehementissima attractio calore, dolore, euacuatione, & substantiæ similitudine.) Quam facultatem si habent in principio morbi apposita cum de sui natura habeant, omni morbi tempore habebũt. Non minus calida sunt in quarto ordine, ergo coctionem non iuuabunt, quam moderatè calida iuuare dixit Gale. loco allegato, & 11. meth. cap. 9. & 14. ergo per caloris excessum, offendent, distrahent, atque turbabunt humoris coctionem. Si secundum dicat, purgauisse nempè medicos, vt maleficam morbi causam penitus abscinderent: Tunc vel illa purgatione hoc indicatum absoluerunt, vel remansit adhuc tantus succus malignus, quantus ad febrem perniciosam continendam sufficeret. Si primum, ergo nullum remanebat indicatum reuulsionis, ablato iam indicante. Abscissa enim causa febris, quod est reliquum moderatis motibus, & refrigerante perspiratu, ad exactam symmetrian reducendum est ex Gal. 11. method. cap. 8. & lib. artis med. cap. 89. Si secundum ergo

eodem indicante adhuc persistente, eadem remanebat indicatio, idem auxilium, seu eadem materia indicationem absoluere apta requirebatur. Argumentum est Hippo.
„ *2. aphor. 52. cum inquit (omnia secundum rationem*
„ *facienti, si non succedat secundum rationem: non est trã*
„ *seundum ad aliud, stante eo, quod à principio visum est.) Erat igitur locus epicrasis, vt refert Galen. 9. meth. cap. 10. non autem ab euacuatione per aluum, ad uesicantia medicamenta temerè transeundum. De quarto, etiam si Marcello omnia, quæ voluntariè asumit, gratis condonaremus, nihil omnino pro vesicatorijs concludit. Nam etiam si nullomodo per aluum excerni, sed omnino ad cutem deferri debuisset malignus humor: Si indè inferat ergo vesicantia erant cuti apponenda, fallaciam clarè committit à simpliciter ad secundum quid. Plures enim sunt auxiliorum materiæ, quibus reuellere ad cutim, atque à profundo ad extimam corporis superficiem, noxios humores trahere Medicus potest, Frictiones, Innuntiones, Fomenta calida, Cucurbitulæ, surarum scarificationes, Animalia euiscerata, Balnea, & reliqua: de quibus infra secundum Galenum copiosè loquemur. Vesicantia verò, vt nec horum omnium maximè trahunt, ita horũ omnium maximè nocere potius quam conferre sunt apta, vt inferius ostendemus. Igitur vt ab indicatione ad indicatum sit necessaria illatio, sic ab indicato, ad vnã speciẽ auxilij illatio necessaria nõ est: Idẽ.n.nõ sunt indicatũ, & indicati materia, ex Gal. 9. meth. c. 14. & 14. eiusdẽ. c. 1.*

Marcelli

Marcelli Capræ pro vesicatorijs Ratio secuuda. Cap. III.

ECVNDAM rationem adducit fol. 79. his verbis, (materiam malignam derelictam, ad remotissimas partes reuellere conducebat. & maximè ad cutim per quam natura tẽtauerat hanc materiam deponere, vt exanthemata indicabant. eo enim ducere medicum oportet, quò maximè natura vergit : Si natura igitur tentauit à parte principe deponere ad aliam minus principem, & à nobili ad ignobilem, talem naturæ motum Medicum iuuare oportet : præsertim quia ab interioribus ad exteriora verti bonum dicebat Hippo. 6. *aphorism.* 25. *de erysipelate loquens, & Gal. in comm. ait, (non solum erysipelata, sed aliud quodcunque, quod ex profundis, & alijs principalioribus partibus transfertur, bonum esse signum, & causam debemus existimare. Contra verò si ad interiora vertatur malum :) id idem dixit Hipp. 6. apho. 37. vbi dicit (ab angina habito si tumor fiat in collo bonum.) & Gal. in comm. ait (sermo verus est impromptu siquidem ex intimioribus & principalioribus partibus, passiones confert ad cutim transferre.) Quòd etiam docuit 3. aphor. comm. 20. & 4. de morb. acut. 30. & hoc erat quod dicebat Gal. 2. de vsu partium cap. 5. dum ait, inter nostri corporis partes cutem à natura ad suscipienda corporis excrementa aptissimam*

simam omnium, tanquam imbecilliorem fuisse constitutã. Et in 3. de temp. cap. 3. ait, per cutem magna ex parte excrementa purgari, quæ in habitu corporis colliguntur.) hæc Marcellus. Quæ omnia aduerbum transcribit ab Hercule Saxonia lib. de vsu vesic. fol. 15.

Non rectè sentire Alexandrum Massariam, & Antonium Aluarez Hispanum, qui nullam excretionem à Natura factam, humoris crudi, nisi turgentis, putant vtilem. Cap. IIII.

ANC rationem Saxoniæ non recipit Alexander Massaria: Qui libello suo de abusu vesic. contendit nullam excretionem humoris antè coctionem esse, vel vtilem, vel imitandam. Verbis autem Hippocratis, & Galeni à Saxonia adductis, respondet: excretiones ab intro ad extra bonas esse, si humorum coctorum sint, secus verò omnino fore perniciosas. Quam sententiam longa serie verborum Galeni libello eodem monstrare nititur. Ego verò (licet Massaria pro mea sententia stare videatur) vni veritati magis addictus, omnino veram eius sententiam non puto. Quamquam enim, dum natura operatur regulariter, ordinatè, & non coactè, in crisi pfecta, nũquã excernat noxiũ succum, nisi primum illum concoquat, mòx separet, vt tandem eui-

ctum,

ctum, & separatum euacuet: Contingit tamen aliquando Naturam causæ morbificæ prauitate, vel multitudine stimulatam, ordinem suum immutare; & non expectata concoquentis facultatis operatione, expultricẽ irritatam insurgere succumque stimulantem euacuare. Quæ excretio, quamquam crudi humoris fit, quandoque cum ægri vtilitate contingit. Ita crisis, quæ fit per sanguinis fluorem è naribus, à Natura regulariter progrediente, post coctionem fit. Non enim est verum vt putat Massar. in sanguine à Natura euacuando criticè, coctionem non fore necessariam. Galenus enim in libro de aliment. Hippocrat. comment. 3. folio 14.
„ *litera G. inquit (de sanguine autem nemo dubitat,*
„ *quin interdum vtiliter, interdum secus, effluat,*
„ *aut etiam excernatur. Etenim si ratione iudica-*
„ *tionis, morbo concocto, & critico die fiat sangui-*
„ *nis profusio, si modo morbum per sanguinem indicari o-*
„ *pus erat, omnino ægrotum seruabit: Sin contrà, aut mor-*
„ *tem, aut maximè certè periculum afferet.) Et 1. cris. c.*
8. loquens de morbi principio vniuersali, quod cruditatis nota circumscribitur, inquit.
„ *(Neque igitur sudo-*
„ *res, & vomitus, & alui excrementa, neque tumores*
„ *post aures, neque profluuia sanguinis, si hoc tempore ap-*
„ *pareant, vnquam per crisim ægritudines finierunt.) Natura tamen aliquando stimulata sanguinis fluore, ante coctionẽ, ægritudinẽ cũ utilitate iudicauit. Ita 3. in 1. Ep.*
„ *24. in Metone inquit Hippoc. (Deiectiones, vt erant*

die

,, die tertio: vrina subnigra, in qua subnigra pendebant
,, dispersa, non residebant. Die quinto è destra nare affa-
,, tim profluxit merus, sudauit, iudicatus est.) Ante co-
ctionem igitur excretio vtilis fuit & salutaris. Nec est
audiendus Antonius Aluarez Medicus Hispanus, qui
lib. 1. suarum epist. depuls. 12. dicit, habuisse Metonē
aliqua ex parte signa coctionis antè iudicationem. Quia
,, Galenus inquit, (etenim à solo sanguinis profluuio, &
,, iudicatus, & seruatus fuit: quamuis non omnino tu-
,, ta signa baberet.) habuit igitur si non omnino, aliqua
,, ex parte. Et Hipp. in tex. (pendebant inquit sub nigra
,, dispersa in sub nigra vrina.) erat ergo Natura aliqua-
lem coctionem agressa. Non est inquam audiendus.
Galenus enim dicit fuisse iudicatum quamuis omninò non
tuta signa habuisset, ut innueret cum perniciosis, ac ferè
exitialibus signis seruatum fuisse. Nam non omnino
tuta, & omnino non tuta sensum non variant: verba
siquidem transposita non mutant sensum. Hoc autem
Galenum intellexisse, monstrare, facilè est. statim enim
subdit reddens rationem cur signa habuerit omnino non
,, tuta. (Nam quarto die, dicit habuisse eum vrinam
,, subnigram, cui annectit, in qua subnigra pendebant di-
,, spersa non residebant. Atque die quinto tametsi sangui
,, nem erupisse dicat, de naribus, & sudasse, & ab his iu
,, dicatum: tamen postea, vrinæ, inquit, tenues, subni-
græ.) Ecce igitur, quod toto iudicationis decursu, & post
iudicium crudi erant humores, & nullo modo à Natura

concocti,

concocti, quod ostendebant urinæ tenues & nigræ post sanguinis eruptionem, & sudorem, perseuerantes. Cæterum urinæ tenues subnigræ cum subnigris contentis, non modo non sunt signa alicuius coctionis imperfectæ; sed cruditatem atque perniciem significant. Dicebat enim
„ Galenus 1. de cris. cap. 12. loquens de urinis. (Reliquę
„ verò omnes partim cruditatem, partim perniciem porten
„ dunt. Nam, quæ alba est, & quæ tenuis, & quæ tur-
„ bulenta cruditatem: At, quæ farinæ hordei crassiori,
„ aut squammis, aut furfuribus similis est, quæ nigra, aut
„ viridis, aut liuida est, aut oleaginea, aut fœtida, perni-
„ ciem significat.) & eod. cap. subdit. (De hisce igitur
„ omnibus admirabilis Hippocrates primus omnium, quos
„ scimus, optimé docuit: & quod in viris quidem, & mu-
„ lieribus nigræ urinæ pessimæ sunt.) Rursus Hippoc. 2.
„ prog. 32. (Exitiosiores vero, inquit, urinæ sunt, si aquo
„ sæ, fœtidæ, nigræ, crassæq; sunt.) Exitiosa verò signa indicant mortem inquit Gal. 2. eodem 34. Ita Hip. eodem 2.
„ 33. dicit (sunt autem in viris quidem & mulieribus uri
„ næ nigræ, in pueris verò, aquosæ deterrimæ.) Præterea quę pẽdebãt in urinis cum prauis coloribus coctionem imperfectam non denotabãt: Mala si quidem esse & dãnanda profert Hippocra. 2. prognost. 36. per illa verba
„ (considerare verò oportet in urinis, in quibus Nubecu-
„ læ sunt, utrum sursum fuerint, an deorsum: & item co-
„ lores, quos obtinent. Quæ enim deorsum feruntur cum
„ coloribus, qui dicti sunt, bonæ commendandæque sunt.

" Quæ sursum cum coloribus, qui dicti sunt, malę damnan-
" dæque sunt.) Nigrum verò colorem exitiosum, & de-
terrimum suprà declarauit. Et Gal. 3. in 1. Epide. 20.
" de Herophonte dixit. (Hic præter expectationem su-
" perstes fuit, quem scilicet primis diebus merito moritu-
" rum suspicatus esses. Etenim nigra minxit:) & 2. pro-
gnost. 29. cum dixit Hippoc. nubeculam nigram in vri-
" nis vitiosam. subdit: (E quibus vt nigras merito crimi
" netur, perspicuum est: si quidem nigredo aut ob vehemen
" tem accidit frigiditatem (qua ratione sanguis quoque ni-
" grescit congestus in globos, & quicquid extinguitur, in
" plenum frigescens) aut propter exuperantem calorem:
" Etenim sanguis rursus trahit nigrorem, si crematur, quē-
" admodum alia omnia corpora.) In Metone igitur
vrinæ subnigræ, quæ ad omnimodam nigredinem propè
accedebant, vel caloris incendium denotabant, quod ad
exustionem properaret, vel refrigerationem, quæ tende-
ret ad caloris extinctionem. Sed à neutro horum vtilis
aliqua coctio fieri poterat: quando, quæ coquuntur ma-
turanturque neque valenter calfacientibus, neque refri-
gerantibus, sed moderato calore indigeant vt 4. acutor.
44. docet Gal. Accedit, quod Gal. in comm. Metonē
cum humorum cruditate iudicatum clarè fatetur, cum
" inquit. (Quod vero in exitu totius narrationis scripsit:
" in hoc non erat recidiua, sed crebrò sanguis etiam post iu
" dicium erupit. eo est dictum, quod absque vrinarum con-
" coctione esset iudicatus,) & tandem concludit. (At qui

" cruda adhuc erant, & inconcocta.) & libro eodem 30.
" in fine com. inquit (siquidem alium nuper ægrum sangui-
" nis eruptione iudicabat: & mulierem, de qua nunc ver-
" ba fecit, sudore: quamuis morbus vtrisque inconcoctus
" esset ipso illo die.) Rursus redeuntes ad institutam disputationem dicimus, quòd Mulierem hāc, de qua nuper Gal. loquutus est, trimestri fætu grauidam periculosa febre correptam Natura stimulata, cum omnimoda humorum cruditate, per sudorem liberauit. Crudos fuisse succos monstrāt vrinæ, quas Hipp. 3. in 1. epid. 30. toto morbi decursu refert fuisse tenues & non boni coloris. Nec est quod dicat Aluarez, in hac muliere humorem fuisse turgentem. Si. n. hoc verum esset, manifestè errasset Hipp. qui in materia turgente naturæ iudicium expectasset ad diem vsque quintum cum humorum cruditate: Debuisset .n. purgare primo die iuxta suum præceptum 4. aph. x. vel non vltrà secundum vt 1. aph. com. 24. dixit Gal. Quod autem id non fecerit ex eo patet: abscissione siquidem causæ morbus vel omnino cessasset, vel saltem mitior fuisset effectus. At à tertio ad quintum vsque perpetuò vehementior fuit. verba Hippo. id clarè mon-
" strant, quæ hæc sunt. (Die tertio dolor colli, & capi-
" tis secundum clauiculam, & mammam desteram, statim
" lingua obmutuit: destera manus cum conuulsione elanguit,
" vt paraplecticis solet: prorsus delirabat: Nocte cum mo
" lestia non dormiuit, aluus turbata est biliosis, meris,
" paucis. Quarto linguam vox defecit, eadem conuelle-

" bantur, dolores omnino perdurarunt, hypochondrium
" cum dolore est conuulsum, somnum non cœpit, prorsus
" delira erat, aluus turbata: vrinæ tenues, non boni coloris.
" Quinto acuta febris, hypochondrij dolor, planè delira-
" uit, excrementa alui biliosa, nocte sudauit, febre libera-
" ta est.) Rursus neque Gal. casum huius mulieris annotas-
set: quòd crudo morbo fuerit iudicata. si turgentem pu-
tasset. Turgentem. n. si natura humorem crudum depulis-
set, mirum esse non debebat, nec memoria tenendum.
Ad hæc neque casum Metonis, & hunc simul vt memo-
ria dignos annotasset, vtpotè citra coctionem pariter iu-
dicatos; ergo si prior turgens non fuit, neq; posterior. Ad-
de his, quod casus Critonis magis fuit vehemens, quàm
huius mulieris, perijt. n. postridie quàm ægrotare cœperat
cum sæuissimis simptomatis, humore à pede ad cerebrum
recurrente, turgens tamen non fuit. Non. n. fuisset mira-
tus Galenus cur initio morbi venam non secuerit Hippo-
crates, si quidem mirari potius debuisset cur turgentem
humorem à principio non purgauerit, cum præceptum
eius sit, medicari in valdè acutis, si materia turget,
eadem die: tardare. n. in talibus malum est. Ad extre-
mum humor turgens crudus est, vt ex. 1. aph. 24. clarè
colligitur, & à facultate membrorum expultrice propel-
litur. Est enim de loco ad locum mobilis, non quod ipse
seipsum moueat, animal enim foret, non succus: sed quia
membrorum facultatem irritat: quæ irritata nullam co-
ctionem intendit, sed expellit. Igitur cruditas per se

non impedit quin vtiliter expelli possit. Quod si id euenit, nam quamquam humor sit crudus tñ est tenuis, & ad motum facilis vt inquit Aluarez. Manifestum est omnem humorem tenuem (vt est præcipue biliosus) non modo qualitate, sed quantitate infestantem, excerni à Natura stimulata antè coctionem vtiliter posse. Verum etiam, & crassus humor dum partem stimulat cum vitæ periculo, antè coctionem à Natura propulsatur, & euacuatur vtiliter. Id manifestum est in epilepsia, & apoplexia de quibus Gale. 2. de symp. caus. cap. vltimo inquit. (sicut apoplexiæ, & epilepsiæ ex pituitosi succi multitudine, in ipsius cerebri ventriculis collecta, gigni videntur. eoque fit, vt subitanea sit earum tàm generatio, quàm discussio.) discutit ergo Natura crudum humorem vtiliter. Nec est quod dicat Aluarez, pituitam illam facientem epilepticam conuulsionem, naturam commutare in flatum, & per vias insensibiles expellere. Nam sic concedit quod negare intendebat: quia siue per aluum, siue per sudorem, siue per insensibilem euacuationem fiat humoris eductio, crudi euacuatio est, nullo modo cocti, & vtilis quidem: quæ vel omnem morbum, vel saltem morbi insultum propulsat. In apoplexia vero genita à pituita cruda de qua inquit Gal. frigidum ac crassum aut omnino viscidum humorẽ esse causam 4. de locis affect. cap. 2. euidens est creberrime naturam succum crudum à cerebro ad neruos vtiliter transmittere. Inquit enim Gal. ibidem. (At qui soluta

" tæ apoplexiæ creberrimè succedere solet vocata paraple-
" gia.) & Auic. lib. 3. fen. 1. tract. 5. cap. 8. (Apo-
" plexia, inquit, quandoque conuertitur in paralisym.)
Immo ars in apòplexiæ insultu crudum succum purgare omni ingenio contendit, in quem vsum laudat Auicenna lib. 3. fen. 2. cap. 14. pillulas de euphorbio. Igitur ad ægri salutem irritata natura consuetum ordinem inuertit, & crudum succum stimulantem vtiliter expellit. Sic licet ad fœtus emissionem eius maturitatem, atque statum pariendi tempus Natura regulariter expectet, si tamen illo corrupto grauetur, coacta ante maturitatem excernit, vt 2. de caus. symp. docet Gal. Sic ventriculus mordente acrimonia succorum irritatus ante legitimum tempus cibum abijcit, & multitudine grauatus, vel multitudine, & acrimonia malè affectus diarrheis infestatur
" vt 2. de natu. fac. docet Gal. sic (lippientem alui proflu-
" uio corripi bonum) dicit Hipp. 6. apho. 17. vbi Galen.
" (non vt signum, hoc, lippientibus bonum ab eo dictum est,
" sed vt causa, quia humorum abundantia simul euacua-
" tur, atque ad inferiora retrahitur. Est autem, & hoc
" apud ipsum exemplum vnum eorum, quæ spontè, & vti-
" liter euacuantur, quod medicum imitari oportet, & pro-
" culdubio sic etiam omnes faciunt, in lippitudinibus aluũ,
" & clysteribus, & purgationibus subducentes.) Ideo Gal. acres humores fluentes ad oculos pro ophthalmia concitanda purganti medicamento reuellit, & euacuat 13. meth. cap. vltimo. Quòd si dicat Aluarez pro re-

uulsione Hipp. concedere in morborum principijs medicamentis esse expurgandum crassum humorem, & crudum: manifestum est ipsum fateri cruditatem, vtilem euacuationem in humore etiam non turgente non impedire. Medici enim intentio rei naturam non mutat: Siuè enim vt reuellat; siue vt euacuet, vel tandem ad deriuationem crudum succum e corpore purganti medicamẽto euacuet, manifectum est crudum, & non turgentem vtiliter euacuari ante coctionem. Quod si crudos humores fluentes (ijs enim debetur reuulsio) natura non retinet: id ideo contingit nam vel trahuntur, uel expelluntur quicunq; fluunt ex Gal. 2. de diff. feb. cap. vltimo: Sed cur à natura membri expelluntur si crudi? Certè quia stimulant. Natura enim sine cognitione operatur, & quod eam stimulat, propulsat: Igitur succi naturam stimulantes vtiliter expelluntur etiam ante coctionem. Sic humorem crudum extremè citra coctionem glutinosum expurgat Hippoc. 1. acuto. 33. Ita nigro veratro, vel peplio purgat ubi eas, quæ subsepto transuerso sunt, partes dolor infestat 2. acut. 11. quos crudos eße manifestum est. Sic albam pituitam, quæ leucoflegmatiam constituit, fortis alui fluxus euacuat, & morbum soluit. 7. aphor. 29. Quã putare concoqui non poße ea coctione, quæ humorem educendũ euincit, à ratione est alienum. Cruda igitur pituita euacuata morbum soluit. Tandem, ars humores non turgentes sæpe utiliter purgat citra coctionem, ut omninò putres. 3. de san. tuen. cap. 3, tenues lib. quos & quando

purgare

purgare oportet, perniciosos 1. de diff. feb. cap. 4. 5. method. cap. 12, acres ut in alopecia. 1. de comp. med. Secundum locos cap. 2, in fluxione positos antequam firmentur 4. acut. 76. Verum hæc vberius explicabuntur quãdo de exhibitione purgantis medicamenti in febre pestilenti disputationem explicabimus.

Naturam quandoq; excernere humores nõ malignos antè coctionem, & vtiliter: Nec omnem humoris maligni excretionem, vel depositionem ad partes ignobiles, antè coctionem esse perpetuò vtilem vel imitandam. Aduersus Herculem Saxoniam. Cap. V.

ERCVLES Saxonia lib. de usu uesic. fol. 13. inquit, humorum, qui continentur in corpore, triplicem esse excretionem, seu transmissionem: vnam omnino criticam; quæ fit, natura omnìno vincente. Aliam omnino symptomaticam: quæ fit natura omnino succumbente. Tertiam vero inter hæc mediam: in qua duo genera humorum excernuntur, scilicet turgentium, & uenenosorum: quos natura deponit, & excernit, quamuis ante coctionem, utiliter. Hanc sententiam

tentiam introduxit Victor Trincauellius; uera tamen omnino non est. Primo, quia Natura sæpè excreuit humores neque uenenatos, uel malignos, neque turgentes ante coctionem, & utiliter. Secundo, quia non semel humores etiam uenenatos Natura deposuit à nobilibus ad ignobiles partes, non tamen utiliter; quam transmissionem ars non debuit imitari, sed emendare; unde non semel dantur excretiones noxij humoris etiam utiles, quæ à medico non sunt per eandem uiam iuuandæ, sed corrigendæ. Hęc facili negotio demonstrantur. Galenus 6. in
„ *6. epid. ultimo inquit (quin etiam atram bilem hæmor-*
„ *rhois plerumque incipientem prohibuisse, & iam effectam*
„ *remouisse, nec non & duratum lienem sanauisse, con-*
„ *specta est. At uarices quòque hos ipsos morbos, podagras*
„ *præterea, & articularios dolores discutiunt.) Sed atra bilis incipiens crudus humor est, ut quicumque humor morbi principium constituens ex Gal. 1. aph. 12. & 1. cris.*
„ *cap. 8. Ita 4. aph. 25. (sanguis, inquit, quidem supra,*
„ *qualiscunque fuerit, malum: infra autem nigra deie-*
„ *cta, bonum est.) ubi Gal. in com. (infra uero per hæmor-*
„ *rhoidas bonum quando nigra euacuantur.) Ad hęc 6.*
„ *aph. 11. inquit Hipp. (Melancholicis, & renum uitio*
„ *laborantibus hæmorrhoides superuenientes, bonum.) Ac-*
„ *cedit quod si (Mariscis laborantes neque morbo Laterali,*
„ *neque Pulmonario, neque Phagedæna, neque Furuncu-*
„ *lis, neque Therminthis, fortasse uerò neque Lepris, for*
„ *tasse neque aliis) capiuntur ut 3. in 6. epid. com. 37.*

subdit Gal. Manifestum est quod si his morbis incipientibus Mariscæ superueniant, illos uel omnino soluunt uel iuuant: Quandoquidẽ inquit Gal. 3. in 6. epide. com. 40.
„ (oĩa, quæ post aliqua, orta liberãt, eadẽ, si añuertãt, fieri
„ phibere.) Rursus si auctore Saxonia lib. 3. de phẽn. c. 23. utilis est sanguis ex utero, uel hẽmorroidibus erũpens, inchoante febre pestilenti, si ex eorũ suppressione illa contingat, ergo, & in magnis atque benignis affectibus inchoantibus, ab eorum suppressione productis, si profluant, utiles erunt. Quoniam quicquid potest in maius potest multo facilius & in minus. Nõ minus poterit Natura deponere utiliter crudos humores in fluxione positos licet nõ malignos, sed sola quantitate grauantes: Neq;. n. necessarium est in fluxione positos malignos esse. secus. n. omnes passiones arteticę, omnis morbus à fluxione constitutus foret malignus. huc referri posßunt omnes fluxiones Ophthalmiam soluentes, & reliqua alias passiones iuuantes, in quibus humores crudos, & non malignos natura utiliter excernit, quas retulimus capite superiori aduersus Alex. Mass. Secundo nec est uniuersaliter uerum, ut putat Saxonia, omnem excretionem, uel depositionem maligni humoris ad loca ignobiliora, uel etiam omnino extra corpus, esse perpetuò utilem uel iuuandam. Nam
„ 4. aph. 22. inquit Hipp. (morbis quibuslibet incipienti-
„ bus, si atrabilis uel supra uel infra exierit, lethale.)
Quod confirmat in coäcis prænot. Et Gal. 3. de difficul. resp. & 1. cris. cap. 6. Nec valet responsio Saxoniæ, qui

qui lib. 3. de phæn. cap. 49. dicit Hipp. hoc loco & alibi pperpetuo dānare excretiones circa initia in morbis magnis & benignis: Tales. n. debēt coctionē expectare vt recte excernātur. Non ualet inquā, nā preterquāquod in magnis, & benignis aliquādo utiles fuisse excretiones in prīcipio morborū mōstratū est: Hipp. 4. aph. 22. de malignis excretionibus loquitur, quas dicit, morbo incipiente, lethales. Malignas eas esse ex eo patet, quia lethales morbos denūciant. Accedit, quod in pestilenti constitutione, quam malignam esse nemo ambigit, excretiones in principio sæpe perniciosas atq; lethales retulit Hipp. ut 4. aph. 21.
„ *vbi inquit, (deiectiones nigræ, qualis est sanguis niger,*
„ *sponte venientes, siue cum febre, siue sine febre, pessimæ.)*
„ *vbi Gal. in com. (plurimas verò huiuscemodi deiectio-*
„ *nes in pestilenti hoc morbo longo conspeximus, quæ non*
„ *magis in ijs, qui exitio proximi erant.) & mox (quare ab*
„ *initio quidem numquā ad bonum fiunt huiuscemodi deie-*
„ *ctiones, magnam visceris læsionem ostendentes.) Et lib.*
„ *de atra bile cap. 4. vbi dixit. (simile quoque ijs effecit*
„ *longa hæc prolixiore æstate pestilentia orta.) Subdit*
„ *(At, qui puram exactamque atram bilem deiecerunt,*
„ *omnes periere.) Rursus, contingunt in febribus pestilentibus fluxus colliquatiui, vt docet Gal. 3. in 3. epid. com. 57. In quibus, preter carnem liquatam, & pinguedinem, humores quoque excellenter putridi febrem constituentes defluunt ex Galeno 8. de comp. medic. per loca cap. 6. & 3. acut. com. 12. hanc tamen maligni humo-*

ris excretionem nemo vtilem putabit, nec ipse Saxonia vt fatetur lib. 3. de phæn. cap. 20. Præterea Gal. lib. „ de cibis boni & mali succi cap. 1. inquit. (Alijs vero „ quibusdam carbunculi & phagedenę, spetie, quum „ apparuissent cum febri, plurimos interfecere.) Hæc autem excretio venenosi humoris ad cutim fuit. Rursus 4. „ aph. 47. Gal. inquit, (Malæ vacuationes sunt praua- „ rum signa dispositionum: prodeuntque sæpius eodem „ modo, quo in vlceribus putridis, à quibus ichores, hoc est li „ quores saniosi, defluũt, nihil dispositioni conferentes:) Ad extremum morbi, quos refert Hipp. in epid. maligni sunt, in quibus multas enarrat excretiones prauorum humorũ, tùm ad loca ignobilia per abscessus, tum extra corpus per eorum affluxus: omnes tamen inutiles, atque „ perniciosas. 3. in 3. epid. 61. dicit Hipp. (multumque „ etiam vitiosæ erant urinę redditæ: Neque enim inerat „ crassitudo, vel concoctio, vel purgatio proba.) & mox „ (plurimis vero colliquationem, turbationem, dolores, „ diuturnitates, & nulla iudicia.) & 2. in 1. epid. 35. „ (cum autem, inquit, diu hæc durarent, multique essent „ dolores & mala colliquatio, His succedebant Absces- „ sus, aut maiores quàm ut ferri possent, aut minores „ quàm vt prodessent quicquam:) Abscessus vero à Natura omnino victa & succumbente non fiunt. Ad „ hæc tex. 36. inquit. (quæ hos infestabant, hæc erant: „ dysenteriæ, tenesmi, lieteriæ, & fluxiones alui:) & sub- „ dit tex. 37. (Quę autem ex his violenta erant, statim

Oppri-

" *Opprimebant, vel rursus nihil proderant.) & tex. 38.*
" *(papulę paruę, quę non essent excernendis morbis, statimque euanescebant. aut secundum aures tumores nigricantes, qui nihil denunciarent.) & 2. in 1. epid. 26. & 27. (sudores multi. Has tantum aberat vt recrearent, vt etiam contrà lęderent.) & 3. in 3. epid. 57. inquit Gal. (& pestis quòque illa longissima, quę nostra ętate vulgata est, ex ijs quę per aluum vacuantur, omnes propè peremit.) Rursus neque verum est, quòd omnes excretiones ad externas partes etiam vtiles, sint ab arte iuuandę per eandem viam; sed sępe sunt corrigendę, ac ad commodiorem transferendę. 2. in 6. epid. 30. in Simone latas pustulas habente, Natura repurgauit altiores sedes corporis ad cutim noxios humores demandans, & quidem vtiliter, inquit tamen Gal. in com. (Nam in libris de arte curandi, in quibus corporibus per multa humorum copia est, ijs vtiles esse purgationes didicisti: priusquam. n. ita redundantem materiam, aut venę scissione, aut purgatione quis eduxerit, si fouens, hoc est calidis vtens ipsam discutere conetur, plus attrahet, quàm percutem euacuabit.) Aëtius tetrabili 2. Sermone 1. cap. 129. ex Herodoto, pustulas seù vibices in cute apparētes, in febre maligna in principio curat nō trahēs ad cutim, ad quam natura deponebat excretionem illam malignam, sed vena secta sanguinem euacuans. Galen. in Critone 3. in 1. epid. com. 26. non miratur, quid causę fuerit, cur Hipp. medicamentis ab alto trahentibus cruri appo-*

sitis

sitis Naturam à principibus partibus ad crus deponere molientem noxios humores non iuuerit per eadem viam,
„ *qua vergebat. Sed inquit (vnde mireris, quid causę fue*
„ *rit, quominus huic initio morbi secuerit venam.) Et Aui cennas lib. 4. fen. 1. trac. 4. cap. 10. loquens de variolis*
„ *in cute apparentibus inquit, (Sed quando egrediuntur*
„ *variolę, non oportet tunc ut administretur phlebotomia,*
„ *nisi inueniatur vehementia repletionis, & dominium*
„ *materiei: tunc. n. phlebotometur quantitate, quę alleuiet*
„ *seù minoret. & conuenientius quidem, quod in hac ad-*
„ *ministratur ęgritudine est phlebotomia.) Igitur non est perpetuò verum debere Medicum imitari naturam eiusque motum iuuare, quamquam ad ignobiles partes demandantem noxios humores; sed sępe expedit per uiam magis idoneam eius excretionem transferre, & illam corrigere, ac emendare. Dicebat Gal. 1. aph. com. 20.*
„ *(oportet itaque Medicum Naturę inclinationem ani-*
„ *maduertere: & si quidem idonea fuerit, subministrare,*
„ *& adiuuare: sin autem contrariè simul ac noxiè fiat, pro*
„ *hibere, transferre, atque diuertere oportet.)*

Euersio secundæ Rationis Marcelli. Cap. VI.

HIS *in hunc modum explicatis corruit Marcelli ratio; apparet. n. non eſſe uerum vniuersaliter, ut aſsumit, Medicum eò ducere debere quò*

Natu-

Natura vergit: Apparet non minus, nec debere ipsum omnem Naturæ motum imitari, quamquam expellentis noxios humores vtiliter & ad cutim. Rursus neque verum est absolute esse bonum & ægro conferre si natura erysipelata, ac humores omnes noxios ab internis ad exteriora demandet. Hoc enim cum distintione est intelligendum: quandoquidem si illa Naturæ excretio fiat coctis humoribus, bona erit & vt signum & vt causa, in quem sensum loquutus est Hipp. & Gal. 6. aph. 25. & 37. & alijs locis à Marcello adductis. Si vero ante coctionem illa fiat, mala erit ut signum (in quem sensum loquutus est Hipp. 4 aph. 22.) bona vero esse poterit vt causa, Si fiat tamen cum tollerantia & conferentia, & ad loca ignobilia, non quęcunque sed conuenientia, tum membro principi lęso exonerando, tum humori lędenti recipiendo. Non enim quodlibet membrum licet externum, & ignobile, cuilibet humori recipiendo, & expurgando, vel cui vis membro principi exonerando, congruit. Sed determinatum determinato, vt docet Gal. 7. meth. cap. vltimo, & 4. aphor. commen. 2. Igitur etiam si fiat excretio ab intro ad extra & a parte principe ad ignobilem, fiat tamen sine conferentia, & sine tolleratia, & ad partem non conuenientem membro affecto, vel humori noxio; erit depositio nec bona, nec utilis, neque vt signum, neque ut causa: Sed actio naturæ mala, & quandoque etiam excretio lethalis: quam Medicus non debet imitari, sed corrigere. Hoc licet

ex antè

„ ex antè dictis facilè cõstare possit. Euidens quoque est,
„ nam 4. aph. 23. Hipp, inquit. (Quibuscunque ex mor
„ bis acutis aut diuturnis, vel ex vulneribus, siue quouis
„ alio modo extenuatis, nigra bilis, siue uti sanguis niger
„ desubter exierit, postridie Moriuntur,) Gal. in com.
„ subdit (propter morbi igitur magnitudinem cum contine
„ ri nequeant, effunduntur, & idcirco sunt difficilia.
„ Mortem autem non in posterum afferunt, vt in alijs
„ contingit morbis propter virium imbecillitatem.) & 4.
„ aph. 46. cum inquit Hipp. (si rigor incidat febre non de
„ ficiente, ægro iam debili, lethale est.) Gal. in com. dicit.
„ (sæpius vero fieri rigorem febre non deficiente, &, alio-
„ qui bonum non est: in virium autem factus imbecillitate,
„ perniciosus. Nam, si qua euacuatio rigorem subsequa
„ tur, quæ nullam facit intermissionem: propter vtrumq;
„ hominem dissolui verisimile est, & quia uis imbecillis fer
„ re non potest rigoris agitationem, & quia ab euacuatio-
„ ne dissoluitur. Si uero solus accidat rigor, nulla euacua-
„ tione subsequente, vtroque modo casus caret bonitate.
„ Nam, & vt mala causa, vim corporis tanget: & ma-
„ lum signum erit.) Quod confirmat Gal. 4. aph. com. 2.
1. eiusdem com. 2. & 23. 2. in primum proret. com.
58. lib. aduersus Iulianum cap. 1. & lib. de opt. sec.
cap. 28. In nostro ægroto exanthemata in cute ostende-
bant, inquit Marcellus, Naturam demandare noxios
succos a partibus internis ad externas. Sed non erat depo
sitio vtilis, nec quã Medicus sequeretur, vel per eandem

viam

viam iuuanda sed omnino corrigenda. Erat enim excretio humoris crudi, sine tollerantia, sine conferentia, ad partem non conuenientem, tum ratione partis principis affectæ, quę debebat exonerari, tum ratione causæ morbum procreantis, quę debebat abscindi. Hæc omnia sigillatim ostendo. Primum, humores crudi erant; Dum enim dicit Marcellus libr. suo folio 85. (in nostro ęgroto Natura, per cutim, & partes externas tentauit transmittere malignam materiam: & bene: Quoniam eramus in morbi vigore, & humores non crudi, & in domiti erant.) Contradicit sibi ipsi, & rationi. Ipse enim fol. 71. sui lib. inquit, in illo ægroto exanthemata apparuisse (cum virium langore, & vrinis subiugalibus.) vrinæ subiugales humorum cruditatem ostendunt. Ita Gal. 1. crisium cap. 12. loquens de vrinis, inquit, (Nam, quæ alba est, & quæ tenuis, & quæ turbulenta, cruditatem significat.) Ita 5. in 6. epid. 15. (vrinæ, ait, iumentorum lotio similes eliquationem non indicant, vt Sabinus censebat: Nam in aphorismorum explanationibus id genus vrinas eorum esse explicauimus, in quibus humor, qui crudus vocatur, plurimus abundat.) Quod confirmat in Hermocrate 1. in 3. epid. 5. ubi dicit. (At enim cum crassas etiam fuisse indicet nec subsedisse vrinas, planè sunt illæ ex conturbatis & turbidis, vt solet hic appellare, quę semper turbationem crudam annunciãt.) Idem docet 2 prog. com. 30. & 3. in 1. epid. com. 21. ægroto. 4. vbi sic asserit

,, (Rigor, acuta febris, sitis, biliosus affluxus, delirium,
,, vigiliæ, biliosi sunt humoris indicia abundantis. At ue-
,, rò conuulsiones, & palpitationes, & similis vrina iumen
,, torum, crudi ea sunt, & crassi species.) Adde quod si in ægroto nostro humores crudi non fuissent: Marcellus non timuisset eius mortem; dixit tamen fol. 71. (signis omnibus perpensis, necem potius quàm salutem promittentibus.) (cõcoctiones enim arguunt celeritatem iudicij, securitatemque salubrem, vt cruda, & incocta difficultatem, acrisias dolores, recidiuam, & mortem, ex Hipp. 2. in 1. epid. 45. & 46. Rursus, erant, inquit Marcellus, in nostro ægroto vires languidæ, & vrinæ subiugales; ergo crudi erant humores morbum facientes. Si enim languidæ vires morbi causam concoquerent, à minori inequalitate prouenirent actio cum victoria. Prætererea si illa excretio vtilis fuißet conferentiam, & tolerantiam indicasset iuxta dogma Hipp. & Gal. 1. aph. 2. & 4. eiusdem 2. At in nostro ægroto post exanthematum excretionem, & vires perseuerarunt languidæ, & morbus effectus fuit inclementior: fatetur hoc Marcellus qui lib. eodem fol. 70. & 71. inquit. (nona die eius ægritudinis aduentante pessimo symptomate quoddam somnifero, coma à medicinæ scriptoribus nuncupatum, vltra & exanthemata subnigra lenticularumq; formam gerentia cum virium langore.) & mox concludit (quare signis omnibus perpensis mortem potius quam salutem promittentibus collegium medicorum factum fuit &c.) ergo ex

eius

eius confeſſione, poſt excretionem exanthematum per cũtem mortis apparuerunt inditia potius quàm ſalutis. Excretio igitur illa ſine conferentia fuit; ergo propter morbi magnitudinem ſucci illi maligni, cum contineri non poſſent, effundebantur ob virium imbecillitatem; quo caſu mortem prædicebant Hipp. & Gal. 4. apho. 23. vt ſuprà retulimus. Ita & Philiſco accidit in ſudoris excretione ex qua Gal. 3. die mortem imminere ex artis præceptis ſignificauit. 3. in 1. epidem. 18. Præterea corruit Marcelli ratio, nam cutis quamquam pars extima, & ignobilis, non erat locus conueniens in ægroto noſtro, nec ad cerebrum exonerandum, nec ad craſſum humorem recipiendum & expurgandum. Quorum vtrumque fieri oportebat: Si vt Marcellus decreuit, à comate, vt maiori affectu, cerebrum obſidente, ac necem promittente fuiſſet auſpicanda curatio. Dixit enim lib. ſuo fol. 79. (in hoc igitur illuſt. ægroto affectus magnus erat coma, ſeu cataphora, quæ necem promittebat,) & rurſus fol. 91. (dicimus quod affectus in capite iam erat pro maiori parte per eſſentiam factus, & ideo vehementioribus etiã à propinquiori parte egebamus reuulſionibus, ſeu vt rectius dicam deriuatione, ſi non ab euacuatione hoc autem per veſicantia quilibet ſanę mentis fieri debere putabit &c.) Cæterum, vt illi indulgiam, quòd reuulſionẽ cũ deriuatione confundit; quòd à propinquis reuellere, & à remotis partibus deriuare capitis affectũ intẽdit. Certè cutis cerebro exonerãdo, deriuãdo, et ab euacuãdo,

per essentiam affecto, idoneus locus non est: cum hæc per nares, aures, & os, & reliqua loca illi proxima fiat, non per cutem spatularum, & tibiarum. Hippo.
» 6. aph. x. inquit (caput dolenti, & circum dolenti, pus,
» vel aqua, vel sanguis effluens per nares, aut os, aut au-
» res, morbum soluit.) Et Gal. 4. aphorismo. comm. 2.
» inquit. (Aliquando medicina partis alicuius est euacua
» tiua, veluti quæcunque per palatum, & nares à capite
» abducunt superfluitates.) Et 7. meth. cap. vltimo (ce-
» rebrum vero, inquit, per palatum, & nares, & aures &c.) Neque valet responsio Saxoniæ lib. 3. de phen. cap. 29. Quòd etsi ad deriuationem hæc membra peculiaria sint constituta, vtile tamen est in febribus à cute euacuare, cum febris totius corporis sit morbus. Nam hæc responsio præterquamquod Marcellum non tuetur; qui cerebrum inde euacuare intendit; recta quoque non est. In febre enim euacuamus non morbum (morbus siquidem contrariæ qualitatis indicat contemperamentum) sed causam. At causa si per cutem excerni à quouis membro principe affecto, commodè posset, frustrà singulis singula membra natura constituisset pro eorum exoneratione: Ea vero in superfluis non abundat. Mox nec in qualibet febre, totius corporis habitus est repletus humore extraneo, qui sui eductionem indicet: Adeo vt omnis illius, causa continens, & antecedens per cutem perpetuò commodè educi possit. Rursus Gal. 11. meth. cap. 8. docet febrem indicare non euacuationem, sed refrigerantia.

frigerantia. Neque omnis humor faciens febrem, etiam si totum habitum corporis occuparet, poßet per cutem excerni, nisi solum tenuis vt ichor, & flaua bilis: Neque is omni, febris tempore. Verba Gal. lib. de const. art.
„ cap. 19. hæc sunt (sed quæ totum corporis habitum occu-
„ pauerint, quum tenuia fuerint, aut sudore, aut medica-
„ mentis, quæ cuti applicita vim exiccandi habent: quum
„ vero biliosa, primum quidem purgatione egent, mox, &
„ euacuatione per cutim.) Humores verò crassi coma pducẽtes (quales erãt, qui vt dicit Marcellus fol. 85. ad cerebrũ raptũ habebant, in nostro ægroto) etiam si in toto corporis habitu continerẽtur, per cutim educi conuenienter non
„ possent. Gal. 3. acuto. 62. inquit. (Verum, si ardens
„ febris ob salsam pituitam putrescentem oriatur, aduersis-
„ simum illis esse balneum scire oportet. Neque enim pi-
„ tuitosus humor, vt biliosus, per cutim euacuatur, pro-
„ pterea quod tum crassus, tum glutinosus sit.) Ita in lib. Hipp. de alim. cõ. 3. fol. 13. lit. H. inquit (etenim natu
„ ra semper dat operam, vt sanguinem expurget, quodq;
„ vitiosum est, ab eo secernat, & à partibus principibus mo
„ do in ventrem & intestina, modo in extimam superfi-
„ ciem detrudat. Sed ex ijs quæcunque tenuioris substan-
„ tiæ sunt, ea cutim egrediuntur, partim per eã pspiratio-
„ nem, quæ sensum effugit: parim & sensu percipiun-
„ tur, vt sudores, quæ vero crassiora sunt, ea pertransire
„ cutis densitatem non possunt: Sed vt modicamentis, aut
„ purgationibus, aut clysteribus, aut vomitibus euacuantur &c.)

tur, &c.) Ita lib. de atra bile cap. 4. dicit. (sed, quæ eius generis tenuioris substantiæ sunt, ea partim per difflationem, quæ sensum refugit: partim sensibiliter, vt per sudores, cutem per rumpunt. Quæ autem sua crassitudine per cutis densitatem traduci non possunt, sed intus coercentur detinenturque &c.) Quod confirmat 3. de causis symp. cap. 2. 4. acut. 30. 8. meth. cap. 4. & Auicennas lib. 4. fen. 2. trac. 1. cap. 68. Humores igitur in nostro ægroto cataphoram constituentes, quià crassi frigidi, ac lenti ex Paulo lib. 3. cap. 6. neque à cerebro deriuari, neque euacuari, per cutem à Natura, vel ab arte potuissent. Neque verum est quod subdit Marcellus, affirmare Galenum lib. 2. de vsu part. cap. 5. cutem inter corporis nostri partes, à Natura ad suscipienda corporis excrementa, aptissimam omnium, tanquam imbecilliorem fuisse constitutam. Non enim est omnium maximè imbecilla, nec omnium corporis excrementorum susceptiua. Nec Galenus 2. de vsu partium cap. 5. id affirmauit. Decœpit autem Marcellum Saxonia, qui lib. suo de vsu vesic. fol. 11. hunc Galeni locum adducit, à quo Marcellus vt pleraque alia, transcripsit. Est benè locus Galeni lib. de morborum causis cap. 6. vbi loquens de cute, inquit. (Ac præterea cum omnium aliarum partium extima sit collocata, non absque ratione totius corporis excipit excrementa.) Sed hoc loco per totius corporis excrementa non omnium corporis viscerum, nec omnis concoctionis, nec omnium morborum quacũq;

corporis

corporis affecta parte consistant, intelligit excrementa; Sed tertiæ concoctionis, & Morbosas excretiones in habitu corporis existentes. Secus ventriculi excrementa per cutem deducerentur, quæ per intestina expelluntur; thoracis, & pulmonis, quę per asperam arteriam, & tussim demandantur; sic & iocinoris, quæ per vrinam non per cutim excernuntur vt 7. meth. cap. vltimo docet Gal. Vocat autem excrementa totius corporis, non quia ab omnibus corporis partibus demandentur, sed quia tertiæ cõcoctionis sint. Ea enim ideo totius corporis vocat, quia in habitu totius corporis continentur. Totum hoc expressit
„ Gal. lib. artis medicinalis cap. 99. (promptius enim in-
„ quit, euacuantur per ventrem quidem, quæcunque in
„ primis venis continentur superfluitates: Quæ autem in
„ his, quæ in hepate sunt, per vrinæ meatus: at, quæ in
„ toto corpore, per sudorem: sicuti, quæ in capite, vel per
„ palatum, vel per nares, vel per vtrunque. Quæ ve-
„ rò sunt in spacijs thoracis laxioribus, per guttur simul cũ
„ tussi: quæ in renibus sunt vel vesica per vrinam.) Quod confirmat 2. ad glauc. cap. de causis inflam. 4. aphoris. com. 2. 7. meth. cap. vltimo 9. de vsu part. cap. 1. & 3. de alimne. fol. 13. lit. F. & G. Neque verum est de mente Galeni, cutem esse omnium nostri corporis partium maximè imbecillam, vt protulit Marcellus: Gal. enim lib. de curandi rat. per sang. miss. cap. 8. Adenis id om-
„ nium maximè tribuit, cum inquit. (Quapropter partes
„ infirmiores omnium primæ excrementitijs morbis corripiuntur.)

" piuntur) & mox subdit (potissimumq; ad adenas excipiẽ
" dis recremẽtis idoneos, tũ ob substantię laxitatem, tũ quia
" omnium partium minime robustas habeant naturales uir-
" tutes.) Et 13, meth. cap. 5. inquit. (Nam ubi arbi-
" tror) non excidit, utpote sæpe a nobis monstratum, super-
" uacanea, quæ à valentioribus partibus ob redundantiã,
" vel qualitatem expelluntur, ea in imbecilliores procumbe
" re: atque hinc accidere, vt glandulę, quas adenas uocãt,
" facile fluxiones recipiant, & maxime quæ rariores natu-
" ra sunt. Quippè valentius est arteriarum, & venarũ,
" & neruorum, & musculorum robur, imbecillius autem,
" ac forté prorsus nullum, corporum, quæ glandularum
sunt naturæ.) Adde quod nec excrementa totius corpo
ris per solam cutem repurgantur, Gal. 1. aph. com. 21.
" inquit (sunt autem euacuationibus conferentia loca, inte-
" stina, venter, vesica, vterus, cutis uniuersa.) & lib.
" de præsag. ad Post. cap. 3. dicit (at, quoniam multę sunt
" uiæ, quas natura expellendis excrementis aperuit, nam
" & vomitu reiecta, & uentris profluuium, & urinę mul
" titudo, & sudor plurimus, & sanguis erumpens, & in
" multis consueta venarum ani apertio, subitò sæpe corpus
" inaniunt &c.) Quod confirmat. 1. de tuenda ualet. cap.
12. Nec est quod Marcellus fol. 89. sui lib. aducat
meam apologiam pro D. Bysso, in qua dixi malignas il-
las excretiones ad cutim demandatas fuisse omni ingenio
extrahendas, nullo modo diuertendas, vel repercutien-
das. Primum enim cuiuscunque constitutionis sint ex-

cretiones

cretiones ad cutem malignæ repercutiẽdę nullo modo sunt: verum si ad cutim deferantur, quæ illis recipiendis, & excernendis apta non sit: sunt ad membrum æquæ vel magis ignobile transferendæ vel diuertendæ. Erant in illa constitutione excretiones biliosæ sacros ignes perniciosos constituentes, tota substantia maleficæ, quas natura commode per cutim excernebat cum ægrorum conferentia, & tollerantia; cutis autem biliosis humoribus, atque tenuibus, post uniuersalem purgationem in habitu corporis residentibus, excernendis aptissima est. In hac vero constitutione crassiores erant humores, ut pituita somnos profundiores constituens, & flaua bilis per adustionem immodicam in atram conuersa; quibus excernendis cutis erat ineptissima. Vnde per alui excretionem præsentis constitutionis morbi soluti sunt. Non valet ergo ex una constitutione ad aliam arguere, sed oportet medicum morborum populariter grassantium impetum considerare, ac temporis conditionem dignoscere, vt 3. prog. 38. monent Hippo. & Gal. Redeuntes igitur ad institutum, concludimus cutim non esse omnium corporis nostri partium maximé imbecillam, nec ad omnia viscera exoneranda, vel ad omnes humores expurgandos idoneam, ad cerebri vero deriuationem, & crassi humoris eductionem omnino ineptam. Ad extremum etiam si Marcello gratis concedamus in nostro ægroto ad vnam cutem debuisse tum naturam, tum artem noxios omnes humores demandare: non valet tamen Marcelli ratio, quòd

id exequi debuisset, ut inquit, cutim vrendo, vlcerando, calefaciendo suis vesicatorijs. Fallacia siquidem est à simpliciter ad secundum quid, siue à genere ad speciem. Erant enim plurima auxilia, quibus id exequi commodissimè poterat præter vesicantia. Inquit Gal. 4. de sanit. tuenda cap. 6. (summæ vero eorum, quorum occasione foras feruntur, hæ sunt, exercitatio, & frictio, & balneum, & fomenta calida, & unctio calfaciens &c.) Quam unctionem calfacientem parat egregie Aëtius ex Herodoto tetrab. 2. ser. 1. cap. 129. Rursus Gale. 13. meth. cap. 19. inquit (Hac ratione & cucurbitula (strenuum planè auxilium) est inuenta, tum vt foras euocentur, quæ sunt in alto &c.) & lib. de cucur. cap. 3. dicit (cucurbitula exhaurire materiam, dolores soluere, phlegmonem minuere, inflationes discutere, appetentiam cibi excitare, imbecillo ventriculo vires restituere, animi deliquia leuare, si quæ profundas partes fluxiones infestent eas transferre & siccare &c.) Quod confirmat Oribasius lib. de cucur. cap. 17. & Cornelius Celsus libr. 2. capit. x1. Ad hæc malleolorũ scarificatio tum à profundis partibus reuellit, tum & totum corpus euacuat, magnum profecto auxilium, & uenæ sectioni proximum, ut refert Gal. 2. aph. 17. 4. de tuenda val. cap. 4. 13. method. capit. 5. cuius auxilij probatissimum experimentum reliquerunt Apollonius, & Antillus præstantes Medici, ut refert Oribasius, qui lib. 7. cap. 20. testatur huius scarificationis ope se tum multos, tum seipsum ab immani pe-

ste

ste liberaße, quæ totam Asiam inuaſit. Sunt, & animalia euiſcerata, quorum ope Medici venenum a profundo ad cutim extrahunt ſunt, inquit Gal. 13. meth. cap. 6. (& ca
„ *ua cornua quædam, quibus nonnulli cucurbitularum uice*
„ *vtuntur, ſunt autem & qui, ore ſuo virus extrahunt, ægrę*
„ *particulæ admoti, ipſamq; labijs complexi. Huc ſanè per-*
„ *tinet, & cauterium, & medicamenta, quæ cauterijs ſimi-*
„ *liter eſcharã efficiunt.) Quæ Acria quidẽ ſunt, non tñ ue-nenoſa, vt eſt euphorbium, & cantharis, ſed Alexiphar-maca, ut Calamintha ex Gal. 7. ſimpl. c. 1. Vi ſunt & omnia medicamenta inter naturam noſtram & uenenum media: de quibus abundè loquutus eſt Gal. 5. ſimpl. cap. 18. Quæ omnia trahunt ab alto ad cutim uenenum citra omnem noxam: ergo non valet Marcelli illatio, extrahendus eſt ſuccus noxius à principalibus partibus quo Natura vergit, ergo veſicantibus. Tanto magis quod veſicantia, quæ parauit ex venenis non extrahunt venenum ad cutim, & quam maximum inducunt ægroto nocumentum citra vllam vtilitatem, vt ſequenti parte præſentis diſputationis erit manifeſtum.*

Secunda pars diſputationis.

Veſicantium nocumenta proponuntur. Cap. VII.

VESICANTIA *medicamenta, quæ ex cantharidibus parauit Marcellus, venenum non extrahunt, & quamquam extraherent*

longe maius ægro inferunt nocumentum. At inquit Hipp. ,, 2. in 1. epid. 50. (exerceto circa morbos duo, ut prosis, aut ,, nequid noceas.) offendunt autem. Primo nam dolore vires debilitant. Secundo calore eorum in quarto ordine febrem augent. Tertio eorum veneno venenum internum pestilentem febrem constituens non extinguunt modo, vel extrahunt, sed intendunt, ac geminant. Quarto dum crassiores humores à venis magnis inter alas, & inguina positis ad cutim extrahunt, per venarum capillarium angustias deducunt, vias obstruunt, & putredinem, prohibita transpiratione vehementiorem efficiunt. Hinc factum est, quod nullus clarissimorum Medicorum, neq; Gal. neque Paulus, aut Aëtius, aut Celsus, aut Oribasius, quibus perspectissima fuit vesicantium facultas multis in morbis, nunquam in febre pestilenti pro diuersione succorum fluentium ad cerebrum, vel pro deriuatione ab illo, cantharides, uel euphorbium apponere ausi sunt. In nostro demum ægroto (præter communia hæc incommoda, quæ vesicantia ista inducunt) contraindicabat omnem diuersionem, vel deriuationem ad cutim, alui fluor; qui vtilis erat, quiq; tandem morbum iudicauit, vt omnibus in illa constitutione fere euenit. Non erat igitur Natura uesicantibus in cute positis perturbãda. Marcellus hanc postremã rõnem cõsulto dissimulat, & responsiones aliarum rationum, quas in collegio nõ attulit, vbi à Saxonia scriptas reperit, tanquam ab eo in consultatione adductas literarum monumẽtis consignauit. Saxonia vero præter has responsiones,

quas lib. de vsu vesic. protulit, in editione sua 2. de phen. (ut uir est multæ eruditionis) alias excogitauit & adduxit. Igitur ad vnam ueritatem nostras rationes sigillatim referemus, & oppositas responsiones examinabimus.

Vesicantia damnantur, quia vires ægri summè debilitant. Cap. VIII.

RIMVM, vt in omni febre vis naturalis tueri debet ex præcepto Galen. x. meth. cap. 1. & xi. eiusdem cap. 3. Sic omnium maximè in pestilenti. Dicebat enim Aëtius tetrabili 2. serm. 1. c. 129.

„ (Fames peiorem materiam facit, & vires in his conscin-
„ dit, quas integras seruare volumus in omnibus febribus,
„ maximè pestilentibus.) Vulgaris febris, quæ Siciliam confecit (qua noster ægrotus laborauit, ut fatetur Marcellus lib. suo folio 70.) maligna fuit & in limine pestilentis constituta, perniciosa, & contagiosa, ut fatetur libro eodem fol. 24. & 44. Cuius febris impetu uires de facili dissoluebantur. Inquit enim Marcellus folio 26. illam referens (pulsus erant parui & rari.) Igitur in ægroto nostro vires languidæ erant, tùm ob prædictæ febris vulgaris impetum, tùm ob propriam humorum corruptionem non vulgarem, ut eius febris praua symptomata demonstrabant. Inquit enim Marcellus folio 70. (nona die eius ægritudinis symptomate quodam pessimo somnifero, coma à medicinæ scriptoribus nuncupatum superuenit, ul-

tra

tra & exanthemata subnigra lenticularumq; formam gerentia cum uirium langore, & subiugalibus urinis, esto quod bis fuerit purgatus &c.) Erant ergo ægroti vires languidæ. Tandem & eius ætas facilem uirium exolutionem insinuabat. Annum enim, ut inquit Marcellus folio 73. agebat 17. eratq; habitus melancholici. Sed inquit Gal. 3. aph. 27. (Incipiunt quidem pueri pubescere post annũ 14.) & subdit (Neq;.n. est unus omniũ certissimus terminus pubertatis, propter caliditatem & frigiditatem temperaturæ, calidi. n. citius, frigidi uero tardius pubescunt.) Et Celsus libr. 2. capi. x. inquit (cum præcipuè in hoc ars sit, quæ non annos numeret, neq; conceptionem solam uideat, sed uires estimet.) Ob ætatem igitur suam noster æger uires habebat, quę exolui facilè poterant ut colligitur ex Hipp. & Gal. 1. aph. 14. Quanti uero sit faciẽda indicatio quæ ab ætate desumitur, docet Gal. 9. meth. 17. His ita suppositis, sic arguo, Vesicantia ex cantharidibus uires dissoluunt; perniciosus igitur est eorum usus in febre pestilenti. Antecedens est clarum. Inducunt summos dolores, dolor autem uires dissoluit ex Galeno 12. meth. c. 1. 3. de comp. pharma. secundum locos cap. 2. & 3. acut. 33. immo si grauior perseueret, interficit ex Auicenna lib. 1. fen 4. cap. 30. Sed Marcellus negat uesicãtibus suis dolorem fuiße illatum lib. suo fol. 76. Verum ex suis & Galeni dictis facile conuincitur. Nam lib. eod. fol. 82. & 83. inquit (tanto magis quia emplastrũ ex cantharidibus fermento, & aceto confectũ, quando op-

portu-

portunè erat adhibitum, quia cum statim eschara inducebatur &c.) Tūc sic arguo. Vesic. statim ac applicabantur escharam inducebant, ergo statim comburebant partē, ergo summos dolores inferebant. Consequentia est Gal.
„ 5. simp. cap. 15. ubi dicit (siquidem alterationes quæ subi
„ tæ confertæq; sunt, mutationes maximè sensibiles sunt.)
„ Rursus, inquit Gal. 5. method. cap. 3. escharam inducunt
„ (tum ignis ipse, tum quædam medicamina quibus ignea
„ vis in est.) Igneam igitur vim habentia haud dissimiles dolores inducunt ac ignis. Præterea dicere partes viuas, ac sentientes, dum vruntur, summè non dolere, est negare manifesta ad sensum: inquit autem Gal. 6. in 6. epid. com.
„ 5. loquens de ustione, quod ea (adhibetur, non nunquam
„ palam candentibus ferramētis, nonnunquam vstorijs me-
„ dicaminibus, ea nobis urētibus.) At ustoria medicamenta sunt quæ escharā faciūt: talia uero, inquit Gal. 5. simpl. c.
„ 15. (& uehementia sunt, & caustica hoc est vrentia, &
„ ignis istar corpus colliquāt.) Accedit ꝙ Hipp. 7. apho. 13.
„ inquit (ab æstibus fortibus cōuulsio, aut distētio, malū.)
„ ubi Gal. in com. (quidā igitur (inquit) pro æstibus, febres
„ intellexerūt: nōnulli uero aëris ambiētis feruorē: alij ꝓ cau
„ terijs, & escharis: & oēs uerū dicūt.) Sed sine rōne timerēt ab eschara cōuulsionē, si summā intēperiē illa nō induceret. Quæ igitur escharā cōferiī inducūt, ut intēperiē subito inferāt necesse est: hāc uero dolorē inferre summū oportet, si uera sunt quę dixit Gal. lib. de inæquali intēp. c. 8. ꝓferiī si in cute fiat, q̄ corpus est neruosū ex Gal. 16. de usu

par

par.c.2.1.de tẽp.c.9.& 3.de loc.af.c.7. Praterea Cãtha rides sũt calidę in 4 ordine corroſiuę, exulcerãtes, ueneno- ſę ex Matth.in Dioſ.lib.6.c.1.Igneas uocat Gal.4.ſimp. c.19.& 3 ſimp.c.23 erodẽtes, exulcerãtes, lethales. Veſi- cãtia ergo ex eis parata, q̃ ſtatĩ ac apposita ſunt excoriãt, exulcerãt, ueſicãt, adurũt, nõ mõ uehemẽtẽ intẽperiẽ indu cũt, ad quã ſequitur dolor ex Gal.13.meth.c.6.ſed cõbu- ſtione partis naturã immutãt, ex qua fit dolor uehemẽtiſſi mus, ut docet Gal.lib.de ĩęquali intẽp.c.8.1.de cau.ſym. c.6.& lib.de coſt.art.c.8.tanto magis ueſicatoria Mar- celli, q̃ p̃ter Cãtharides receperũt euphorbium, ut in libris Pharmacopolę fide digni q̃ illa ſedulo parauit, uideri põt. (Licet hoc taceat Marcellus) Euphorbiũ uero ex Meſue
„ lib.ſimp.c.20.(eſt calidũ ſiccũ in 4. calidus, & ſubtilius
„ oĩ eo ꝙ calefacit ex gũmis, & eſt in eo uirtus aduſtionẽ fa
„ ciẽs, et rubificãs, & penetratiuũ eſt, & abſterſiuũ, & exco
„ riatiuũ, & eſt de faciẽtibus operationẽ ſuã cũ labore et an
„ guſtia uehemẽti, reducẽte ad ſyncopẽ, et ſudores frigidos.) Qđ cõfirmat Gal.6.ſimp.c.de euph. Ad extremũ, Cãtha- rides, & euphorbiũ ſunt uehemẽtioris actiuitatis nitro, et ſinapi, ut patet ex Dioſ.lib.6.c.1.referẽte cãtharidũ uim, & ex uerbis Meſ.ſupra adductis de euphorbio, & ex his q̃ dixit de nitro et ſinapi Dioſ.lib.5.c.89.& li.2.c.148. Gal.tñ de ſinapi, & nitro 3.de loc.aff.c.4 inquit (quo me
„ dicamine nullũ in arte medica uiolẽtius inuenies (de his lo
„ quens quę in uſu erant) ſiquidem dolorem ueluti caute-
„ rium, excitat, ſed diutius durat eius operatio.) Dolores

igitur

igitur summos Marcelli vesicantia inducere omni ratione debebant, sed inquit Marcellus æger dolorem vel leuem, vel omnino nullum à vesicantibus percepit. Ego vero statui Marcellum ex suis met dictis conuincere. Debebat non ignorare eruditissimus Medicus, quòd si dolorem æger non percepit, doloris tamen damnum ac virium debilitatem perpessus est, & nullā reuulsionis vtilitatem fuit consequutus. Primum sic demonstro, in ęgroto nostro aderat coma, ergo mens ægrotabat, quicumque enim dolentes aliqua parte corporis omnino dolorem non sentiunt, ijs mens ægrotat, ex Hipp. 2. aph. 6. Hoc tamen non tollit quin doloris damnum æger non sustineat. Secus phlegmones, erysipelata, vulnera, rupturæ, conuulsiones, collisiones si fierent dum mens ægrotat, corporis continuitatem non soluerent, & intemperiem non inferrent; cuius oppositum monstrat Gelenus dum in com. illius aph. inquit (& hoc in loco igitur eodem modo dolores ipsas dispositiones nominauit, quęcumque cum dolore fieri sunt natura aptæ, quemadmodum erysipelas, inflammationem, & vulnus, & collisionem, atque rupturam, & conuulsionem, & quodcumque tale aliquid: quod si adsit, & ab ægroto non sentiatur, mentem indicat ægrotare.) Debebat autem Marcellum non latere, dolorem esse tristem sensationem ut dicit Gal. lib. 1. de Symp. caus. cap. 6. in qualibet uero sensatione duo esse: unum, receptionem obiecti, & ita sentire esse quodam pati, & moueri ex Aris. 3. de anima. 3. & 2. eiusdem

tex. quinquagesimoprimo. Alterũ uero, cognitionem receptionis obiecti: & ita sentire esse agere, non pati, hãc uero actionem esse sensus communis in cerebro residentis, & secundum hanc animam esse causam efficientem sensationis. Est enim anima omnium actionum efficiens causa 2. de anima 36. ut explicat Auer. 2. de anim. com. 149. & Alex. & Simp. Si enim anima in sentiendo solum reciperet, se haberet ut materia, cuius est pati, non ut efficiens, cuius est agere. In qualibet ergo sensatione anima eodem tempore duo facit, & obiectum sensibile recipit, & illud cognoscit: licet obiecti receptio prioritate naturæ eius cognitionem antecedat. In dolore igitur qui per sensum tactus præcipue fit, præcedit receptio obiecti improportionati producentis intemperiem, & continuum soluentis confertim: Et hanc receptionem uocat Gal. passionem 1. de Symp. causis cap. 6. & ita sentire est pati; unde Gal. 16. de usu part. cap. 2. dixit, Naturam dedisse sensibus neruos molles, ut facilius paterentur. Succedit cognitio talis receptionis, & hæc est propria actio animæ cognoscentis, & formalis ratio doloris, ex Gal. 7.
„ de plac. Hipp. & Plac. cap. 6. ubi inquit. (Neque tã-
„ men alteratio ipsa, ut quidam putant, sensus est, sed
„ alterationis dignotio.) Quapropter 8. de usu part. cap.
„ 6. ubi de uisu loquutus est, inquit, (At nihil ex ipsius al-
„ teratione assequeremur, nisi imaginatio, ratiocinatio,
„ & memoria eius alterationem sentiat.) Hinc est quod dispositionem præter naturam, quam infert causa dolori-

fica

fica, si mens ægrotans non sentiat, non dolorem, sed laborem uocat Gal. 7. de placitis cap. 6. cum subdit (hic enim laborantes nominat eos, qui aliqua in parte offensi sunt ita uehementer, ut nisi delirio præmerentur, dolerent.) Igitur si noster ægrotus comate non laborauit ab ustorijs medicamentis dolorem percepit, si laborauit, non percepit quidem; sed doloris damnum, & laborem ab obiecto dolorifico illatum perpessus est. Verum si uesicantia, dolorem uel exiguum, uel omnino nullum intulere, ut inquit, tunc uel debilissimam, uel omnino nullam reuulsionem præstiterunt. Frustra igitur fuerunt apposita. Si enim uesicantia ideo fuerunt instituta, ut ad cutim succos à profundo traherent, et à capite diuerterent illorum fluxum: ubi dolorem summum non intulerunt attractionem nullo modo moliri potuerũt. Omnis enim attractio fit uel calore, uel dolore, uel ne detur uacuum, uel substantiæ similitudine, ut colligitur ex Gal. 2. de diff. feb. cap. 11. et 3. de nat. facul. cap. 14. Sed substantiæ similitudine ratione uacui, & calore in ægroto nostro trahere non poterant, vtilia igitur nullo modo erant vesicantia. Primò substantiæ similitudine à cerebro non trahunt cantharides: nullam enim habent cum cerebro simpathiam, quando ad vesicam non ad cerebrum suapte natura deferantur ex Dioscoride lib. 6. cap. 1. Nullam cum humore pituitoso faciente coma, vel cum veneno ex humorum corruptione producto. Quando non venena deforis imposita, sed alexipharmaca esse debeant, quæ ab alto tra-

hunt venenum ad cutim ex Gal. 5. simp. cap. 18. Secundo nec ratione vacui reuulsionem præstare poterant cõmodum vesicantia, quoniam quando tractio fit ne detur vacuum vt docet Gal. 3. de natu. facul. cap. 14. (Quod
„ leuissimum tenuissimumque est, prius ei, quod vacuatur,
„ succedit: quam id, quod grauius est & crassius. Est por
„ rò omnium, quæ in corpore sunt, leuissimum tenuissimũ-
„ que spiritus: secundo loco halitus: tertio gradu, qui pla-
„ nè absolutus attenuatusque est sanguis.) Crassi ergo humores, ac lenti omnium tardissimè profluent. Morbo igitur magno celeritatem auxiliorum expetenti, & in dutias non danti, lenta satis obscura, & inconueniens reuulsio fuisset instituta. Rursus si arteriæ, vt ibidem
„ subdit Gal. loquens de vacuo. (Neque ex intestinis, &
„ ventre, quæ adeo crassum graueq; in se nutrimentum ha-
„ beant, possunt aliquid, de quo ratio vlla habenda sit, in
„ se transferre.) Multo minus à cerebro, & venis penitioribus ad cutim, aliquid de quo ratio habenda sit transferre poterunt vesicantia. Tertio neque calore id efficere poterant, cum dicat Marcellus folio 86. remotas partes ea non calefacere, sed tantum illas quas immediatè contangunt. Igitur vesicantia vel dolorem intulerunt, uel nullam attractionem effecerunt. Quod si dolore præstarunt reuulsionem, non nisi summo dolore eam molita sunt.
„ Dicebat enim Gal. 2. de diff. feb. cap. 11. (vehementio-
„ res calores, atq; dolores attrahunt vehementius, minus au
„ tem debiliores.) Ergo omninò inutilia fuerint remedia

ad

ad reuulsionem si dolorem summum non intulerunt.

Saxoniæ responsio euertitur. Cap. IX.

ERCVLES Saxonia lib. de vsu vesic. fol. 16. inquit (magnos dolores non ex vesicantium natura, sed magis ex Medentium inertia subsequi solere.) Sed hæc euasio recta non videtur. Primum, quouis modo subsequatur dolor, euenire illum in febre maligna ob vires, quas solet deicere, timorosum est valde, & summopere euitandum. Mox vesicantia suapte natura, non ex Medentium errore, dolorem inferunt summum; aliter suaptenatura diuersiuum auxilium non forent, vt monstratum est. Inquit enim Saxonia lib. 2. de phen. cap. 32. (cum enim ad reuellendas vehementissimas fluxiones valentissimo etiam remedio sit opus: Quod quidem & calore, & dolore potissimum agere ex Galeno iam satis docuimus.) & cap. 40. inquit (quæ ex alto attrahere debent tenuium quoque partium esse oportet, & sensum partis minimè corrumpere, immo vero eũdem, & calore, & dolore excitare.) Ergo si vesicantia per se dolorem non inducunt, per se à profundo non attrahent: cum authore Sax. 3. de phen. cap. 1. vesicantia interiora viscera, & remotas partes minimé calefaciant. Præterea cucurbitulis scarificatis incidimus solam cutim simplicibus incisionibus paruis nec omninò profundis.

dis. Vesicantia vero vesicas attollunt, epidermidem omnem euellunt, cutim lancinant, vlcera inducunt, quæ curatione egent vt ad cicatricem perducantur, ut inquit Saxon. 3. de phæn. cap. 54. per illa verba. (Sublato vesiccatorio, si uesica multo ichore iam referta appareat quamprimum tota epidermis euellenda est.) & mox (satius est, inquit, butiro partem lancinatam contegere.) & paulo post (& si fortè, dicit, vlcus ante morbi perniciem occludi videatur nouo vesicatorio, noua quoque exulceratio excitabitur.) Sed cucurbitulæ scarificatæ sunt valdè dolorosæ per Saxoniam, qui lib. 2. eodem cap. 32. inquit (propterea experientia quotidiana docet, quam dolorosæ sint cucurbitulæ scarificatæ.) Multo ergo vehementiores dolores de sui natura inducent vesicantia ex Saxoniæ principijs. Rursus eodem cap. loquens Sax. de cucurbitulis scarificatis subdit (frictiones autem, ligaturæ, & balnea calida, quamuis cum prædictis in doloroso sensu minimè sint comparanda attamen ipsa quoque si in vehementibus fluxionibus aliquam vtilitatem præstare debent dolores non contemnendos afferunt, vt propterea ex calido balneo in vniuersis pedibus talis rubor excitetur, qualẽ ex vesicatorio in vnica particula fieri conspiciamus.) Igitur si balnea calida dum rubefaciunt, vt vesicatoria, excitant dolores non contemnendos: vesicatoria non solum non contemnendos, sed vehementissimos excitabunt dolores, quæ non modo partem rubefaciũt; Sed exulcerant, & adurunt. Præterea Saxonia lib. 3.

eodem

eodem cap. 54. curans vlcera, quæ faciunt vesicantia, inquit (si uero magnus sit dolor, & symptomata non vrgeant, ipsi diaquiloni butirum addendum esse consulo.) & mox subdit. (Morbo autem iam inclinante quam primum vel phenicinio medicamento, uel de cerusa vlcus, in maximo etiam dolore camphorato, aut de minio, ad cicatricem erit producendum.) Ergo afferunt uesicantia summos dolores, etiam citra errorem Medicorum. Accedit, quod fatetur Saxonia fieri uesicantia ex materia venenosa lib. 2. de phen. cap. 40. cum dicit (nullum inueniri potest medicamentum, quod simul & semel caliditate, & substantiæ similitudine attrahat, nisi vesicatorium.) & mox subdit. (Si enim quæ uenenum ex profundis attrahunt caliditate, & substantiæ similitudine agunt, hæc sanè, nemo ignorat venefica quoque esse debere: Substantiæ enim similitudo nulla est alia, quam veneni cum alio veneno.) Igitur si vesicantia dolorem inducunt, malignum, atque vehementissimum illum esse debere necesse est. Galenus num. 6. in 6. de morbis uulgaribus com. 5. inquit (exoriuntur enim dolores quidam
" maligni à maleficis seu medicamentis, quæ deleteria idest
" mortifera uocant, seu feris venenum ictu fundentibus,
" siue succis aliquibus ex improbo victu aut pestilenti cœlo
" in corpore genitis.) Rationabile vero non est malignos esse dolores, & non vehementes, sed omnino leues, vel nullos: nisi similes illis sint, quos Aspis excitat. Vt de Cleopatra refert Gal. lib. de ther. ad Pisonem capit. 8.

quod

quod non contingit in casu nostro: Cantharides enim lethales sunt, ex Gale. 3. simp. cap. 23. & 4. eiusdem cap. 19. & dolores inferunt vehementes ex Aëtio lib. 4. tetrabili 4. cap. 49. & ex Auic. lib. 4. fen. 6. tract. 2. cap. 3. præcipuè quando uis earum non est antidotis refracta, sed venenis calidis effecta potentior: Vt fuit in vesicatorijs Marcelli in quibus euphorbium cantharidibus fuit permistum. Ad extremum hæc vesicantia fiunt ex medicamentis suapte natura acribus, & adurentibus, & escharam inducentibus; igitur secluso omni medicorũ errore, eorum ui propria summos dolores inducunt. Gale.
„ 4. simp. cap. 19. inquit. (Rursum ad acres orationem
„ vertamus. Ac primum exactè ipsos calidos dicimus, de-
„ inde exedentes, vrentes, crustam molientes, ac denique
„ etiam colliquantes, eosque omnes uel cuti impositos esse hu
iusmodi.) Declarans autem, quæ sint hæc acria eodem
„ cap. subdit (uelut chalcitis, mysi: sori: adhæc arsenicũ,
„ hydrargyros lithargyros, & alia innumera.) & pau
„ lo post (istis autem subtiliora sunt, tametsi & ipsa terre-
„ næ sunt consistentiæ, calx, cantharis, lepus marinus.)
hæc Galenus.

Vesicantia damnantur, quia summo eorum calore febrem augent. Cap. X.

CANTHARIDES *in quarto ordine calidę sũt, quamquam enim Auic. lib. 2. tract. 2. cap. 201. tertiũ*

ordinem

ordinem coloris dicat illas excedere, expresse tamen Ardoynus libro 4. de ven. cap. primo naturam earum calidam & siccam in quarto gradu esse affirmat; quod aßerit & Matthiolus in lib. 6. Diosc. cap. 1. & ratio monstrat. Habent enim uim exedentem urentemque au ctore Paulo lib. 7. cap. 3. Plinio lib. 29. cap. 4. talia autem quarti sunt ordinis calida ex Gal. 5. simp. cap. 27. Igitur appositæ cantharides brachijs, spatulis, & tibijs adolescenti summo febris pestilentis incendio extuanti, calore earum, calorem febris efficient uehementiorem. At hoc aduersatur Galeno, qui lib. x. meth. cap. x. dicit
„ (Sed calor omni febri est inimicus: quando refrigerari,
„ non calfieri febrium affectus postulat.) Quod confirmat 11. eiusdem cap. 9.

Prima Saxoniæ, & Marcelli responsio confutatur Cap. XI.

ESPONDET Marcellus lib. de morbo pandemico fol. 86. (non augeri febrem ex vesicantibus: licet enim acria sint, nunquã arterias, & remotas partes calefaciũt, sed tãtũ illas met quibus infiguntur.) Quam responsionem protulit ad verbum Saxonia lib. de usu uesicant. fol. 16. & 3. de phænigmis cap. 1. Recta tamen non est. Cor enim per arterias ad cutim usque desinentes (dum illæ dilatantur) attrahit ad sese non modo aërem ambientem uerum etiam,

quamquā ex accidenti, uenena frigida atq; crassarū partiū cuti apposita; & cōminuta ergo multo prōptius attrahet uenena tenuium partium in quarto ordine calefaciētia cuti infixa. Antecedens est Gal. 3. simp. cap. 18. ubi
,, *inquit (sanè ad opera eiusmodi non mediocriter confert in*
,, *nata corporibus nostris caliditas, quippè quæ intro ad sese*
,, *attrahat, & comminuendo extenuet. Hinc est quod &*
,, *quę natura frigida sunt medicamenta, nempè quę delete-*
,, *ria nuncupantur, ut putà cicuta, papauer, hyoscyami*
,, *semen, mandragora, & quæ eius sunt generis citius*
,, *magisque in calidis naturis uim suam exercent.) & pau-*
,, *lo post subdit. (etenim cum sit impossibile ut talia interfici-*
,, *ant, nisi prius cor refrigerent, sanè intro comminuta ex-*
,, *tenuataque ingrediantur necesse est.) & lib. 3. de nat. facul. cap. 14. modum explicans, quo per cutim intrò tra*
,, *hantur. Inquit (nihil miri tibi uidebitur arterias omnes,*
,, *quæ ad cutim finiuntur, externum aërem, cum dilatan-*
,, *tur, attrahere.) & 2. aph. com. 41. refert illius mulieris historiam, quæ in balneo (lignorum uitiatorum fuliginem unà cum aëre externo attrahens ad cor usque) frequenter & ualide exoluebatur. Ita qui lue gallica laborant si hydrargyrio cutim summā inungāt, quamquā alexipharmacorū ope, refracto, ad uiscera tamē penetrātis ueneni, & ad fauces usque, symptomata patiuntur. Consequentia est euidens, calidissima enim atque tenuium partium aptissima sunt ut penetrent, & facilius ab arterijs, cum dilatantur, attrahuntur. Subdit enim Galen. 3.*

„ *ſimplic. capit. 18. (Deducit porrò, ut cauſa prima-*
„ *ria, arteriarum attractio, oſtendimus enim ipſas inter*
„ *dilatandum uicinum omne attrahere: ut ſecundaria uerò*
„ *& materialis eſſentiæ tenuitas.) Ita calida prompte pene*
trare docet, exemplo uini, Galenus 5. aph. com. 5. Ita calefacientia, quamquam mediocriter, tum in cute, tum in profundo corporis poſita, aperire uenarum oſcula docet 2. in 6. epid. com. 1. Præterea, medicamenta uenenoſa, quæ abdita ui, deleteria ſunt, etiam in minima quantitate, ſiuè per os aſſumantur ſiuè cuti ſint impoſita, totum corpus derepentè immutant, & ſibi ſimili qualita-
„ *te afficiunt. Ita Gal. 1. de ſem. cap. 16. inquit. (validę.*
„ *enim facultates ſibi ſimili qualitate uniuerſum corpus im-*
„ *mutant. Qua ratione etiam minima particula humoris*
„ *lethalium venenorum, quæ deleteria appellant, vbi in*
„ *animalis corpus ingreſſa fuerit, totum id momento tempo*
„ *ris immutat, ſibique ſimili affectione alterat.) Et de*
his, quæ cuti affiguntur 3. de locis affec. cap. 7. authori-
„ *tate Pelopis inquit. (Quis enim crederet vel à ſcorpioni-*
„ *bus infixo aculeo, vel à phalangiorum paruorum ictibus*
„ *totum corpus ingenti & inuſitata mutatione affici.) Sed Cantharides, & Euphorbium uenena, ſunt in quarto ordine calida ex Gal. 6. ſimp. cap. de euphorb. & ex Ardoyno loco ſuperius adducto de Cantharidibus. Ergo ſi cuti imponantur calore, ac natura venenoſa totum corpus ſibi ſimili qualitate immutabunt. Cum venena calida non quantitate ſolum, ſed toto genere lethalia ſint ex Gal.*

3. simp. cap. 19. Quod non negat Saxon. libr. 2. de phęn. cap. x. Accedit, quod ideo ponuntur in cute vesicantia, vt à cerebro, thorace, corde, & alijs internis partibus ad cutim fluentes succos diuertant, ex Saxonia lib. 3. de phęn. cap. 2. & Marcello lib. suo fol. 79. Sed si calor vesicatorij ad profunda viscera non penetrabit, ut indè succum confluentem ad cutim deducat, illum nullo modo ad cutim attrahet. Igitur vel omnino inutilia erunt vesicantia, vel profunda corporis calefacient. Inquit enim Gal. 5. simp. cap. 18. deleterij veneni euacuationē à foris impositis medicamentis fieri, vel caliditate attractionem molientibus, vel totius substantiæ similitudine. Quæ verò substantiæ trahunt similitudine calidiora, & quæ trahuntur minus calida sint necesse est. Nam dicit
„ Gal. 5. eodem cap. 17. (Cæterum calida vt sint id ge-
„ nus omnia necesse est. Nam inter ea, quæ eßentijs simi
„ lia sunt, quod calidius est, id potentius attrahit.) At loca penitiora, in quibus febris pestilentis focus residet, sunt vel cor ipsum, vt patet ex Gal. 3. de præsag. expul. cap. 3. vel corde compatiente, partes aliæ principes in profundo corporis positæ ex Gal. 2. in 3. Epidem. com. 1.
„ vbi inquit, (febres à cerebro affecto malignæ sunt: febres
„ à membranis, quæ cerebrum continent, affectis malignæ:
„ febres à pulmone affecto malignæ: iam præ his etiam fe-
„ bres à corde affecto malignæ.) Igitur vesicantium calor partes illas pertingat, ac calefaciat oportet, vt ab illis succos attrahat. Secus attractio fieret sine contactu

corporis,

corporis, vel virtutis rei trahentis ad rem tractam: Quod principijs naturæ repugnat. Confirmatur, nam si vesicantia traherent ab alto ad cutim sine eo, quod virtus eorum ad rem pertingat, quam trahunt: tunc ad omnem distantiam, & ab omni distantia trahentis, & rei tractę tractio fieret: Quod falsum est. Motus enim est actus mouentis in mobili ex Aristo. 3. phisic. 18. Nec valet Saxoniæ confugium, qui lib. suo de vsu vesica. fol. 16. Ideo, inquit, trahere vesicantia: Nam partem, cui apponuntur, exulcerant, & calore, ac dolore imbecillam reddunt, & ad impuritates illas suscipiendas promptam, & paratam efficiunt. Non, inquam, valet; tunc enim adenæ omnium partium corporis maximè succos, & impuritates attraherent, cum omnium maximè sint imbecillæ, ac ad recipiendum aptissimæ ex Gal. lib. 13. metho. cap. 5. Sed hoc repugnat Galeno, qui non à debilioribus attractionem fieri, sed à validioribus affirmat. In-
„ quit enim. 3. simp. cap. 25. (Verum, quæ attrahunt,
„ quodammodo esse efficaciora valentioraque,) & mox
„ (verum fortior est quodammodo, vt attrahere sit aptior,
„ quam attrahi.) Rursus, si pars effecta debilior, & indè promptior vt recipiat, ideo diceretur attrahere quia recipit: Tunc à patiente proueniret actio, à recipiente attractio, & à materia efficiens, quæ repugnant principijs Naturæ. Adde quod apud Galenum valdè differunt, quæ propellunt humores à se ipsis, & quæ attrahũt ad sese ab ijs, quæ neque propellunt nec attrahunt, sed

in ipsismet tantum recipiunt humores aliunde profluentes.
Expulsio enim & attractio à fortioribus fit, à debiliori-
bus autem receptio ex Gal. 2. de diff. feb. cap. 11. & 13.
meth. cap. 5. Ad hæc, dicuntur attrahere non quæ reci
piunt, vel quæ partem reddunt ad recipiendum idoneam,
sed quæcunq; sua abdita vi similitudinis substantiæ suo-
que calore, partiumque suarum tenuitate, rem sibi simi-
lem, & minus calidam trahunt. Verba Gale. 5. simp.
,, *cap. 17. hæc sunt. (Igitur attrahentes sunt, quæ ex al*
,, *to vehementius extrahunt: repercutientes verò, quæ in*
,, *altum occurrentes sibi succos repellunt. At essentia illis*
,, *quidem calida est, & tenuium partium: His vero frigi*
,, *da, & crassarum. Attrahit enim perpetuò calidum,*
,, *repellit verò frigidum: verum quod cum caliditate con-*
,, *iunctam habet partium tenuitatem, trahit vehementius.)*
,, *Ideo Auicennas lib. 2. trac. 1. cap. 4. inquit. (Sed rubi*
,, *ficatiua est medicina, cuius proprietas est ut calefaciat mem*
,, *brũ cui obuiat fortiter: ita ut ad ipsum vehementi attra-*
,, *ctione sanguinem attrahat.) Accedit quod Galenus mo*
dum explicat, quo medicamenta calida attrahunt lib. 7.
,, *simp. cap. de calamintha, cum dicit (Calamintha essen-*
,, *tia est tenuium partium, & calida siccaque temperie, ex*
,, *tertio quodammodo ordine vtraque qualitate,) & mox*
,, *subdit. (Quin etiam & coxendicibus eam quidam in*
,, *ægritudinibus ischiadicis tanquam strenuum remedium*
,, *illiniunt: trahit enim, quæ in profundo hærent, ad exti-*
,, *mam superficiem, totumque adeo articulum excalfacit,*

cutemque

" *cutemque non obscure adurit.) Præterea si vesicantia eatenus traherent succos ad cutim, quatenus illam reddunt debiliorem, & aptiorem ad recipiendum, nullam haberent facultatem, qua per se traherent. Rursus, & falsò diceret Gal. trahere medicamenta foris imposita succos ab alto ob similitudinem substantiæ: hæc enim ad partem debiliorem efficiendam non conducit. Non minus aduersatur Galeno, qui medicamenti vim ad profundũ penetrare apertè explicat lib. artis med. cap. 95. vbi di-*
" *cit. (Quod si summæ quidem partes omni noxa caruerint,*
" *id vero, quod euacuari oportet, in penitioribus partibus*
" *fuerit, intendendus atque augendus dispergentis medica-*
" *minis calor, cum dubitandum sit, ne prius, quam pro-*
" *fundas attigerit partes, interim uires amittat.) Nec possum non satis mirari Saxoniam uirum alioqui grauissimum, qui ut hanc sententiam Galeni declinet illam inuertit, lib. enim 3. de phẽn. cap. 1. dicit (quod si uereretur Galenus ne medicamentum, antequam partem cutis statim subiectam pertingat, uires amittat, certè nulla est ratio cur verendum sit, huius vires ad profundas partes posse penetrare.) Oppositum apertissimè dicit Galenus, non enim timet uires medicamenti deficere posse antequam partes cuti subiectas pertingant, sed antequam ad partes profundiores perueniant: hoc enim sonant verba Gal. cum dicit partes penitiores. Immo se ipsum ex-*
" *plicans subdit (cum dubitandum sit, ne priusquam pro-*
" *fundas attigerit partes &c.) At partes penitiores, &*

profunda

profundæ cuti ſubiectæ immediatè non ſunt, ſed in recon ditis, atque abditis corporis uiſceribus repoſitæ. Præterea ſi medicamentum attraheret ab alto, ſine eo quod calor eius partes profundas penetraret: cur conſulit Galenus, adaugendas eſſe, & roborandas medicamenti uires, ne antequam ad penitiora pertingant, diſpergantur? Quod ſi neque neceſſarium eſt, neque poſſibile, ut calor ad profunda pertingat, conſulit rem neque poſſibilem, neque neceſſariam, dum dicit intendendas eſſe eius uires, ne priuſquam interiores partes attingant, diſpergantur. Adde qđ, ſine ratione dubitaret Gal. nè uires medicamẽti deficerent, antequam profundas partes penetrarent, ſi abſque illa penetratione, à profundis extraherent. Manifeſtum igitur eſt, Galenum recte timere vires medicamenti poſſe deficere: ſupponit enim oportere illas penetrare ut extrahant, recteq; nouit agens in agendo repati; conſulit ergo ſumma cum ratione roborandas illas eſſe, ut penetrent, requiritur enim neceſſariò illarum penetratio ad profundas partes, vt ab eis euacuent. Penetrat igitur ad profundum calor medicamenti in cute poſiti, ut ad cutim indè ſuccos euacuet.

Secunda Saxoniæ euaſio euertitur. Cap. XII.

PRIORIS reſponſionis defectum timens Saxonia nouam adducit lib. 3. de phen. cap. 1. cum inquit. (calida febribus eſſe aduerſa quando uniuerſo

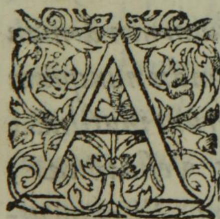
uerso corpori extrinsecus admoueantur. Sed unica tantum particula hoc medicamento calefacta calorem in totum diffundi non necessariò sequitur.) & in hunc sensum, subdit, Galenum esse loquutum 10. meth. cap. 11. & ubicumque dixit, contactum rei calidæ febrem producere, vel adaugere. Quod vesicatorijs non contingit, quæ cutim uniuersam non contangunt. Sed hæc responsio vana est. Nam agentia naturalia non impedita necessario operantur. Constat venena non modo toto genere, sed caloris excessu deleteria etiam in minima quantitate uni corporis parti apposita corpus uniuersum derepente immutare, & sibi simili qualitate afficere. Manifestum quoque est corpus humanum totum esse confluxibile, & conspirabile. Gal. 1. de nat. facul. cap. 13. inquit (Ideoque in corporibus nostris unum conspiratum confluxumque esse, ac omnia inter se mutuo affici.) Quod confirmat Gal. 1. de usu part. cap. 8. & Hipp. lib. de alimento ubi dicit (confluxio una, conspiratio una, consentientia omnia,) & paulo post (principium magnum ad extremam partem peruenit. Ex extrema parte ad magnum principium peruenit.) Confirmat idem experimentum, hyemis enim tempore summas manus ad ignem calefacientes sentiunt paulatim totum corpus calefieri. Ergo una parte (vel potius sex partibus, à sex vesicatorijs eodem tempore calefactis, ut fuit in nostro ægroto) vehementi calore ferè incensa corpus uniuersum de parte post partem totum incalescat oportet.

 Accedit,

Accedit, quod inter alios generationis modos, etiam eo modo generatur calor extraneus in corpore nostro, quo & ignis accenditur in rebus, quæ comburuntur ex Gal. 1. de diff. feb. cap. 3. Ignis autem vt ab igne accendatur in ligno, non est necesse totum lignum igne circundari, sed satis est ligni partem igne contangi, vt indè de parte post partem totus accendatur. Inquit etiam Arist. 2. de
,, *anima tex. 41. (Quod ignis augmentum in infinitum*
,, *est, quousque fuerit combustibile.) Rursus Galen. lib.*
,, *de causis morborum cap. 2. dicit (& quidem tertia cau-*
,, *sa immoderati caloris ex his fit manifesta, quonam modo*
,, *animalibus adueniat, & ex ijs, quæ exustiones appellan*
tur.) Fit autem exustio etiam de parte post partem. Sub
,, *dit enim Galenus (Diuturna quoque mora in locis Soli*
,, *expositis, nudis quidem, totam aliquando cutem supre-*
,, *mam calefaciunt: at ijs qui vestibus operti sunt, solum*
,, *caput: atque hæc exustio appellatur.) Ad extremum bubones, inflammationes sunt in vna tantum corporis parte, & non semel in extrema: Inquit tamen Gal. 1. de*
,, *diff. feb. cap. 5. (Quoniam quæ ex bubonibus fiunt, con*
,, *calefaciunt semper partes continuas, donec vsque ad cor*
,, *calor febrilis attingit.) & lib. de causis morborum cap.*
,, *2. inquit. (Nam in bubonibus, & inflammationibus,*
,, *& erysipelatis atque omnibus adeo calidis morbis, sem-*
,, *per contingens pars atque continua, ipsa quidem primum*
,, *caliditatem assumit, deinceps verò & partem vicinam*
,, *afficit, & hæc deinceps sibi proximam: atque ita, vsque*

" *ad principium insiti caloris ubi peruenerit intemperies, to-*
" *tum celeriter corpus principij sentit affectum.) Cantharides igitur in quarto ordine calefacientes, exulcerantes, escharam inducentes, vel non minorem, vel fortè maiorem imprimunt calorem in parte cui affiguntur, quã bubones à sanguinis inflammatione progeniti. Certè quidem minus adurentem calorem Sol imprimit in partem corporis, quam contangit suo lumine, & omninò minus lassitudo, quam vel bubo, vel Cantharides. In-*
" *quit tamen Gal. 1. de diff. feb. cap. 5. (quo maximè mo-*
" *do in ijs qui Solis calore deuruntur, aut lassitudinem pa-*
" *tiuntur, à primis partibus calefactis usque ad vitale prin-*
" *cipium caliditas permeat.) hæc Gal.*

Soluuntur rationes, Quibus Saxonia contendit, calorem vesicantium à cute ad profunda viscera penetrare non posse. Cap. XIII.

DDIT Saxonia rationes 3. eodem de phẹn. cap. 1. quibus persuadere conatur, calorem à vesicantibus ad profunda viscera non demandari: Quæ sic cõmodius formari possunt. Prima, si uesicantia calorem suum ad profundas partes demandarẽt, perpetuò traherentur ad interiora viscera, & nunquam traherent succos ad cutem. Euidens est ratio, quoniam

partes profundæ sunt longè calidiores cutaneis. Quod autem calidius est trahit ad sese, minus calidum trahitur. Secunda, si calor vesicantium ad viscera penetraret, quę suapte natura calida sunt; omnis tumor, rubor, & calor ex vesicatorijs fiet in profundo corporis, nullus in cute. Oppositum monstrat experimentum, & Gal. 2. de diff. feb. cap. 11. Tertia, tunc admota in delirio non conferrent, sed illud augerēt, cerebri calorem augentia. Quarta, tolleretur ab eis omnis facultas diuertendi, & deriuandi ab alto si calor eorum ad interiora penetraret. His addi potest ratio eiusdem lib. de vsu vesic. fol 16. Nam Gal. 5. meth. cap. 14. in catarrho salso capiti imponit ceratum ex thapsia. Cæterum si thapsiæ calor ad profundum penetraret, non modo in salsa destillatione capiti imposita non conferret: Sed citissimè necem afferret. Aucta enim cerebri caliditate, & siccitate, salsedinem augeri necesse esset. Sed hæ rationes haud multò negotio dissoluuntur. Prima in authorem potest retorqueri sic. Partes profundæ sunt longè calidiores cutaneis: vesicantia à cute ad profundas partes calorem suum non demandant ex sententia Soxoniæ. Igitur à profundis nunquam trahent succos ad cutem. Ergo omninò erunt inutilia; vel necessariò caloris copiam impriment vesicantia, quæ viscerum calorem internum euincant. Si enim attrahit quod calidius 5. simpli. 17. manifestum est vesic. debere in viscera calorem imprimere potentiorem, ut indè succos ad cutē extrahant. Secus à calore uiscerū ualidiore

attra-

attrahentur. Rursus, viscera calidiora sunt cute in febre pestilenti ex Gal. 1. in 6. epid. 29. & Auic. lib. 4. fen. 1. tract. 4. cap. 2. igitur vesicantia vel inuenient calorem in visceribus proprio calore maiorem, & sic non trahent ad cutim sed trahentur ad profunda, vel proprio calore, calorem internum superabunt, & sic uiscerum calori proprium addent, & febrem efficient vehementiorẽ. Manifestum igitur est suam rationem demonstrare vesicantia, si calorem internum non vincant, esse inutilia, vt ab internis partibus trahant ad cutim; si uincant, augere illa febrem necessario, & maius inferre damnum, quàm iuuamentũ. Ad secundam dicimus, consequentiã non valere, non enim obstat posse vesicantia calefacere, & in tumorem eleuare partes externas, quas immediatè contangunt, & inde partes internas successiuè inflammare, usque ad partes principes, sic enim fieri caloris generationem docet Gale. 1. de diff. feb. & de causis morb. à cute cui res calefaciens adhæret de parte post partem ad profundas, & principales. Ad tertiam nullibi Galenus in delirio hæc vesicantia apposuit, vt assumit Saxonia. Immo 6. de tuen. val. cap. 9. medicos arguit, qui in capitis calida intemperie thapsiam, & sinapim apponebant, cum dicit. (Nec committere, ut, quod non nulli medicorum faciunt, qui omni capiti medicamentum, quod ex thapsia, & sinapi componitur, applicant, id ipsi quoque faciant: quando, si ex calida intemperie caput male habet, talia medicamenta noceant.) Nec erat,

quòd

quod Galenus ad diuertendam flauam bilem vesicantibus ad cutim trahentibus vteretur, cum id commodius medicamento bilem per aluum expurgante fieret, ut in humoribus tenuibus faciendum iubet Galen. lib. quos & quando purgare oportet. Ad quartam, uesicantia omnino nunquam ab alto diuerterent, si calor eorum ad profundas partes non penetraret. Calore enim & substantiæ similitudine id fieri docet Gal. 5. simp. cap. 18. Vsum uero vesicantium omnibus morbis non interdicimus, præsertim si alexipharmacorum admistione præparentur, illis enim grauissimi medici multis in morbis vsi sunt tum ad diuertendum, tum ad deriuandum, vt docet Galenus de calamintha 7. simp. in ægritudinibus ischiadicis, & de thapsia in catarrho salso. 5. meth. cap. 14. In lethargo autem, quamquam Gal. 13. meth. cap. 21. cæteris præsidijs non conferentibus, si uitium diu perseueret, sinapim commendet, certe quidem, nec euphorbium, neque thapsiam, neque Cantharides admittit, ut eo loco uidere est: illis enim palatum nunquam inungeret. Nec est, ut id ego pluribus monstrem, cum ipsemet Saxonia lib. 3. de phœn. cap. 1. dicat (vt propterea nec Oribasius, nec Paulus, aut Aëtius in acutis morbis (nisi ex frigida causa producantur, & in temperamento frigidiore consistant) sinapismi vsum probare audeant.) Ad ultimam, falsum est thapsiam cuti capitis admotam, non penetrare ad profundum. Contradicit enim Galeno, qui lib. 6.
„ *simp. cap. de thapsia dicit. (Thapsia acrem habet ac*

ualenter

" valenter ex calfacientem facultatem cum humiditate con
" iunctam. Quamobrem ex alto violenter extrahit, &
" quod extraxit digerit.) Idem Auic. lib. 2. tracta. 2. cap. 700. & Diosc. lib. 4. cap. 151. Galenus quoque 5. simp. cap. 17. thapsiam dicit ex alto uehementer extrahere. Quod si talem facultatem non haberet frustra Gal. thapsiæ vsum commendasset, vt capiti apposita destillationem ab eo ad pulmonem prohiberet. Apposuit autem vt pituitam salsam à cerebro ad cutem extraheret, & digereret, indeque eius fluxionem ad pulmonem, interciperet. Rursus falsum est quod interficeret ægrum si thapsiæ caliditas ad profundum cerebri penetraret. Quamquam enim summè cerebrum calefaceret necem non inferret. Secus omne delirium, omnisque phrenitis necessario enecarent. Accedit, quod in catarrho salsæ pituitæ, laborabat cerebrum intemperie frigida. Quamuis enim Gal. uocet aliquando calidũ, saporẽ salsum ut 4. simpl. c. 21. & 5. eiusdem 26. Non absolutè tñ proferri potest de pituita salsa, sed in relatione ad alias species pituitæ, præsertim ad uitream. Absolutè si quidem pituita salsa, pituita est, & in eius latitudine continetur, vt docet Gal. 2. de diff. feb. cap. 6. & 4. acut. 13. Igitur cum omnis pituita differat a flaua bile per qualitatem frigidã humidam: talisque sit eius natura ex Gal. 2. de nat. fac. cap. penultimo, & 1. de nat. hum. 32. & 34. Impossibile est pituitam salsam absolutè calidã esse. Secus quod per se generi competit, per se speciei repugnaret, quod est impossibile.

impossibile. Ideo Galen. 2. de diff. feb. cap. 6. pituitæ species non esse æqualiter frigidas affirmat; nam frigidissimam dicit vitream, minus frigidam dulcem, magis frigidam dulci acidam, quam uitrea minus frigidã dicit: salsam autem pituitam, aut propter putredinem, aut propter salsæ serosæ humiditatis mistionem factam minimè aliarum frigidam esse verisimile est. Cum tamen pituita sit, frigida humida necessariò est. Inquit enim ibidem
" Gal. (Quicunque enim frigidus atque humidus humor
" existit, ad pituitæ appellationem reducitur, si Hippocra-
" tem omnesque non modo priscos medicos, sed alios etiam
" græcos in nominibus imitari uelimus:) & mox. (Qui-
" cunque humor natura frigidus atque humidus fuerit, hũc
" nos pituitam appellamus.) Neque nouum est apud grauissimos authores rem minus frigidam uocari calidam, in comparatione ad magis frigidam, & è conuerso. Ita 3. de præs. expul. cap. 4. dicit aliquando in febre pestilenti corpus cordis esse frigidum. Loquitur tamen in homine non viuente modo, sed febricitante. & ita aqua tepida, & vrina in balneo calido, apparent frigida, in algoribus uero calida 3. simp. cap. 11. Ad extremum si in illo catarrho salso cerebrum laboraßet intemperie calida Galen. thapsiam non laudasset, qui illam in capitis calida intemperie manifestè uituperauit, vt ex 6. de tuend. ual. cap. 9. monstratum est: Quod confirmat 13. meth. cap. 22. Tandem neque poterat thapsia augere salsedinem cerebrum exiccando, laborabat enim cerebrum opposita

intemperie

intemperie frigida, oppositis autem medicamentis æqualibus in gradu membrum ad symmetriam seu contemperamentum reducitur: in quo sanitas consistit ut sepius docuit Galenus.

Tertia Saxoniæ responsio Confutatur. Cap. XIIII.

OSTREMO Sax. addit ultimam responsionem lib. 3. de phæn. cap. 2. quòd etsi ex vesicantibus inducatur corpori caliditas, si non spreta, saltem posthabita ipsius indicationis à febre desumpta natura, studebimus quamprimum venenum in cutem ducere, uirtutem vitalem subleuare, & à partibus principibus fluentes humores reuellere. Quasi dicat, quod licet febrem augeant admitti tamen illa debent ab longe maius iuuamentum quod præstant. Sed neque hac responsione se ipsum tuetur. Nam febrem adaugent, & nullum afferunt iuuamentum. Nullum venenum sua uesicantia extrahere possunt; Sed potius ueneno interno, venenum eorum superaddunt. Igitur, & uirtutem uitalem magis offendunt, & à principibus membris non reuellunt. Hoc ego monstrabo primum ex ipsiusmet Saxonię confessione, mox ex doctrina Galeni. Saxonia lib. 2. de phæn. cap. 40. habet hæc verba. (Duplici autem ratione caustica, & in quarto gradu calida minime ad uene-

ni extractionem (ſi temperatioribus non moderentur) ſunt accommodata. Prima ratio eſt: quia quæ ex alto attrahere debent, tenuium quoque partium eſſe oportet, & ſenſum partis minime corrumpere, imo vero eundem & calorem, & dolore excitare. Eſcharotica uero craſſarum ſunt partium, & carnem ipſam ſtatim exurunt.) Examinare an hæc Saxoniæ dicta uera ſint præſentis loci non eſt. Non enim eſt verum calida, quæ tenuium partium non ſunt, non attrahere: quamquam non attrahant vehementer, ut quæ tenuium ſunt partium. Inquit
„ enim Gal. 5. ſimp. cap. 17. (attrahit enim perpetuò cali
„ dum, verum quod cum caliditate coniunctam habet par-
„ tium tenuitatem, trahit uehementius.) Nec eſt uerum eſcharam inducentia non attrahere: quando ea calorem, & dolorem inducant, & urant non ſecus ac ignis ex Gal. 5. ſimp. cap. 15. Sed redeuntes ad inſtitutum, arguamus ex conceſſis à Sax. aduerſus ipſum. ſic, eſcharam inducentia non trahunt ab alto, ſed veſicantia Sax. & Marcelli ex euphorbio & cantharidibus parata, & uigorata nitro, uel flãmula, uel thapſia, uel ſinapi eſcharam inducunt, igitur nullo modo trahunt à profundo ad cutim. Euidens eſt argumentum, illa enim ſunt calida in quarto ordine, ut ſupra monſtratum eſt. Eſcharam igi tur inducunt. Conſequentia eſt Gal. 5. ſimp. c. 27. ubi in-
„ quit. (At quæ iam uehementer quidem, non tamen ſum-
„ mè, tertij: Quæ autem adeo excalfacere poſſunt, ut e-
„ ſcharam moliantur & urant, quarti) & mox ſubdit. (cæ

terum

„ terum nullum in venire est, quod quarto ordine desiccet;
„ quod non etiam vrat: nam quod summè desiccat, omninò id etiam deurit.) His accedit, quod medicamenta quibus ipsi parant vesicantia acria sunt omnia, vt de euphorbio Cantharidibus, & reliquis testantur grauissimi Medici. De acribus autem Gal. ita inquit 4. simp.
„ 19. (Rursum ad acres orationem vertamus. Ac primū
„ exactè ipsos calidos dicimus, deindè exedentes, vrentes,
„ crustam molientes, ac denique etiam colliquantes, eosq;
„ omnes vel cuti impositos esse huiusmodi.) Rursus Gale.
„ 6. simp. de euphorbio inquit. (euphorbium causticæ siuè
„ vrentis facultatis est, & tenuium partium alijs succis similiter.) & Auicennas lib. 2. cap. 232. de eodem inquit, habere virtutem subtilem adustiuam. Siue igitur tenuium sint, siuè crassarum partium, quæcunque calida & sicca in quarto ordine sunt, vrunt & eschram faciunt. Quarè si ex sententia Saxoniæ quæcunque adurunt, ab alto non trahunt; nullum ex suis vesicatorijs, quæ ex quarto ordine calidis, & siccis parata sunt (vt est videre 3. de phen. cap. 55.) trahet succos ab alto ad cutem. Conuincitur Sax. & ex alijs suis dictis, lib. enim eodem 2. cap. 40. subdit (secunda, & fortior ratio ex Gal. etiam 5. simp. desumitur, qui scribit venenata hæc medicamenta venenum attrahentia, non debere esse deleteria, sed media inter corpus, & medicamentum.) Modo sic arguo. Cantharides, & omnia alia, quæ in vesicatorijs apponuntur sunt verè venena, nullo modo

media inter corporis nostri naturam, & venenum. Ergo nullo modo venenum extrahent à profundo. Minorem argumenti negare non potest Saxo. qui lib. eodem 2. cap. 40. dicit (nullum inueniri, aut excogitari potest medicamentum, quod simul & semel caliditate, & substātiæ similitudine attrahat, nisi vesicatorium. Igitur, si in veneni suspitione hoc prætermiserimus, cætera omnia, aut nihil omninò præstabunt, aut saltem inefficaciora existent. Antecedens autem, non multo labore comprobari poterit. Si enim, quæ venenum ex profundis attrahunt, caliditate, & substantiæ similitudine agunt. Hęc sanè, nemo ignorat, venefica quoque esse debere: Substantiæ enim similitudo nulla est alia, quàm ueneni cum alio veneno.) hæc ad verbum Saxonia. Ad extremū inquit (sufficere similitudinem veneni trahentis cum eo, quod trahi debet in genere.) Ex his ita argumentor. Quæ extrahunt debent esse similia saltem in genere cum veneno extrahendo, ergo quæ extrahere debent nullo modo continentur sub genere veneni. Quod enim est alicui simile in genere ab illo genere diuersum est: differunt enim idem & simile inquit Gal. 3. simp. cap. 25. Conuincitur non minus Saxonia ratione desumpta ex Gale. doctrina. Nam humores, qui febrem pestilentem constituunt venenum sunt, vt lib. priore satis monstratum arbitror, & probat Sax. 2. de phęnig. cap. 3. 6. 16. & 17. & Marcellus lib. suo fol. 18. Ergo eorum vesicantia cuti apposita nullo modo venenum extrahent à profundo.

do. Cantharides enim, ex quibus constant, venenum sunt. Quæ vero debent venenum extrahere cuti apposita, venena esse non debent, sed alexiteria inter naturam nostram, & venenum, media. Venenum enim cuti appositum ad profunda viscera penetraret, venenum internum si quod inueniret forte non extingueret, sed adaugeret, & ad cor ipsum, ad quod permeat propria antipathia secum traheret atque deduceret, & ita summè natiuum calorem, dissiparet, vitæque esset deleterium, corporique aduersissimum. Totum hoc protulit Gal. 5.
„ simp. cap. 18. cuius verba hæc sunt. (omne deleterium
„ venenum à foris impositis medicamentis euacuatur, nem-
„ pè aut caliditate attractionem molientibus, aut totius sub
„ stantiæ similitudine.) Explicans autem an hæc medicamenta, & ipsa quoque venena esse possint, subdit.
„ (Sed & hic quoad fieri poterit, maximè medium naturæ
„ alexiterium sit oportet, corporis videlicet quod curatur,
„ & veneni lędentis: nam si aduersissimum foret corpori,
„ in ipsum ageret potius, ceù deleterium, haud euacuaret ue
„ nenum.) hæc Gal.

Damnantur vesicantia nam veneficam qualitatem in corpus ægrotantis immittunt, venenum ad cutem non extrahunt, sed veneno venenum adiungunt. Cap. XV.

QVOD *autem venenum sit materia vesicantium*
monstrare

monstrare facile est. Cantharides enim ex quibus fiunt venenum sunt ex Diosc. lib. 6. cap. 1. Ad hæc Auicennas lib. 4. fen. 6. trac. 2. cap. 2. diuidens venena, & enumerans animalia, quæ interficiunt suis corporibus
„ inquit. (Prima quidem diuisio ex diuisionibus est stellio,
„ & cantharides, & ranæ, & lepus marinus, & lacer-
„ tus.) & cap. 3. (cantharides, ait, sunt acutæ mordica-
„ tiuæ perniciosæ &c.) Galenus lib. 3. simpl. cap. 23. loquens de deleterijs atque lethalibus cantharidum affert exemplum. & 4. simp. cap. 19. post chalcitim, arsenicum, hydragyros, cantharides. & Leporem marinum
„ adiungit. & lib. de ther. ad Pisonem cap. x. inquit (can
„ tharis si sola exhibeatur, uesicam exulcerat: & cum ini-
„ micam nobis facultatem obtineat, hominem plerumque necat.) Igitur in vesicatorijs appositæ nullis alexipharmacis refractæ cantharides, immo potius euphorbio (vt fuit in nostro ægroto) calidiores, acutiores, ac magis perniciosæ redditæ nullo modo venenum extrahent, sed vt aduersissimæ offendent. Loquens enim Gal. de venenis
„ inquit 3. de temper. cap. 4. (medicamenta itidem sunt,
„ & quæ nulla substantiæ suæ mutata parte, sed tota ser-
„ uata integra, corpus ipsum afficiunt, cæterum grauia,
„ & naturæ animalis corrumpentia: vnde & totum eorũ
„ genus deleterium & pestilens dici reor.) Quod confirmauit 5. simp. cap. 18. supra allegato & 6. in 6. epidem. com. 5. & alibi sæpe. Huic rationi duas affert responsiones Marcellus lib. suo fol. 87. Primam accepit à Sa-

xonia

xonia lib. de vsu vesi. fol. 16. vbi inquit venenum foris impositum non nocere nam ad profunda non penetrat, sed suæ substantiæ similitudine venenum foras trahit. Sed indigna est vt redarguatur. Monstratum enim est, non posse calorem ab alto trahere ni ad altum penetret, secus esset actio à motore externo, & violento trahente sine contactu corporis aut virtutis mouentis ad mobile, & agentis ad passum. Quod si calorem penetrare admittat, & venenum quoque penetrare concedat, oportet: cum venena calida non modo tota substantia, sed ipsa qualitate venena sint. Rursus venena cuti apposita altè penetrare, & vniuersum corpus afficere, satis docuit Gal. Pelopis auctoritate 3. de locis affe. cap. 7. Modum, quo venena per vniuersum corpus sese diffundant & totum de repente immutent apertè docuit. 1. de sem. cap. 16. ita lib. de sec. cap. 4. venenum vnà cum ictu corpori percusso inhærere, ac altè penetrare docuit. Nec non quod ad profundum corporis virus serpat clarè docuit lib. de ther. ad Pison. cap. 10. & 4. simp. cap. 19. inquit. (Sed
„ ferro lapidique ignito, ea quæ per erosionem interimunt
„ medicamenta, similia sunt: quæ à corporis nimirum calo
„ re huc perducuntur: vel vt Chalcitis, mysi, Sori: ad
„ hæc arsenicum, hydrargyros, lithargyros, & alia in-
„ numera) & mox subdit. (istis autem subtiliora sunt,
„ tam & si & ipsa terrenæ sunt consistentiæ, calx, can-
„ tharis, lepus marinus: quorum quædam vsque ad iecoris
„ pertingunt regionem: quædam verò vsque ad vesicam

& pectus,

" & pectus, in tanto interim itineris spacio igneam acqui-
" rentia naturam.) Manifestum ergo ex his est, falsum esse, uenenum cuti appositum ad profunda non penetrare, falsum non minus dum suo calore ab alto trahit, suo veneno non nocere. Secus enim perperam Gale. dixisset oportere medicamenta cuti apposita alexiteria esse non uenena nam si venena forent, corpori eßent aduersissima, & in illud agerent potius ceu deleteria haud euacuarent venenum, ut ex 5. simp. cap. 18. monstratum est. Non minus indigna viro erudito secunda responsio est, quam Marcellus affert lib. eodem fol. 87. cum dicit venena non nocere in eorum transitu, nisi solum in termino. Quãquam enim multo vehementius noceant in termino: siue per terminum intelligat membrum cui propria antipathia aduersantur, vt cantharis uesicæ, lepus marinus pulmoni, siue membrum, quod diutius transmißa obsident, vt in peste Thucydidis erant pedes, & manus, quæ corrumpebantur, ac decidebant mentumque & oßa, quæ denudabantur, ac reliqua membra in constitutione quam narrat Hipp. 3. in 3. epid. 25. Ex eo tamen dicere, uenena non nocere in uia idest dum per corporis uiuentis membra deferuntur uanum omnino est, & ab omni ratione alienum. Dum enim serpit per corpus humanum seu est in uia uenenum, est per se uenenum, ergo per se naturali temperamento partium per quas transit est aduersissimum
" Gal. enim 5. simp. cap. 18. inquit. (scire oportet delete-
" rias facultates uniuersas temperatura esse aduersissimas corporibus,

corporibus, quę ab ipsis læduntur. Quamquam autem sint quædam venena, quę statim ac in corpus ingressa sunt, nullam sensibilem sui malefitij noxam ostendant, vt virus rabidi canis, & septica. Hæc ad nostram controuersiam non sunt, qui de calidis & acribus agimus, quales cantharides sunt, & euphorbium: quę non ad tempus diuturnum, sed de repente corpus immutant. Putare igitur cantharides vesicæ nocere ad quam vt ad terminum deferuntur, viscera autem per quæ transeunt, quoniam in uia sunt, nō lædere etiam idiotæ exploderent, vt experimentum ostendit. Diosc. lib. 6. cap. 1. ita inquit. (Quibus datæ sunt cantharides, signa eueniunt grauissima. Ab ore enim ad vesicam vsque cuncta erodi sentiuntur: picem, aut simile quiddam cedriæ resipiunt: dextra præcordia inflammantur. vrinam ægrè reddunt, & subindè cum lotio sanguinem emittunt: strigmenta nō secus atque dysentericis, aluo deferuntur: fastidia vrgent: animo linquuntur, obortaque vertigine concidunt. Postremò mente abalienantur.) & Auic. lib. 4. fen. 6. trac. 2. cap. 3. inquit. (cantharides sunt acutæ mordicatiuæ perniciosæ facientes accidere puncturam, & dolorem in visceribus. & omnino dolorem extensum ab ore vsque ad pectinē, & etiam apud ancas, & renes, & hypochondria &c.) Idem Aëtius lib. 4. tetra. 4. cap. 49. & Gal. 4. simp. cap. 19. Ita Diosc. & Aëtius idem referunt in Bupreste, Pinorum erucis, Salamandra, Lepore marino & reliquis eius generis. Ratio est nam vene-

num toto genere deleterium vbi in animalis corpus ingressum fuerit totum id momento temporis immutat, sibique simili affectione alterat, vt 1. de sem. cap. 16. docuit Gal. Non minus indigna est Marcelli ratio, qua suam hanc fugam persuadere putat, cum inquit; Quod si venenum noceret in via numquã fieret bona crisis in febre pestilenti: cum enim natura venenum deponeret ab internis ad extima, venenum pertransiens ægrum interficeret. Primum, crisim veram cum depositione humorum noxiorum ad partes ignobiles confundit. Mox, in febribus pestilentibus rarò fiunt crises ad salutem vt 2. aph. 13. Gal. innuit. Quando tamen fit vera crisis, humor euictus, malignitate refracta, nec in uia, nec in termino multum nocere potest. Ad hæc venenosus humor etiam non victus à facultate concoquente, sed ab expultrice ualida depulsus ad partes ignobiles, nullo modo ægrum necat dum est in via. Primum, nam per partes principes non transit. Mox, etiam si pertransiret necessario non interficeret, (nam quibus calor hic putredinosus ad humores, quos continent cordis sinus, magis deflexit, quam ad corpus ipsum uisceris, multi horum fuerunt superstites.) vt 3. de præs. expul. cap. 3. dixit Gal. Adde quod dum propellitur à robustioribus membrorum facultatibus longã moram in eis non ducit. Propellitur autem à partibus nobilioribus & fortioribus, ad ignobiles, atque debiliores, quę tandem cum uenenum à se ipsis non propulsent, ab eo corrumpuntur, & quandoque decidunt ut 3. in 3. epid.

25. docet

25. docet Gal. & æger ex veneni depositione superstes remanet, nullo modo ex veneni depulsione occumbit.

An medicamenta quæ cuti apponunt ad euacuandum à profundo venenum, possint & ipsa quoq; venena esse: an perpetuò esse debeant Alexiteria habentia naturam mediam inter venenũ, & corpus nostrum, vt inquit Gal. Cap. XVI.

VONIAM ex Gal. sententia. 5. simp. cap. 18. statutum est omne deleterium venenum à foris impositis medicamentis euacuari, quæ quoad fieri possit maximè mediam naturam habeant inter corpus, quod euacuatur, & venenum lædens, & omnino alexiteria sint, non venena. Vt omne Marcello confugium præcludamus, hanc Galeni sententiam examinabimus. Videtur enim aduersum ea, quę dicta sũt pugnare tum Gal. tum experimentũ. Gal. lib. de ther. ad Pisonem
„ cap. x. inquit. (Demorsis à Crocodilo Crocodilinum adipem summè contulisse nouimus obtritis membris impositum. Muris aranei morsus, qui etiam ipsi interficiunt, ab eodem mure araneo contuso & imposito, sine dolore sanatur. Eodem modo & à Vipera percussi liberantur,

 siquis

" *siquis illam atterat, & vulneri coniungat.) Rursus,*
" *Plinius lib. 27. cap. 2. loquens de aconito inquit (ea est*
" *natura vt hominem occidat, nisi inuenerit quod in homi-*
" *ne perimat. Cum eo solo colluctatur velut pari intus in-*
" *uento solo. Hæc pugna est, cum venenum in uisceribus*
" *reperit. Mirumque exitialia per se ambo cum fuerint*
" *duo venena in homine commoriuntur, vt homo superstit.)*
Adde his clarissimorum medicorum obseruationem. Phi-lippus Ingrassias vir celeberrimus lib. suo 3. de pest. cont. cap. 14. Falloppius lib. de bubone pest. cap. 15. Nico-laus Massa lib. de peste trac. 3. cap. 8. & plerique alij probatissimi viri testantur sacculos, & offellas ex arse-nico confectas, & cordi extrinsecus impositas à futura peste tueri, & à presenti ægros liberare. Hieronymus Mercurialis vir doctissimus lib. 2. variarum lect. cap. 14. refert argentum viuum post toxici venenum super-bibitum hominem liberasse, quod Ausonij carmine confir mat. Sed hæc explicanda sunt. Idem Mercurialis lib. 1. de venenis cap. 20. aßerit sententiam Galeni 5. simp. cap. 18. esse veram vt in pluribus non tamen omninò in omnibus, quod probat authoritate Auic. lib. 4. fen. 6. tract. 3. cap. 1. Cæterum salua tanti viri auctoritate hæc responsio mentem Galeni non explicat. Si enim quæ debent euacuare venenum à profundo ad cutim vt pluri-mum essent media inter venenum, & naturam nostram, non tamen perpetuò, & necessariò: Tunc aliquando etiã venenum cuti impositum venenum euacuaret, vel quid

aliud,

aliud, quod nō esset inter naturam nostram & venenum, medium, idem pręstaret: sed utrumque repugnat verbis Geleni. Nam si venenum foret, falsa esset ratio Ga-
„ leni, qua probans suam sententiam subdit. (Nam si
„ aduersissimum foret corpori, in ipsum ageret potius, ceù
„ deleterium, haud euacuaret venenum.) Si vero foret quid non habens naturam mediam inter venenum & corpus nostrum. Tunc Gal. falso diceret (siquidem faculta-
„ tes quæ deleteria medicamina alterant, naturam habent
„ mediam inter corpora perpetientia, & medicamenta ipsa
„ lædentia: ut videlicet eadem sit proportio corporis ad
„ facultatem alexiteriam, quæ illius ad deleteriam: & rur
„ sum deleterij ad alexiterium, quæ alexiterij ad corpus.)
Hæc proportio vera non erit, si quandoque quid non habens hanc mediam naturā uenenum extrahet. Nec Auic. dixit illam Galeni sententiam eße veram ut in pluribus.
„ Eius verba hæc sunt (Medicinæ vero, quæ sunt sicut
„ notæ, ebibitæ, rubificantes etiā, & attrahentes uenenum,
„ aut sunt propter virtutem calefatientem attrahentē ve-
„ nenum, aut causa similitudinis ad attrahendum illud,
„ quod simile est ei, sicut facit adeps Crocodili ad morsum
„ Crocodili. & caro viperę post abscissionem extremitatum
„ eius in attractione veneni sui: ita ut accidat quibusdam
„ medicinis ualentibus ad uenena ut sint uenena etiam:
„ uerum ipsa sunt debiliora: & quasi ipsę sint inter com-
„ plexionem corporis, & complexionem ueneni, & sermo
„ hic est ex eis, in quibus oportet cum sapientibus considera-
re.

,, re, ut sciatur, q̃ est non verificatum: medico autem non no
,, cet si non scit hoc.) His verbis Auic. non dicit, illam propositionem Gale. non esse veram in omnibus, sed in oĩbus non esse uerificatã: Non q̃ omnia esse non debeant media inter uenenum & corpus, quæcumque cuti apposita uenenum extrahunt substantiæ similitudine, sed in omnibus rationem, ac causam huius mediæ complexionis non esse exploratam & cognitã. Si enim illud non putasset in om-
,, nibus uerum sine rõne dixisset (Medico non nocere si non scit hoc.) Noceret enim maximè pro recta cuiusuis ueneni extractione; Deficeretque à suæ facultatis perfecta notitia. Medici enim est uenenorum remedia rectè nouisse, alexipharmaca ne esse debeant, an & uenena quoquè, ut rectè curet, & non noceat. Ergo non auxiliorum naturam sed naturarum rationes, & causas dicit esse cum sapientibus considerandas. Confirmatur hoc, nã qua ratione alexipharmaca cum uenenis pugnent methodus apud Medicos non est auctore Galeno 13 meth. cap. 6 sola enim experientia, nulla methodo cognoscuntur, ut confirmat primo de comp. med. per genera cap. 18. Rursus, quamuis Auicennas dicat (ita ut accidat quibusdã
,, medicinis ualentibus ad uenena, ut sint uenena etiam.) non ideo putandum uelle Auic. illas uenenum extrahere
,, quatenus ipsæ uenenum sint, Subdit enim (verum ipsa sunt debiliora) at uenenum debilius non trahit ad se uenenum ualidius, sed contrà potius trahitur. Quod enim trahit debet esse efficatius, & ualentius eo quod trahitur

ex

ex Gal. 3. simp. cap. 25. itaque secundum Auicennam quatenus uenena sunt, uenenũ à profundo nõ extrahunt Igitur ut primæ obiectioni fiat satis. Dicimus ꝙ Gal. de ther. ad Pisonem cap. x. primùm, hanc difficultatem
„ proponit illis uerbis. (illud uerò scrutandum potius esse
„ duxi, quod plerisque admirabile uidetur, quo pacto ea-
„ dem animalia, quæ nobis inimica sunt & hominem cito
„ perimunt, si ipsorum morsibus imponantur, auxilio esse possint, & sola hominem ab ea noxa seruare.) Et postquam aliorum responsiones attulit, & explosit: respondet
„ quæstioni his uerbis. (Assero enim bestiolas istas lethiferas
„ propterea commorsis à se hominibus auxilium præstare,
„ quia maiorem partem uenenosæ facultatis cum capitibus
„ ipsarum amputamus, minorem autem reliquo corpori con
„ fusam conuenienti præparatione obtundimus. Nam &
„ earum truncum cadauer elixamus, & non paruam salis
„ & anethi quantitatem aquæ commiscemus, non solum
„ ut huiusmodi misturam suauiorem reddamus, sed ut ui-
„ perarum carnes eliquemus, atque ita uel parum, uel ni-
„ hil potius uenenosum in ipsis relinquamus. Magnum ue-
„ ro momentum ad iuuandum uiperis confert admistio. Nã
„ tot talibusque rebus adiunctæ, quo nam pacto officere am
„ plius ualent, soluta iam ipsorum noxia facultate?) hæc Galenus. Verum, aliquid deesse uidetur in hac Galeni solutione: Quod ex eodem Galeno peti potest. Nã adeps Crocodili curat suum uenenum sine admistione alterius alexipharmaci: Scorpionis corpus super impositum sanat

suum

suum uirus ex Diosc. lib. 6. cap. 44. & alia quam plura animalia sua curant maleficia ex Galeno 11. simp. cap. de Dracone marino. Neque uero adeps Crocordili, uel Scorpio, uel Mus araneus cum amuletorum admistione theriacam constituunt, ut Vipera sed sola suis uenenis auxiliantur. Notandum igitur, quod Natura in his animalibus non modo partes uenenosas effecit, sed & quasdã ueneni eorum alexiterias. Secus oĩa illa ad unum maleficium edidisset, ac de uenenis sollicita remediorum fuisset oblita, Natura uero ut in superfluis non abundat sic non deficit in necessarijs. Igitur hæ partes alexiteriæ sunt in duplici differentia. Quedã ingenitam habent uim curandi sua uenena sine aliarum rerum mistione ut adeps Crocodili, & scorpio. Quedam uero ingenitam habent simul & admistã uim, ut corpus Vipere. Hoc.n. sine admistione alterius amuleti Viperarũ percussionem curat super impositum; cum admistione autem aliorum medicamentorum uenena ferè omnia extinguit. Explicat hanc duplicem iuuandi uim Gal. lib. de ther. ad Pisonem cap. 9. ubi post quam dixit capita & caudas Viperarũ
" *fore amputandas, subdit (Ne uero ulla te capiat admira*
" *tio, si hisce partibus ademptis reliqua Viperarũ mem-*
" *bra potentiorem antidotum efficiant, ex ingenita admistaque carnibus ipsarum iuuandi facultate.) Vbi uocat illam facultatem ingenitam, & admistam. Ut enim ex ingenita suum curant uenenum, sic ex admista potentissimum efficiunt alexipharmacũ, & acquirunt Naturã*

mediam

mediam inter corpus nostrum & venenum, fiuntque idonea non modo ad sanandum uenenum, sed ad illud àb alto euacuandum cuti apposita, si tamen substantiæ similitudine, & calore sint potentiora. Dicimus igitur Galenum 5. simp. cap. 18. vniuersaliter statuere medicamenta cuti apposita, ut àb alto venenum euacuent, alexiteria esse debere, habentia naturam mediam inter uenenum & corpus nostrum. Ad difficultatem igitur dicimus, plurimum interesse si inquiramus an detur venenum quod determinatum sibi venenum possit extinguere, & si perscrutemur, an detur venenum quod cuti appositum possit venenum à profundo euacuare ad cutim. Euidens .n. est esse venena plurima non modo qualitatibus manifestis contraria ut venena calida cum frigidis, in quem sensum argentum viuum super bibitum oppositum uenenum extinxit, sed etiam plura, abdita totius substantiæ antipathia inter se pugnantia, in quem sensum Plinius de aconito loquutus est. Non enim si inueniat in visceribus quodcunque venenum illud extinguit, sed si contrarium.

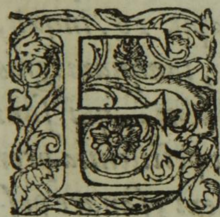
„ De simili enim non diceret Plinius (Nisi inueniat vene-
„ num quod perimat.) simile enim sibi simile non perimit sed conseruat. Sic de veneno nèque simili nèq; contrario,
„ sed diuerso non diceret (cum eo solum colluctatur.) Colluctatio enim non fit inter quæcumque, sed inter contraria, non enim quodlibet agit in quodlibet, sed determinatum in determinatum, quod clarè innuit Plinius cum
„ subdit (torpescunt Scorpiones aconiti tactu stupentq; pal-

" lentes, & vinci se confitentur.) Quod quidem viperis, Cerastis, ac reliquis uenenosis bestiolis non contingit. Euidens non minus est, quod vt contraria quædam ita & similia quædam inter se sunt venena, igitur vt contraria se mutuò perimunt, ita & similia se mutuò conseruant: & horum quod potentius est, & calidius trahit ad se reliquum. Non tamen inde verum est venenum cuti appositum si simile intus inueniat illud ad sese trahere ad cutim. Nam si internum erit vel calidius, vel potentius trahet à cuti ad viscera externum. Si vero cuti appositum validius erit trahet quidem internum ad sese, nõ autem ad cutim, sed suæ maleficæ facultati illud vniet, & secum deferet, atque deducet ad cor vsque. Venenũ enim ubi in cute appositum est ibi non otiatur, nec cõquiescit, sed innata sua malefica facultate, qua calori innato est aduersissimum corpus permeat, atque penetrat, illud sibi simili qualitate immutans; vnde venenum quod ad se trahit ad cor vsque secum deducat necesse est. Quapropter veneno geminato nocumentum erit longè potẽtius. Vt si quis post epotam Buprestem, Cantharidas superbibat, vel marinum Leporem. Manifestum est, quod si posteriora venena priore erunt efficaciora, eius maleficam facultatem ad se ipsa trahent, & secum ad vesicam vsque vel ad pulmonem deducent, ad quæ membra Cantharis & Lepus marinus propria antipathia deferuntur. Hæc igitur est ratio, quare Galenus velit, medicamenta cuti apposita, vt venenum à profundo extrahant vene

na

,, *na esse non debere. Inquit enim (scire oportet delete-*
,, *rias facultates uniuersas temperatura esse aduersissimas*
,, *corporibus, quæ ab ipsis læduntur. Itaque si à similibus*
,, *temperie medicamentis euacuantur, erunt, & hæc corpo*
,, *rum naturis contraria. Sanè & sunt quadantenus cõ-*
,, *traria, non tamen adeò, vt interimant. Sed ambigant*
,, *potius, in medio sita eorum quæ aperte corpus animantis*
,, *lędunt, & quæ iuuant.) hæc Galenus.*

An arsenicum portatum suprà regionem cordis, pręseruet & curet pestem. Cap. XVII.

X his mea est sententia arsenicum suprà cordis regionem apportatum tantum abesse vt à peste præseruet hominẽ, quod illi deleterium potius esse possit. Arsenicum enim quatenus venenum est, naturæ nostræ est aduersissimum ex Gal. 3. de temp. cap. 4. vbi inquit, venena esse grauia & naturam animalis cor rumpentia, totumque genus eorum pestilens ac deleteriũ. Ergo cuti appositum supra cor statim ac incalescet (motu concitatiore hominis illud gerentis, vt frequenter vsu ve nit) vapores venenosos demandabit ad partem principẽ, qui vel propria vi penetrabunt, vel arteriarum à corde ad cutim desinentium dilatatione cum aëre attrahentur. Introducti igitur venefici vapores cum venenum non inueniant contrarium, quod perimant, (si quod enim ve-

nenum haberet homo in se ipso sanus non foret; quem autem præseruare intendimus sanum esse necesse est) malefi cam qualitatem homini aduersissimam, imprimant necesse est. Quod si authore Galen. 5. simp. cap. 18. (prope
„ modum omnia, quæ deleterijs aduersantur, si largius
„ sumpta fuerint, grauiter animantis corpus offendunt.)
An putandum verè deleteria (quale arsenicum est) si cuti apposita penetrent, aduersa summoperè innato calori hominis non futura? Accedit, quod Gale. & reliqui grauissimi medicorum nunquam præseruauerunt à peste quempiam, vel à veneno toto genere deleterio cum alterius veneni exhibitione, vel contactu, sed cum alexipharmacis. lib. enim de theria. ad Pisonem capit. 16. inquit.
„ Ad istum modum arbitror & theriacam, tanquam ignis
„ quidam purificans & ipsa esset, illos quidem, qui sani
„ adhuc ipsam biberint, non permittere vt pestilentia pror
„ sus capiantur: illos autem qui iam ægrotent, sanare pos-
„ se, cùm aëris inspirati malignitatem commutando, tùm
„ corporis temperaturam corrumpi non sinendo.) Docet pariter Gal. ibidem modum, quò debeat homo præserua-
„ ri à peste, & subdit. (Quamobrem consulo tibi Piso,
„ vt partim ob has tam repẽtinas aëris commutationes, par-
„ tim ob alias nocentium rerum causas, frequenter etiam
„ sanus theriacam sumas, vt exterius occurrentibus noxis
„ corpus tuum resistat: & si quando passum aliquid fuerit,
„ ad sanitatem facilè reducatur.) Antidotis igitur præseruare monet à peste non venenis. Idem monet lib. de

ther.

ther. ad Pamphilianum lib. 1. de ant. cap. 1. 6. in 6. epid. comm. 5. Aëtius lib. 1. tetrab. 4. cap. 96. & Paulus lib. 2. cap. 36. Praeterea Gal. 6. in 6. epidem. com.
„ 5. inquit (verum ea de causa mihi plura medicamenta
„ non vocare mortifera medici videntur, (de purgantibus
„ loquens) quod ipsorum temporibus quibusdam vtilitas ne
„ cessaria sit: ea vero appellare deleteria idest perniciosa
„ (de venenis intelligens) quae nullo vnquam tempore, ne-
„ que aegrotis hominibus, neque valentibus opem ferunt:
„ neque enim aconitum, neque argentum viuum, neque
„ argenti spuma, neque marinus lepus, intra corpus acce-
„ pta vllum nobis afferunt emolumentum.) Igitur perpetuò tàm Arsenicum, quàm aliud quoduis venenum cuti appositum nocebit. Quod enim est per se tale est de omni. Quamquam enim sint uenena, quę si contrarium venenũ in corpore inueniant cum eo pugnent, & ex mutua colluctatione ambo venena commoriantur vt homo superstit: certè quidem si nullum contrarium venenum in homine inueniant hominem occident. De aconito dicebat Pli-
„ nius (ea est natura vt hominẽ occidat nisi inueniat, quod
„ in homine perimat.) Arsenicum ergo ab homine sano apportatum praeseruationis causa, cum in eo non contrarium modò, sed omninò nullum venenum inueniat, hominem necessario offendet. Sed dicunt qui sententiam contrariam tuentur, ex arsenico venenis cor assuescere, ita vt alio tandem adueniente veneno non offendatur: consuetudine naturam mutante. Hoc quamquam verum

esse

esse possit in venenis sola quantitate nocentibus, vt frigida, de quibus dixit Gal. 3. simp. cap. 18. (Quod Anus Athenensis à minima cicutæ portione auspicata, nullo detrimento ad per magnam progressa est copiam: principio enim paucum exiguitate ipsa deuictum est, at consuetudo naturale reddidit:) Certè quidem in venenis calidis ac toto genere deleterijs, quale arsenicum est, etiam pauca quantitas totum corpus immutabit vt ex primo de sem. cap. 16. abundè monstratum est. Hæc enim venena qualitate non copia solum offendunt. Ita Gale. 3. in 3. epidemio. 75. dicebat. (Itaque veneno epoto lethali quidam postridie, vel tertio die moriuntur, qualitate eius non copia mortem afferente.) Et 5. simp. cap. 19. (At sunt (inquit) quæ tota essentia nobis contraria sunt proinde si uel minimum eorum assumptum fuerit, omninò lędat necesse est, ceù dryopteris, & piryocampe, & thapsia, & solanum manicum, & hydrargyros, & fungorum nonnulli, præterea saliua & fel uenenatorum animalium: nam talia omnia genere sunt deleteria non quantitate.) Sed dicent, experimentum aduersari nostræ sententiæ. Nam multi sanitatis tempore ferunt arsenicum, & sine omni noxa. Isti aduertant uelim, quod quamuis erodens sit arsenicum crassarum tamen est partium, & multo calore indiget, ut eius uis deducatur ad actum. Monstrat hoc Gal. 4. simp. 19. cum inquit, (Sed ferro lapidique ignito, ea quæ per erosionem interimunt medicamenta, similia sunt: quæ à corporis nimirũ

calore

" calore huc perducuntur: uel ut calcitis, mysi, sori: ad-
" hæc Arsenicum, hydrargyros, lithargyros, & alia in-
" numera. Craßarum enim sunt partium id genus om-
" nia, ac potestate calida: ac proinde temporis spacio accen
" sa per eam, quæ est in animante mutationem, non aliter
" quam lapis ferrumque ignitum uentrem tum exulcerant,
" tum exurunt.) Vnde si arsenicum portans non ualde in calescat ut nimio calore ad actum deducatur, illius noxam non experietur. Obseruatum tamen est arsenicum apportantes motu excalfacti in syncopem incidisse, & in sæua alia symptomata, quæ non nisi amoto sacculo illo cessauerint. Alij quamquam non statim certe post aliquod tempus noxam eius perceperunt in febres malignas, ac pestilentes, & mortem incidentes. Nec defuit, qui ob lusum pilæ uehementi agitatione corporis excandescẽs, arsenicum portans mortuus de repente conciderit, ut Frãciscus Alphanus Medicus Salern. & alij fide digni testati sunt. Mithridates non ex ueneni assuetudine, ut quidam somniant; sed ex antidoti usu, ueneno interire non potuit ut refert Gal. lib. de ther. ad Pisonem cap. 16. in fine. Ad præseruandum itaque à peste non modò inutile, sed ualdè periculosum, & non semel perniciosum arsenicum suprà cordis regionem portatum existimo. Pro curatione autem siue uenenum sit ex humorum interna corruptione genitum, siue ex aëris pestilentis inspiratione productum, arsenicum nullo modo gestandum puto. Non enim est uerum quod dicit Antonius Firmanus ar-

senicum

ſenicum ob ſimilitudinem adſeſe trahere uenenata, & contagioſa peſtis ſeminaria, & ita geſtantem à peſte tueri. Verum enim non eſt, omne uenenum àrſenico ſimile eſſe, ut nec omne uenenum omni ueneno, nec omnia ſeminaria contagioſa ſunt arſenico ſimilia, nec eiuſdem impetus, uel analogiæ, uel ſimilitudinis inter ſe. Quid igitur ſi non erunt ſimilia? Quid ſi ſimilia, & calidiora, ac potentiora quam arſenicum? Nec eſt quod dicat: uenena à calore naturali, ceù inimica, actuationem non recipere, ſed potius omni conatu expelli. Si enim hoc cõferret, uenena nunquam hominem necarent, oppoſitum tamen monſtrat tum experimentum, tum Galenus, quando etiam in minima quantitate à toto genere lędentia, totum corpus momento temporis immutent ſibique ſimili affectione alterent, ut ſuprà monſtratum eſt. Adde, quod ſi uenena actuationem requirunt ut operentur, tunc arſenicum neque trahet ſeminaria uenenoſa ad ſeſe cum nec à ſe ipſo, nec à ſeminarijs actuari poſſit, à calore autem noſtro ut ab inimico non actuetur. Si uero actuatione non indigent: tunc arſenicum calorem noſtrum quamquã refugientem repugnantem, & illud propulſare contendẽtem ut aduerſiſſimum offendet, cum uenena à calore noſtro uinci non poſſint ex Gal. 3. de nat. facul. cap. 7. Igitur arſenicum pro curatione apportatum uel uenenum inueniet ſibi contrarium, uel ſimile, uel diuerſum; ſi diuerſum; duo uenena diuerſa ſe mutuò non periment. utraq; tamen in eo conuenient, quod calorem innatum ſimul iun-

cta

cta vehementius offendent. Si vero inueniat simile uehementius quoq; offendet. Si.n. seminaria contagionis erunt calidiora, & potentiora quam arsenicum, illud ad se ipsa trahent, & secum deferent ad cor, ad quod per aërem multiplicata cùm inspiratione, tùm propria antipathia deferuntur. Si uero arsenicum contra erit calidius & potentius, seminaria pestis ad sese trahet quidem, ægrotum tamen à peste non liberabit. Calore siquidem febrili ægrotantis, ut ferrum lapisque ignitus, incensum, suæ uenenosæ naturæ ui deleteria cordi aduersissima ad cor usque penetrabit, & secum contagionis coinquinamentum ad cor vsque deducet. Si tandem seminaria uenenosa erunt arsenico contraria: Pugnabunt quidem ad inuicem: poterit utrumque uenenum mutua colluctatione commori, vt homo ex accidenti supersit, & liberetur; in quem modum fortè uera fuit obseruatio, quam Philippus Ingrass. Falloppius, & Massa uiri fide digni testati sunt: Ex eo tamen non debet prudens medicus arsenici apportationem consulere pro pestis curatione. Nam in uenenis tota substantia pugnantibus methodus non est ut 13. metho. cap. 6. docet Gal. & medicus non potest nisi ab euentu cognoscere cui nam ueneno, cuiuè ueneni analogiæ, & abditæ substantiæ arsenicum contrarium futurum sit. Sunt enim ultimæ rerum differentiæ ignotæ. Ignota est medico ac fortè incomprehensibilis indiuidui cuiusque natura, quam græci idiosyncrasiam uocant auctore Gal. 3. meth. cap. 7. Ignota est ueneni sim-

patia, uel antipathia cum altero ueneno, ignotæ contagionum uires, & impetus. Ita in uenenis ab interna humorum corruptione productis nõ eſt perſpicuus cuius uis putredinis ſordidæ profundæ, in lentore poſitæ gradus, modus, & facultas, in quibus omnibus eſt latitudo. Temerarij igitur conſilij eſt medicamentum propinare, quod ſi contrarium non inueniat, ægrum facile perimat. Monet autem Gal. 10. ſimp. contra Xenocratem nunquam debere medicum medicamentis uti, quæ mortalibus noxam inferre poſſint.

An alæ cantharidum alexipharmacum ſint veneni, quod corpora inducunt. Cap. XVIII.

EDDEVNTES vndè ſumus digreſſi difficultatem explicabimus, ut Marcello confugium omne præcludamus. Dici poſſet pro eo, non fuiſſe ſua veſicantia parata ex ueneno, quamquam ex cantharidibus eſſent cõfecta, & nullis alexipharmacis commiſta. Integræ ſiquidem cantharides fuerunt appoſitæ. Igitur venenum, quod corpora potuiſſent inferre, alæ & pedes emendarunt; & ita alexipharmaca inter corpus noſtrum & uenenum media ad extrahendum ab alto uenenum idonea, cantharides effectæ ſunt. Galenus 2. de ant. cap. 7. ad cantharidum venenum, can-

tharidum alas, & pedes ex melle potos commendat. Aëtius lib. 4. tetrab. 4. capit. 49. idem affirmat. Plinius
,, *lib. 29. cap. 4. inquit (cantharidum venenum in qua*
,, *parte sit, non constat inter auctores. Alij in pedibus & ca*
,, *pite existimant esse. Alij negant. Conuenit tantum pen-*
,, *nas earum auxiliari in quacumque parte sit uenenum.)*
Rursus, cantharides summam afferunt utilitatem, cùm per os acceptæ, tùm cuti impositæ, quam nullo modo præstarent, si essent venenum. Venena enim nullo unquam tempore neque ægrotis hominibus neque ualentibus opem ferunt. Nam Hipp. 4. acut. 122. pro hydropis curatione cantharides commendat: lib. de natur. mulie. ad menses ciendos, & secundinam extrahendam eis vtitur. Quod confirmat lib. de morbis muliebribus. Ita lib. de internis affec. pro curatione morbi regij cantharides exhibet. In huius difficultatis explicatione non uulgaris est cõtrouersia inter Medicos Græcos, Arabes, & Latinos. Sunt qui capita alas & pedes uenenum continere affirmant. Sunt contrà, qui corpora uenenum esse, alas & pedes antidotum existimant. Hieronymus Mercurialis lib. 2. de uen. cap. 14. cùm corpora, tùm alas, & pedes uenenum putat. Ego hanc sententiam puto veram; Quamquam enim Natura in multis bestiolis venenum, & veneni antidotum posuerit, id in omnibus non effecit, quasdam enim integras uenenosas protulit, quarũ antidota aliundè parauit, vt Dryinam & Aspidem, é quarum numero cantharides sunt. Nam si cantharides haberent aliquam

partem uenenosam, aliquam alexiteriam: tunc, dum integræ exhibentur nullam haberent facultatem perniciosam, & deleteriam. Earum antidoto proprium uenenum extinguente. Neque opus eßet externorum medicamentorum admistione, nè noceant. Sed vtrumque de cantharidibus negat Gal. lib. enim de ther. ad Pisonem cap. 10. inquit. (Cantharis si sola exhibeatur, vesicam exulcerat: & cum inimicam nobis facultatem obtineat, hominem plerumque necat: At si quibusdam alijs misceatur, auxilium eidem uesicæ præbet, & urinam maximoperè prouocat.) Dum autem Gal. cantharides exhibet, integras exhibet. Inquit enim 11. simp. cap. de canth. (Porro præceptorum meorum quidam, earum paulum quiddam in medicamenta urinam mouentia solebat inijcere. At quidam solas alas & pedes inijciunt, quæ aiunt esse alexiteria ijs, qui corpora ipsarum bibißent: Alij contra: At nos totas indimus.) Ergo si totas exhibet, & nè noceãt medicamẽtis alexiterijs admiscet, totas putat inimicam nobis facultatem obtinere, hominemque necare poße. Ad hæc, 3. simp. cap. 23. inquit. (Sanè cantharides vrinam cientibus medicinis miscentur, sicut pleraque alia lethalia alexipharmacis, hoc est amuletis. Atque id genus medicamenta composita si aptè mixta fuerint, omninò efficacissima sunt: quoniam admodum quod ex cantharide conficitur, vrinæ mouendæ accommodum est. Feruntur enim alioqui sponte sua cantharides per vrinam ad vesicam, atque sic rodendo eam exulcerant. Verum vbi

paucum

„ *paucum ex illis, multis miſcetur bonis atque utilibus, illa*
„ *quidem uelut manu ducunt, rodere tamen nequeunt.)* At integræ nullo modo eroderent, nec opus eſset paucam earum quantitatem multis bonis & utilibus medicamentis admiſceri, ſi alæ uel quid aliud in eis eſset alexipharmacum, totæque maleficæ non eſsent. Galenus autem remediorum diligentiſſimus indagator nec alarum uel pedũ fuiſset oblitus uel alterius partis, ſi quam putaſſet antidotum. Nec pro urina cienda citra noxam, externa utilia multa paucæ cantharidum quantitati admiſcuiſſet, ſi partem quampiam in eis alexiteriam iudicaſſet. Accedit, quod cantharides ſunt lethales, tàm ſi dentur abſciſſis alis & pedibus, quàm, ſi alæ & pedes exhibeantur. Refert Gal. 4. acuto. 122. hydrope affectum, qui illas hauſit abſciſſis alis, mortuum fuiſſe: Refert & alium, qui alas & pedes accepit, non minus interijſſe. Cum
„ enim dixiſset author (poculum hydropi. Cantharides
„ tres abiectis ſingularum tùm capite, tùm pedibus, tùm
„ alis.) Subdit Gal. (quidam dictionis huius mentẽ haud
„ quaquam intelligens audax medicus prædictas partes à
„ cantharidibus abiecit, deditque hydropi.) Et mox ſub-
„ dit (ueruntamen non multis poſt diebus obijt.) Et refe-
„ rens alium inquit (quam ob cauſam medico quidam cri-
„ men ingeſſit, perperam data eſſe cantharidum corpora
„ inquiens: Nempè propinanda ablatis corporibus, tùm
„ caput, tùm pedes, tùm alas, idque eſſe, quod in dictione
„ enuntiaretur. Quare non cunctatus audax ille Medicus

hydropi

" hydropi alteri ita propinauit.) Et de hoc pariter conclu-
" dit (Multis post diebus hominem mori contigit.) Igitur
& qui corpora sumpsit sine alis, & pedibus, & qui alas
& pedes sine corporibus, uterque mortuus est. Præte-
" rea, Gal. 4. simp. cap. 19. inquit (sanè uerò & cantha
" ris, parcè interim sumpta, quibusque oporteat ad mi-
" mista, præterquamquod uesicam nihil offendit, etiam
" renes expurgat: immò & quæ efficaciora conficiuntur ad
" urinas mouendas medicamenta non nihil habent cantha-
ridis.) His uerbis Gal. nomine cantharidis uel totas in-
telligit, uel corpora sine alis, pedibus, & capite. Si pri
mum: certè perperam diceret Gale. parcè sumptas, qui-
busque oporteat admistas nihil nocere, si alas & pedes
earum antidotum credidisset. Si secundum, ergo nihil in
eis esse existimat, quod deleterium non sit. Dioscorides
lib. 2. cap. 55. pennas pedesque dixit esse antidotum
non de propria sententia sed referens aliorum opinionem,
" inquit enim. (Aliqui cantharidas antidotis impositas, a-
" quæ subter cutem auxiliari prodiderunt: argumento,
" quòd urinam moueant. Alij pennas pedesque contrà po-
" tarum ueneficia, remedia esse tradiderunt.) Lib. tamē
6. cap. 1. nulla facta partium differentia totas supponit
" uenenosas. Inquit .n. (Quibus datæ sunt cantharides, si-
" gna eueniunt grauissima: ab ore enim ad uesicam usque
" cuncta erodi sentiuntur: picem, aut simile quiddam ce-
" driæ resipiunt: destra præcordia inflammantur &c.)
Vbi multa subdit remedia: sed alarum pedum & capi-

tum

tum omnino non meminit. Non tacuisset autem si illa antidota iudicasset. Ad extremum, ubicunque Hipp. exhibet cantharidas, alas & pedes abscindit, & corpora antidotis externis admiscet. Lib. de morbis mul. canthar idas alis, capite, & cruribus auulsis cum semine apij, tribulis ad mare nascentibus, ouis sepiæ, & vino dulci bibendas exhibet. Ita & lib. de natura mulieb. ad menses ciendos thuri ac myrrhæ admiscet, & vnguento ægyptio albo, aut rosaceo ad formam glandulæ longæ lana obuolutas apponit. Lib. de inter. affec. (Exhibeto, inquit, cantharidas sine alis & capite, quatuor tritas in uini albi hemina dimidia dilutas, modico etiam melle affuso.) Igitur alas & pedes & capita non putauit antidotum, sed venenum fortè potentius: secus enim ubique non abscinderet. Neque putauit corpora uenenosa non fore, secus antidotis illa non miscuißet. Totas ergo cantharides venenosas agnouit. Igitur (vt opposit as authoritates explicemus) si quando Gal. ut 2. de antid. cap. 7. dixit alas, & caput esse antidotum eius ueneni, quod cantharides inferunt, id non de mente propria, sed de sententia Asclepiadis affirmauit: Vt ex eodem capite uideri potest. Alas enim & pedes alexiteria eße, non proprium, sed aliorum placitum fore docuit 11. simp. cap. de canthar. Qui locus 2. de ant. in causa fuit vt Aëtius Galeni sententiã eã esse putaret. Vndè Andreas Matthiolus, qui in lib. 2. Dios. com. 55. putauit cãtharidum, alas esse antidotum Plinium fortè sequutus; rem maturius aduer-

tens

„ tens lib. 6. com. 1. inquit (sed quoquo modo res se habeat, ambarum partium placita attulimus, ut unus quisque suam in hac re sequatur sententiam. Nos tamen suspecta medicamenta semper dimittenda iudicauimus, & his utendum de quibus inter probatos auctores, & doctos uiros conuenit.) Igitur Marcelli uesicatoria ex cantharidibus, & euphorbio confecta, nullisque alexiterijs refracta ex ueneno parata malefica esse, corporiq; nostro aduersissima ex dictis est manifestum. Nec satis mirari non possum Saxoniam, qui lib. 2. de phænig. cap. 41. dicit sua uesicatoria non esse deleteria, sed inter uenenum & corpus media, cum ex medicamentis partim uenenosis, partim ueneno carentibus dicat illa confecisse. Oportet enim ut alexipharmaca fiant, paucam ueneni quantitatem, uel debiliorem uenenosi animalis partem multis alexipharmacis miscere, ut lib. de theri. ad Pisonem cap. 10. docuit Gal. Saxonia uero, uenena, quæ in suis uesicatorijs recepit non solum alexipharmacis non miscuit, sed uenenis potentioribus copulauit. Cantharidibus enim aliquando succum flammulæ adiecit, quæ pariter uenenum est ex Matthiolo in 6. Dioscor. cap. 7. & excalfacit ordine quarto, adeo ut ualentissimè corpus exulceret, ubi fuerit imposita. Quod protulit & Gal. 7. simp. loquens de clematide altera. Aliquando addit succum ranunculi, cuius facultatem uehementer acrem, & exulcerantem dixit Galen. 6. simp capite de batrachio. Aliquando tandem sinapim & euphorbium

miscet

miſcet. Ut videre eſt apud ipſum lib. 3. de pheni. cap. vltimo.

Damnantur veſicatoria, quòd obſtructionem, atque putredinem efficiant maiorem in febre peſtilenti cum comate. Cap. XVIIII.

AMNANDA quoque erant veſicantia in ægroto noſtro: Quia putredinem maiorem efficiebant. Maiorem fieri putredinem obſtructione adaucta dubium non eſt. Cum potiſſima putredinis cauſa obſtructio ſit, ac prohibita trāſpiratio ex Gal. 11. meth. cap. 4. 1. de diff. feb. cap. 3. & Lib. de inæquali intemp. cap. 7. Augebant autem ueſicantia obſtructionem: Appoſita enim fuerunt à Marcello ut extraherent ab alto ad cutim ſuccos coma facientes. At horum ſuccorum pleraque pars craſſa erat & lenta: Quæ dum trahitur à venis amplioribus, quales erant venæ inter alas & inguina, vbi erat focus febris, ad uenas minores, atque uenarum propagines, & ex illis ad capillares, à vena caua ad cutem uſque, infarctum fieri maiorem per venarum anguſtias, neceſſe erat, ac ex inde obſtractionem, prohibitam tranſpirationem, atque putredinem. Præſertim, cum eodem tempore ſex locis in cute ueſicantia apponerentur. Nec ſatis euitat hoc incommodum Sa-

xonia, dum lib. 3. de phan. cap. 32. vesicantia post purgationem, & sanguinis missionẽ parari oportere affirmat. Licet enim venæ sectio & purgatio copiam minuant: tamen purgato corpore, succi crassi & lenti, qui remanent, nunquam per cutem educi commodè possunt: ut ex Gal. monstratum est 3. acut. 62. Propterea quod tum crassus, tum glutinosus succus, qualis pituita est, per uenas capillares uiolenter tractus, obstruit, non educitur. Mox uel à purgatione in principio facta totus succus morbum continẽs fuit euacuatus, uel minor effectus. Si primum fuit, nulla remanet Medico indicatio reuulsionis, uel attractionis. Si secundum, tenuiores succi fuerunt educti, qui paratiores sunt vt educantur, crassiores relicti, præsertim cum doceat Gal. lib. quos & quando, tenues à principio purgari, non crassos. Igitur si post purgationem coma perseuerat, quod à crassis, ac lentis fit humoribus, vesicantia cuti apposita, crassos succos ad cutim ducent, & in ambitu corporis obstructionem augebunt. In nostro ægroto, quo tempore uesicantia parabantur, crassorum, lentorum, atque crudorum humorum copia (quamquam post purgationem à principio factam) in foco febris maxima erat. Docebat hoc coma somniferum, quod, purgatione facta, in dies increscebat vehementius, atque profundius. Idem monstrabant vrinæ; quas, subiugales eo tempore fuisse fatetur Marcellus. Subiugales autem succum crassum, ac densum à calore agitatum bitumini, & resinæ haud assimilem significare

docet

docet Gal. 4. aphorism. 70. Crudum vero hunc succum esse explicat primo cris. 12. & 3. in 1. epidem. com. 21. in Philini vxore in Thaso. vt suprà monstratum est. Quę igitur ad cutem trahebāt in casu nostro manifestè obstructionem augebant. Quod expressè damnat Gal. 8. metho. cap. 4. his verbis. (Periculum vero est etiam, nè, quæ foras trahunt, vnà cum ijs, quæ obstruunt, etiam aliud quippiam attrahant: &, quæ ab interno sursum feruntur, aliquid secum in ijs, quæ in vasis continentur, rapiant. Quod ipsum, si tenax sit, & crassum, obstructionem planè geminabit.) & paulo post subdit. (Quod si per meatus angustos est transitus, multo profectò magis retineri.) Neque est recipienda altera Saxoniæ responsio, qui eodem capite dicit, vesicantia obstructionem non augere. Nam vt calida sunt rarefaciunt, vt tenuium partium abstergunt, vt siccantia putredinem amouent. Non est, inquam, recipienda. Nam ipsemet Saxon. lib. 3. eodem cap. 1. dicit, vesicantia, quamquam calida & sicca, interiores partes non calefacere, sed tantū extimas, ea igitur crassos succos non calefaciēt, uel abstergent in penitioribus venis reconditos, vt indè ad cutim liquatos extrahant. Sed concedamus calorem illorum ad altum penetrare (qua ratione febri aduersissima vesicantia esse suprà monstrauimus) nullo modo ita liquare poterunt succos crudos, crassos, ac lentos: vt illi per venarum capillarium angustias ducti non obstruant, & retineantur. Quando succi crudi, & crassi etiam in am-

plioribus vasis detenti à calore vehementi non fundantur vel dissoluantur ut liquescant, sed in lapidem transmutentur. Ita Galen. 3. aphorismo. 26. inquit (Lapis verò maxime propria passio est talium puerorum, ut qui ob edacitatem non paucos crudos humores coaceruent: ex quibus pars crassior unà cũ urinis ad vesicam perueniens, fit lapidum generationis materia. Accedit altera causa, vehementia caliditatis.) Quod eo promptius euenire potuit in casu nostro, ut succi obstruerẽt, qui non per vesicæ amplitudinem, sed per venarum angustias ducerentur. Quæ venarum angustia tanti est, ut sæpe ex ea, & succorum crassitie renes obstruantur, & lapides generentur ut 3. aphorism. 31. docet Gal. Accedit, quod si calor summus succos crudos, & lentos rarefaceret, abstergeret, atque dissolueret: Tunc tumores scirrhosi à medicamentis summè calidis, & tenuium partium, qualia sunt vesicantia, commodè curarentur. Contradicit tamen hoc Gale. qui 2. ad Glauc. cap. 4. inquit (si quis igitur medicamenta vehementer dissoluentia induratis corporibus adhibuerit, quæ manifestam faciunt scirrhi diminutionem, breui tempore sperabit perfectam curationem, non verè, ignorans, quod residuum passionis hoc curationis modo incurabile redditur: tenuiori. n. ex eo dissoluto humore, residuum exiccatum lapidis duritiem assequetur.) Vnde cap. eodem Malactica commendat, non calida tenuium partium. Ad extremum si conducunt vesicantia medicamenta succis crassis extrahen-

dis

dis citra maioris obstructionis damnum, ex eo quia partes per quas, illos extrahunt rarefaciant, & illos abstergant, ita vt quo ad humores, & quo ad vias corpus fluidum reddant. Tunc, illud multo magis præstabunt balnea in febre à succis crassis & lentis producta. Præsertim post vniuersalem purgationem. Balneorum enim est vtilitas, excrementorum vacuatio, æqualis per totum corpus calor, exiguorum meatuum rarefactio, tensorum relaxatio, densatorum fusio, vt refert Gal. x. meth. cap. x. Sed balnea in febre ardenti à salsa pituita etiam post purgationem damnat Galenus lib. 3. acut. com. 62. vbi postquam dixit iuuare balnea si purgato corpore exhibeatur, tandem habet hæc verba (verum si ardens febris ob salsam pituitam putrescentem oriatur, aduersissimum illis esse balneum scire oportet. Neque enim pituitosus humor, vt biliosus, per cutim euacuatur, propterea quod tùm crassus tùm glutinosus sit.) hæc Gal.

Suspecta erant vesicantia, nam Galenus, Paulus, Aëtius, Oribasius, & Cellsus, in multis morbis frequenter, in febre verò pestilenti ad venenum euacuandum, vel diuertendum, illis nunquam vsi sunt. Cap. XX.

SVSPECTA meritò erant phęnigmata, nam veteres Medici, quibus erant valdè perspecta, & qui multis in morbis sinapismis, cauterijs, & vesi-

catorijs

catorijs vtebantur, in febre pestilenti sinapismis raro, vesicatorijs nunquam vsi sunt. Cæterum quod illa nouerint, & administrauerint, est euidens. Quandoquidem venenum morsu, ictuque per cutem inditum extrahendũ esse medicamentis acribus dicit Galen. lib. de sect. cap. 4. Deinde, succos ad caput, & viscera confluentes reuellendos docet, artubus acria imponẽs lib. de reuul. cap. 2. & 1. in Hipp. de hum. comm. 13. Rursus, ad salsam destillationem diuertendam, imponit capiti ceratum ex thapsia. 5. methodi capit. 14. & medicamentum ex fimo columbino lib. eodem cap. 13. Præterea, in stomachi inflatione, brachijs, & tibijs vesicas excitat de sententia Archigenis 8. de comp. med. per loca cap. 4. Ad hæc in emaciatis carne implendis dropaces laudat 6. de tuen. valet. cap. 8. & rubificantia ex thapsia 3. de offic. med. cõ. 32. Adde quod in dolore ischiadico calamintham affectæ parti illinendam esse commendat 7. simp. cap. de calam. Tandem, dolores igne, & vstorijs medicamentis curari quoque, affirmat 6. in 6. epidem. comm. 5. Paulus in cura melancholiæ sinapi, & acribus smegmatis, & dropacibus in dorso, & ventre vtitur lib. 3. cap. 14. In fluxionibus ad oculos, & thoracem, vstionem circa medium capitis præcipit lib. 6. cap. 2. Oribasius lib. 8. cap. 19. medicamentis acribus reuulsionem parat. Cornelius Celsus in doloribus capitis sinapim temporibus admouet lib. 4. cap. 2. Aëtius tetrab. 2. lib. 2. cap. 28. agens de resolutione, affert cerata ex pyretro baccis lauri, nitro,

& sinapi:

& sinapi: commendat smegmata ex fęce vini, euphorbio, adarce: Probat dropaces, & combustionem multiplicem, tum igne, tùm medicamentis inductam. Et lib. eodem cap. 50. agens de cephalea, & hemicranea ex Archigene, & Galeno laudat cataplasma ex cantharidibus. Verum hi affectus sine febre putrida sunt, & ab ea omninò diuersi, & illorum aliqui, febre superueniente, soluuntur. Cantharides uero, quas Aëtius laudat, non in febre, sed in cephalea, & hemicranea commendat. Neque illas absolutè admouet, sed proprio antidoto, illarum maleficium refrangit (uenenosas enim fore protulit lib. 4. tetrab. 4. cap. 49.) Ideo lib. 2. tetrab. 2. cap. 50. ubi
» *eas proposuit, subdit (oportet autem munitam esse uesicam*
» *per lactis potum, ac irrigationem.) Rursus, in febribus aliquando sinapismis ueteres usi sunt raro tamen, & ad duas intentiones, uel ad calorem reuocandum, externis partibus summè refrigeratis, uel ad succos frigidos alterandos, & deriuandos. Vesicatorijs uero ex cantharidibus, uel ex alijs uenenis calidis, nec ad calorem euocandum, uel excitandum, nec ad succos frigidos deriuandos, nec ad euacuandum uenenum à profundis ad cutem, uel ad eius fluxionem diuertendam usi sunt unquam. Aëtius in cardiaca affectione cum febre, ubi refrigerantibus, spiritus, qui exoluuntur retinere, ac sudores reprimere docuit, ad naturalem calorem reexuscitandum partes extremas summè refrigeratas fœce usta, sulphure, pyretro, ac sinapi, & similibus conspergit tetrab. 3. lib. 1. c. 1.*

Et

Et in peste tetrab. 2. lib. 1. cap. 95. si partes extremæ, & superficies frigidæ fuerint, ardor vero occupauerit interiores partes fomenta calfactoria adhibet, vt calorem ad corporis superficiem trahat, & quibuscunque id fieri potest modis consulit exequendum. Sunt vero præter fomenta alij modi, Frictiones, Inuntiones, Balnea, & Sinapismi. Igitur, Sinapismos Aëtius in duobus prædictis casibus admittit, præter hos vero penitus interdicit te-
,, trab. 1. lib. 3. cap. 181. cum inquit. (cataplasma ex sina-
,, pi, sinapismum vocare omnes solent. Est autem effica-
,, cissimum auxilium. Verum in acutis morbis non val-
,, de probatur. Paucis exceptis. Nam in solis segniori-
,, bus, & pigrioribus, & in acutis affectionibus immersis
,, sinapi vtimur.) Igitur multo magis exploderet vesicantia ex cantharidibus, euphorbio, & reliquis venenosis parata. Ea enim præterquamquod quarto ordine calida sunt, venena sunt toto genere deleteria, vt supra monstratum est. Venena vero non sunt sinapis, nec fex vsta, nec pyretrum, nec sulphur, & quæcunque ab Aëtio ad calorem euocandum parantur in affectione cardiaca. Sed Paulus (inquit Saxonia lib. 2. de phen. cap. 25.) in febre pestilenti vesicatoria admittit. Nam lib.
,, 2. cap. 36. inquit. (Quibus eiusmodi adsunt sympto-
,, mata, calorificis opus est, quo vlceretur præ ardore vn-
,, diq; corpus, & si qua alia uia possibile est ex imis corpo-
,, ris partibus ad exteras feruorem euocari atque deduci.) At vlcerant, inquit Saxonia medicamenta vesicantia.

Verum,

Verum, quæ affert Saxonia suam sententiam non tuentur. Primum, Paulus calorem euocare intendit à profundis ad extremas partes refrigeratas non venenum euacuare, uel reuellere. Probant hoc eius verba cum dicit (& si qua alia via possibile est, ex imis corporis partibus ad exteras calorem euocari atque deduci.) Igitur non phœnigmis, sed sinapismis id exequitur, vt fecit Aëtius, uel fomentis calidis ut Razes: Non vesicatorijs ex euphorbio & cantharidibus, quæ nec Paulus loco allegato, nèc Razes, nèc Oribasius, nèc Aëtius admisit uel explicauit. Præterea, illa uerba (ut exulceretur præ ardore undique corpus.) Quæ Saxonia Paulo ascribit in germana versione contextus Pauli non reperiuntur. Nam Ioannes Guinterius Andernacus uir summi iudicij, & eruditionis legit. (Hi calefacientia requirunt remedia, vt calor per totum corpus distrahatur, ac si alio quopiam modo ab internis foras poterit elici.) Quæ lectio eò verior est, quo Aëtius, qui agens de peste, eadē prorsus verba refert, ac Paulus non inquit vt exulceretur corpus: Sed (His calfactoria fomenta adhibere oportet, vt calor ad superficiem corporis trahatur.) Quod confirmat Auicennas, qui libro 4. fen. 1. trac. 4. cap. 4. referens eadem symptomata inquit. (Tunc necesse est administrare coopertura trahentem caliditatem exterius.) Galenus tandem etiamsi nullum librum de peste peculiarem confecerit, qui ad nos peruenerit, vt neq; Hippocrates referente Galeno 1. acut. com. 9. Tamen

in comm. de morbis epidemicis, & reliquis suis libris sparsim, de peste & febre pestilente loquutus est. Nullibi uero proposuit vel probauit vesicatoria ex rebus summè calidis, ac venenosis parata pro curatione pestis, & febris pestilentis. In lethargo cæteris non conferentibus, ad sinapim vsque ascendit, ad thapsiam vero, vel euphorbium, vel cantharides non progreditur. Libro enim 13.
,, *meth. cap. 21. inquit. (Mox etiam palatum valenti-*
,, *bus & acribus medicamentis vngemus. Ab his vero e-*
,, *tiam sternutatorijs vtemur. Tum capiti similes præsidio-*
,, *rum facultates imponemus, adaucta semper eorum ad ip-*
,, *sum vsque sinapim vehementia.) Cantharides ergo planè excludit, qui ad sinapim vsque acria medicamenta adauget. Palatum sinapi inungeret, cantharidibus certè non inungeret Gal. vt est manifestum. Deinde Gal. in febre pestilenti quando reuulsionem molitur in affectu, qui lethargum pernicie superat, vt in syncope, auxilia explicans pro reuulsione vesicatoria omittit. Primo ad*
,, *Glauc. cap. 14 inquit, (Qui ob inflammationis magni*
,, *tudinem, aut vehementis febris malignitatem, animi de-*
,, *fectum patiuntur, & in principijs accessionum refrigerā-*
,, *tur, his artus fricare fortiter, & calefacere, cruraque,*
,, *ac manus alligare, ac vigilias, cibique & potus omni-*
,, *modam abstinentiam, præcipere oportet.) Ergo refrigeratas partes calefacit frictionibus, & ligaturis non vlcerat vesicantibus: Quæ, vtique non tacuisset, si opportuna putasset. Præterea si vlla fuit febris pestilens in qua*

vesicantia

vesicantia admoueri debuissent, pro reuulsione, & euacuatione succi malignissimi à profundo ad cutim, certè fuit Critonis, de qua dixit Hippocra. 3. in 1. epidemio. 26.
„ (Altero die tumor toto pede, & ad talum subrubens, cũ
„ contentione: pustulæ nigræ, febris acuta, valdè insanijt:
„ deiectiones meræ, biliosæ, subcrebræ fuerunt. Perijt po
„ stridie, quam ægrotare cœperat.) Vbi Gale. in commen.
„ (Nam ex illis quæ scripsit, copia humorum per multa
„ fuisse videtur, quos natura est à principibus partibus ad
„ crus molita deponere. Cum autem id membrum omnẽ
„ capere non valeret superfluitatem, residuum recurrens
„ ad caput ascendit: quod quia erat malignitate furiosum
„ delirium excitauit.) Profectò naturæ conatus expellentis succos noxios ad crus apertè indicabat vt ars per eandem viam ignobilem ad quam vergebat illos deduceret, & euacuaret: Non minus & succi à crure recurrentes ad cerebrum extrahi omninò debebant (cutim vt inquit Saxonia lib. de vesicatorijs folio 13. vrendo, secando, relaxando, ac vlcerando, nè ad cerebrum regressi ægrũ necarent, vt verè fuit. Itaque Galenus, qui in comm. miratur cur Hipp. huic venam non secuerit initio morbi, multo magis mirari debuisset, quid causæ fuerit, quo minus cruri vesicantia non apposuerit si vtilia pro veneno extrahendo ab alto ad cutim in febre pestilenti iudicasset, non potius calore, & veneno perniciosa. Accedit, quod Gal. nullo modo in febre pestilenti, & vniuersaliter in quo vis morbo, ad venenum ab alto ad cutim eua-

cuandum, vesicantia ex rebus venenosis confecta admittere poterat, qui apertè venenum in veneni euacuatione ad cutim damnauit 5. simp. cap. 18. vt supra cap. 16. monstrauimus. Adextremum, in febribus pestilentibus quæ interno magno flagrant incendio, quamquam tangẽtibus neque calidæ & perurentes videantur vt testimonio Thucydidis probat Gal. 1. in 6. epidem. 29. vesicantia ex Cantharidibus, vel Euphorbio, vel Thapsia, vel alijs quarto ordine calidis confecta nunquam admitteret Galen. qui x. meth. cap. 10. calorem dicit omni febri esse inimicum: & 2. de compos. med. per locos cap. 2. loquẽs de medicamentis ab alto attrahentibus etiam in morbis, à febre diuersis vt in capitis dolore, (Ego vero, inquit, cum intemperies quæpiam humida & frigida, aut per se ipsam in partibus affectis adest, aut propter eiusmodi humorum frigiditatem fuerit oborta, ex sinapi & thapsia ac similibus adhibeo pharmaca, calidis vero & siccis nõ adhibeo.) Et 6. de tuend. val. cap. 9. (nec committere, inquit, vt quod nonnulli medicorum faciunt, qui omni capiti medicamentum, quod ex thapsia & sinapi componitur, applicant, id ipsi quoque faciant: Quando, si ex calida intemperie caput male habet, talia medicamenta noceant.) Quod confirmat 13. meth. cap. 22. Manifestum igitur ex dictis est, cognouisse Medicorum Principes hæc vesicatoria, & ab eis in febre pestilente omnino se continuisse.

Improbanda erant veſicantia in noſtro ægroto, Nam vtilem excretionem noxij humoris per aluum à Natura inceptam diuertebant, & impediebant. Cap. XXI.

ATIONEM, quam in conſultatione attuli, à fluxu per aluum, quem natura iam erat agreſſa, deſumptam cautè ſuo libro tacet Marcellus non ignarus quòd ea manifeſtè conuinceretur. Quamquam enim veſicantia numeris omnibus vtilia pro diuerſione fuiſſent, vt contrà maximè erant pernicioſa, in ægroto noſtro nullo modo admoueri debebant. Eo enim tẽpore inceperat Natura per aluum noxios humores, morbi cauſam excernere. Non erat igitur vt eius motus veſicantibus interciperetur, & ſuccus ad cutim transferretur. Excernebat enim natura per inteſtina, loca craſſioribus ſuccis pituitoſis, & atrabiliarijs aptiſſima, decliuiora, patentiora, vt docet Galen. 4. aphoriſmo. commen. 9. ad quos excernendos cutis erat omninò inepta, vt ſupra monſtratum eſt. Quamquam autem antè coctionem ea excretio eſſet: Marcellũ tamẽ latere non debebat, in illa conſtitutione ferè omnes, quibus aluus copiosè excreuit, licet cum ſignis cruditatis fuiſſe tandem liberatos. Procedente enim alui fluore in dies, coctionis ſigna ſuperueniebant: & morbus euadebat clementior, & tandem

alui

alui fluore perseuerante, perfectè, fideliter, & integrè ægri iudicabantur. Docet autem Hipp. 3. progn. 38.
,, quod (oportet impetum populariter grassantium morborũ
,, considerare, nec non tenere temporis conditionem.) Cui rationi respondebat in collegio Marcellus, vesicantia cuti apposita à capite quidem diuertere non autem ab intestinis. Quasi medicamenta illa cum electione operarentur: vel non essent differentiæ diuersionis sursum, deorsum, ante, retro, intus, extra, & è conuersò. Quod si putaret vesicantia solum succos tenues trahere ad cutim non crassos, cogeretur fateri esse illa pro comate omnino inutilia, cuius gratia tàm enixe illorum usum commendabat. Nec est audiendus Sax. qui lib. 3. de phæn. cap. 20. affirmat alui fluxum febrium pestiferarum propriũ, colliquatiuum, ullo vnquam tempore vtilem esse.
,, Cum Gal. 3. in 3. epidem. 57. dicat (& pestis quoque
,, illa longissima, quæ nostra ætate vulgata est, ex ijs, quæ
,, per aluum uacuantur, omnes propè peremit. Quæ eua-
,, cuabantur, erat colliquatio. Quod quidem esse sympto-
,, ma videtur in perpetuum febris, quam pestilentem priua
,, tim vocitant.) Non est, inquam, audiendus, loquitur enim Galen. non de quacunque peste, uel febre pestilente: sed solum de illa, quam 3. epidemi. enarrabat. Variæ autem sunt morborum constitutiones, diuersi pestis impetus, differentesque analogiæ, vt primo lib. a nobis monstratum est. Neque verò 3. epidem. dicit Gal. fluxum colliquatiuum symptoma esse perpetuum pestis, quæ vul-

garis est morbus perniciosus, sed febris, quam pestilentē priuatim vocitāt cum mortales uel citra pestem corripiat. hæc autem sporadica est. Neque huius dicit esse perpetuò symptoma, sed quod esse videatur. Quod si in febribus vere pestilentibus fluorem ullo unquam tempore vtilem esse statuat Saxonia, tunc sua uesicatoria ullo unquā tempore febri vere pestilenti cum fluore, erunt vtilia, cuius oppositum monstrare intendit. Ea enim cum calida sint in quarto ordine, & acria colliquationem augebunt. Hoc docet Gal. 4 simp. cap. 19. Vbi loquens de
„ acribus inquit. (At primum exactè ipsos calidos dici-
„ mus, deindè exedentes, urentes, crustam molientes, ac
„ denique etiam colliquantes, eosque omnes vel cuti impo-
„ sitos esse huiusmodi.) Quo capite inter acria, cantharidas numerat: & acerrimum refert esse euphorbium Dios. lib. 3. cap. 80. Putare item fluorem omnem in febribus pestilentibus vllo unquam tempore utilem esse, aduersatur Galeno, qui multas uere pestilentes constitutiones alui fluore iudicatas recenset. 4. aphorism. 21. ita inquit.
„ (Plurimas uero huiuscemodi detectiones in pestilenti hoc
„ morbo longo conspeximus, quæ non magis in ijs, qui exi-
„ tio proximi erant, quam in alijs saluandis apparebant.)
„ & 5. meth. cap. 12. inquit. (Cæterum, qui ex pestilē-
„ tia hoc uitio laborarunt, propterea mihi facile sanati ui-
„ dentur, quod præsiccatum ijs prepurgatumque totum cor
„ pus fuerit: Quippè cum & uomuerint ex ijs non nulli, &
„ omnibus uenter profluxerit.) In nostra constitutione

licet

licet ea uerè pestilens omninò non fuerit, post septimam diem quibusdam, post nonam multis, aluus fluere incepit qui fere omnes alui fluore fuerunt liberati. Consimilem alui fluorem obseruauit Gal. in quadam pestilenti constitutione, retulitque fuisse salutarem lib. de atra bile cap.
,, *4. ubi inquit (simile quoque ijs effecit longa hac prolixio-*
,, *re æstate pestilentia orta: Nec paucis eorum, qui ser-*
,, *uati fuere, nigrorum dictorum excretio per inferiorem*
,, *uentrem fiebat, die, maxima ex parte, nono, uel septi-*
,, *mo, uel undecimo &c.)*

Tertia pars disputationis.

Vesicantia ægroto nostro non contulerunt, sed offecerunt vehementer. Cap. XXII.

ED contulerunt uesicātia inquit Marcellus. Eius uerba lib. suo fol. 76. hæc sunt (uesicantibus spatulis, brachijs, & suris applicitis, statim & sine ullo dolore morbi causa reuelli cępit, delirium, & coma leuari, atque etiam febris: undecima uero die, natura fortior reddita, & per aluum & per uesicam multa deiecit; urinæ duodecima die coloratiores uisæ fuerunt, coctioresque: noctu plurima minxit, delirium cessauit, & pulsus magis eleuabantur: decima tertia die noster Archiater Byssus Panhormo Messanam accedens eum

inuisit,

inuisit, & dum capitis illum grauamine detineri audiuisset, hyrudines naribus apposuit, & decimaquarta iudicatus fuit morbus.) hæc Marcellus. Verum, pace sua, factum inuertit, quandoquidem ab appositis uesicatorijs alui fluor desijt, stomacus dolere cępit, febris increuit, coma fuit effectum profundius (humoribus, qui per aluum excernebantur retractis ad focum febris, ac uaporibus, qui ab eo ad caput eleuabantur multiplicatis) ut medici cogerentur apponere fomenta ex decocto sinapis, urticæ, rutæ, origani, & euphorbij, mox uero & assam fętidam naribus ęgri, castoreum, & capillos humanos aceto acerrimo madefactos coronali suturæ. Quibus triduo insistentes, & omnino nihil proficientes, tandem uenas narium, admotis hyrudinibus, aperuere: & sanguinem pro uirium tenore eduxerunt à cerebro abeuacuãtes, ac deriuantes. Et ita incepit tandem morbus fieri mitior, & natura ad alui excretionem à qua fuerat impedita redire. Vrinæ coctionis notas insinuarunt, ac tandẽ alui fluore perseuerante ad diem usq; uigesimum morbus fuit integre iudicatus. Hæc ita contigisse ut narro: illust. adolescens qui tunc ægrotabat, astantes & medici rectè cognouerunt. Remedia ita fuisse instituta, ut retuli testis esse potest lucupletissimus magnificus Antonius Ferrara uir diligens, qui ea omnia remedia composuit eo ordine, quo relata sunt, & illorum exemplar suis librorũ monumentis conseruat. Ego uero Marcellum nullis testibus potioribus, quam propria confessione conuincere

decreui. Fatetur die nono ægritudinis fuisse admota uesicãtia: die decimo tertio è naribus per hyrudines sanguinem euacuatum. Ergo à uesicatorijs morbus non modo non solutus, uel redditus mitior, sed omnino uehementior effectus est. Nam si uesicantia contulerunt tàm egregiè, ut illis appositis statim coma & delirium cessauerint: Cur medici eruditi uenas narium secauere exacto triduo? Respondet, nam capitis grauamine ægrum detineri audiuerunt. Verum, si uesicantia statim ac apposita sunt, potuerunt coma & deliriam auferre. Cur & capitis grauitatem propulsare non potuerunt? Si quæ uirtus potest maius atque potentius, eadem potest minus atque debilius in eodem genere multo facilius superare. Vel cur perseuerante uesicantium reuulsoria facultate ex ulceribus, quæ in tibijs, brachijs, & spatulis, illa excitarunt (à quibus, dicit Marcellus lib. eodem fol 77. ad diem usque uigesimum plurima fuisse expurgata) triduo capitis grauitas leuari non potuit? Vel cur nouum auxilium, ut est uenæ narium sectio moliti sunt uiri prudentes si tã egregiè, tàm subito uesicantia contulere? Contra uulgatum Hipp. axioma. quo præcipit, (omnia secundum rationem facienti etiam si secundum rationem non eueniat, non esse transeundum ad aliud, stante eo quod à principio uisum est.) 2. aphorismo. 52. Accedit, quod uehementiores affectus sunt coma & delirium, quam capitis grauitas, at si de quo minus uidetur in esse in est, ergo & de quo magis. Non erat igitur, quod Medici ad

noua auxilia confugerent, si utilitas, quam uesicatorijs refert acceptam Marcellus, vera fuisset. Rursus, si intimius aduertamus Marcelli verba, pariter vtilitatem vesicantium, quam persuadet, euertunt. Inquit enim (vndecima die natura fortior reddita, & per aluum, & per vesicam multa deiecit: vrinæ duodecima die coloratiores visæ fuerunt, coctioresque, noctu plurima minxit, delirium cessauit, & pulsus magis eleuabantur.) & mox concludit, (& decima quarta iudicatus fuit morbus.) Hæc, quæ refert, si vera sunt, Medici venæ sectione crisim vel inchoatam, vel saltem indicatam intercepissent, ad versus vulgatissimum præceptum Hipp. 1. aph.
" 20. (Quæ iudicantur, & iudicata sunt integrè, neq;
" mouere, neque nouare aliquid, siuè medicamento, siuè
" aliter irritando, sed sinere.) Quod cum dici non debeat de Medicis viris celeberrimis: Consequens est, vtilitatem vesicantium, quam Marcellus prædicat, purum figmentum eius fuisse. Hæc demonstrari facilè possunt. Si vesicantia nono die apposita contulerunt ita, vt quæ refert euenisse ab vndecima, ad decimam quartam diem vera sint: euidens est, quod crisis fuit inchoata die vndecima, & completa decima quarta, vel vndecima dies fuit indicatoria crisis decimę quartæ. Ad crisim enim requiruntur coctio humorum, eorumdem excretio per loca conuenientia, in die critica, cum conferentia, & tolerantia, vt colligitur ex Gal. 1. aph. 20. Ergo si à vesicatorijs natura fortior reddita per aluum, & vesicam mul-

ta deiecit, urinæ coctiores redditæ sunt, delirium cessauit, pulsus effecti sunt validiores, & tandem decimaquarta solutus est morbus manifestum est crisim eo tempore naturam molitam esse. Sed si hæc ita fuerunt, cur Medici præstantes die 13. media inter 11. & 14. natura criticè operante, venas narium secauerunt? An non manifestè errarunt si Marcellus vera dicit? An unum capitis grauamen inducere poterat viros in artis operibus apprimè exercitatos, ut sanguine è venis narium misso, crisim vel indicatam, vel inchoatam, omninò tamen imminentem interturbarent? Qui probè scirent longè grauiora symptomata crisim comitari, & antecedere. Quæ ubi post coctionem appareant peritum Medicum neque terrent, nec ad operandum impellunt. Dicebat Galenus
" primo aph. com. 12. (Aliud est signorum genus, quæ in-
" dicatoria ab ipso nominantur: sunt autem hæc, sudores,
" sanguinis fluxus, rigores, multum alui profluuium, &
" similis vomitus, dolor capitis repente inuadens, difficultas spirandi &c.) Quæ ibi refert, omnia quidem capitis grauamine grauiora, in quibus tamen non audent Medici magna remedia adhibere, sed naturæ iudicium imminentem expectant, & obseruant. Rursus, non latebant peritissimos medicos verba Gal. 1. aph. 21. quæ
" sunt, (oportet itaque medicum naturæ inclinationem a-
" nimaduertere: & si quidem idonea fuerit subministrare,
" & adiuuare.) Sed si vera sunt quæ Marcellus profert, natura ab undecima die per aluum & urinam pro-

spere

spere excernebat, ab excretione morbus fiebat clementior, virtus validior, ergo debebant Medici nihil operari, uel saltem naturam iuuare, si diminuta videretur eius actio, per eandem viam, qui bene sciebant vulgatum aph. primæ particulæ 21. (Quæ ducere oportet, quo maximè natura vergit, per loca conferentia eo ducere conuenit.) Errassent igitur grauiter, qui non modo naturam sanguinis missione irritaßent dum morbum iudicaret, mouentes ipsi dum natura moueret. Verum multo vehementius deliquißet operationem moliti omninò contrariam, actioni naturæ rectè operantis; Excernente Natura per inferiora, per superiora euacuantes ac diuertentes criticam euacuationem. Sursum enim & deorsum contrariæ sunt diuersiones, vt ex Gal. monstratum est. Ad hæc, si ad vnam capitis grauitatem tollendam venas narium secassent, tunc medici rationales sine indicante, auxilium nullo modo indicatum adhibuissent. Magnum auxiliũ est sanguinis missio ex Gal. 2. aph. 29. & 5. eiusdem comm. 55. ergo indicari debebat à morbo magno vt probat Gal. 5. meth. cap. 15. contra Erasistratum. At capitis grauamen non modo morbus magnus non est, sed quandoque nè morbus quidem, cum sæpe nullas operationes naturales, vel animales offendat. Nec magnus ratione partis affectæ sic enim & leuis dolor capitis, vel destillatio magni erunt affectus, magnaque indicabunt remedia. Neque uero si magnus fuisset ubi natura uincente ad declinationem deduceretur, magna requireret

vltra

vltra remedia Circa initium enim & finem leuiora sunt omnia 2. aphor 30. & in uniuersali declinatione affectus à natura est victus. Igitur illud capitis grauamen à comate derelictum nullum magnum præsidium requirebat ab auxilijs quæ coma propulsarunt, nouum atque diuersum. Ad extremum maior affectus est pleuritis benigna, capitis grauamine; cum hæc sit de genere inflammationis in thorace, seu pleura: illud à solis flatibus fieri possit. Inquit tamen Gal. 3. in 6. epidemio. 44. (Sed
„ cum morbus lateris mitis admodum foret, necesse non erat
„ (sanguinem mittere intelligit) ideo neque id genus reme-
„ dij adhibuimus; atque euidenter hominem hunc lateris
„ morbo laborare cognouimus, quòd & alijs huic morbo con
„ gruentibus remedijs citra uenæ sectionem leuatus est.)
Dicendum ergo potius vt vere fuit, medicos illustres omni ratione, morbo magno indicante, venas narium aperuisse. A uesicatorijs enim adauctus fuit morbus: Nã intercepta fuit alui fluxio, retracti humores, geminata abstructio, adaucta putredo, & febris incendium atque pernicies. Quæ si iuueni non contigissent, ægrum facile necassent. Ideo ad cerebrum non modo vapores, multiplicati sunt, sed postmodum & humores firmati, qui ex comate lethargum, & ex intemperie inflammationem concitarunt. Quare firmati humores deriuationem indicabant. Ea enim humorum, qui iam membrum obsederunt medela est ex Gal. 2. ad Glauconem cap. 2. Igitur ad cerebrum in summo discrimine positum iuuandum

uenas

„ uenas narium secari curauere. (Nam caput dolenti, aut
„ circum dolenti pus, vel aqua, vel sanguis effluens per
„ nares, aut os, aut aures morbum soluit 6. aph. x.) Hæc uolui dixisse nè tyrones his Marcelli exemplis irretiti uesicatorijs temere utantur ad ægrorum perniciem.

Quarta pars disputationis.

Ratio prima Saxoniæ diluitur, & ostenditur non omni febri putridæ deberi reuulsionem, vel deriuationem ad cutim, neque vesic. Cap. XXIII.

ERCVLES Saxonia lib. 2. de phę. à cap. 22. ad 54. Longa uerborum serie pro uesicatorijs pugnat. Eius rationes breuissimè referemus ac pro una ueritate explicabimus. Primò, sic raciocinatur cap. 22. Nulla est febris putrida siue continẽs sit, siue per circuitum repetat, quæ reuulsionẽ uel saltim deriuationem non indicet. At iam reuulsio, quam deriuatio omnium commodissimè fit ad cutim, & per uesicantia. Nulla igitur est febris putrida, quæ uesicantibus non indigeat. Maiorem probat; nam febres putridæ, quæ per circuitum repetunt oriuntur ex fluxione humorum ex Gal. 2. de diff. feb. cap. ultimo. Subdit, in eis esse dispositiones inflammationi similes; Inflammationes

nes

nes vero fieri ex humorum fluxione 11. meth. cap. 3. lib. de tum. prater naturam cap. 2. de inaequal. intempe. cap. 3. Et fluxionibus deberi reuulsiones ex Galen. 3. meth. cap. 2. Minorem probat cap. 24. eiusdem libri. Nam Gal. lib. de humoribus & reuul. ad fluxiones in caput & thoracem tendentes acria, quae nos, inquit, vesicantia vocamus, manibus & pedibus imponit. Probat autem in his fluxionibus adesse febrem. Non enim indigerent partes principes reuulsione tam valida, nisi vel phrenitidem, vel lethargum, vel pleuritidem, uel alios consimiles graues affectus incurrerent. Hi uero sine febre non sunt. Caeterum huius argumenti neque maior propositio uera est, neque minor. Primum, non est uerum, nullam febrem putridam esse, quae reuulsione uel saltem deriuatione non egeat. Deinde falsum est, reuulsionem, & deriuationem commodissime omnium ad cutim fieri. Ad extremum nec uerum est, omnium auxiliorum, quae reuellunt uel deriuant commodissima esse uesicantia. Haec tria facili negotio demonstrantur. De primo. Febris putrida nec reuulsionem indicat, nec deriuationem. Nam ut febris est indicat refrigerationem ex Gal. 8. meth. cap. 1. & 9. & alibi saepe. Putredo uero, si ex ea febris accendi contingat, reuulsionem ad loca contraria non indicat, nec ad uicina deriuationem: Sed inquit Gal. lib. artis medic. cap. 89. (Indicatio in huiusmodi est euacua-
„ tio & alteratio. Haec quidem, quae putredinem finiat
„ manente adhuc causa: Euacuatio uero quae totam à cor-

pore

„ pore substantiam educat.) Et 11. meth. cap. 13. inquit.
„ (At vero in humorum putredine, & excretio, & refri-
„ geratio, & ventilatio, & semiputridorum concoctio, ex
„ aduerso respondent: Ipsius vero febris refrigeratio oppo-
„ sitio est.) Rursus, causæ nempe humori febrem consti-
tuenti necessario non debetur reuulsio, vel deriuatio. Nā
si succus in foco febris sit firmatus nullo modo indicat re-
uulsionem ex Gal. 5. meth. cap. 3. & 2. ad Glauc. cap.
2. Si firmatus & in flegmonem versus, qui sit conco-
quendus, nec deriuationem requirit. Nam 2. in 6. epi-
„ dem. 31. (Quæ concoquenda sunt occludi oportet. Con-
„ traria vero siccare & aperire.) Deinde si firmatus sit
succus & ad bonum concoctionem reduci idoneus sit, nec
deriuandus nec diuertendus. In hunc sensum consuluit
„ Hipp. 2. aphorism. 30. (in statu quiescere melius) ut 2.
eodem comm. 29. docet Gal. & Auctor 4. acut. 44. di-
xit (corpus quieti permictere) vt in eo comm. docet Ga-
lenus. Præterea, neque verum est omni succo fluenti
etiam ad focum febris conuenire reuulsionem. Quid e-
nim si fluat ad adenas? & in eis putrescat & febrem pro-
ducat: præsertim si dolor in parte non vrgeat, & corpus
plethoricum non sit, nec cacochymum. An Gale. tunc
diuerteret? qui relaxantibus curat partem ita affectam
13. metho. cap. 5. & cap. 15. aduersus Attalum me-
thodicum. Rursus, quid si malignus succus à parte
principe demandetur ad eius emunctorium? vt à cerebro
ad parotidem concitandam. An Galenus fluentem

illuc humorem interpellaret? qui ad affectam partem trahendum consulit 3. de comp. med. per locos cap. 2. vt & Paulus lib. 3. cap. 23. Aëtius tetrab. 2. lib. 2. cap. 89. Auicennas lib. 1. fen. 4. capit. 25. Tandem, quid si humores perniciosi producantur in aliqua parte ignobili, ibidemque perniciosos tumores concitent? An Gale. eos inde diuerteret? qui oppositum docuit 2. ad Glauc. cap. 2. 14. meth. cap. 10. vt & Paulus lib. 4. cap. 25. Aëtius tetrab. 4. lib. 2. cap. 58. De secundo, neque verum est humori fluenti ad febrem constituendam, vel fluxo seu firmato, qui eam continet, si reuulsio vel deriuatio conueniat, ad cutim omnium commodissimè conuenire. Nam si turgeat ad cutim non est neque reuellendus, neque deriuandus. Sed omninò extra corpus purganti medicamento per ventrem inferiorem educendus 1. aphorismo. 22. & 4. eiusdem 10. Ita si fluat ad caput per inferiorem ventrem est expurgandus, ac diuertendus ex Gale. 4. meth. cap. 6. & 13. eiusdem cap. 11. Ita si à capite fluat ad thoracem ad Pleuritidem excitandam, medicamento purganti reuellit extra corpus antequam in pectore firmetur Gal. 4. acut. comm. 76. Ita si fluat ad fauces pro angina constituenda tum secta vena, tum medicamento purgante reuellit 4. acut. 30. Ita crassum succum, de parte ad partem delatum, ad cutim Galen. non reuelleret vt patet ex his, quæ dixit 3. acuto. 62. & lib. de const. artis cap. 19. Ad extremum, si ad humorum fluentium reuulsionem, commodissima omnium est

cutis, cur Gal. pro reuulsione facienda docuit loca conuenientia fore, sursum deorsum, dextrum sinistrum, ante retrò, intus extra 5. methodi capit. 3. Quod Oribasius confirmat lib. de reuul. cap. 19. de mente Gale. (quamquam intus & extra ad tres priores differẽtias referri possint.) An non satius fuisset ad vnam cutim? Si ad eã fieret reuulsio omnium commodissime, vt putat Saxonia. De tertio, neque verum est, omnium auxiliorum quæ ad cutim reuellunt vel deriuant, vesicantia esse præstantissima. Ea enim omnium sunt maximè perniciosa, vt secunda parte pręsentis disputationis abundè monstrauimus à cap. 7. ad 20. Accedit, neque verum esse Gale. lib. de humoribus, dum acria artubus imponit ad reuellendũ succos fluentes ad cerebrum & thoracem, ea vesicatoria intelligere quæ parat Saxonia. Primo quidem, per acria nullo modo intelligit Cantharides, Thapsiam, Euphorbium, Chalcitem, Idrargyros; & alia huius ordinis acria: Sed his multo mitiora, vt synapim pyretrum, stafisagriam, & huius generis reliqua, vt explicat Oribasius lib. de cucurb. & reuul. cap. 18. & Gal. lib. 1. in Hippo. de hum. comm. 13. vbi hæc acria, tum pedibus, ac manibus pro reuulsione, tum naribus, ori, palato & gurgulioni pro deriuatione admouet. Qui si illa summe calida ac venenosa intelligeret nullo modo admoueret. Rursus, etiam si gratis concederemus Galenum acria cuiusuis ordinis intelligere. Perspectissimum est, ipsum libro de humoribus non loqui de fluxione ad cere-

brum vel Thoracẽ cum febre, & multo minus cum pestilente vt cap. 19. monstrauimus. Nec momenti est ratio Saxoniæ qua id probare nititur cum inquit. Galenus ibi vtitur validissimis auxilijs reuulsiuis; ergo ad magnas fluxiones magnos morbos concitantes in cerebro vel thorace. Sed magni affectus in cerebro sunt phrenitis, in pulmone peripneumonia & pleuritis, quæ cum febre sunt. Ergo in febribus vtitur acribus illis reuulsorijs. Hæc ratio vera non est. Nam etiamsi admittamus ibi Galenum validissimis vti auxilijs ad validissimas fluxiones magnos morbos concitaturas in cerebro vel Thorace. Tamen dum infert magnos affectus in cerebro fore phrenitim, & in thorace peripneumoniã, quæ cum febre sunt: Fallaciam committit à simpliciter ad secundũ quid. Sunt quoq; in cerebro magni affectus apoplexia, & conuulsio, quæ febrem non habẽt immo illa superueniente soluuntur. Est & magnus cordis affectus febris pestilens cum animi defectu, in eius tamen reuulsione his acribus non vtitur Galen. sed frictionibus vt patet 1. ad Glauc. cap. 14. Cæterum in affectibus magnis cum febre: si causa illam producens reuulsionem indicet, magnis quidem auxilijs reuellit Galen. non tamen acribus cuti appositis, sed venę sectione, & purgatione, vt patet 2. acut. 11. lib. de curand. rat. per sanguinis missionẽ cap. 8. & 4. acuto. 30. & 76. vt supra retulimus. Vtitur enim Gale. acribus pro reuulsione morborum citra febrem, in febre vero his non vtitur. Ratio est, nam acria illa summe calefaciunt et

exurunt

exurunt 4. simp. cap. 19. talia vero summè perniciosa docuit esse Gal. in febre, vt ex 10. meth. cap. 10. & 11. eiusdem cap. 9. & alijs Gal. locis monstrauimus cap. 11. 12. & sequentibus in præsenti disputatione.

Secunda Ratio Sax. diluitur Fitq; manifestum pestem, & febrem pestilentem priuatam differre genere, subiecto, causis remotis, & proximis: vesicantia verò, ad venenum extrahendum neq; conuenire in vera peste. Cap. XXIIII.

ST secunda ratio Saxoniæ quam profert cap. 25. Pestiferæ febres & vera pestis quandoque non differunt nec causis remotis, nec proximis, nec subiecto, aut genere; Semper tamen in essentiali causa conueniunt. Ergo quæ pro expugnanda pestis proxima causa accipiuntur, ea quoque pro expugnanda pestiferæ sporadicæ causa vsurpari debebunt. At in vera peste vesicatoria ob hanc proximam, venenatamque causam conueniunt: Ergo eadem in sporadica pestifera erunt administranda. Sed hæc ratio multifariam peccat. Primo verum non est pestem veram, & febrem sporadicam pestilentem quandoque conuenire genere, causis, & subiecto. Secundo, nec in causa proxima essen-

tiali perpetuo conueniunt. Tertio, nec remedia, quæ pro demolienda causa pestis accipiuntur pro euertenda febris pestilentis causa necessario sunt administranda. Quarto, neque vesicatoria, quæ parat ad venenum extrahendum, veræ pesti conueniunt. Hæc sigillatim demonstro. De primò; Vera pestis est de genere morborum vulgarium ex Galeno 1. acut. comm. 9. Febris pestilens sporadica est de genere priuatorum: Qui vulgaribus omnibus aduersantur ex Gal. ibidem, & 1. in 1. epidem. in proœmio. Mox, causa pestis, vt & omniũ morborum uulgarium, est communis: Causa febris pestilentis sporadicæ, ut & omnium morborum priuatorum est particularis, quæ seorsim ægrum præhendit, neque secundum communem modum constat ut Gale. eisdem locis affi mat. Tandem subiectum in utroque morbo diuersum est. Quamquam enim utriusque principale subiectum cor sit, ut & omnis febris etiam non pestilentis (corde enim non patiente febres fieri, uel hominem interire est impossibile.) Adæquatum tamen in uera peste subiectum est unus populus, uno & eodem tempore non tamen perpetuò eodem morbo pernicioso correptus (populum cum dico multa eiusdem speciei indiuidua unam uel plures regiones incolentia nationem uel exercitum intelligo.) pestilentis uero sporadicæ subiectum est unus numero eger à priuata causa præhensus ut ex Gal. monstrauimus libro priore cap. 2. & 3. Sed locus ad quem peruentum est monet, ut expendamus sententiam Eustachij Rudij, qui

lib.

lib. 3. de feb. cap. 30. aſſerit morbum epidemicum non ſpectare ad eſſentiam ueræ peſtis, ſed eſſe accidens ab eius natura prorſus extraneum. Satis enim eſt inquit, ut febris, qua unus homo laborat, ſi naturam & ſymptomata ueræ peſtis ſortita ſit, aptitudine ſit uulgaris non actu, quatenus apta ſit ab eo ad alium, & ab uno ad multos cõtagione communicari. Hæc ſententia recta non eſt. Quãquam enim ex unico ægroto febre peſtilenti correpto uenenoſa contagionis ſeminaria includente poſſit ab eo ad multos pernicies contagione diffundi, eiuſque febris characteriſmus propagari: Tamen dum in uno indiuiduo continetur, à priuata illius cauſa dependens ſporadica peſtilẽs eſt ſine peſte. Vbi uero contagione communis fit, & plures eorum quos inuadit interimit, tunc fit & eſt uera peſtis. Nam ſi ſola aptitudo, ac poſſibilitas ut communicetur peſtem ueram conſtitueret, tunc differentia conſtitutiua rei pro ueniret ab eo quod eſt in potentia. Hoc tamen uerum non eſt. Actus enim eſt qui ſeparat & diſtinguit ex Ariſtotel. 7. metha. 49. Deinde canis rabidus, dum ſuo ueneno ægrotat, ac moritur, uera peſte laboraret. Eius enim morbus uere uenenoſus eſt ac lathalis habens aptitudinem contagione in alios diffundi. Sed nec Gal. nec Dioſc. aut Alexander, aut vllus Medicorum, qui de cane rabido locuti ſunt, dixit vnquam illum uera peſte correptum. Præterea, Gal. vbique affirmat veram peſtem eſſe de genere morborum vulgarium. 1. acuto. 9. inquit (nullum autem peculiarem de peſte confecit librum

quoniam

,, *quoniam ex epidemijs unam esse illam per libros epidemi-*
,, *orum demonstrauit.) Et 1. in 1. de morbis vulg. in proe*
,, *mio inquit (vt pestis quoque, nam & hæc in communi-*
,, *bus morbis est.) & mox (eo quod genere vulgaris mor-*
,, *bus est pestis.) Et tandem (itaque patet, inquit, ex*
,, *vulgarium morborum esse genere, eos qui malignissimi*
,, *sunt & pestilentes appellantur.) Et 3. in 3. epid. 20.*
,, *dicit (neque vero certi est morbi nomen vulgare vel pe-*
,, *stilens: cæterum, quicunque vno in loco multos simul in*
,, *uaserit, vulgaris hic vocatur, qui simul si hoc habeat,*
,, *vt multos perimat, pestis fit.) Et subdit com. 21. (cum*
,, *dicit & conplures moriebantur pestilentes fuisse morbos,*
,, *qui vulgarentur demonstrat.) Ergo si, ut communes ita*
& priuati perniciosi, esse possent vera pestis: Perpe-
ram Gal. ex natura vulgaris morbi pestem declarasset.
Adde quod, primo acut. 9. perperam diceret communi-
bus omnibus morbis sporadicos aduersari, nam darentur
sporadici & vulgares, qui eiusdem omnino naturæ fo-
rent. Esset enim ita vera pestis, quæ actu plures inter-
ficeret, ut quæ in vno priuata resideret cum sola aptitu-
dine ad plures interficiendos. Implicat autem sibi mu-
tuo aduersari quæcumque eiusdem naturæ sunt. Acce-
,, *dit quod Gal. 3. de præsag. ex pul. cap. 4. postquam*
,, *fuit loquutus de peste vera subdit (sciendum tamen non*
numquam incidere sine peste has ipsas febres) At falsum
hoc esset si vera proferret Eustachius. Quandocumque
enim hæ ipsæ priuatæ febres inciderent, numquam sine

peste

peste essent: Si in vnico ægroto citra morbum actu uulgarem uera pestis stare posset. Sed Dices pro Eustachio. Cur ergo Galen. postquam loquutus est de vera peste, febres sporadicas pestilentes uocat has ipsas: quasi easdem cum peste esse velit innuere? si eiusdem omninò naturæ non sunt; & si sunt cur has ipsas dicit esse sine peste? Respondeo eas ipsas vocare non quod sint ambę eiusdem naturæ, sic enim priuatam non diceret pestilentem sine peste, sed eam ipsam uocat, nam inter omnes sporadicas, sola pestilens sine peste à tota substantia sui veneni, offendit cordis humores vel spiritus vel solidas partes, vt facit & vera pestis, quamquam ea vera pestis non sit, uera enim pestis inter alias multas differentias ab ea distat nam communis est morbus à communi causa venenosa multis eodem tempore perniciosus: pestilens vero sine peste unius est priuatus affectus. Explicat hoc Gal. 3. in 3. epid.
» 57. dum inquit. (Quod quidem esse symptoma uidetur
» in perpetuum febris, quam pestilentem priuatam uocāt.)
Redens autem rationem cur priuatam appellent subdit
» (cum mortales uel citra pestem corripiat.) Vbi priuatā febrem pestem excludere manifestè supponit. Sed reddeamus ad Saxoniam. Non enim est verum febrem pestilentem & ueram pestem conuenire in causa essentiali vt accipit in suo argumento. Quamuis enim vterque affectus à veneno fiat ratione cuius veneni uterque diuersus sit à febribus malignis tam sporadicis, quam epidemicis. Quamquam.n. Gal. sæpe malignum cum pestilē-

te confundat de nominibus parum sollicitus, reuera malignitas morbi morem dicit & latitudinem habet, pestilens uero speciem morbi constituit, qui uenenum necessario cõtinet, in quo tam uera pestis, quam febris pestilens sine peste conueniunt. Non tamen ab omni ueneno fit pestis, & febris pestilens, nec in eodem veneno conueniunt. Nã febris pestilens sporadica fit à ueneno ex humorum particularium, ac propriorum corruptione genito per putredinem illam excellentem, ac ferè indicibilem quę, putredine uenenosa ægroti particularis cor offendit. Pestis autem uera à communi ueneno fit quod cõmunis causa producit, vt communis aër maleficus, uel cibus, & potus communis perniciosus, plures eodem tempore inuadens & eorum maiorem partem occidens. Venena ergo hos affectus producentia, tum causa, tum modo generationis diuersa sunt. Natura quoque distinguuntur: Quod differentia symptomatum in utrisque demonstrat. Venenum enim pestem ueram constituens symptomatum copia vehementia, magnitudine, modo operationis acutioris, velocioris, quo ægros inuadit ac enecat, contagij velocitate, ac impetu, quo adistans se diffundit, ulceribus, tumoribus, & excretis alijs perniciosis, quibus corpora excruciat, cũ ut fera quædam venenata totas ciuitates depascatur, ac misere perdat, longè superat priuatum venenum, quod febrem constituit pestilentem sine peste. Mox neque priuata uenena, quæ seorsim febres sporadicas pestilentes inducunt eadem sunt inter se. Differunt enim tum

penes

penes diuersas humorum species è quorum corruptione generantur, tum penes diuersos corruptionis gradus à quo fiunt. (Corruptio enim insignis illa, ac indicibilis latitudinem habet) tum & penes diuersas analogias, quas, uenena postquam genita sunt sortiuntur, tum denique ob venena specie diuersa, quorum naturas, ac uires equāt. Generantur enim quandoque similia epotis venenis, quæ celerrime enecant vt 6. de locis affec. cap. 5. docet Gale. Quandoque caninum uirus, quod lentè progreditur representant, vt explicat Gal. 2. in 1. proret. comm. 17. Neque uero uenenum commune, quod ueram pestem constituit, idem est in omni constitutione pestilenti; Diuersum enim in singulis est & omnino multiplex; Tum penes diuersas causas cœlorum, ac sublunarium, è quibus fit; Tunc penes contagionis diuersa seminaria, quibus diuersimodè diffunditur; Tum ob differentes impetus, & antipathias, quas habet nunc ad solidas partes, modo ad spiritus, quandoque ad humores: & ex humoribus modo ad unum, modo ad duos, sæpe ad omnes ut refert Fracastorius lib. 2. de cont. cap. 4. Tum & propter species animalium diuersas, quas proprio, ac determinato coinquinamento in diuersis constitutionibus lædit ex Hippoc. lib. de flatibus; Tum & ob membra particularia ad quæ determinatum sortitur impetum, ut in illa peste euenit solos pedes lędente ex Gal. 3. de vsu partium cap. 5. sic & ad ætates, sexus, & conditiones diuersas vt explicauimus libro primo cap. 27. Vt iure optimo impe-

tus morborum populariter graßantium Medico considerandos proponat Hipp. 3. prog. 38. Ex his patet quam male concludat Saxonia, Remedia quæ pesti conueniunt, & febri pestilenti sine peste conferre. Morbis enim & causis diuersis, diuersa conueniunt auxilia. Gal. x. meth. cap. 2. unicuique morbo suam dicit esse cõtrarietatẽ. Aduersus venena antidotis tota sustantia contrarijs pugnãdum est, quæ nulla methodo, sed solo experimento dignoscuntur ex Gal. 13. meth. cap. 6. Hinc est quod auxilia, quæ uni pesti contulerunt, alteri sæpe noceant. Alui profluuium optimè contulit in constitutione quam refert Galen. lib. de atra bile cap. 4. & 5. meth. cap. 12. omnes vero substulit in altera, quam 3. epidem. narrat Hipp. Sanguinis profluum omnes iuuit in peste Asiam populante, quam refert Oribasius, non contulit autem in illa, quam refert Gale. lib. de cibis boni, & mali succi cap. 1. Multo minus ualet Saxoniæ illatio ab una cõstitutione ad aliam, & à uera peste ad morbos sporadicos. Ad extremum, nec verum est, vesicantia, quæ parat ex medicamentis uenenosis in uera peste uenenum à profundo ad cutim extrahere, si uera sunt quæ Gal. protulit 5. simpli. cap. 18. ut supra cap. 16. monstratum est. Razes, Paulus, Aëtius, Auicennas in vera peste calorem in profundo corporis demersum ad extremas partes summè refrigeratas euocant calorificis, balneis, linimentis, sinapismis, ex nulla tamẽ re uenenosa confectis, nullo modo his vesicantibus. Gal. lib. de sectis uenenum à feris inditum

per

per cutem, ad eandem trahi dicit non tamen uenenis cuti impositis: sed igne, attractorijs calidis, & in summa cum alexiterijs, ut supra cap. 16. monstratum est. Cum recentioribus uero, quos refert Saxo. qui uesicantibus summè calidis ac uenenosis utuntur in peste cautius agendum est. Illos enim imitari puto perniciosum. Quòd damna, quæ ex illis uesicantibus inferuntur, ostendunt, Vt 2. parte præsentis disputationis abundè mõstrauimus. Philippus Ingrassias, lib. 4. de conta. pest. cap. 27. pro cauterijs in peste faciendis medicamenta uenenosa apertè damnat, & igne uti oportere affirmat. Antonius Firmanus lib. 2. de peste cap. 37. ex Albucasi lib. 1. cap. 1. idem affirmat. Medicinæ enim comburẽtes inquit suæ vi perueniunt etiam ad membra distantia, & in eis ægritudines etiam sanatu difficiles excitant, & fortasse interficiunt. Longam seriem grauissimorum medicorum, qui uesicantia uenenosa omnino explodenda esse consulũt, referrem si pro omnibus uera ratio, & una Galeni auctoritas non sufficeret.

Tertia ratio Saxoniæ diluitur & probatur neque cutẽ omnibns corporis excrementis, neque sudorem morbis omnibus communem esse. Cap. XXV.

CAPITE 26. iterum arrguit his verbis (Pestifera quæ ex harum febrium per circuitum repetentium numero sunt, reuulsorio egent auxilio: Ergo

Ergo uesicantibus.) Quæ ratio cap. 23. abundè soluta est. Confirmat Saxonia rationem his uerbis. (Febris morbus est communis, & partes à quibus excitatur, sunt tam variæ & diuersæ, vt nulla ferè sit interna nostri corporis pars, quæ aliquando febris focus esse non possit, ideo cum reuulsionis locum eligere oporteat, qui cunctis partibus determinatis, & toti corpori sit communis; talem esse solam cutem unicuique constat.) Verum bifariam peccat hæc ratio. Primo, sit communis morbus febris falsum est illam communem locum pro reuulsione requirere, cum omnino non reuulsionem indicet sed refrigerationem ut ex Gal. 11. meth. cap. 13. suprà monstratum est. Secundo, quamquam quælibet interna pars corporis focus febris esse possit, non tamen ex eo locus communis omnibus constitui debet pro excrementorum cuiuscunque partis excretione. Quando singulis singulas partes natura deputauerit. Dicit enim Gal. 11. meth. cap. 19.
„ *(illud profectò te non fugit, nos singularum particularũ*
„ *meatus, qui ijs ad superuacuorum emissionem sunt pro-*
„ *prij, fluxiles reddere, intestino, ventriculo, & mesente-*
„ *rio, & concauis iecinoris, intestinum rectum. Reni-*
„ *bus vesicæ, iecinoris gibbis, uenæ cauæ, & arteriæ ma-*
„ *gnæ, & omnibus, quæ in lumbis habentur, eum qui v-*
„ *rinis est delegatus. Pulmonibus, & pectore ipsam aspi-*
„ *ram arteriam, & fauces. Cerebro & in uolucris eum,*
„ *qui per palatum & nares descendit.) Cutem his com-*
munem non profert, nec alicui eorum propriam, immo il-

lam

lam ab his omnibus abdicauit lib. artis med. cap. 99. 7. meth. cap. ultimo 4. aphorism. 2. ut fusè cap. 6. præsentis disputationis monstratum est. Addit Saxonia ad idẽ probandum, sudorem omnibus morbis esse communem ex Auctore lib. 4. de rat. vic. in acut. tex. 84. Subdit, Ea, quæ putrescunt, non tantum per vrinam, aluum, & os uentriculi, quantũ etiã per cutem expelli debere censuisse Gal. lib. 11. meth. cap. 8. Neutra tamen auctoritas suam sententiam tuetur. Sudor enim neque omnibus morbis, neque omnibus succis morbos constituentibus, neque omnibus partibus affectis utilis est. Quid.n. si sit symptomaticus? Quid si frigidus? Quid si diaphoreticus? Quid si miliusomes? An hos in morbis laudauit Hippoc. & Galen. 1. progn. 26? Quid si morbus fiat à succis crassis & glutinosis? Quid si cum obstructione uiscerum? Quid si cum plenitudine, uel cacochymia? Quid si partes affectæ meatus ad cutem commode desinentes non habeant? An Galenus in Simone latas pustulas habente sudorem commendauit, an potius uenæ sectionem, & purgationem 1. in 6. epidemior. 30? Non nè, solum tenuibus succis, purgato tamẽ prius corpore, per cutem & sudorem euacuationem admittit lib. de const. artis cap. 19. crassis, ac lentis & glutinosis interdicit? ut 3. de causis symp. cap. 2. & 3. acut. & manifestum est. Ideo Gal. 4. acut. comm. 84. auctorem, quasi redarguens inquit (Sermo hic neque uniuersalis est neque communiter inest omnibus.) Humores uero corruptos nec omni tempore, nec omnes euacuat per sudorẽ.

„ *Eius uerba 11. meth. cap. 8. hæc sunt. (Ita utique, &*
„ *putredinem quæ in uiuis est orta sanabimus, id scilicet,*
„ *quod iam corruptum est omni ratione euacuantes.) Va-*
„ *cuationis uero modum assignans subdit. (At uacuatio-*
„ *nem quidem illius per urinam, deiectiones, uomitum, ac*
„ *sudores moliemur.) Ad extremum, explicat quibus suc*
cis præter naturam sudores conueniant, cum inquit 14.
„ *meth. cap. 1. (Cutis uero densitas non æquè est huic bili*
„ *peruia, nisi si admodum tenuis aquosaque sit: talis nam-*
„ *que maximè est etiam, quæ quotidie cum sudore exit.)*
hæc Galen.

In principio accessionum in febribus quæ per circuitum repetunt succi non confluunt ab ambitu corporis ad focum febris vt putat Saxonia. Cap. XXVI.

RGVIT *ad idem Saxonia. Gal. lib. de hum. comm. 13. docet omnem fluxionem per opportuna loca esse retrahendã. At uero in febribus per circuitum repetentibus fluxiones ad interna uiscera, non ad ambitum corporis fiunt. Itaque necessario sequitur, talem fluxionem tanquam improbam, à loco nobili ad ignobilem, ab interno ad externum esse deducendam. Itaque reuulsoria in cute sunt necessaria. Assumptum probat cap. 28. ex Gale. 2. de diff. feb. cap. ultimo, vbi*

clare

clare affirmat initio accessionis febrium intermittentium confluere noxios succos ad interna uiscera, his uerbis.
›› (Sed & retro ostendimus ubicunque accenditur, atque
›› augetur caliditas, isthuc ab alijs partibus sanguinem so-
›› lere confluere. Quò uero tempore confluit, illas quidẽ
›› refrigerari priuatas sanguine est necessarium, quod uero
›› patitur membrum grauari, ac distendi.) Igitur si in accessione externa refrigerantur unde nam constat, inquit Sax. in principio accessionis humores ad ambitum corporis demitti? Et si demittuntur, quomodo uerum erit partem internam ex fluxione ad ipsam grauari & distendi. Adde, inquit, Quod si in principio accessionis humor à uenis extra uenas mittitur, quomodo febres per circuitum repetentes, ex locis determinatis patientibus ortum ducere poterunt? Ad extremum, dicit, confiteri cogimur in principio accessionum humores in interna uiscera confluere, ea grauare & distendere, calorem natiuum suffocare, & hoc esse accessionis principium. Sic
›› enim scribit Gal. (Quo fit, ut instar lignorum humido-
›› rum, quæ paucam super flammam uniuersim proijciun-
›› tur, succendatur, atque hoc tempus accesionis princi-
›› pium nuncupatur.) Confirmat tandem hanc sententiã ex Gal. 3. de præsag. expul. cap. 7. Quando inquit.
›› (Quæ igitur pulsuum mutationes fiunt, cum cordis ca-
›› lor augetur, uel confluunt intrò humores apertè hæ uide-
›› buntur accesionis initium annuntiare.) Et paulo post
›› subdit Gal. (Ita finge in febribus, ubi aceruus materiæ

" humidæ initio accessionis ad cor peruenerit, primum mor
" tis periculum esse &c.) Ex quibus concludit Saxonia in intermittentibus febribus minimè mitti humores à uenis extrà uenas circa accessionum initia. Hæc sententia etiamsi admittatur nullo modo uesicantia confirmat, ut mox monstrabimus. Sed neque uera est. Quandoquidem in principio accessionis in febre intermittente succi non confluunt ad focum febris, sed contra à foco, extra venas effunduntur. Hoc ita demonstro. Si confluerent ad focum febris in principio accessionis, esset, vel quia ab alijs membris eo tempore depellerentur, uel quia tunc à foco febris traherentur: Tot enim modis fit succorum transmissio ex uno membro ad aliud ex Galen. 2. de differ. feb. cap. ultimo. Sed neutrum esse potest. Non enim demandantur depulsi à facultate membrorum, quæ in ambitu corporis sunt ut putat Saxonia. Nec ab aliquo alio quouis membro fortiore. Nec à foco febris trahuntur. Hæc tria sigillatim demonstro. De primo, si in principio accessionis demandarentur ab ambitu corporis ad internum focum febris; Tūc tertiana intermittēs exquisita nunquam fieret. Nam flaua bilis ab ambitu corporis non ad interna uiscera, sed ad cutem demandaretur. Cutis enim omnium tenuium excrementorum, qui in ambitu corporis continentur est locus excretionis ex Gal. lib. de symp. causis cap. 6. 1. de tuend. uale. cap. 12. Ita cutis est debilissima omnium internorum uiscerum, quamquam illa ob febris intemperiem debilia reddita sint. Nā

omnia

om[illegible]iſcera in q̃bus reſidet focus putredinis hẽnt actio-nẽ expellẽtis facultatis: ſecus febres intermittentes ſudore nũquã finirẽtur, cutis uero nullã operationẽ hẽt, ſed uſus tãtũ gratia à natura inſtituta eſt. ex Gal. lib. de morborũ cauſis c.6. Quòd ſi cutis obſtructione, uel aſtrictione ſuccos egredi nõ ſineret, fieret febris nõ intermittẽs, ſed effimera, uel ſinocha ex Gal. 9. meth. cap. 2. & 4. Rurſus, ſi ab ambitu ad intro demandarentur ſucci in acceſsionis principio, ut à robuſtioribus partibus propellentibus. Tunc nullo modo in eiuſdẽ acceſsionis declinatione ijdem ſucci à foco febris, ut ſudore expellantur, poſſent demandari, & ſic tertiana exquiſita quæ rigore exorditur ſudore non finiretur. Euidens eſt ratio. Nam flaua bilis, quæ rigore ad focum febris confluxit ab ambitu depulſa, debet iterum ad ambitum regredi ut ſudore excernatur. At hoc fieri nullo modo poßet. Impoſsibile enim eſt regredi ſuccos ſemel depulſos ad membra fortiora, quæ illos depulere. Gal. id explicat 2. de diff. febr. cap. ultimo his
„ uerbis. (Sed ex alijs defluit ad alias cum fortiores à ſe
„ quidem pellunt, imbecilliores autem ſuſcipiunt: Atque
„ hæ rurſus ad alias: donec tandem in eas quæ imbecilliſsi-
„ ma ſunt inter omnes, inciderit. Hinc uero ad fortiores
„ relabi eſt impoſsibile.) Præterea ſi ab ambitu ſucci cõfluerent rigore ad focum febris. Tunc ante rigoris initium in ambitu totius corporis neceſſario ſentiretur æſtus, grauitas, diſtenſio, ſenſus doloris & moleſtiæ, ſuccis collectis ſtimulantibus facultates partium, ut ad propulſan-

dum insurgant. Oppositum tamen docet experimentum, & Hippocrat. 4. acuto 39. Succi ergo in foco febris collecti illa oĩa symptomata in uisceribus inducunt & naturam stimulant, quæ ut à se ipsa noxios humores propellat, accessionem febris constituit, & rigore extra focum illos expellit. Tandem si rigore ad focũ confluerent quãto magis rigor perseueraret, tanto maior succorum confluentium copia partem opprimeret, calorem magis suffocaret pulsus tãto debiliores, minores, & calor innatus extinctioni uicinior redderetur. Opposito modo res se habet: inter principium enim & augmentũ, mediũ est tempus inæqualitatis, quo pulsus eleuari, expandi calor, rigoris uehementia remitti, grauitates, distensiones, & molestiæ internę resolui incipiũt ut docet Gal. lib. de morb. temporibus cap. 3. exemplo tertianæ intermittentis. Ad extremum si dum calor ab externis partibus ad focum internũ febris refugit in principio accessionis, succi præter naturã depulsi ad eundẽ focum rigore confluerẽt; Magna ex parte in ipso accessionis principio febris intermittentis animal interiret. Si enim solum confluens calor, & sanguis, ut facultatem partis congerie succorum grauatam iuuet, quando hoc assequi non potest, suffocatur, & interit, ut libro de rigore & palp. cap. 7. docet Gale. Manifestum est, quod succis ad unam uel alteram horã successiuè, ac perpetuò partem obruentibus (præsertim quando rigor unam uel alteram horam excedit) à continua & successiuè increscente succorum copia suffocari

calor

calor facilè poterit. Ab ambitu ergo corporis ad internũ focum febris ſucci non confluunt in principio acceſſionis. De ſecundo. Nec à quouis alio membro demandantur in acceſſionis principio ad partem affectam. Nam in principio acceſſionis febrium intermittentium fit rigor, & horror ex Gal. 1. ad Glauc. cap. 5. In rigore humores à venis extra uenas, ab internis uiſceribus extra corpus uehementi motu depulſi, demandantur. Ergo, dum rigor fit, ad intro, non confluunt. Galenus lib. de rigore & palp cap. 7. habet hæc uerba. (Hac enim ipſa ratione ſola, ardentes febres à tertianis differunt: etenim ardentes, in uaſis bilem habent: tertianis extra vaſa, per ſenſilia corpora fertur, nam dum per ipſa rapitur, acrimonia offendens, dolorem excitat. Contingit igitur interea duo quædam fieri, inclinare nempe in corporis altum ſanguinem, atque ideo exteriora eius refrigerari: particulas autem ipſas corporis, in quibus bilis conſiſtit, vnãquamque ipſam à ſe ad uicinam excretrice alienorum facultate propellere, uſque dum ex omnibus abacta, per ſudores, aut uomitus, aut etiam per aluum fuerit excreta.) Ex his itaque patet Galenum apertè profiteri flauam bilẽ in tertiana extra uaſa deferri; non ad focum febris internum; ſed à particulis in quibus collecta ſit abijci de parte poſt partem, donec ab omnibus abacta extra corpus excernatur. Quæ uerba monſtrant in rigore non ad focum febris humores propelli, Sed à foco effundi, ac extra corpus euacuari. Præterea, ſit focus febris tertianæ intermittentis

mittentis in hepate incipiat cum rigore, adſit & uomitus flauæ bilis, ut in illa ſit ex Galeno 1. ad Glauco. cap. 5. An bilis hæc à uentriculo, uel ab ambitu corporis fluet ad hepar, ubi focus eſt febris? An contra ab hepate ad uentriculum uehemẽti impulſu per partes ſentientes demandabitur? Primum dici non poteſt, uomitus enim bilis non fieret, ſi bilis ad uentriculum non demandaretur. Manifeſtum igitur eſt in rigore ſuccos à foco febris extra corpus demandari. Ad hæc in febre ardente dum rigor fit flaua bilis ad uenas non confluit: Sed contra à uenis per partes ſentientes extra corpus expellitur: ſecus morbum non iudicaret ſuperueniens rigor ut 4. aphoriſmo. 58. docet Hippoc. Quem locum explicans Galenus ſentẽtiam noſtram manifeſtè confirmat 2. de ſympto. cauſis cap. 5. cum dicit. (Quin etiam eum, qui ardenti febri laborat rigor ſuperueniens à morbo liberat Hipp. ait: quoniam ſcilicet bilis, quæ prius in uenis errabat, à natura decretoriè per carnes ad cutem truditur. Ergo motus eius delationis, quæ per ſenſibilia corpora agitur, ſimul, & ſymptoma & ſignum rigor eſt.) Rurſus, Galenus 2. criſium cap. 3. inquit. (Sed & hoc ita ſe habere uidetur, & ipſa tertianæ acceſſio ab acutiſſimis maximèque adurentibus febribus nullo modo relinquitur: Sed hoc differt, quod in hac per totum corpus bilis defertur, atque ideo uehemens fit rigor, biliſque ſuperuenit uomitus, urinæque ac ſudores bilioſi ſunt.) Non eſt ergo quod putet Saxonia in rigore flauam bilem ad focum febris deferri,

aperte

,, apertè.n. Gal. subdit. (Atq; hæ ipse à tertianis differunt,
,, quamuis eundem, qui eas facit, humorem habeant, quod
,, in his quidem intra uenas continetur: in illis uero, cum
,, uehementer moueatur, per singulas corporis partes disse-
,, minatur, quo fit, ut delationis impetu ipsa per se ipsam
,, expurgetur. Eadem causa est, cur febris ex sudoribus,
,, atque uomitibus finiatur.) Hæc dicta Galeni falsa es-
sent omnia, si dum rigor fit, ad interna uiscera bilis confflueret. Non enim rectè diceret Gal. bilem illam vehementer motam per singulas corporis partes dißeminari. Quod enim disseminatur non ad idem confluit, sed dispergitur. Neque diceret bilem suæ delationis impetu se ipsam expurgare dum enim ad focum conflueret non expurgaretur; expurgatur autem dum sudore, uomitu, uel alui deiectione excernitur. Nec tandem diceret, eandem causam esse, cur febris ex sudoribus, & uomitibus finiatur. Vehemens enim delatio quæ in rigore fit, non ad sudorem, uel ad uomitum, sed ad focum febris, bilem deferret. Accedit, quod calor in principio accessionis refugit ad interna uiscera, ad locum ubi focus est febris ex Gal. 2. de diff. feb. cap. vltimo. At ibi non conquiescit, caloris enim quies, mors esset. Ergo statim refluit, & se diffundit. Igitur succos noxios, quos in foco, vel vijs inuenit eius expansionem impedientes expellere ab intro foras contendit, ut lib. de rig. & palp. cap. 6. docet Gal. Cæterum Eustachius Rudius lib. 3. de feb. cap. 14. aßerit calorem in rigore, uehementi contractione ad ima refugere,

refugere, mox prodire, & ita sensum doloris inferre; tunc uero corpus concutitur, inquit, non propter molestantis humoris delationem per partes musculosas, ut est medicorum communis opinio, sed ut ait Galenus, propter duplicem innati caloris motum modo ad interiora, modo ad exteriora, atque pugnam inter ipsum & superfluum humorem eius motu, & à proprio principio explicationē impedientem: Quia hac de causa inquit Gale. corpus ueluti ictibus laborat. hæc Rudius. Quæ sententia recta non uidetur, quamquam enim Gal. lib. de rigore cap. 6. quæ retulit de duplici motu caloris, deque eius contentione, ut impedimentum propellat, clarissimis uerbis proferat. Opinio tamen Galeni de natura rigoris ab ipso definita illo capite non est. Neque uero ad unam caloris actionem se contrahentis & efferentis, nec ad pugnā eius cum succis, rigoris absoluta ratio refertur à Galeno. Illo enim cap. 6. solum inquirendo & disputando progreditur, cap. uero 7. sequenti suam explicat, & determinat sententiam de modo quo rigor fit. Alioquin omnino uera Gal. non protulisset de rigoris natura, sibique ipsi dissonus fuisset. Si enim ob impedimentum calor effluens & recurrens, duplici illo motu corpus concutiens, rigorē constitueret: In quartana longè uehementior rigor fieret quam in tertiana exquisita: & pituita, quam uitream uocauit Praxagoras, maiorem faceret rigorem, quam flaua bilis. Quæ enim crassiora sunt & uiscida magis caloris egressum magis impedient. Ob maius uero impedimentum

mentum, maior, caloris ualidi reluctantis ac prodire contendentis, conatus, regressio, impetus: ex eius autem duplici motu maiori, maior corporis concussio, maior rigor. Sed hoc contradicit cùm experimento, tùm Galeno 1. ad Glau. cap. 5. & lib. de rig. cap. 7. Deinde, qui ualidum calorem innatum habent, si suffocati interirent, uehementissimè rigerent ante mortem. Calor .n. eorum summum impedimentum propulsare nè extinguatur contenderet, & uehementer ultro citroq; fluctuaret & corpus contrarijs motibus summè concuteret. Sed nullus rigor in his apparet. Ad hæc flaua bilis sincera dum constituit exquisitam tertianam intermittentem paucum uel omnino nullum rigorem faceret in accessionis principio; succus enim calidissimus subtilis facile mobilis, aptissimus ut dispergatur, quantitate paucus; qualis esse debet qui tertianam intermittentem exquisitam constituit, paucum uel omnino nullum afferet impedimentum ualido calori à profundo foras prosilienti. Oppositum tamen monstrat experimentum & ubique Gal. Accedit, quod cruditate laborantes, aut uitioso humore pleni in Solem æstiuum, aut balneum descendentes horrore & rigore non corripientur. Sol enim & balneum non modo calorem euocant à profundo ad cutem, sed ad eam succos trahunt ut x. metho. cap. 10. docet Gale. Calor ergo in hac expansione a succis non impedietur, qui pariter eodẽ motu foras trahuntur: Rigent tamen & horrent ut docet Gal. lib. de rig. cap. 7. & 10. metho. cap. 10. Præterea

in ulceribus irritatis ab acri medicamento ægri non rigerent, si duplex ille motus caloris ob succorum impedimentum ad rigorem faciendum esset necessarius. Tandem si Galen. cap. 6. lib. de rig. modum quo rigor fit absoluisset ut putat Rudius, statim cap. 7. de eo non dubitasset dicit tamen. (Sed difficile est ut causam inuenias quomodo ob acrem calidumque humorem frigidus affectus cõstituatur.) & paulo post de eiusdem rigoris causa dubitãs subdit. (Multo igitur satius erit si inuenire difficile est, non euertere conari rem euidenter apparentem, sed causæ ignorantiam fateri.) Ad extremum Galenus clarissimè euertit Rudij sententiam, nam ubi longa oratione cap. 6. & 7. de rigoris causa, humorum illum facientium natura, & modo disputauit, propriam sententiam proferens fieri illum à uehementi delatione humoris acris molestantis partes sentientes extra uenas positas per quas defertur, affirmauit. Eius uerba cap. 7. hæc sunt.) Nunc autẽ nostram proferimus sententiam, accommodantes ea, quæ ex Hipp. opinione paulo ante comprehensa sunt. Etenim calidorum medicaminum applicationibus nonnunquam solus horror, sæpe & rigor superuenit: Quemadmodũ in ardentibus quas causos appellant, & tertianis febribus, cùm flaua bilis non in uasorum conceptaculis, sed per carnes mouetur: uel quòd copiosior hic humor in ipsis creatus sit, uel quod per ipsas à natura expurgetur. Hac enim ipsa ratione sola, ardentes febres à tertianis differunt: etenim ardentes, in uasis bilem habent: tertianis

extra

„ extra uasa, per sensilia corpora fertur, nam dum per ipsa rapitur, acrimonia offendens dolorem excitat.) & paulo post. (conuenit autem non modo causam quandam in nobis esse mordacem, sed etiam uehementer agitatam si factura est rigorem.) Et tandem ubi locutus est de humoribus frigidis & calidis inquit. (Non absolute autem abundare ipsos dixi oportere, qui aut rigorem, aut horrorem sunt facturi, sed etiam motu uehementiori per corpora sensibilia ferri.) Idem confirmat lib. 2. de sympt. causis cap. 5. 2. Cris. cap. 12. 4. aphorism. 59. & alibi saepe. Ergo à calore prodeunte, & adiuuante facultatem expultricem, succi tam calidi, quam frigidi acres tamen & uehementer compulsi extra uenas per partes sentientes, mordicantes, & dolorificum sensum inferentes, corpus concutiunt, & rigor fit. Patet igitur, quod dum calor ab intro foras egreditur, facultas expultrix eo uigorata noxios succos à foco febris propulsat per partes corporis sentientes. Praeterea si dum fit rigor acres succi ad internum focum demandarentur, in principio accessionis: Tunc in accessionis declinatione dum iterum effunderentur à foco ad cutem ut sudore expurgarentur, ut putat Sax. rigor iterum fieret. Pellerentur enim per easdem partes sentientes uehementi motu acres humores. Nec est quod fortè putet in declinatione succos acres esse iam euictos, & ita non mordicare, neque ueloci expulsione deferri, attenuatos, aptosque in sudorem conuerti. Repugnat enim Hippocra. & Galen. qui uolunt in febre

ardente flauam bilem extra uenas depulsam rigore, febrem finire. Inquit Hippoc. 4. aphorismo 58. (A febre ardente habito, rigore superueniente solutio.) Ubi Galen. (Ostensum est, inquit, in sermone de rigore etiã ob flauam bilem, quæ per membra sencientia ueloci motu defertur, fieri rigorem. Post quem uidelicet & alui soluuntur, & sudores, & uomitus biliosi superueniunt. Cum ergo bilis ex qua febris ardens habuit ortum, expurgatur, soluitur febris.) patet igitur, euictam esse bilem: secus enim morbum non solueret, nec critica foret eius expulsio, ut criticam esse dicit Gal. explicans hunc apho. 2. cris. cap. 3. & lib. de rigore cap. 7. Mordicat tamẽ & rigorem efficit, dum expellitur. De tertio, Neque trahuntur à foco febris succi dum rigor fit; esset enim motus lationis post terminum ad quem ipsius: & mouerentur succi ad terminum, quem actu possident, quod principijs naturæ repugnat. In febribus enim intermittentibus pars affecta calore perpetuò ad se trahit, quæ transfusio rigorem non facit, quia sensim fit; uel sua intemperie perpetuò generat & congerit excrementa, quæ ubi ad eam magnitudinem deuenerint, ut partem opprimant, & stimulent; Partis facultas alienorum excretrix insurgit, nocentes succos propulsat, & accessio fit. Explicat hoc totum Gal. 2. de diff. feb. cap. ultimo cum dicit (si quidem enutritæ partes, quousque eandem seruauerint constitutionẽ, ab eodem nutrimento enutritæ, excrementa etiam tum quantitate æqualia, tum qualitate similia, atque eodem

temporis

„ temporis statuto termino cumulabunt: Eodem præterea
„ circuitu ad eas expellendas, atque ad imbecilliores partes
„ detrudendas mouebuntur. Si quidem vis excretoria, tũc
„ primum ad suum opus excitatur, quando aut superfluita
„ tũ multitudine aggrauatur, aut ex qualitate stimulatur.)
Non fit igitur accessio si focus febris succis paulatim congestis non grauetur, & facultas in eo residens ab illis non stimuletur. Igitur antequam rigor incipiat humores iã sunt in foco febris confluxi, & agregati. Ergo si ad focum confluerent in rigore, illuc tenderent ubi sunt. Quod rei naturæ repugnat. Ad hæc longè uehementior fieret rigor in augmento quam fuerit in principio accessionis. Si enim pars affecta ad sese traheret, quæ focus est febris calore illud efficeret. Quando igitur debilis est calor, debiliter trahit, quãto autẽ ualidior est tãto uehemẽtius vt 2. de diff. feb. cap. ultimo declarat Galen. In principio, accessionis debilior est calor in foco febris, in augmento ua-
„ lidior. Galen. 2. de diff. feb. cap. ult. inquit. (Quo fit
„ vt instar lignorum humidorum, quæ paucam super flam
„ mam uniuersim proijciuntur, succendatur: Atque hoc
„ tempus accessionis principium nuncupatur. Cum uero
„ iam caliditas materiam conuicerit, tunc huiusmodi tem-
„ pus, & augmentum, & ascensus uocatur: In hoc uero
„ usque adeo calor augetur, ut non modo locum exurat, qui
„ est quodammodo putredinis focus, sed etiam continuatim
„ per totum corpus dispergatur.) Manifestum igitur ex
his est in principio accessionis febrium intermittentium

succos

succos non confluere ad internum focum febris sed iam in illo sensim collectos tempore intermissionis in accessionis initio à Natura detrudi ac à uenis extra uenas effundi, & demandari, donec pro diuersa humorum qualitate, & locorum aptitudine, uomitu, uel alui excretione, uel tandem sudore extra corpus euacuentur. Ex dictis diluere rationes Saxoniæ difficile non est. Erat prima ratio Galen. 2. de diff. feb. cap. ult. affirmat calorem ad interiora confugere, eaque grauari, exteriora uero refrigerari in accessionis principio. Unde igitur constat, inquit Sax. succos eo tempore ad exteriora demitti? Constare ex eo dicimus, quod tũc partes internæ grauentur, secus .n. earum facultas expultrix nõ insurgeret ad propellendos succos noxios. Propellit ergo quod grauat ac stimulat. Cum itaq; quod grauat in internis partibus sit ut 4. acuto. 39. docet Hippoc. facultas ab intro foras expellat necesse est. Constat idem & ex eo, quod tunc partes externæ refrigerentur; quod ideo fit, nam calor influens illas destituit, qui ad ima recurrit. Recurrit autem ut facultatem excretricem iuuet ad noxiorum excretionem. Neque ualet, si ad intro confluat calor, debere pariter ad intro succos confluere. In rigore enim duo fiunt calor, & sanguis ad ima refugiunt, succi à profundo ad exteriora depelluntur. Expressit hoc Galen. lib. de rigo. cap. 7. cum
" *dixit. (Contingit igitur interea duo quædam fieri, in-*
" *clinare nempe in corporis altum, sanguinem, atque ideo*
" *exteriora eius refrigerari: Particulas autem ipsas cor-*

" poris, in quibus bilis consistit, unamquamque ipsam à se
" ad uicinam excretrice alienorũ facultate propellere, usq;
" dum ex omnibus abacta, per sudores, aut uomitus, aut
" etiam per aluum fuerit excreta.) Ad aliam Saxoniæ rationem dicimus, idcirco febres intermittentes à determinatis locis affectis originem ducere. Nam succi in eis sensim congeruntur intermissionis tempore, qui ubi copia uel qualitate partem stimulant, uis excretrix tunc primũ ad suum opus excitatur ut 2. de diff. febr. cap. ulti. docet Galen. succos à foco febris rigore propellit, & febris accessio fit ut supra ostensum est. In accessionis uero principio calor in foco residens, ut pauca flamma congerie lignorum humidorum, quæ confertim proijciuntur, succenditur: Non quia in ipso principio accessionis ad calorem partis obruendum confluant succi, sed quia ante accessionem congesti ubi eo deuenerint ut eorum copia calorem suffocent, tunc facultas nititur illos propellere quibus obruitur: fitque accessionis principium. Ad extremum, Ga-
" len. 3. de præs. ex pul. cap. 7. dum dicit. (Quæ igitur
" pulsuum mutationes fiunt, cum cordis calor augetur, uel
" confluunt intro humores, aperte uidebuntur hæ accessio-
" nis initium annuntiare.) De pulsibus loquitur eius accessionis, in qua ob copiam succorum uitiosorum cordis calor extinguitur, qui multitudine, facultatem uincentes, intro fluunt, & cordis calorem primum augent, mox
" extinguunt. Explicans enim Gal. id ipsum, subdit. (Ita
" finge in febribus ubi aceruus materiæ humidæ initio acces

sionis

" sionis ad cor peruenerit, primum mortis periculũ esse: quod
" periculum maxima mutatio pulsuum in raritatem, tardi
" tatem, paruitatemque prænunciet. Nam, si his insignis
" remissio successerit, ex tẽplo peribunt.) Quod declarauit
2. de symp. causis cap. 5. explicans Aphorismo. 46. 4. partic. Ex his ergo non ualet inferre in cuiusuis accessionis principio succos rigore ad interna uiscera & cor confluere. Cum id tantum fiat, quando calor insitus in alto extingui contigerit, quia suffocatus copia succorum foras non transpiret, non ualens illos discutere, & tunc animal emoritur ut libro de rigo. cap. 7. & 2. de differen. febr. cap. ultimo docet Galen. Multo minus ualebit in rigoribus febrium intermittentium, in quibus animal mori non contingit. Nam quocunque modo intermiserint periculum abesse significatur 4. aphorismo. 43.

Reliquæ Saxoniæ rationes soluuntur. Cap. XXVII.

MANIFESTVM igitur ex dictis est, succos ab ambitu corporis non confluere ad interna uiscera in accessionis principio. Quæcunque igitur infert Saxo. cap. 30. 31. & 32. de reuulsione vesicantibus facienda ad cutem in principio accessionis, sponte corrunt. Verum etiamsi gratis condonaremus, succos ad penitiora confluere, ac eo maxime tempore indicare

dicare reuulsionem ad exteriora: Non inde ualet, nec probauit unquam Saxonia uesicatorijs illam fieri oportere. Dicebat autem Auicen. lib. 4. fen. 1. tract. 2. cap. 7. (Et non moueas in die paroxysmi aliquid quanto possibile est tibi, neque cures febrem.) Galen. uero in accessionis principio uomitum admittit, grauiora præsidia silẽtio preterit libro quos & quãdo purgare oportet. dici omnes eo tempore neque uenæ sectionem, neque purgationem administrant. Quem usum commendat Saxonia cap. 31. & inquit. (Grauiora illa remedia non cõuenire: ne æger duplici nomine conflictatus, non leuè incommodum subeat.) Multo minus igitur in accessionis principio conuenient uesicatoria pro reuulsione: Ea enim non modo magna remedia sunt, sed maxima. Hoc negare non potest Saxonia, qui dicit lib. eodem 2. cap. 36. (certum est extremis morbis extrema remedia conuenire. Vesicantia uero maximum esse remedium nemo unquam in dubium reuocauit.) Et lib. 3. eodem cap. 14. (Vesicatorij, inquit, hoc ipso tempore excitati facultas est uehementissima attractio caliditate, dolore, euacuatione, & substantiæ similitudine.) Nos uero non grauia modo, sed perniciosa ea esse monstrauimus 2. parte præs. disp. Nullo modo ergo in accessionis principio sũt adhibenda. In alijs uero temporibus accessionis, neque pro reuulsione, neque pro deriuatione conueniunt, ut in fine cap. secundi, & sexti, & cap. 23. præsentis libri monstratum est. In synocha nulla reuulsio nulla deriuatio

conuenit. Succi en im in illa nō confluunt, ut reuulsionem requirant; in omnibus enim uasis ac potissimum maximis æquabiliter putrescunt ex Galen. 9. meth. cap. 3. & 5. Vaporibus autem à putredine ad cor eleuatis reuulsio non debetur, putredine enim amota cessant: Nam primario affectu curato, per consensum affectus nullus relinquitur 2. de locis affec. cap. ultimo. Succis uero firmatis, dum corpus humoribus abundat, deriuatio utilis non est, neque à parte affecta ut de cucurbitulis repleto corpore docet Galen. 13. meth. cap. 19. Neque si à tota cute fiat. secus enim corpori repleto balneum non interdiceret Galen. 10. meth. cap. 10. Synocham igitur nullibi reuulsione, uel deriuatione ad cutem curauit Gal. sed sanguinis missione ad animi deliquium si uires substineant, & aquæ frigidæ potione tempore congruo. Dicit enim 9. method. cap. 5. (Maxima uero continentium febrium remedia hæc duo sunt, detractio sanguinis, & potio frigida. Verum illa nullo non tempore, modo vires substineant: hæc cum & in pulsu, & urinis, concoctionis euidentes cernuntur notæ, febris autem est maxima.) His enim auxilijs eximit obstructionem, abundantiam euacuat, & feruorem extinguit. Vesicantia uerò abundantiam satis parcè minuunt, sed obstructionem, & feruorem summè adaugent, ut ex dictis cap. 10. & 19. profusè monstratum arbitror. Subdit Saxonia cap. 32. inter omnia reuulsionis auxilia præcipuè probari uesicantia: Nam citra dolorem, & omnium maximè succos reuellunt. Verum,

rum,

rum, & sibi & Galeno aduersatur, ut cap. 9. probauimus. Quarto arguit cap. 34. in febribus pestilentibus, inter cætera symptomata, internæ partes urūtur externę refrigerantur, ut Hippocr. Galen. Aëtius, & Paulus auctores sunt. At partibus summè refrigeratis, in febre pestilenti, adhibent sinapismos ut apud eosdem uidere est. Rursus, inquit, cap. 35. in syncope, & cardiaca passione sinapismis calorem à profundo ad extremas partes euocant Aëtius, & Gariopontus medicus uetustissimus. Sed hæc ratio uesicantia non confirmat. Quamquam enim grauissimi illi medici in solis segnioribus, ac pigrioribus morbis, & in acutis affectionibus immersis, sinapismis utantur; uesicatorijs tamen, quæ ex cantharidibus & alijs uenenosis parantur, in febribus pestilentibus neque ad succos frigidos extrahendos, uel alterandos, nec ad calorem ad externas partes refrigeratas euocandum, nec ad ipsum uenenum à profundo ad cutem extrahendum, usi sunt unquam: ut cap. 20. præsentis disp. monstratum est. In syncope uero, dum malignæ febris est symptoma, nihil perniciosum, aut truculentum magis esset, quam uesicantia illa Sax. summè calida, ac uenenosa admouere. Siue enim ob summum febris calorem, siue ob uehementis febris malignitatem ægri syncope corripiantur, uesicantibus admotis ferè ad interitum ducerentur. Galen. enim primo ad Glauc. cap. 14. de his lo-
" quens, qui calore exoluuntur, inquit (Quæ uero ex ni-
" mio calore accidunt, ijs, quæ refrigerandi, ac corrobo-

» randi vim habent, curandæ sunt.) An igitur uesicantibus quarto ordine adurentibus hos animi defectus curasset Gal.? qui subdit. (Statim igitur ipsos corroborabis, si aqua frigida sparseris, & flabellaueris ad uentum conuersos.) Loquens autem de syncope ob febris pestilentis malignitatem subdit (At, qui ob inflammationis magnitudinem, aut uehementis febris malignitatem animi defectum patiuntur in principijs accessionum & refrigerantur, his artus fricare fortiter &c.) An uesicantibus hic uteretur Galen. Quæ summo calore, & dolore, quem inferunt, ac malefica qualitate sudores funderent, spiritus dissoluerent, & innatum calorem dissiparent? Non equidē. Dicit enim lib. de curandi ratione per sang. miss. cap. 6. (Nam, quæ ualenter calfaciunt, nimis subito uires deijciunt, ut in reliquam curationem non sufficiant: Sæpe etiam & febrem auxere: itaque & inde uiribus noxa obuenit.) Arguit quinto Sax. cap. 36. In affectionibus frigidis, quæ reuulsionem exquirunt, uesicantia ultimum locum sibi non uendicare, ut ex Oribasio, Aëtio, Paulo, & Arabibus constat. Paulus enim Lethargicis adhibet sinapismos lib. 3. cap. 9. multo magis igitur in delirio, uigilijs, & dolore capitis, quæ cum febre sunt, illis uti poterimus, pro calidorum succorum reuulsione. Si enim frigidum humorem retrahunt, qui difficiliori negotio, ob sui lentorem, & crassitiem ad contrariam motionem diuerti posse uidetur; Multo magis calidos ad unumquemque motum paratissimos retrahere poterunt.

Sed

Sed huius rationis illatio recta non est, nec antecedens ad nostræ quæstionis propositum. Quandoquidem Vsus est Paulus sinapismis, ubi cætera non contulerint; uesicatorijs tamen non est usus. imitatus Gal. qui 13. metho. cap. 21. in lethargo ad sinapim usque ascendit, ad cantharides uero, & thapsiam non progreditur, ut supra monstratum est. Nullus autem ueterum cantharidibus in febre pestilenti usus est unquam, ut explicauimus cap. 20. Calidi uero succi quamquam facilius, & promptius transmittantur, tamen in febre vesicantibus reuelli non debent, ea enim dum succos biliosos traherent, febri summum incrementum afferrent. Ideo Galen. 13. method.
" *cap. 22. in calidis fluxionibus (Haud expedit, inquit,*
" *ijs, quæ ex thapsia & sinapi fiunt, medicamentis uti, immo contrarijs omninò.) Ad idem iterum insurgit Saxonia cap. eodem, & affirmat succos, à capite acribus reuellendos, affectus magnos cum febre excitare. Hoc monstrat ex materia fluente, ex loco ad quem fluit, & ex modo reuulsionis. Fluit enim sanguis uel pro quarto humore acceptus, uel pro massa sanguinea reliquos succos continēte; fluit autem ad caput & ventrem partes præcipuas. Ad eas ergo cum sanguis fluit, ex morbis inflãmationes, ex symptomatibus uigilias, dolores deliria, & alia huius generis grauissima constituat necesse est. Reuulsio tandem ualidissima, quæ acribus fit magnum affectum à quo indicatur, ostendit. Hæc sine febre fieri rationi consonum non est. Quæ ratio, quamquam ex dictis*

cap. 23. soluta planè esse videatur: ad huc tamen in multis peccat. Non enim uerum est, omnem humorem fluẽtem ad caput, uel uentrem esse sanguinem uel cum sanguine. Epilepsiam cerebri magnum affectum, vapor, ut aura quædam frigida à tibia ascendens, maleficus in cerebro concitauit ut 3. de locis affec. cap. 7. retulit Gal. qui nec sanguis erat, nec sanguini permistus ascendebat. Succis crassis ac lentis, & uiscidis cerebrum occupãtibus fit apoplexia, eis transmissis ad neruos paraplegia 4. de locis aff. cap. 2. qui à sanguinis tum natura, tum massa separati sunt. Salsa pituita à cerebro ad pulmonem destillante, cruenta spuitio cum tussi excitatur, cui flegmon necessario non succedit ut 5. metho. cap. 14. ex Gal. verbis colligitur. Neque uero sanguis confluens necessario parit inflammationem. Hippocra. 6. aphorismo. 20. dixit (si in uentrem sanguis præter naturam effunditur necesse est suppurari.) Galen. in commen. apertè monet, nõ perpetuò id uerum esse. Nam ubi monstrauit à sanguine inflammationes, & echimoses fieri, subdit (suppurari autem non est rectè dictum: cum nomen sit unius mutationis in sanguine factæ. Quare nonnulli ipsum ad generalius transferunt, hoc est ad corrumpi, id ab ipso dicentes significari. Sic enim fieri videmus, non permanere sanguinem, cum à suo loco exciderit, sed aliquando suppurari, aliquando nigrescere, aliquando in grumos uerti, præsertim quando in magnam cauitatem exciderit præter naturam.) Ad extremum, neque inflam-

matio

matio in cerebro, uel in thorace pro reuulsione uel deriuatione succorum, qui illam constituunt uesicatorijs indiget. Quandoquidem pro sanguinis plenitudine uel succorum qualitate, sanguinis missione, uel redundantis succi purgatione reuulsio fit ex Gal. 13. meth. cap. 5. 6. & 11. & alibi frequenter. Immo etiamsi plenitudo non adsit eisdem præsidijs reuellit Galen. qui lib. de curandi rat. per sang. miss. cap. 8. inquit. (Eadem ratione, & in ijs, quibus pars quæpiam grauiter icta est, aut utcunque aliter incipientem habet flegmonem, cum si magnum fore suspicamur, curationem ab inanitione auspicamur, aut purgatorio medicamine exhibito, aut uena incisa pro ut nimirum alterum altero magis conuenire iudicamus.) Quod si dicat Saxon. in accessionis principio uenę sectionem & purgationem exhiberi non posse, magna si quidem præsidia sunt, multo minus poterunt admoueri uesicantia, quæ non magna modo, uerum & perniciosa fore supra satis monstratum est. Sesto arguit Saxonia, ex modo curandi uenena, à cap. 38. ad 42. & primo cap. 38. probat uenena perpetuò curari non posse uenæ sectione. Nec purgatione, uel uomitu, uel clysteribus, uel diureticis, cum multa sint, quibus unum uel aliud horum præsidiorum non solum non conueniat, sed aperte officiat, ut ex Hippocra. & Galen. eo cap. monstrat. Rursus cap. 39. affirmat uenenum per corpus diffusum nullis auxilijs potioribus, quam deducentibus in cutem, euacuari; quod confirmat ex

Galen.

Gal.lib.de constitutio. artis capit. 19. 13. metho. capi. quinto, & quinto simp. cap. 18. His suppositis cap. 40. arguit. Multa sunt auxilia, quæ ad cutem extrahunt, uerum omnium maximè venenum quoduis siue epotum, siue in corpore genitum in summam cutem educunt uesicantia. Probat hoc ex Galen. libr. de sectis cap. quarto ubi acribus, & calidis, quibusque attrahi, & siccari uenenum poßit, cuti impositis, uenenum quod unà cum ictu corpori inhesit extrahit. Sed hæc ratio momenti non est. Quamuis enim neque omni ueneno epoto, uel sponte genito, uel extrinsecus illato morsu, ictu, uel contagione, uenæ sectio, uel purgatio, uel uomitus, uel alia præsidiorum genera conducant indifferenter, sed quædam eorum, quibusdam conducant, quibusdam non conueniant; omnia tamen præsidia uenenis utilia esse poßunt, seorsim singula, singulis, quibus conueniunt, opportune administrata. Venenum uerò, quod per uniuersi corporis habitum effusum est, si curationem recipit alexipharmacis tota substantia pugnantibus & momento corpus uniuersum penetrantibus (ut docet Galen. primo de sem. cap. 16.) omnium commodißimè curari debet. Quod si eo ingenio non succedat in cutem extrahi oportet ut 5. simpl. 18. & 13. metho. cap. 6. docet Galen. ubi alterantibus, & euacuantibus uenenum curari oportere affirmat. Verum tamen non est, ueneni in profundis uisceribus repositi, uel per habitum corporis diffusi euacuationem ad cu-

tem

tem cum calidis ſiccis venenoſis attrahentibus, eſſe exequendam. Quandoquidem Galenus 5. eodem ſimpl. cap. 18. Venenum à foris impoſitis medicamentis, aut caliditate, aut totius ſubſtantiæ ſimilitudine attractionẽ molientibus, euacuat: Non tamen uenenis cuti impoſitis ſed alexiterijs mediam naturã habentibus, inter corpus uidelicet quod curatur, & uenenũ lædens. Nam ſi aduerſiſſima forent corpori, ut omnia uenena ſuapte natura ſunt, in ipſum agerent potius, ceù deleteria, haud euacuarent venenum. vt fuse cap. 16. probatum à nobis eſt. Ideo Galen. lib. de ſectis uenenum à feris inditũ medicamentis calidis ſiccantibus, nullo modo venenis, euacuat. Sed iterum arguit cap. eodem Saxonia, nam ichores omnium ſuccorum & partium corporis promptiſſimè uenenum, quod curationem admittit, concipiunt. Probat hanc maiorem propoſitionem, quia Natura minori ſtudio illa tuetur, quæ minus faciunt ad indiuidui conſeruationem. Mox, quia uenenum ſiue per os acceptum, ſiue in corpore genitum, non ſtatim ſolidas partes corrumpit, aut bonos humores pro nutrimento accommodatos inficit, ſed magis ichores. Et hanc ob cauſam uenenum in corpore ſubſiſtens, non modo hominem ſemper non interficit, ſed quandoque per plures dies & menſes, ſine ùlla hominis labe, aut actionum noxa in corpore latet. Probat ichores eſſe uenenum ex Gale. 2. in 6. epidemio. 38. & ex Aëtio. Addit minorem ſic, veſicantia omnium maximè ichores extrahunt. Ergo in quocunque

veneno educendo primas partes occupant. Cæterum hęc ratio multifariam peccat. Primò uerum non est ichores omnium facillimè in uenenum commutari. Quid enim si uenenum corrumpens non habeat analogiam ad ichores? Quid si illam habeat ad cordis substantiam? Quid si ad humores quos continent cordis sinus? vt docet Gale. 3. de præs. expul. cap. 3. Non enim quodlibet agit in quodlibet, sed determinatum in determinatum ut docet Arist. Nos uero de diuersa uenenorum antipathia ad diuersa animalia, & eorum membra, & humores fusè disseruimus lib. 1. cap. 27. & lib. 2. cap. 24. Deinde neque uerum est, uenenum si curationem recipiat in ichoribus concipi. Nam si uerè uenenum erit, toto genere offendens, uerè corporibus, quæ lædit erit deleterium, ut docet Gale. 5. simp. cap. 18. uerè erit perniciosum ac pestileus ex Galen. 4. de temper. cap. 4. uerè à Natura uinci non poterit, ut de ueneno docet Gale. 3. de natu. fac. cap. 7. Causam uerò, cur quandoque uenenum non enecet, immo nec omnio lædat, nunquam retulit Galen. esse si uenenum ex succis fiat inutilibus, uel ex ichoribus: Sed si in pauca quantitate sit assumptum multis bonis medicamẽtis admistum ut 3. simp. cap. 23. si ob uenarum angustias ad partes principes non penetret vt 3. eodem 18 docet Gale. si sit uenenum copia offendens, & corpus illi sit assuetum, ut docuit de Anu Atheniense: & ob alias causas, quas explicauimus lib. 1. cap. 39. Ichorem & tenuem sanguinem uenenosa facultate præditum esse posse,

fatentur

fatentur Galenus *& Aëtius, sed tamen omnium succorum promptissimè in uenenum commutari posse, numquã protulerunt. Prætcrea ichores ubi uenenum conceperũt, an uenenum euaserunt acutissimæ, & uelocissimæ actionis? an lentè progrediens? Si primum putet Saxonia; Tunc falsò dicit, uenenum hoc ad multos dies, & menses in homine residens illum non afficere. Inquit enim Ga len. 1. de sem. cap. 16. minimam particulam ueneni deleterij, ubi in animalis corpus ingressa fuerit, totum id momento temporis immutare. Si uero lentè progrediatur, ut septica: Tunc falsò dicit, ichores uenenatos à uesicatorijs omnium maximè extrahi. Lentè enim progredientia longum post tempus nocumentum ostendunt crassaque sunt lentique motus ex Gal. 3. simp. cap. 22. Prætereà, sint ihores omnium succorum promptissimi ad motum: An dum in uenenum commutantur, ichoris formam retinent an ammittunt, dicat Sax: Si primum; tunc corruptio non erit mutatio totius in totum nullo sensibili remanente. Si secundum, tunc ab ichoribus non poterit summi ratio facilioris eductionis. Sumeretur enim ab eo quod non est. Tandem Sax. illatio falsa est. Quamquam enim uesicantia calore, & dolore trahant ichores promptissimè, uesicantia tamen uenenata ichores uenenatos non trahent: Venena enim non à uenenis cuti impositis, sed ab alexiterijs trahuntur, vt cap. 16. mõstratũ est. Ad extremũ etiamsi gratis cõcederemus Saxoniæ sua uesicantia trahere ichores uenenatos quam*

facillimè, fallacia tamen erit à secundum quid ad simpliciter, si indè inferat ut facit, in quocunque ueneno educendo primas partes obtinere uesicantia. Quid enim si crassum erit uenenum ac lentum? Quid si uenenis uesicantium contrarium? Quid si diuersum? Quid si simile, calidius tamen ac fortius? Sed hæc ex antè dictis soluta iam sunt. Addit alias rationes cap. eodem Saxonia; Quibus probat uenenum in profundo positum, euacuari ad cutem medicamentis calore & substantiæ similitudine trahentibus. Igitur uesicantibus: Nihil enim inquit est magis ueneno simile quam uenenum. Sed in his immorandum non est. Confundit enim simile & idē, nos uero rationes has, sigillatim c. 40. aductas profusè explicauimus c. 15. 16. & sequentibus præsentis libri. Septimò, arguit Saxonia, sumpta ratione à natura febris pestilentis, quæ ex ueneno constituitur. Et primum, cap. 43. 44. & 45. Probat uenæ sectionem, purgationem per uentrem inferiorem, & uomitum non conuenire in omni febre pestilente. Sed subdit uesicantia omni febri pestilenti utilia sunt. Conueniunt enim in febri pestilente hectica, & putrida. De hectica sic raciocinatur cap. 46. Hectica pestilens quædam est ex putredine solidæ substantiæ cordis, quædam ex putredine roridæ humiditatis: Et hac ratione inquit scripsisse Galenum, omnes febres pestilentes oriri à putredine. Solidarum partium hecticam dicit curari non posse, roridæ humiditatis posse. Curatur autem, inquit, alexipharmacis ratione ui-

ne uictus, & medicamentis ducentibus ad cutem authoritate Rasis, & Nicolai Massæ. Ergo concludit, uesicantia, quæ uenenum hoc absque ullo uirium dispendio, expugnare ualent, ab hecticis pestilentibus non sunt ablegandæ. Mox probat conferre in pestilenti putrida cap. 47. sic, hæ febres sunt uenenatæ, ex ueneno residente in toto corpore ut in subiecto adæquato, in corde uerò ut in subiecto principali. In his uenenum generari incipit in externis & ignobilioribus partibus, ex Galen. 6. de locis affect. cap. 5. & 2. in 1. prore. 17. Ergo uesicantia, quæ ad cutem deducunt, uenenum reuellent, & euacuabunt. Rursus cap. 48. inquit. Si uenenum quamcitissimè non euacuabitur ad cutem, confluet ad partes principes. Ideo Hippoc. refert in constitutione pestilenti, quam 3. epidemio enarrat, illos seruatos fuisse, quibus in cute ulcera, erisipelata, & huius generis excreta apparuerunt. Ita 5. method. 12. & lib. de cibis boni, & mali succi cap. 1. Præterea cap. 50. inquit uenena uelocissimè penetrare. Ergo ante quam altius suas radices figant, retrahi uelocissimè debent ad cutem. Hoc uesicantiam præstant. Tandem cap. 54. rationes quas profusis uerbis explicauit, epilogo repetit. Sed hæc Saxoniæ ratio multis modis dilui potest. Primo, hecticis pestilentibus uesicantia non conuenire, neque putridis, suarum rationum explicatione monstrabimus. Hectica pestilens etiamsi ex roridæ cordis substantiæ corruptione, ac in uenenum commutatione oriatur, curatio-

nem

nem non recipit. Inquit enim Galen. 3. de præs. expul.
,, *cap. 3. Quam enim excogites medicinam ad putredi-*
,, *nem, quæ in corde sit? Gale. ibi de corpore cordis loqui-*
tur, & cõporat non carnem cordis ad roridam humidita-
tem, sed corpus uisceris ad humores, quos continent cor-
dis sinus: In corpore cordis dicit affectum pestilentem
lethalem, in humoribus contentis à sinibus cordis non om-
ninò lethalem. Ergo tàm si uerè solidam, quàm si ro-
ridam substantiam cordis putredo pestilens inuaserit le-
thalis erit affectus. Verba Gale. eo loco hæc sunt. (Quod
,, *vero in sermone præteriuimus, ubi aër, quem spirando*
,, *attrahimus, infectus putredine sit, ac putredo corpus cor*
,, *dis attigerit, illi pulsus fiunt. Nec iam quicquam habet*
,, *admirationis, si eos pulsus, quos memorauimus, tali af-*
,, *fecti peste habeant, nec si pestilentem respirationem:*
,, *Nec si omninò m·rituri sint: Quam enim excogites me-*
,, *dicinam ad putredinem quæ in corde sit? Nam quibus*
,, *calor hic putredinosus ad humores, quos continent cordis*
,, *sinus magis deflexit, quam ad corpus ipsum visceris,*
,, *multi horum fuerunt superstites.) Præterea rorida cor-*
dis humiditate corrupta seu in uenenum commutata cor
patitur affectum longè grauiorem, quam si uel dolorem
paciatur, uel inflammationem. Venenum enim toto
genere deleterium peculiari antipathia cor offendit, &
quamquam in minima particula acceptum, totum mo-
mento temporis immutat sibique simili affectione alterat
ut supra ex Galen. monstrauimus. Dolores & inflam-

mationes

mationes à calore naturali uinci poßunt, uenenum uinci non potest. Sed in dolore, & inflammatione cordis animal moritur. Hippoc. 7. de morbis popularibus loquens
,, de Cresiphonte, inquit. (Ad noctem cordis, ac oris
,, uentriculi dolor, & non longe post uocis interceptio, strã-
,, gulatio cum stertore, & mortuus est.) libro de coacis præn. de peripneumonicis loquens inquit. Quibus uerò
,, totus pulmo inflammatus fuerit unà cum corde, ut ad la-
,, tus allabatur, hi toti resoluuutur: & iacet æger frigidus, sensus exors, moriturque secunda, aut tertia die, &
,, Gale. 5. de locis affect. cap. 2. inquit. (Caterum pro-
,, prio quoque affectu cor laborare solet, uel ob simplicem
,, intemperiem, siue inæqualis, siue æqualis ea fuerit: uel
,, inflammationem, uel erysipelas, idque dum fieri incipit:
,, illico enim antea, quàm augeantur huiusmodi affectus,
,, animal corrumpitur.) & paulo post subdit. (Inflam-
,, mato mauifestè corde gladiatoris, uidimus, aut aliter
,, quàm qui cardiaca syncope pereunt, obijsse.) Itaque multo magis in ueneno cordis roridam humiditatem depascente homo interibit. Accedit, quod etiamsi hac hectica pestilens curari poßet uesicatorijs Saxoniæ, non modo curari non poßet, sed ad summam perniciem duceretur. Rasis & Maßa Saxo uesicantia nullo modo proponunt ut apud ipsos uidere est. Immò potius à Saxon. proposita explodunt, qui hectica pestilenti affectos curant mittentes eos in domos frigidas prohibentes eis balneum, & aquam calidam. Nec ullus eorum, qui scripsit de

huius

huius febris curatione, uesicantia, uel proposuit uel commendauit. Accedit quod hectica pestilens summum habet incendium in solidis partibus, secus hectica febris nõ esset, & Gale. de ea loquens 3. de præs. expul. 3. inquit.
" (Animaduertimusque eos primis statim diebus, & pesti-
" lentia laborare, & pessime affectos esse, ex acredine ca-
" loris, atque ipsa caloris specie.) De hecticis autem in-
" quit Gal. x. method. cap. 11. (Verum, quanto hecti-
" carum febrium affectus est calidior, tanto utique frigidio
" ra requirit auxilia: & simul maiorem sollicitudinem ne
" valentibus auxilijs utentes quicquam lędamus.) Vesicantia & calidissima sunt & ualentissime trahunt ut supra monstratum est. Tandem hecticas pestilentes liquantes esse dicit Galen. eodem x. method. cap. ultimo, & 8. de comp. med. per locos cap. 7. Ergo calidis uesicantibus eas non curaret Galen. qui eodem x. meth. subdit. (Hæc
" igitur cum scias, etiam colliquantium febrium iisdem
" methodis curam ages, tum ad frigidam exhibẽdam, quã
" primum properans, tùm ijs, quæ humectent, & refrige-
" rent, nutriens.) Et Aëtius lib. 1 tetrab. 2. cap. 90.
" inquit. (Clarum est, quod extinctorijs medelis utimur,
" ita ut ualde frigidam aquam potandam exhibemus, &
" cataplasmata, & epithemata frigefacientia thoraci, ac præcordijs imponamus, & cibos humectantes ac refrigerantes demus. Vesicantia denique non modo non refrigerant, sed ex acribus confecta exurunt, & colliquant, ut ex Galen. 4. simpl. cap. 19. supra monstratum est.

Neque

Neque verò conducunt in putridis pestilentibus, quamquam enim uenenatæ illæ sint, falsum est in illis perpetuò venenum oriri ab ignobilibus partibus. Galen. enim 6. de locis affectis 5. & 2. in 1. proret. 17. de generatione veneni ex humorum corruptione loquitur: De eo autem vt febris pestilentis est causa non loquitur. Pestes verò, quæ vt plurimum contingunt, aëris vitio fiunt ex Gale. 1. primi epidem. in proëmio, aeris autem malefici inspiratione cor afficientes enecant ex Galeno 3. de præs. ex pul. cap. 3. lib. de ther. ad Pisonem cap. 16. Mox ubicunque oriatur venenum, non venenis curatur, vt suprà monstrauimus cap. 16. Sed antidotis ex Gal. 13. meth. cap. 6. 6. in 6. epidem. 5. quæ momento corpus penetrãt ex Gal. 1. de sem. cap. 16. Ad hæc quamquam excretiones in varijs pestilentijs modo per aluum vtiles fuerint modo ad cutem, pro vario illarum impetu. Certè quidem, quæcunque ad cutem fiunt excretiones, nec perpetuò vtiles fuerunt, nec perpetuò per eandem viam debet medicus illas moliri; ut apparet in Simone latas pustulas habente 1. in 6. epidem. 30. & 1. proret. 12. & alibi sæpe ut cap. 6. præsentis libri explicatum est. Et tandẽ, quæ per cutem excerni debent pestilentes excretiones mul tis auxilijs excerni debent vt cap. 2. retulimus, uesicatorijs vero Saxoniæ excerni non debent. Quæ febrem augent, uires deijciunt, putredinem multiplicant per uias nõ idoneas succos trahũt, uenenũ intendũt, & à profundo nullo modo ad cutem uenenum deducunt ut 2. parte præ-

sentis disp. monstrauimus. Hæc ingenuè ad vnam veritatem protulimus, doctorum hominum iudicium expectamus, sententiam mutaturi, si meliorem ostendant pro agrorum salute.

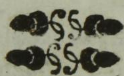
Laus Deo ac Deiparæ semperque Virgini Mariæ. sanctoque Placido, & Socijs.

REGESTVM

A a b B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z, Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sſ Tt Vu Xx Yy Zz, Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk Lll.

Omnes ſunt quaterniones, præter Lll,

M E S S A N Æ,
Ex Typographia Petri Breæ, Anno Domini.

M. D. XCVI.

INDEX QVAESTIONVM, QVAE IN HIS DVOBVS LIBRIS EXPLICANTVR.

Quæstiones Libri Primi.

1 AN in doctrina Gal. dentur morbi pandemij distincti ab endemis, & epidemijs vt putat Philippus Ingrassias. a folio 3. vsq; ad 11.
2 An necessario requiratur aër alteratus ad constituendos morbos epidemicos, ut vult Ingrassias. 8. & 9.
3 An detur morbus endemius, qui sit vera pestis, vt affirmat Hercules Saxonia. 12.
4 An à communi cibo, & poto vitiato, citra aëris alterationem, vera pestis fieri possit, aduersus Donatum Antonium Altimanum, & Philippum Ingrassiam. 12. vsq; ad 20.
5 An aër sit causa febris, quæ à priuata mala dieta contingit: & quomodo sit intelligendus Hipp. lib. de flatibus, vbi hoc affirmat. 15.
6 An morbi, quos refert Gal. lib. de cibis boni, & mali succi, qui post famem euenerunt, sporadici fuere, vt statuit Altimarus, an omnes vulgares, quaquam diuersorum generum, & illorum plurimi verè pestilentes. 16. 17. 18.
7 An Gal. admittat stellarum vires à lumine & motu diuersas, loquens de propria sententia lib. 3. de diebus decretorijs, contrà quàm putauit Marcellus Capra Siculus. 20. & 21.
8 An Astrologis Aegyptijs, & Babylonijs in obseruatione stellarum habenda sit fides secundum Arist. & Gal. 21. & 22.
9 An stellæ causa sint corruptionis, & interitus sublunarium iuxta decreta Hippo. Aristote. & Gal. aduersus Marcellum Capram. 22. vsque ad 27.
10 An sancta Dei Romana Ecclesia damnet omnem Astrologiam iudiciariam vt aßerit Io. Picus Mirandula. 27. vsq; ad 32.

11 An stellarum multitudo ferè innumerabilis, Planetæ, Cælorum orbes, & motus varij essent inutiles & planè otiosi si stellæ præter lumẽ & motum vires abditas non haberent aduersus Picum Mirandu- 32. vsque ad 35.
12 An calor cœlestis fiat debilior sublunaribus admistus vt inquit Picus Mirandul. 36.
13 An cœlum suo motu & lumine per se producat calidum, frigidum, humidum, siccum in orbe sublunari, vt tuetur Picus Mirandula. 39. vsque ad 42.
14 An Luna turbet mare, suo lumine priuata illud destituens, vt voluit Mirandulanus. 40.
15 An Luna habeat lumen proprium, quamquam tenuissimum, & vt inquit Picus obscurissimum. 41. & 42.
16 An conchylia fiant pleniora à lumine Lunæ illis calorem tribuente vt putauit Picus Mirand. An abdita Lunæ vi ab eius lumine, & motu diuersa. 42. & 43.
17 An maris fluxus & refluxus esset sine causa, si Luna præter lumen & motum influxus non haberet. 44. vsq; ad 47.
18 An ideo mare perpetuò fluit & refluit, quia Mediterraneum quærit sese vnire toti suo elemento vt ex Adelando affirmat Picus. 44.
19 An in Oceano sit fluxus, & refluxus. 45.
20 An venti causa esse possint maris æstus & reciprocationis. 46.
21 An fiat maris fluxus, & refluxus à Lunæ motu, vt probat Picus contra Bacconum. 46.
22 An sint eadem omnibus aquis initia acessus & recessus. 47.
23 An Agricolæ futuram anni vbertatem, vel caritatem non prædicerent, si stellarum non darentur influxus. 47. & 48.
24 An ratio partus lethalis in octauo mense, referri debeat ad stellarum influxus. 49. vsq; ad 51.
25 An fœtus ægrotet octauo mense, quia septimo laborauit, quærens nutrimenti, & aeris maiorem copiam, vt putat Hieronymus Mercurialis: an potius quia septimo conuertitur, vt ægrediatur vt dicit Franciscus Vallesius. 49. & 50.
26 An crises in morbis à stellarum configurationibus abdita ratione producantur. 51. vsq; ad 54.
27 An sit naturæ occulta proprietas progredi per septennarios vt putat Picus Mirand. 51. & 52.
28 An sit morbi proprietas, vel causæ morbificæ, vt determinatis quibusdam diebus fœliciter, alijs infœliciter, naturam stimulet ad crises. 53.
29 An

29 An Galenus rectè referat cauſas dierum criticorum ad Lunam lib 3. de diebus decret. 54.
30 An rationes quibus Picus oppugnat ſtellarum vires a lumine & motu diuerſas, momenti ſint. 55. vſque ad 58.
31 An Ariſt. improbauit vnquam ſtellarum influxus. 57.
32 An proprietas arguat indiuidualem diuerſarum ſubſtantiarum miſtionem in doctrina Ariſt. & Gal. 58. vſq; ad 60.
33 An detur morbi à tota ſubſtãtia aduerſus Alex. Maſſ. 60. vſq; ad 72
34 An canis rabidus ſua contage conſtituat morbum in intemperie calida ſicca de mente Gal. vt putauit Alexander Maſſ. An potius à tota ſubſtantia deleterium. 62. vſq; ad 65.
35 An venena toto genere lædentia inducant morbos à tota ſubſtantia de mente Gal. 65. vſq; ad 68.
36 An lues gallica ſit morbus a tota ſubſtantia aduerſus Hieronymum Capiuaccium. 68. & 69.
37 An rationes Hieronymi Montalti Siculi euertant morbum in tota ſubſtantia. 69. vſq; ad 72.
38 An Gal. de propria ſententia protulerit temperamentum eſſe formã: an animæ hominis naturam cognouerit. 71.
39 An ſubſtantia corruptibilis recipiat magis & minus, intendi & remitti poſſit, contrarium habeat, & ſucceſſiuè ac in tempore generetur & intereat in doctrina Ariſt. 71. & 72.
40 An febris peſtilens differat ſolum ſecundum maiorem putredinem à febribus omnibus putridis vt aſſerit Alexander Maſſaria. 73. vſque ad 80.
41 An ſpiritus vitales poſſint putreſcere. 74.
42 An in febre peſtilenti præter putredinem ſit venenum. 74. vſq; ad 90
43 An omnes febres peſtilentes ſint caloris vehementis. 76.
44 An Gal. Auic. Aetius in febre peſtilenti exhibeant theriacam. 76.
45 An peſtes habeant determinatas analogias ad determinatas animalium ſpecies vt inquit Hipp. lib. de flat. idque proueniat à putredine vt putat Altimarus. 77.
46 An rationes Valleriolæ concludãt aduerſus Fracaſtorium: & an Horatius Augenius appoſitè illis reſpondeat. 80. & 81.
47 An eſſentia febris peſtilẽtis ſit in putredine ſordida & profunda. 81.
48 An formæ materiales gradum uel partem ſui producant in ſpecierum generatione vt inquit Fracaſtorius. 82.
49 An ſeminaria contagionis peſtilentis oriantur à putredine ſordida & profunda ut putat Frac. 82. & 83.
50 An venenum putreſcens generet febrem peſtilentem vt voluit Euſta-

chius Rudius. 83. 84.
51 An essentia febris pestilentis consistat in corruptione substantiæ, vt putat Augenius. 85.
52 An possit esse vera pestis sine febre aduersus Antonium Firmanum Horatium Augenium, & Hieronymum Mercur. 91. vsq; 102.
53 An morbi omnes, quos enumerat Hipp. 3. epid. sec. 3. à tex. 9. ad 64. fuerint verè pestilentes. 91. 92.
54 An in pestilentijs multi repentè moriantur sine febre: an ij ephemera pestilenti intereant vt putat Augenius. 97.
55 An ex vehementi putredine cor lędente, moriantur homines priusquã in febrem incidant ut statuunt Massaria & Angelutius. 98.
56 An Hipp. lib. de flatibus dicat omnem pestem esse febrem communem vt explicat Augenius. 100.
57 An omnis morbus acutus necessario sit cum febre vt contendit Horatius Augenius. 102. vsq; ad 106.
58 An ex humorum corruptione in corpore animalis possit generari verum venenum: an solum quid veneno simile vt putat Mercurialis. 106. vsque ad 111.
59 An in corpore animalis absque insigni humorum putredine possit verum venenum generari, & augeri vt opinatus est Hercules Saxonia. 111. vsq; ad 120.
60 An in febre vulgari perniciosa ex humorum insigni corruptione progenita ob prauorum ciborum esum, debeat mitti sanguis, & an copiosè aduersus Marcellum. 120. vsq; ad 131.
61 An in omni morbo magno mittendus sit sanguis. 130. & 131.

Quæstiones Libri Secundi.

62 AN vesicatoria ex cantharidibus parata rectè fuerint instituta in febre illust. D. Vincentij Rao. 132. per totum librum secundum.
63 An phrenitis sit maior affectus comate, & febris vtroque. 132. 133.
64 An seminaria contagionis pestilentis debeant habere antipathiam ad cor, vt febrem pestilentem constituant aduersus Fracastorium. 134. & 135.
65 An à symptomate sumatur indicatio curatiua, & quando. 136. 238.
66 An vesicatoria impediãt coctionem humorũ aduersus Saxoniã. 138.
67 An omnis naturæ excretio noxij succi à partibus internis ad cutem sit vtilis, & vesicatorijs perficienda. 139.
68 An nulla excretio crudi humoris vtilis sit, nisi solius turgentis vt putant

tant Alex. Maſſ. & Antonius Aluarez. 139. vſq; ad 144.
69 An in criſi per ſanguinis fluorem requiratur coctio aduerſus Maſſariam; an in Metone per ſanguinem fluentẽ e naribus liberato adfuerit aliqua humorum coctio aduerſus Antonium Aluarez. 140. 141.
70 An vrinæ nigræ cruditatem & perniciem denuncient. 141.
71 An omnis excretio humoris maligni ab internis ad externas partes ſit perpetuò vtilis & imitanda, vel quandoque corrigenda aduerſus Marcellum Capram. 146. vſq; ad 148.
72 An vrinæ ſubiugales cruditatem oſtendant. 189.
73 An cutis ſit locus idoneus excretionis ſuccorum totius corporis aduerſus Herculem Saxoniam. 190. vſq; ad 193. & 243.
74 An in febre vtile ſit euacuare ſuccos noxios per cutem vt putat Saxonia. 190. & 191
75 An ad euacuandum à profundo ad cutem præſtent veſicantia: an potius malleolorum ſcarificatio, medicamenta alexipharmaca, & alia pleraque auxilia, quæ eandem intentionem abſoluunt citra ægri damnum. 194.
76 Quæ damna inferant veſicantia ex cantharidibus in febre peſtilenti. eodem.
77 An ueſicantia ſummos dolores inducant & vires debilitent. 195.
78 An dolentes aliqua parte corporis ſi mens ægrotet & dolorem non ſentiant, doloris damnum paciantur. 197.
79 An ſenſatio ſit paſſio, an ſit & actio animæ cognoſcentis. Et cuius, de mente Ariſt. & Gal. 197. & 198.
80 An veſicantia ſuccos non traherent ſi dolorem non inferrent. 198.
81 An veſicantia non ex medicorum malo regimine vt putat Saxonia, ſed propria vi dolorem inducant. 199. & 200.
82 An veſicantia augeant febrem. 200. vſq; ad 204.
83 An veſicantia trahant à profundo ad cutem quia illam debilitant: & reddant ſuccorum receptioni paratiorem vt credidit Saxonia. 203. & 204.
84 An vna corporis parte calefacta totũ corpus ſucceſſiuè incaleſcat. 205
85 An rationes, quibus Saxonia contendit calorem veſic. a cute ad profunda corporis penetrare non poſſe, probabiles ſint. 206.
86 An in delirio vſus ſit Gal. veſicatorijs ex cantharidibus: an potius illa damnet in omni intemperie calida. 207. & 255.
87 An pituita ſalſa calida ſit de mente Galeni. 208.
88 An veſicantia ex cantharidibus extrahant venenum vel immittant. 209. vſque ad 211. & 256.

89 An

89 An cantharides sint venenum, an alæ sint alexipharmacum; an totæ sint venenosæ. 211. & 221. vsq; ad 224.
90 An venena cuti imposita ad profundum corporis penetrent aduersus Saxoniam. 211.
91 An venena nō noceant in transitu sed in termino vt opinatus est Marcellus Capra. 212. & 213.
92 An medicamenta, quæ cuti apponuntur ad euacuandum venenum à profundo debeant esse perpetuò alexipharmaca habentia naturam mediam inter corpus nostrum, & venenum aduersus Mercurialem. 214.
93 An multa animalia venenosa curent venenum, quod inferunt: & an venenum veneno sit alexiterium. 216. 217.
94 An arsenicum portatum è regione cordis præseruet & curet pestem vt tenent Phallopius, Ingrassias, & Firmanus. 218. vsq; ad 221.
95 An vesicatoria ex cantharidibus cuti apposita augeāt obstructionem, & putredinem in febre putrida pestilenti. 225. vsq; ad 227.
96 An Gal. Paulus, Aetius, & Celsus, qui vesicatoriis vsi sunt in multis morbis, illa receperint vnquā in febre pestilenti. 227. vsq; ad 230.
97 An in excretione per aluum conueniant vesicantia cuti adhibita. 231
98 An excretiones per aluum omnes sint colliquantes in febre pestilenti, vt videtur velle Saxonia. 231. & 232.
99 An vesicantia apposita illust. D. Vincentio Rao damnum intulerint. 232. vsque ad 236.
100 An omnis febris putrida indicet reuulsionem, vel saltem deriuationē succorum, qui illam constituunt. 236. vsq; ad 239.
101 An purgans medicamentum in febre putrida sit præsidium reuulsiuum. 237.
102 An pestis & febris pestilens sine peste differant subiecto, genere, & causis aduersus Saxoniam. 239.
103 An possit esse vera pestis, quæ non sit actu morbus communis ut putat Rudius. 240. & 241.
104 An uera pestis & febris pestilens priuata, licet conueniant in ueneno, differant penes venenorum analogias, vires, & impetus, & de venenorum illas constituentium latitudine. 241.
105 An remedia, quæ vni constitutioni pestilenti conducunt, reliquis conferant: an quæ vni conferunt alteri possint officere. 242.
106 An sudor omnibus morbis communis & utilis esse possit vt contendit Saxonia. 244.
107 An in principio accessionis febris intermittentis succus eam constituens confluat ab ambitu corporis ad internum focum febris, vt

affirmat

affirmat Saxonia. 244. vsque ad 252.
108 An rigor fiat ab acribus succis ĩpetu vehemẽti delatis per partes corporis sentientes: an calore ad ima refugiente & ab intro foras sese effundente, ac duplici motu corpus concutiente vt putat Rudius. 248. vsque ad 250.
109 An vesicatoria conueniant pro reuulsione facienda in principio accessionis vt opinatur Saxonia. 253.
110 An in febre synocha conueniat deriuatio. eodem.
111 An vesicatoria conueniant in cardiaca & syncope; an conueniant in lethargo. 254. & 255.
112 An ichores, omnium tum succorum, tum partium corporis promptissimè venenum concipiant. 257. & 258.
113 An hectica pestilens aliqua curabilis sit vesicatorijs vt protulit Saxonia. 259. & 260.
114 An vesicatoria conducant in putrida pestilenti, vt existimat Saxonia. fol. vltimo.

F I N I S.

